

SVERIGES RIKES LAG

2024

TILLÄGG

INNEHÅLLER FÖRFATTNINGAR FR.O.M.
SFS 2023:623 T.O.M. SFS 2023:954

EU-FÖRDRAGEN

EU:S STADGA

LAG (1994:1500) MED ANLEDNING AV SVERIGES
ANSLUTNING TILL EUROPEISKA UNIONEN

UTGIVET AV

JOHAN MUNCK

TILLÄGG

I detta Tillägg till 2024 års lagbok ingår författningar och författningsändringar inom lagbokens område vilka har utkommit i Svensk författningssamling (SFS) efter lagbokens tryckning, fr.o.m. nr 2023:623 t.o.m. nr 2023:954. I årets Tillägg inkluderas även EU-fördragen, EU:s stadga, samt lag (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

I årets Tillägg används samma teknik vid angivande av författningsändringar som i Tillägget till 2023 års lagbok. Det innebär att paragrafens nya lydelse enligt SFS återges, varvid dock stycken och motsvarande text som inte har ändrats anges endast med de första och sista orden. I punktindelade paragrafer har normalt sådana punkter som inte ändrats borttransumerats. Ändringar i författningar som inte återges utan endast anmärks i lagboken anges inte i Tillägget.

I fråga om författningar med ikraftträdandedatum den 15 januari 2024 eller tidigare anges inte tidpunkten för ikraftträdande i Tillägget.

Lag sid. CII f, CIV

Lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden ändr. g. SFS 2023:840.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs
dels att 3 kap. 3, 4, 13, 14, 17–19, 21–24 och 27 §§ och rubriken närmast före 3 kap. 3 § ska ha följande lydelse,
dels att rubriken närmast före 3 kap. 1 § ska lyda "Sändningar med tillstånd av regeringen samt sändningar av tv-program med tillstånd av Mediemyndigheten som meddelats för en längre tid än två veckor".

3 kap.

Andra sändningar med tillstånd av Mediemyndigheten

3 § Varje sammanslutning som avser att sända ljudradio med stöd av 12 kap. radio- och tv-lagen (2010:696) ska utse en utgivare för programverksamheten. Detsamma gäller innehavare av tillstånd till sådana sändningar som anges i 4 kap. 13 § och 11 kap. 1 § andra stycket radio- och tv-lagen samt innehavare av tillstånd enligt 13 kap. samma lag. Sammanslutningen eller tillståndshavaren ska till Mediemyndigheten anmäla vem som är utgivare.

Om den --- första stycket.

4 § En ställföreträdare för utgivaren ska vara godkänd av den sammanslutning som har utsett utgivaren eller av den som innehar tillståndet. Utgivaren ska till Mediemyndigheten anmäla vem som är ställföreträdare.

13 § Den som utser en utgivare av andra program i trådsändningar än som avses i 12 § ska anmäla vem som har utsetts till Mediemyndigheten.

Om den --- första stycket.

14 § En ställföreträdare för utgivaren ska vara godkänd av den som har utsett utgivaren. Utgivaren ska anmäla vem som är ställföreträdare till Mediemyndigheten.

17 § Beträffande program -- utan verkan.

Ett utdrag ur registret ska genast sändas till Mediemyndigheten varje gång ett beslut har antecknats i det.

18 § Bestämmelserna i 12–15 §§ tillämpas också när information tillhandahålls enligt 1 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen av någon som avses i den paragrafens första stycke 1 a–c. Den som bedriver sådan verksamhet ska till Mediemyndigheten anmäla vilket namn databasen har. I fråga om sådant tillhandahållande som avses i 1 kap. 4 § första stycket 2 a–c yttrandefrihetsgrundlagen ska namnet innehålla databasens domännamn eller motsvarande uppgift. När ett sådant programföretag som har tillstånd enligt 4 kap. 3 § eller 11 kap. 1 § första stycket radio- och tv-lagen (2010:696) att sända program också tillhandahåller allmänheten information ur en databas enligt 1 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen, ska i stället för det som anges i 1 § första stycket gälla

– att uppgift om vem som är utgivare, och i förekommande fall ställföreträdare, ska antecknas i register hos programföretaget.

19 § Utgivningsbevis enligt 1 kap. 5 § yttrandefrihetsgrundlagen utfärdas av Mediemyndigheten på ansökan av den som bedriver verksamheten.

En ansökan --- motsvarande uppgift.

Ansökan ska --- 1 kap. 5 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Till en --- sig uppdraget.

21 § I god tid innan ett utgivningsbevis upphör att gälla enligt 1 kap. 6 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen ska Mediemyndigheten till den som bedriver verksamheten sända en påminnelse om att bevisets giltighetstid är begränsad till tio år och att beviset upphör att gälla, om en ansökan om förnyelse av beviset inte har kommit in till myndigheten före tioårsperiodens utgång.

Beslut om att ett utgivningsbevis ska anses ha upphört att gälla vid tioårsperiodens utgång meddelas av Mediemyndigheten.

En ansökan --- laga kraft.

22 § Om de förhållanden som avses i 19 § andra–fjärde styckena ändras, ska den som bedriver verksamheten genast anmäla detta till Mediemyndigheten.

23 § I 1 kap. 6 § --- denna risk.

Beslut om återkallelse av utgivningsbevis meddelas av Mediemyndigheten. I ärenden om återkallelse ska den som bedriver verksamheten och utgivaren få tillfälle att yttra sig, om det är möjligt.

24 § Beslut av Mediemyndigheten i ärenden om utgivningsbevis får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

27 § Mediemyndigheten ska föra ett register över verksamheter enligt 1 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen. Registret får innehålla uppgifter om

6. tidpunkt för --- av utgivningsbevis.

Lag sid. 374

Lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter ändr. g. SFS 2023:776.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 47 §§ ska ha följande lydelse.

47 § Vid föreningsstämman utövar medlemmarna sin rätt att besluta i föreningens angelägenheter.

Oavsett vad som anges i stadgarna får föreningsstämman hållas digitalt, om extraordinära omständigheter kräver det.

Styrelsen kallar till föreningsstämma. I kallelsen ska de ärenden som ska behandlas på stämman anges.

Om styrelsen inte kallar till ordinarie föreningsstämma i enlighet med stadgarna, ska länsstyrelsen på ansökan av en medlem kalla till föreningsstämma. Om minst en femtedel av samtliga röstberättigade medlemmar eller det mindre antal som kan vara bestämt i stadgarna, hos styrelsen begär att extra föreningsstämma ska hållas och anger de ärenden som ska behandlas, ska styrelsen inom en vecka kalla till en sådan stämma, som ska hållas så snart som möjligt med hänsyn till stadgarnas bestämmelser om tid för kallelse. Om styrelsen inte gör det, ska länsstyrelsen kalla till stämma på ansökan av en medlem.

Lag sid. 472, 473

Miljöbalken (1998:808) ändr. g. SFS 2023:629.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 5 kap. 10 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 5 kap. 6 a §, av följande lydelse.

5 kap. 6 a § Regeringen får meddela föreskrifter om

1. skyldighet för en kommun att upprätta en förebyggande luftkvalitetsstrategi,
2. vad en förebyggande luftkvalitetsstrategi ska innehålla,
3. hur en förebyggande luftkvalitetsstrategi ska tillgängliggöras, och
4. hur en förebyggande luftkvalitetsstrategi ska följas upp

10 § Regeringen får föreskriva att vissa åtgärdsprogram ska prövas av regeringen.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska upprättas, vad sådana program ska innehålla och hur samråd ska ske.

Regeringen får meddela föreskrifter om hur åtgärdsprogram ska tillgängliggöras och följas upp.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2024.

Lag sid. 476 f, 627, 637, 640, 646

Miljöbalken (1998:808) ändr. g. SFS 2023:632.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 6 kap. 20 §, 16 kap. 13 § och 22 kap. 1 d, 2 a och 25 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 24 kap. 13 a §, av följande lydelse.

6 kap. 20 § En specifik --- ska prövas

2. för ett --- betydande miljöpåverkan.

En specifik miljöbedömning krävs inte för en sådan prövning som avses i 24 kap. 3, 5, 10, 13, 13 a eller 14 §.

16 kap. 13 § Överklagbara domar --- person som

4. har minst --- allmänhetens stöd.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10, 13 eller 13 a § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Försvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

Den som --- och sakägarna.

22 kap.

1 d § En ansökan --- tidigare tillstånd.

Om ansökan --- också innehålla

2. en avfallshanteringsplan --- av 15 kap. 40 §.

Om ansökan avser en omprövning enligt 24 kap. 13 a § ska den också innehålla en redogörelse för de arbeten som återstår för den tillståndsgivna vattenverksamheten.

2 a § Den som har tillstånd, dispens eller godkännande är vid prövning av frågor som avses i 24 kap. 3, 5, 8, 9, 13 och 13 a §§ skyldig att tillhandahålla den utredning om verksamheten och övriga förhållanden som behövs för prövningen. Mark- och miljödomstolen får förelägga denne att tillhandahålla den utredning som behövs. Föreläggandet får förenas med vite.

25 § En dom --- bestämmelser om

6. de villkor --- teknik som

b) annars behövs --- av föreningar,

16. rättegångskostnader.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid som arbetena ska vara utförda inom (arbetstid) anges i domen. Denna tid får överstiga tio år endast om arbetena utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska den tid som verksamheten ska ha satts igång inom (igångsättningstid) anges i domen

Mark- och miljödomstolen får --- mindre betydelse.

Ytterligare bestämmelser --- om vattenverksamhet.

24 kap. 13 a § En tillståndshavare som har ett tillstånd till vattenverksamhet där arbetstiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket har bestämts till en längre tid än tjugo år ska ansöka om omprövning av tillståndet i den del tillståndet avser återstående arbeten för vattenverksamhet.

Ansökan om omprövning ska första gången ha kommit in till tillståndsmyndigheten inom tjugo år från det att tillståndsdomen fått laga kraft.

Därefter ska en ansökan om omprövning lämnas in vart tjugonde år till dess att arbetstiden löpt ut.

Vid omprövningen får tillståndsmyndigheten besluta om nya eller strängare villkor eller andra bestämmelser efter vad som är skäligt, så länge vattenverksamheten inte avsevärt försvåras.

Lag sid. 499, 507, 508

F (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ändr. g. SFS 2023:932.

Regeringen föreskriver

dels att 3 a § ska upphöra att gälla,

dels att 3 och 46 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 38 a–38 c §§.

3 § I denna förordning avses med

den kommunala nämnden: den kommunala nämnd som ska fullgöra kommunens uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet,

kyltorn: en anordning som används för att avlägsna överskottsvärme från en kylprocess där kylningen sker genom att det tillförs vatten till ett luftflöde på ett sätt som gör att aerosoler bildas, och

miljörapport: en miljörapport enligt 26 kap. 20 § miljöbalken eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 26 kap. 20 a eller 20 b § miljöbalken.

38 a § Det är förbjudet att utan anmälan uppföra eller använda ett kyltorn. Om en anmälan avseende samma kyltorn har gjorts tidigare behövs ingen ytterligare anmälan.

Anmälan ska göras till den kommunala nämnden i den kommun där kyltornet ska uppföras eller användas. Om försvarsinspektören för hälsa och miljö har tillsyn över verksamheten som kyltornet ska uppföras eller användas i, ska anmälan i stället göras till inspektören.

Uppförandet eller användandet får påbörjas tidigast sex veckor efter det att anmälan har gjorts, om inte tillsynsmyndigheten bestämmer något annat.

38 b § Om något förhållande som har anmälts avseende ett kyltorn ändras, ska verksamhetsutövaren genast underrätta tillsynsmyndigheten om ändringen.

38 c § Bestämmelserna i 38 a och 38 b §§ ska inte tillämpas på kyltorn som ingår i en verksamhet som är tillstånds- eller anmälningspliktig enligt miljöprövningsförordningen (2013:251).

46 § En ansökan, anmälan eller underrättelse till den kommunala nämnden eller försvarsinspektören för hälsa och miljö enligt 37, 38, 38 a eller 38 b § eller enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 39, 40 eller 42 § ska vara skriftlig och innehålla de uppgifter som behövs för ärendet samt de ritningar och tekniska beskrivningar som behövs för att bedöma de anordningar, lokaler eller anläggningar som avses i ansökan, anmälan eller underrättelsen.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 februari 2024.

2. Bestämmelserna tillämpas första gången i fråga om kyltorn som uppförs eller används efter utgången av juli 2024.

3. Den som före ikraftträdandet har påbörjat uppförandet eller användandet av ett kyltorn som ska anmälas enligt 38 a § får dock fortsätta uppförandet eller användandet till utgången av 2024. Därefter får uppförandet eller användandet fortsätta endast om det har anmälts.

Lag sid. 519

Miljöprövningsförordningen (2013:251) ändr. g. SFS 2023:663.

Regeringen föreskriver att 4 kap. 17 § ska ha följande lydelse.

4 kap. 17 § Anmälningsplikt C --- eller 9 §.

Anmälningsplikten gäller inte djupborrning som sker inom ramen för ett undersökningstillstånd enligt minerallagen (1991:45).

Lag sid. 540, 541, 542, 543

Lagen (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser ändr. g. SFS 2023:695.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 1–10, 13, 16, 25–27, 31, 33, 35, 41 och 44 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 4 a, 11 a–11 c och 42 a §§, och närmast före 11 b och 42 a §§ nya rubriker av följande lydelse

1 § Denna lag --- av växthusgaser.

Lagen kompletteras

– EU-förordningar som har antagits med stöd av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom unionen och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/959 (utsläppshandelsdirektivet), och

– Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/757 av den 29 april 2015 om övervakning, rapportering och verifiering av koldioxidutsläpp från sjötransporter och om ändring av direktiv 2009/16/EG (EU:s MRV-förordning) och EU-förordningar som har antagits med stöd av den förordningen.

2 § I denna --- avses med

utsläpp av växthusgaser:

1. frigörande av koldioxid, dikväveoxid eller perfluorkolväten från en eller flera källor belägna inom en anläggning,
2. frigörande av koldioxid från ett luftfartyg i en flygverksamhet, eller

3. frigörande av koldioxid, metan eller dikväveoxid från ett fartyg i en sjötransportverksamhet,

ton koldioxidekvivalenter: ett ton koldioxid eller den mängd dikväveoxid, metan, eller perfluorkolväten som medför en lika stor klimatpåverkan som utsläpp av ett ton koldioxid,

utsläppsrätt: en rätt att släppa ut ett ton koldioxidekvivalenter under en fastställd period i enlighet med denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen,

reduktionsenhet: ett instrument som får användas för att kompensera utsläpp av växthusgaser från flygverksamhet i enlighet med föreskrifter som har meddelats med stöd av denna lag, och

icke-koldioxideffekter: klimatpåverkan från utsläpp av kväveoxider, sotpartiklar eller oxiderade svavelföreningar som uppstår genom förbränning av bränsle i ett luftfartyg, och klimatpåverkan av vattenånga, inklusive kondensstrimmor som uppstår från sådan förbränning.

3 § Med *anläggning* avses i denna lag en fast teknisk enhet där det bedrivs en eller flera verksamheter, liksom all annan därmed direkt förknippad verksamhet som är tekniskt knuten till de verksamheter som bedrivs på platsen och som kan påverka utsläpp och föreningar.

4 § Med *flygverksamhet* --- och som

2. utförs mellan flygplatser i två olika tredjeländer.

4 a § Med *sjötransportverksamhet* avses i denna lag sådan transportverksamhet med fartyg till sjöss och i hamn som ger upphov till utsläpp av växthusgaser och som omfattas av artikel 2 i EU:s MRV-förordning.

5 § Med *verksamhetsutövare* --- bperson som

1. i fråga om en anläggning eller en flygverksamhet

a) driver verksamheten eller innehar anläggningen eller på annat sätt har rätt att fatta avgörande ekonomiska beslut om verksamhetens eller anläggningens tekniska drift, eller

- b) äger ett luftfartyg som ingår i flygverksamheten, om den som driver flygverksamheten inte kan identifieras,

2. i fråga om en sjötransportverksamhet

- a) äger ett fartyg som ingår i sjötransportverksamheten, eller

b) har tagit över fartygsägarens ansvar för fartygets drift och har gått med på att överta de skyldigheter som följer av bestämmelserna i bilaga I i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 336/2006 av den 15 februari 2006 om genomförande av Internationella säkerhetsorganisationskoden i gemenskapen och upphävande av rådets förordning (EG) nr 3051/95.

6 § I denna --- avses med

utsläppsrapport: en sådan skriftlig rapport som avses i

1. artikel 68 i kommissionens genomförandeförordning (EU) 2018/2066 av den 19 december 2018 om övervakning och rapportering av växthusgasutsläpp i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG och om ändring av kommissionens förordning (EU) nr 601/2012 (övervaknings- och rapporteringsförordningen), eller

2. artiklarna 11 och 11 a i EU:s MRV-förordning,

övervakningsplan: en sådan skriftlig redogörelse som avses i

1. artikel 12 i övervaknings- och rapporteringsförordningen, eller

2. artikel 6 i EU:s MRV-förordning, och

rapport om --- av verksamhetsnivå.

7 § Regeringen får meddela föreskrifter om att det för en anläggning ska krävas tillstånd till utsläpp av växthusgaser och vad en ansökan om tillstånd ska innehålla.

Regeringen får meddela föreskrifter om att en verksamhetsutövare vars verksamhet inte längre omfattas av tillståndsplikt ska kunna behålla tillståndet.

8 § Frågor om tillstånd till utsläpp av växthusgaser prövas av en tillståndsmyndighet efter ansökan av verksamhetsutövaren.

Den myndighet --- är tillståndsmyndighet.

9 § Tillståndsmyndigheten får återkalla ett tillstånd till utsläpp av växthusgaser, om

5. verksamheten inte kräver tillstånd till utsläpp av växthusgaser, och tillståndsmyndigheten inte har beslutat att verksamhetsutövaren får behålla tillståndet enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 7 § andra stycket.

10 § Om det behövs för att uppfylla Sveriges förpliktelser till följd av medlemskapet i Europeiska unionen, får tillståndsmyndigheten återkalla ett tillstånd till utsläpp av växthusgaser eller ändra eller upphäva villkor i ett sådant tillstånd.

11 a § Regeringen får meddela föreskrifter om att utsläpp av växthusgaser från flygverksamhet ska kompenseras genom annullering av reduktionsenheter och hur det ska gå till.

Sjötransportverksamhet

11 b § En verksamhetsutövare som har haft kostnader för att överlämna utsläppsrätter enligt 16 § har rätt till ersättning för de kostnaderna från en aktör som har tagit över ansvaret för driften av verksamhetsutövarens fartyg.

En aktör ska anses ha tagit över driften av ett fartyg om aktören har ingått ett avtal med verksamhetsutövaren som innebär att aktören har befogenhet att bestämma

1. fartygets färdplan och hastighet,
2. vilken last som fartyget ska transportera, eller
3. vilket bränsle som ska köpas in för fartygets drift.

11 c § Första domstol i tvistemål om ett förhållande som avses i 11 b § är den tingsrätt som avses i 21 kap. 1 § sjölagen (1994:1009). Behörigheten för en sjörättsdomstol att ta upp ett tvistemål som avses i första stycket ska bestämmas enligt 21 kap. 2 § sjölagen.

13 § Regeringen får meddela föreskrifter om att utsläpp av växthusgaser ska täckas av utsläppsrätter.

16 § Verksamhetsutövaren ska överlämna det antal utsläppsrätter som motsvarar de sammanlagda utsläppen från en verksamhet som är

1. en anläggning för vilken det krävs tillstånd till utsläpp av växthusgaser eller för vilken verksamhetsutövaren fått behålla tillståndet,

2. en sådan flygverksamhet som avses i 4 § 1 och som ska omfattas av en övervakningsplan, eller

3. en sjötransportverksamhet

25 § Regeringen eller --- föreskrifter om

1. skyldighet att övervaka och rapportera utsläpp av växthusgaser och icke-koldioxideffekter

3. ackreditering --- kontrollörer.

26 § Regeringen eller --- tillsyn enligt

1. denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen,

2. EU-förordningar som har antagits med stöd av utsläppshandelsdirektivet, eller

3. EU:s MRV-förordning och EU-förordningar som har antagits med stöd av den förordningen.

27 § Den myndighet som regeringen bestämmer (tillsynsmyndigheten) utövar tillsyn över att följande författningar följs:

1. denna lag,

2. EU:s MRV-förordning,

3. EU-förordningar som har antagits med stöd av utsläppshandelsdirektivet eller EU:s MRV-förordning, och

4. föreskrifter som har meddelats i anslutning till denna lag eller de EU-förordningar som avses i 2 och 3.

31 § Tillsynsmyndigheten har, --- tillträde till

2. luftfartyg som ingår i en flygverksamhet,

3. fartyg som används i en sjötransportverksamhet, och

4. områden som hör till sådana anläggningar, luftfartyg eller fartyg, dock inte bostäder.

Polismyndigheten ska --- för tillträdet.

Hjälp får --- endast om

2. det annars --- synnerliga skäl.

33 § Den som med uppsåt eller av oaktsamhet utan tillstånd driver en verksamhet som medför utsläpp av växthusgaser från en anläggning och därmed bryter mot föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 7 § första stycket, ska dömas för otillåtet utsläpp av växthusgaser till böter eller fängelse i högst två år.

För otillåtet utsläpp av växthusgaser döms även den verksamhetsutövare för en flygverksamhet eller en sjötransportverksamhet som med uppsåt eller av oaktsamhet inte fullgör ett krav på en övervakningsplan enligt

1. föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd av 11 §, eller

2. artikel 6 i EU:s MRV-förordning.

35 § Den som med uppsåt eller av oaktsamhet lämnar en oriktig eller vilseledande uppgift i en utsläppsrapport ska, om åtgärden innebär risk för att ett för litet antal utsläppsrätter överlämnas eller reduktionsenheter annulleras, dömas för försvarande av kontroll av växthusgasutsläpp till böter eller fängelse i högst två år.

41 § Regeringen får --- bestämmelser i

1. denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen,

2. EU-förordningar som har antagits med stöd av utsläppshandelsdirektivet, eller

3. EU:s MRV-förordning och EU-förordningar som har antagits med stöd av den förordningen.

Avvisning, kvarhållande och anlöpsförbud

42 a § Regeringen får meddela föreskrifter om sådana beslut om avvisning och kvarhållande av fartyg och förbud för fartyg att anlöpa svensk hamn som avses i artikel 16.11a i utsläppshandelsdirektivet.

44 § Beslut enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, enligt EU:s MRV-förordning, eller enligt de EU-förordningar som har antagits med stöd av EU:s MRV-förordning eller utsläppshandelsdirektivet får överklagas till mark- och miljödomstolen.

Lag sid. 563

Lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ändr. g. SFS 2023:634.

Enligt riksdagens beslut föreskriver regeringen att 7 kap. 15 § ska ha följande lydelse.

7 kap. 15 § På ansökan --- avsedda omfattningen.

Frågan om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning i samband med en omprövning enligt 24 kap. 5, 13 eller 13 a § miljöbalken eller enligt 13 eller 14 § detta kapitel.

Lag sid. 570

Bilagan (anm. vid 39 §) till F (1998:1388) om vattenverksamheter ändr. g. SFS 2023:950.

Lag sid. 588

Bilagan (anm. vid 3 §) **till F (2008:245) om kemiska produkter** ändr. g. SFS 2023:728.

Lag sid. 600

Lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar (anm.) upphävd g. SFS 2023:802.

Lag sid. 600

F (2020:33) om skatt på plastbärkassar (anm.) upphävd g. SFS 2023:808.

Lag sid. 604, 605, 607, 610

Avfallsförordningen (2020:614) ändr. g. SFS 2023:908.

Regeringen föreskriver

dels att 1 kap. 1 och 4 §§ och 3 kap. 16 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 3 kap. 3 a–3 c §§, och närmast före 3 kap. 3 a § en ny rubrik av följande lydelse.

1 kap.

1 § Denna förordning --- andra förordningar.

Förordningen är --- stöd av

- 15 kap. 38 § --- och 3 §,
- 15 kap. 39 § miljöbalken i fråga om 3 kap. 1–3 b, 4–17, 19 och 19 a §§, 4 kap. 1, 4, 6–7 a och 10–14 a §§, 8 kap. 1 § och 9 kap. 1 § 2 och 3 och 2 och 3 §§,
- 15 kap. 40 § --- 8 kap. 7–10 §§,
- 15 kap. 45 § miljöbalken i fråga om 3 kap. 3 c §, 4 kap. 7 c §, 7 kap. 1 och 10 §§ och 9 kap. 4–8 §§ och 10 § 2,

– 8 kap. 7 § --- övriga bestämmelser.

4 § I denna --- avses med

- *livsmedelsavfall*: livsmedel enligt definitionen i artikel 2 i förordning (EG) nr 178/2002 som har blivit avfall,
- *organiskt avfall*: bioavfall, plastavfall och annat avfall som innehåller organiskt kol, och
- *textilavfall*: avfall som består av kläder av textil, hemtextil, inredningstextil, väskor av textil och accessoarer av textil.

3 kap.

Textil och textilavfall

3 a § Den som har textilavfall ska sortera ut det från annat avfall och förvara det skilt från annat avfall.

3 b § Den som samlar in textilavfall som har sorterats ut enligt 3 a § ska samla in det separat.

3 c § Kommunen ska lämna information till hushåll och verksamhetsutövare som producerar sådant avfall som kommunen ansvarar för enligt 15 kap. 20 § miljöbalken om vikten av att hushålla med råvaror och energi genom att se till att textil återanvänds eller genom att på annat sätt förebygga uppkomst av textilavfall när det är möjligt.

16 § Att samla in avfall separat eller fastighetsnära, att skilja förpackningarna från sitt innehåll, att sortera ut avfall eller att hantera avfall på något annat sätt som föreskrivs i detta kapitel ska inte anses genomförbart eller inte anses ge fördelar som överväger nackdelarna, om

- 4. det skulle --- ekonomiska kostnader.

Denna förordning träder i kraft den 1 februari 2024 i fråga om 3 kap. 16 § och i övrigt den 1 januari 2025.

Lag sid. 616, 617

Avfallsförordningen (2020:614) ändr. g. SFS 2023:936.

Regeringen föreskriver

dels att 8 kap. 2 och 3 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 7 kap. 7 a §, och närmast före 7 kap. 7 a § en ny rubrik av följande lydelse.

7 kap.

Uppgifter om kvicksilveravfall

7 a § Bestämmelser om skyldighet att lämna uppgifter om kvicksilveravfall finns i artiklarna 12 och 14 i förordning (EU) 2017/852. Uppgifterna ska lämnas till Naturvårdsverket, som är den behöriga myndighet som avses i artiklarna.

Naturvårdsverket ska underrätta Kemikalieinspektionen om uppgifter som Naturvårdsverket får i egenskap av behörig myndighet.

8 kap.

2 § --- är

1. den behöriga myndighet som avses i artikel 5 i Baselkonventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter och slutligt omhändertagande av farligt avfall (SÖ 1991:22), och
2. den behöriga myndighet som avses i artikel 53 och det kontaktorgan som avses i artikel 54 i förordning (EG) nr 1013/2006.

3 § Om Naturvårdsverket i sin egenskap av behörig myndighet enligt 2 § får kännedom om eller handlägger ett ärende om en avfallstransport som omfattas av förordning (EG) nr 1013/2006, ska verket underrätta den berörda länsstyrelse och den berörda kommunala nämnd som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet.

Denna förordning träder i kraft den 1 februari 2024.

Lag sid. 629

Miljöbalken (1998:808) ändr. g. SFS 2023:866.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 17 kap. 6 a § ska upphöra att gälla vid utgången av december 2023.

Lag sid. 669

F (2012:259) om miljöstraffavgifter ändr. g. SFS 2023:933.

Regeringen föreskriver att det ska införas en ny paragraf, 3 kap. 4 §, av följande lydelse.

3 kap. 4 § För en överträdelse av 38 a § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ska en miljöstraffavgift betalas med 5 000 kronor.

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2024.

Lag sid. 671

F (2012:259) om miljöstraffavgifter ändr. g. SFS 2023:935.

Regeringen föreskriver att det ska införas tre nya paragrafer, 7 kap. 19–21 §§, och närmast före 7 kap. 19 § en ny rubrik av följande lydelse

7 kap.

EU:s kvicksilverförordning

19 § För en överträdelse av artikel 10.4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/852 av den 17 maj 2017 om kvicksilver och om upphävande av förordning (EG) nr 1102/2008 genom att inte ha föreskriven amalgamavskiljare ska en miljöstraffavgift betalas med 30 000 kronor

20 § För en överträdelse av artikel 12.1 i förordning (EU) 2017/852 genom att vara försenad med att till Naturvårdsverket lämna in föreskrivna uppgifter om kvicksilveravfall från kloralkaliindustrin eller från verksamhet som rör rening av naturgas eller brytning och smältning av andra metaller än järn ska en miljöstraffavgift betalas med 20 000 kronor

21 § För en överträdelse av artikel 14.4 i förordning (EU) 2017/852 genom att vara försenad med att till Naturvårdsverket lämna in föreskrivet register om tillfällig lagring, omvandling eller solidifiering av kvicksilveravfall ska en miljöstraffavgift betalas med 20 000 kronor.

Denna förordning träder i kraft den 1 februari 2024.

Lag sid. 673

F (2012:259) om miljöstraffavgifter ändr. g. SFS 2023:745.

Regeringen föreskriver

dels att 9 kap. 22 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 9 kap. 22 § ska utgå

1. Denna förordning träder i kraft den 2 januari 2024.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för överträdelser som skett före den 1 januari 2024.

Lag sid. 716

Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2023:4) om ändring i Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2004:37) om fiske i sötvattensområdena ändr. g. HVMFS 2023:14.

Lag sid. 724 f

Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2004:25) om resurstillsättning och kontroll på fiskets område ändr. g. HVMFS 2023:13.

Lag sid. 794

Konsumentköplagen (2022:260) ändr. g. SFS 2023:732.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 9 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

9 kap. 1 § Om tiden --- onödigt dröjsmål.

Ett digitalt --- för konsumenten.

För digitalt innehåll på ett fysiskt medium ska 2 kap. 1–3, 5 och 6 §§ tillämpas, i stället för det som anges i första och andra styckena.

Lag sid. 822, 824

Konsumentkreditlagen (2010:1846) ändr. g. SFS 2023:719.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att det ska införas två nya paragrafer, 16 a och 20 d §§, och närmast före 16 a och 20 d §§ nya rubriker av följande lydelse.

Ändring av kreditavtalet

16 a § Kreditgivaren ska informera konsumenten om en ändring i kreditavtalet i rimlig tid innan den börjar gälla. Underrättelsen ska innehålla uppgifter om

1. ändringen och att konsumentens samtycke till ändringen krävs,
  2. när ändringen börjar gälla eller föreslås börja gälla, och
  3. möjligheterna att lämna klagomål till tillsynsmyndigheten.
- Särskilda bestämmelser om ändring av ränta och avgifter finns i 17–19 §§.

Rutiner och riktlinjer vid dröjsmål med betalning

20 d § En kreditgivare ska ha rutiner och riktlinjer för att, när det är lämpligt, överväga alternativ till att vidta verkställighetsåtgärder när konsumenten är i dröjsmål med en betalning enligt kreditavtalet. Kreditgivaren ska vid sitt övervägande beakta konsumentens personliga omständigheter och återbetalningsförmåga.

Lag sid. 881

Lagen (1993:645) om tillämplig lag för vissa försäkringsavtal ändr. g. SFS 2023:669.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 2 och 3 §§ ska ha följande lydelse.

2 § Vid tillämpning av artikel 7 i förordningen gäller följande i fråga om avtal om försäkring för ett registreringspliktigt fordon. När ett fordon som är registrerat i ett EES-land köps i syfte att införas och stadigvarande brukas i ett annat EES-land, ska risken under 30 dagar från det att fordonet kommit i köparens besittning anses finnas antingen i det land där fordonet är registrerat eller i det land till vilket fordonet ska införas, beroende på i vilket av dessa länder som köparen har ingått avtalet om försäkring.

3 § På ett avtal om obligatorisk skadeförsäkring som avses i artikel 7.4 i förordningen tillämpas lagen i det EES-land som har föreskrivit skyldigheten att teckna försäkring.

Lag sid. 959

Lagen (2014:836) om näringsförbud ändr. g. SFS 2023:737.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 8 § ska ha följande lydelse.

8 § Vid bedömningen --- till, om

-
- b) syftat till betydande vinning, eller
  - c) orsakat eller --- skada, eller
2. näringsidkaren tidigare --- i näringsverksamhet.
- Om den --- mot det.

Vid bedömningen av om näringsförbud är påkallat från allmän synpunkt får rätten ta hänsyn till förbud att bedriva eller ta del i näringsverksamhet som har meddelats i en annan stat. Hänsyn får även tas till åsidosättanden av skyldigheter i näringsverksamhet som näringsidkaren har gjort sig skyldig till i näringsverksamhet som har bedrivits i en annan stat.

Lag sid. 964

F (2014:936) om näringsförbud ändr. g. SFS 2023:738.

Regeringen föreskriver att 7 och 12 §§ ska ha följande lydelse.

7 § Näringsförbudsregistret förs --- används för

-
4. underrättelser och uppgiftslämnande enligt 12 §.
- Bolagsverket är --- i näringsförbudsregistret.
Bolagsverket ska --- av personuppgifter.

12 § Underrättelser om --- och Skatteverket.

Bolagsverket ska på begäran av en behörig myndighet i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet lämna uppgifter om vad som finns registrerat i näringsförbudsregistret om en viss person. Uppgifterna ska lämnas genom det system för sammankoppling av register som inrättats genom artikel 22 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1132 av den 14 juni 2017 om vissa aspekter av bolagsrätt.

Lag sid. 965

Lagen (1992:160) om utländska filialer m.m. ändr. g. SFS 2023:717.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 3 § ska ha följande lydelse.

3 § Om rätt --- bestämmelser, nämligen

-
10. för utländska --- alternativa investeringsfonder,
  11. för företag som bedriver verksamhet med konsumentkrediter 2 och 8 §§ lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter,
  12. för företag som bedriver verksamhet med bostadskrediter 2 kap. 7 § och 3 kap. 6 och 7 §§ lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter, och
  13. för kreditförvaltare 5 kap. 5 och 6 §§ lagen (2023:714) om förvärv och förvaltning av nödlidande kreditavtal.

Lag sid. 990, 991, 993, 995, 996

Trafikskadelagen (1975:1410) ändr. g. SFS 2023:666.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 1, 5, 6, 16, 17 a, 24, 31 c, 33 och 37 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas åtta nya paragrafer, 1 a, 1 b och 29 a–29 f §§, och närmast före 29 a § en ny rubrik av följande lydelse.

1 § Denna lag gäller trafikförsäkring för motordrivet fordon och ersättning från trafikförsäkring för skador i följd av trafik med sådant fordon (trafikskadeersättning).

Vid tillämpningen av lagen ska ett eldrivet fordon utan tramp- eller vevanordning alltid anses som ett motordrivet fordon, om det

1. är konstruerat för en hastighet som överstiger 20 kilometer i timmen, eller
  2. är konstruerat för en hastighet som överstiger 14 kilometer i timmen och har en nettovikt som överstiger 25 kilogram.
- Andra stycket 2 gäller inte om fordonet är avsett för användning enbart av personer med fysisk funktionsnedsättning.

1 a § Lagen tillämpas inte på

1. ett motordrivet fordon som är avsett att föras av gående,
2. ett motordrivet fordon när det används för tävling, träning, övningskörning, uppvisning eller liknande ändamål inom ett inhägnat tävlingsområde,
3. ett motorredskap med en tjänstevikt av högst 2 000 kilogram som är inrättat huvudsakligen som arbetsredskap och som inte ska vara registrerat i vägtrafikregistret.

1 b § Om det till ett motordrivet fordon som omfattas av lagen har kopplats ett fordon av något annat slag, tillämpas lagens bestämmelser om skada i följd av trafik med ett motordrivet fordon på fordonskombinationen i dess helhet.

5 § Trafikförsäkring --- av

1. en försäkringsgivare som har fått tillstånd till det enligt 2 kap. 4 § försäkringsörelselagen (2010:2043),
2. en försäkringsgivare som har fått tillstånd till det enligt 4 kap. 1 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige, och
3. en EES-försäkringsgivare som är verksam i Sverige enligt 2 kap. 1 § lagen om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige.

En försäkringsgivare --- hos regeringen.

En försäkringsgivare som avser att meddela trafikförsäkring genom gränsöverskridande verksamhet med stöd av 2 kap. 1 § lagen om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige men som inte har fast driftställe i Sverige ska ha en representant här i landet. Representanten ska vara bosatt i Sverige eller vara en svensk juridisk person. Försäkringsgivaren ska utfärda en fullmakt för representanten att gentemot skadelidande företräda försäkringsgivaren och att själv eller genom någon annan tala och svara för denne angående försäkringsfall. Representanten ska även ha behörighet att företräda försäkringsgivaren vid kontroll av om det finns en giltig trafikförsäkring. Försäkringsgivaren ska informera försäkringstagarna om vem som är försäkringsgivarens representant och om dennes adress. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om villkor för sådana representanter.

6 § Om en försäkringsgivares tillstånd att meddela trafikförsäkring återkallas, ska den som har tecknat trafikförsäkring hos försäkringsgivaren och som är skyldig att ha en sådan försäkring teckna en ny trafikförsäkring för fordonet inom en månad efter det att beslutet om återkallelse har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar.

I fall --- angivna månadsfristen.

16 § För ett motordrivet fordon som har undantagits från trafikförsäkringsplikt med stöd av 4 § 2 och som saknar trafikförsäkring ansvarar samtliga försäkringsgivare, som vid skadetillfället fick meddela trafikförsäkring enligt 5 § första stycket, solidariskt för den trafikskadeersättning som skulle ha betalats, om en försäkring hade funnits.

I fråga om ett fordon som är försäkringspliktigt men som saknar trafikförsäkring har de försäkringsgivare som avses i första stycket samma ersättningsansvar som anges där. För sakskada som tillfogas den försäkringspliktige gäller dock detta ansvar endast om fordonet brukades olovligen av någon annan och antingen inte var registrerat i vägtrafikregistret eller var avställt.

De försäkringsgivare som avses i första stycket ansvarar även solidariskt för den trafikskadeersättning som skulle ha betalats från trafikförsäkringen för ett motordrivet fordon vars identitet inte kan fastställas. Från ersättning för sakskada ska ett belopp avräknas som motsvarar en tjugondel av det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för det år då skadehändelsen inträffar. Vid skador på renar ska någon avräkning inte göras.

17 a § Regeringen eller --- om skyldighet

1. för försäkringsgivaren, dennes representant enligt 27 § och den trafikförsäkringsförening som avses i 33 § att till den skadelidande ge ett motiverat besked om ersättning,
2. för försäkringsgivaren att till försäkringstagaren utfärda ett intyg om skadehistorik, och
3. för försäkringsgivaren att offentliggöra allmän information om hur intyg om skadehistorik används när premier för trafikförsäkring bestäms.

24 § I fall som avses i 16 § fördelas försäkringsgivarnas inbördes ersättningsansvar efter förhållandet mellan beloppen av de premier för direkt tecknade trafikförsäkringar som härrör från verksamheten här i landet och som för var och en av dem belöper på närmast föregående kalenderår.

Trafikskadeersättning som har betalats enligt 16 § andra stycket får upp till en tiondel av det prisbasbelopp som anges i 21 § krävas tillbaka från den som är skyldig att ha trafikförsäkring. Ersättningen får inte krävas tillbaka, om fordonet vid skadetillfället brukades olovligen av någon annan och antingen inte var registrerat i vägtrafikregistret eller var avställt.

Om trafikskadeersättning har betalats enligt 16 § tredje stycket och fordonet därefter blir känt, får ersättningen krävas tillbaka från den försäkringsgivare som har meddelat trafikförsäkring för fordonet.

Insolvensgarantisystem

29 a § Om en försäkringsgivare som har tillstånd att meddela trafikförsäkring i Sverige eller i ett annat EES-land är föremål för ett likvidationsförfarande som avses i 2 § lagen (2005:1047) om internationella förhållanden rörande finansiella företags insolvens, ansvarar samtliga försäkringsgivare som vid tidpunkten för beslutet om likvidationsförfarandet fick meddela trafikförsäkring enligt 5 § första stycket 1 och 2 solidariskt för ersättning till en skadelidande som är bosatt i Sverige, i den utsträckning ersättningen omfattas av försäkring hos försäkringsgivaren.

Den försäkringsgivare som är föremål för likvidationsförfarandet omfattas inte av det solidariska ansvaret.

Ersättning till den skadelidande ska betalas så snart som möjligt och senast tre månader från den dag då den skadelidande har accepterat ett motiverat erbjudande om ersättning.

29 b § Om den försäkringsgivare som är föremål för likvidationsförfarandet har sitt huvudkontor i ett annat EES-land än Sverige får de solidariskt ansvariga försäkringsgivarna kräva ersättning för betalning enligt 29 a § från insolvensorganet i det EES-landet.

29 c § Om den försäkringsgivare som är föremål för likvidationsförfarandet är en sådan försäkringsgivare som avses i 5 § första stycket 1, ansvarar de försäkringsgivare som har solidariskt ansvar enligt 29 a § även solidariskt för den ersättning som krävs av ett insolvensorgan i ett annat EES-land, i den utsträckning ersättningen har betalats till en skadelidande som är bosatt i det EES-landet.

Ersättning till organet i det andra EES-landet ska betalas senast sex månader från den dag då ett krav har mottagits, om inte något annat har avtalats.

29 d § Försäkringsgivarnas inbördes ersättningsansvar fördelas efter förhållandet mellan beloppen av de premier för direkt tecknade trafikförsäkringar som härrör från verksamheten i Sverige och som för var och en av dem avser kalenderåret närmast före beslutet om likvidationsförfarandet. För en försäkringsgivare som avses i 5 § första stycket 1 ska även premier för direkt tecknade obligatoriska motorfordonsförsäkringar som härrör från verksamheten i andra EES-länder än Sverige ingå vid fördelningen av ersättningsansvaret.

29 e § De försäkringsgivare som har betalat ersättning enligt 29 a eller 29 c § inträder i den skadelidandes rätt till ersättning av den försäkringsgivare som är föremål för likvidationsförfarandet.

Försäkringsgivarna inträder också i den skadelidandes rätt till skadestånd av skadevällaren, upp till det utbetalade beloppet.

Det insolvensorgan som har betalat ersättning efter ett krav enligt 29 b § inträder i den rätt som försäkringsgivarna har enligt andra stycket.

29 f § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förfarandet hos de försäkringsgivare som är solidariskt ansvariga enligt 29 a § och om underrättelseskyldighet med anledning av insolvensgarantisystemet.

31 c § Det som sägs om försäkringsgivare i 31 § andra och tredje

styckena samt i 31 b § andra stycket ska i ett fall som avses i 15 § gälla staten

och i ett fall som avses i 16, 28 eller 29 a–29 c § gälla Trafikförsäkringsföreningen.

33 § I fall som avses i 16 § företräds försäkringsgivarna i ärenden om trafikskadeersättning eller om återkrav av sådan ersättning av en trafikförsäkringsförening i vilken försäkringsgivarna är medlemmar. Detta gäller även ärenden enligt 28 och 29 a–29 f §§. För ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden får föreningen utse en av försäkringsgivarna att företräda de övriga.

Regeringen eller --- för trafikförsäkringsföreningen.

37 § En förare av en moped, ett motorredskap eller ett eldrivet fordon utan tramp- eller vevanordning ska, om fordonet omfattas av denna lag men inte är registrerat i vägtrafikregistret, under färd i Sverige ha med sig bevis om att fordonet är trafikförsäkrat och på begäran visa upp beviset för en bilinspektör eller polisman.

Den som --- tillfälligt förbiseende.

1. Denna lag träder i kraft den dag som regeringen bestämmer i fråga om 29 a–29 f och 33 §§ och i övrigt den 23 december 2023.

2. Bestämmelserna i de nya 29 a–29 f §§ och 33 § i den nya lydelsen tillämpas även på försäkringsavtal som har ingåtts före ikraftträdandet. De tillämpas dock inte på likvidationsförfaranden som har beslutats före ikraftträdandet.

Lag sid. 998, 999

Trafikförsäkringsförordningen (1976:359) ändr. g. SFS 2023:672.

Regeringen föreskriver att 18–20 §§ ska ha följande lydelse.

18 § När ett ärende enligt 28 § trafikskadelagen (1975:1410) har anmälts till Trafikförsäkringsföreningen ska föreningen lämna en underrättelse om detta till försäkringsgivaren eller dennes skaderegleringsrepresentant i Sverige och till den som vållat skadan, om denne är känd. En sådan underrättelse ska lämnas även till den som i det land där försäkringsgivaren är etablerad har utsetts till skadeersättningsorgan enligt artikel 24 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/103/EG av den 16 september 2009 om ansvarsförsäkring för motorfordon och kontroll av att försäkringsplikten fullgörs beträffande sådan ansvarighet, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2021/2118. Av underrättelsen ska det framgå att föreningen kommer att påbörja skaderegleringen inom den tid som anges i 28 § trafikskadelagen.

19 § Den som meddelar trafikförsäkring enligt 5 § första stycket 1 trafikskadelagen (1975:1410) ska underrätta Trafikförsäkringsföreningen om namn och adress på de skaderegleringsrepresentanter som har utsetts enligt 27 § trafikskadelagen. En sådan underrättelse ska lämnas även till dem som i övriga länder har utsetts till informationscentrum enligt artikel 23 i direktiv 2009/103/EG, i lydelsen enligt direktiv (EU) 2021/2118.

När en gränsförsäkring har tecknats enligt 12 och 13 §§ ska Tullverket underrätta Trafikförsäkringsföreningen om detta.

20 § När en trafikförsäkring har meddelats ska försäkringsgivaren utfärda ett bevis om trafikförsäkringen, om försäkringstagaren begär det. Gäller försäkringen en moped eller ett eldrivet fordon utan tramp- eller vevanordning ska beviset utfärdas utan någon begäran, om fordonet omfattas av trafikskadelagen (1975:1410) men inte är registrerat i vägtrafikregistret. Beviset ska utfärdas enligt ett formulär som Finansinspektionen fastställer.

När ett avtal om trafikförsäkring för ett motordrivet fordon som är registrerat i vägtrafikregistret har upphört att gälla ska försäkringsgivaren, eller representanten för sådana försäkringsgivare som avses i 5 § första stycket 3 trafikskadelagen, anmäla det hos Transportstyrelsen. Detsamma gäller om ett avtal om trafikförsäkring som har ingåtts med den som har en saluvagnslicens upphört att gälla.

Försäkringsgivaren eller representanten för sådana försäkringsgivare som avses i 5 § första stycket 3 trafikskadelagen ska på Trafikförsäkringsföreningens begäran lämna uppgifter om huruvida en trafikförsäkring har meddelats för ett fordon som omfattas av trafikskadelagen men som inte är registrerat i vägtrafikregistret och om vem som äger fordonet.

Lag sid. 1026, 1031

Konkurslagen (1987:672) ändr. g. SFS 2023:668.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 7 kap. 13 § och 9 kap. 5 § ska ha följande lydelse.

7 kap. 13 § Förvaltaren ska --- före bouppteckningssammanträdet.

Om det --- om detta.

I den ---rör boet.

Om ett bevakningsförfarande ska äga rum och det ännu inte har getts in någon bouppteckning till rätten, ska förvaltaren så snart som möjligt och senast en vecka från beslutet om bevakningsförfarandet skicka en förteckning över borgenärerna med uppgift om varje borgenärs adress till rätten och tillsynsmyndigheten. I konkurs hos ett kreditinstitut ska till bouppteckningen eller borgenärsförteckningen bifogas uppgift om insättningsborgenärerna och deras fordringsbelopp med upplupen ränta. Motsvarande gäller i ett värdepappersbolags konkurs, om bolaget har tillstånd att ta emot insättningar på konto. I ett livförsäkringsföretags eller ett tjänstepensionsföretags konkurs ska det på motsvarande sätt bifogas uppgift om försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade och om deras fordringar. I konkurs hos ett försäkringsföretag som får meddela trafikförsäkring ska det på motsvarande sätt bifogas uppgift om vilka som har ingått ett avtal om trafikförsäkring och andra ersättningsberättigade enligt sådana avtal och om deras fordringar som grundas på ett sådant avtal.

9 kap. 5 § En borgenär --- pantsatta egendomen.

En borgenär som har en fordran hos ett kreditinstitut på grund av en insättning på räkning behöver inte bevaka sin fordran i institutets konkurs, om en uppgift om fordran har lämnats enligt 7 kap. 13 § femte stycket. Motsvarande gäller för värdepappersbolag som har tillstånd att ta emot insättningar på konto.

En försäkringstagare eller en annan ersättningsberättigad behöver inte bevaka sin fordran i ett livförsäkringsföretags eller ett tjänstepensionsföretagskonkurs, om en uppgift om fordran har lämnats enligt 7 kap. 13 § femte stycket. Motsvarande gäller för ett försäkringsföretag som får meddela trafikförsäkring.

1. Denna lag träder i kraft den dag som regeringen bestämmer.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för konkurser som har beslutats före ikraftträdandet.

Lag sid. 1050

Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2022:19) om om konkursförvaltartaxa ersatt av DVFS 2023:17 i samma ämne.

Lag sid. 1105

Brottsbalken (1962:700) ändr. g. SFS 2023:678.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 2 kap. 5 § ska ha följande lydelse.

2 kap. 5 § I de --- gäller inte.

Första --- inte

4. brott --- i

- f) 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor,
g) 8 § lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner, eller
h) 16 § lagen (2023:677) om frysning av tillgångar.

Lag sid. 1105

Lagen (2023:678) om ändring i brottsbalken ändr. g. SFS 2023:882.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 2 kap. 5 § brottsbalken ska ha följande lydelse.

2 kap. 5 § I de --- på gärningsorten.

Första --- inte

4. Brott --- i

- g) 8 § lagen --- sanktioner, eller
h) 19 § lagen (2023:677) om frysning av tillgångar.

Lag sid. 1211

Skattebrottslagen (1971:69) ändr. g. SFS 2023:876.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 13 b § ska ha följande lydelse.

13 b § Om Skatteverket --- om skattetillägg.

Om Skatteverket har krävt en fysisk person på betalning av ett skattetillägg eller en rapportavgift som avser en juridisk person eller om en överenskommelse om betalningsskyldighet enligt 59 kap. 19 § skatteförfarandelagen (2011:1244) har träffats och fullföljts inom rätt tid, får åklagaren inte väcka åtal, utfärda strafföreläggande eller besluta om åtalsunderlåtelse för samma fysiska person i fråga om den felaktighet eller passivitet som ligger till grund för beslutet om skattetillägg eller rapportavgift.

Lag sid. 1234 f

Brottsbalken (1962:700) ändr. g. SFS 2023:839.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 16 kap. 10 d § brottsbalken ska ha följande lydelse.

16 kap. 10 d § Den som --- sex månader.

Första stycket gäller inte filmer, videogram eller andra tekniska upptagningar med rörliga bilder med samma innehåll som en framställning som Mediemyndigheten har godkänt för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år. Första stycket gäller inte heller offentliga förevisningar av rörliga bilder i filmer eller videogram eller i en uppspelning ur en databas.

Har en teknisk upptagning med rörliga bilder försetts med ett intyg om att en framställning med samma innehåll har godkänts av Mediemyndigheten för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år, ska ansvar enligt första stycket inte dömas ut. Detta gäller dock inte om intyget var oriktigt och den som har lämnat ut upptagningen har insett eller borde ha insett det.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för filmer, videogram och andra tekniska upptagningar med rörliga bilder med samma innehåll som en framställning som Statens medieråd före ikraftträdandet har godkänt för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år. Detsamma gäller för tekniska upptagningar med rörliga bilder som före ikraftträdandet har försetts med ett intyg om att en framställning med samma innehåll har godkänts av Statens medieråd för visning för någon åldersgrupp av barn under femton år.

Lag sid. 1307

Här anmärks: **F (2023:797) med instruktion för kriminalvården.**

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Genom förordningen upphävs förordningen (2007:1172) med instruktion för Kriminalvården.

Lag sid. 1407, 1426 f

Rättegångsbalken (1942:740) ändr. g. SFS 2023:770.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 3 kap. 4 § och 8 kap. 7 och 8 §§ ska ha följande lydelse.

3 kap. 4 § I högsta --- annat ämbete.

Ett av --- domstolens ordförande.

Högsta domstolen --- annan avdelning.

Den som har avgått med ålderspension från sin anställning som justitieråd får förordnas att tillfälligt tjänstgöra i Högsta domstolen när det finns behov av det på grund av att

1. ett justitieråd med anledning av sjukdom eller därmed jämförlig omständighet inte kan tjänstgöra i domstolen,

2. ett justitieråds tjänstgöring har upphört och ett nytt justitieråd inte har tillträtt, eller

3. handläggningen av ett eller flera mål vid domstolen under en begränsad tid tar stora resurser i anspråk.

Ett förordnande enligt fjärde stycket får gälla i högst sex månader. Om det finns särskilda skäl får förordnandet förlängas med högst sex månader i taget.

Det som i lag eller annan författning föreskrivs om justitieråd ska tillämpas även på den som enligt fjärde stycket tillfälligt tjänstgör i Högsta domstolen

Högsta domstolen --- Högsta domstolen.

8 kap. 7 § En advokat som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som annars förfår oredligt ska uteslutas ur advokatsamfundet. När det gäller en sådan advokat som avses i 2 a § ska registreringen upphävas. Är omständigheterna mildrande, får advokaten i stället tilldelas en varning.

En advokat --- registreringen upphävas.

En advokat som tilldelas en varning får, om det finns särskilda skäl, även åläggas att betala en straffavgift till samfundet med lägst tiotusen och högst tvåhundrafemtio tusen kronor. Till den del en varning avser en överträdelse av en bestämmelse i 2–6 kap. lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism gäller i stället för straffavgift det som föreskrivs om sanktionsavgift i 7 a kap. 5–11 §§ den lagen.

Om det --- eller olämplig.

En advokat är skyldig att genast träda ur samfundet om det inträffar en sådan omständighet som gör att han eller hon enligt 2 § femte eller sjätte stycket inte får antas till ledamot av samfundet, om inte styrelsen i fall som avses i 2 § sjätte stycket andra meningen medger undantag. Om advokaten inte träder ur samfundet, trots att han eller hon är skyldig att utträda, ska styrelsen besluta om hans eller hennes uteslutning. Detsamma gäller om en advokat inte längre uppfyller hemvistkravet enligt 2 § första stycket 1 och styrelsen inte medger att han eller hon får stå kvar som ledamot av samfundet. Om en sådan advokat som är registrerad enligt 2 a § fräntas rätten att uppträda som advokat i den stat där han eller hon är auktoriserad, ska styrelsen upphäva registreringen.

I beslutet om uteslutning ur samfundet får det föreskrivas att beslutet genast ska verkställas. Detsamma gäller ett beslut att upphäva en registrering.

Brott mot --- allmän synpunkt.

8 § Den som --- Högsta domstolen.

En advokat som av disciplinnämnden har tilldelats en varning med straffavgift enligt 7 § tredje stycket får överklaga beslutet om straffavgift till advokatsamfundets straffavgiftsnämnd. Om även Justitiekanslern har överklagat beslutet om varning med straffavgift, får straffavgiftsnämnden förklara ärendet vilande till dess att Högsta domstolen har prövat Justitiekanslerns överklagande.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. För förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet gäller 8 kap. 7 och 8 §§ i den äldre lydelsen.

Lag sid. 1412

Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2022:12) om toltaxa ersatt av DVFS 2023:9 i samma ämne.

Lag sid. 1412 f

F (1984:140) om allmän toltaxa upphävd. g. **F (2023:700)**, med ikraftträdande 1 januari 2024.

Lag sid. 1427, 1474

Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2022:17) om advokatberedskap ersatt av DVFS 2023:15 i samma ämne.

Lag sid. 1461, 1477

Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2022:13) om tidsspillan ersatt av DVFS 2023:10 i samma ämne.

Lag sid. 1471

Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2022:18) om brottmålstaxa för målsägandebitråde i tingsrätt och hovrätt ersatt av DVFS 2023:16 i samma ämne.

Lag sid. 1471, 1477

Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2023:5) om ersättning till offentlig försvarare och målsägandebitråde i förordnandemål ersatt av DVFS 2023:11 i samma ämne.

Lag sid. 1477

Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2022:14) om brottmålstaxa för offentlig försvarare i tingsrätt och hovrätt ersatt av DVFS 2023:12 i samma ämne.

Lag sid. 1477

Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2022:15) om ersättning till offentlig försvarare för deltagande i häktningsförhandling under helg ersatt av DVFS 2023:13 i samma ämne.

Lag sid. 1477

F (2009:1237) om timkostnadsnorm inom rättshjälpsområdet ändr. g. SFS 2023:782.

Regeringen föreskriver att 2 § ska ha följande lydelse.

- 2 §** Timkostnadsnormen för den som är godkänd för F-skatt är 1 531 kronor exklusive mervärdesskatt.
Timkostnadsnormen för den som inte är godkänd för F-skatt är 1 165 kronor exklusive mervärdesskatt.

Lag sid. 1515

Här införs: **Lagen (2023:677) om frysning av tillgångar.**

Prop. 2022/23:137, bet. 2023/24:JuU2, rskr. 2023/24:20.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs följande.

Lagens syfte och tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser för genomförande av punkterna 1 c och d i Förenta nationernas säkerhetsråds resolution 1373 (2001). Syftet med lagen är att förhindra och motverka finansiering av terroristhandlingar i enlighet med vad som anges i resolutionen.

Lagen gäller inte de fysiska eller juridiska personer som i stället omfattas av frysningsåtgärder enligt en förordning om ekonomiska sanktioner som har beslutats av Europeiska unionen.

Förhållandet till beslut om straffprocessuella tvångsmedel

2 § Beslut i brottmål om kvarstad och beslag enligt bestämmelserna i 26 och 27 kap. rättegångsbalken samt beslut om penningbeslag enligt lagen (2014:307) om straff för penningtvåtsbrott och terroristbrottslagen (2022:666) ska gälla framför ett beslut om frysning enligt denna lag. Egendom ska också kunna förverkas utan att ett beslut om frysning enligt denna lag hindrar det.

Ett beslut i Sverige om beslag eller kvarstad eller ett beslut om förverkande ska, om beslutet meddelas inom ramen för internationellt straffrättsligt samarbete, gälla framför ett beslut om frysning enligt denna lag. Detsamma gäller ett beslut om att i Sverige verkställa ett motsvarande beslut som har meddelats i en annan stat.

Ordförklaring

3 § Med frysning avses i denna lag ett enligt lagen meddelat beslut som innebär

- ett förbud för den som anges i beslutet och någon som avses i 5 § att förfoga över sina tillgångar, och
- ett förbud för var och en att tillhandahålla tillgångar till den som anges i beslutet eller till någon som avses i 5 §.

Beslut om frysning

4 § Om det behövs för att förhindra fortsatt brottslighet av likartat slag får ett beslut om frysning meddelas för den som

- skäligen kan misstänkas för brott enligt terroristbrottslagen (2022:666),
- har dömts för brott enligt terroristbrottslagen, eller
- på grund av innehållet i utländsk brottsutredning eller dom skäligen kan misstänkas för att i annan stat ha begått brott som motsvarar brott enligt terroristbrottslagen.

5 § Ett förbud mot att förfoga över tillgångar gäller inte bara egendom som tillhör den som beslutet om frysning avser, utan även egendom som

- tillhör juridiska personer som ägs eller kontrolleras, direkt eller indirekt, av någon som avses i 4 §,
- tillhör fysiska eller juridiska personer som agerar i stället för någon som avses i 4 § eller punkten 1 eller på uppdrag av sådana personer, eller
- utgör avkastning av egendom som ägs eller kontrolleras, direkt eller indirekt, av någon som avses i 4 § eller punkterna 1 eller 2.

6 § Ett förbud mot att tillhandahålla tillgångar till de fysiska eller juridiska personer som avses i 4 eller 5 § gäller var och en.

7 § Vid prövningen av om beslut om frysning ska meddelas, ska vad som sägs i 5 § förvaltningslagen (2017:900) om legalitet, objektivitet och proportionalitet tillämpas.

8 § Beslut om frysning meddelas av åklagaren. Åklagaren får avvakta med att meddela beslut om beslutet är till men för utredning eller lagföring av den brottslighet misstankarna avser eller för arbete med att förebygga, förhindra, upptäcka, utreda eller lagföra sammanhängande eller likartad brottslighet.

Om förutsättningarna enligt 4 § är uppfyllda får åklagaren fatta beslut på begäran av behörig myndighet i en annan stat.

Beslutet gäller omedelbart. Beslutet ska snarast möjligt kungöras i Postoch Inrikes Tidningar och delges den som beslutet avser.

Förfarandet hos åklagaren

9 § Vid åklagarens handläggning av ärenden enligt denna lag ska följande bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900) tillämpas:

- 6 § om service,
- 7 § om tillgänglighet,
- 8 § om samverkan,
- 9 § om utgångspunkter för handläggningen,
- 10 § om partsyn,
- 13 § om tolkning och översättning,
- 14 och 15 §§ om ombud och biträde,
- 23 § första stycket om utredningsansvaret,
- 24 § om när man får lämna uppgifter muntligt,
- 27 § om dokumentation av uppgifter, och
- 36 § om rättelse av skrivfel och liknande.

Bestämmelserna i 10 § förvaltningslagen om partsyn ska tillämpas först när ett beslut enligt 4 § har meddelats.

10 § En åklagare får anlita biträde av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen vid utredning av frågor om frysning av tillgångar enligt denna lag. Åklagaren får också ge en polisman i uppdrag att vidta en viss åtgärd som hör till utredningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens karaktär.

Vid förhör ska följande bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken tillämpas:

- 4 § om objektivitet,
- 6 § om rätten att hålla förhör,
- 7 § om hämtning till förhör,
- 9 § om skyldighet att stanna kvar för förhör,
- 9 a och b §§ om tillfälligt omhändertagande av kommunikationsutrustning,
- 10 § om vem som får närvara vid förhör,
- 11 § om rätt att ställa frågor vid förhör, och
- 12 § om förbud mot otillbörliga åtgärder under förhör.

Vid tillämpningen av 23 kap. 4 och 11 §§ rättegångsbalken ska bestämmelserna om den som är misstänkt i stället avse den som beslutet om frysning avser.

11 § En åklagares beslut i fråga om frysning ska vara skriftligt och ange följande:

- vem beslutet avser,
  - om förbud ska gälla och, i så fall, förbudets innebörd,
  - skälen för beslutet,
  - de bestämmelser som återopas, och
  - när beslutet fattades och vem som fattade beslutet.
- Av beslut om frysning ska det också framgå
- att det finns en möjlighet att begära undantag från förbudet enligt 14 §, och
  - att det finns en möjlighet att överklaga beslutet till domstol enligt 15 §.

Upphävande av beslut

12 § Om det inte längre finns skäl för ett beslut om frysning ska åklagaren omedelbart häva beslutet.

Åklagaren ska också häva beslutet om den som beslutet avser blir föremål för frysning enligt en förordning om ekonomiska sanktioner som har beslutats av Europeiska unionen.

Beslutet om hävning ska snarast möjligt kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och delges den som beslutet avser.

Omprövning av beslut

13 § Åklagaren ska med högst sex månaders mellanrum räknat från dagen för beslutet ompröva ett beslut om frysning.

Dessutom ska åklagaren snarast möjligt ompröva ett beslut om frysning om en behörig myndighet i en annan stat, vars begäran ligger till grund för beslutet, begär att beslutet ska upphävas.

Undantag från beslut

14 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, på begäran av den som beslutet avser, i enskilda fall besluta om undantag från ett beslut om frysning, om det är nödvändigt för att tillgodose grundläggande behov eller, om det finns särskilda skäl, för att betala extraordinära kostnader.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från beslut om frysning enligt 4 §.

Överklagande

15 § Den som genom ett beslut om frysning har förbjudits att förfoga över tillgångar får överklaga åklagarens beslut enligt denna lag. Rätten att överklaga gäller även den som enligt 5 § fått sina tillgångar frysta genom beslutet. Rätten att överklaga är inte inskränkt till viss tid.

Överklagandet prövas av den tingsrätt som är behörig att handlägga ett åtal som rör de brottsmisstankar som beslutet om frysning grundar sig på eller, om beslutet grundar sig på en dom, den tingsrätt som har meddelat domen. Grundar sig beslutet på ett utländskt förfarande ska målet tas upp av Stockholms tingsrätt.

16 § Ett överklagande ska göras skriftligen till den tingsrätt som enligt 15 § ska pröva överklagandet och innehålla de uppgifter som anges i 5 § första och andra styckena och 7 § lagen (1996:242) om domstolsärenden. Överklagandet ska dock ges in till åklagaren. Åklagaren ska med ett eget yttrande snarast möjligt överlämna överklagandet och övriga handlingar i ärendet till tingsrätten, utom i de fall åklagaren beslutar att häva beslutet om frysning.

17 § Tingsrätten ska avgöra ärendet snarast möjligt och, om det inte finns något synnerligt hinder mot det, senast inom en vecka från det att överklagandet kom in till tingsrätten. Sammanträde ska hållas om någon part begär det och det inte är uppenbart att det inte behövs.

Klaganden har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Vid rättens handläggning av ett överklagande gäller i övrigt lagen (1996:242) om domstolsärenden. Om sammanträde ska hållas ska åklagaren dock alltid kallas.

Offentligt biträde

18 § Vid överklagande ska rätten förordna ett offentligt biträde för den som beslutet om frysning avser, om det inte måste antas att det saknas behov av biträde. Frågan om förordnande ska prövas snarast möjligt.

Straff

19 § Den som uppsåtligen bryter mot ett beslut om frysning enligt 4 § döms till böter eller fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst fyra år. Den som begår gärningen av grov oaktsamhet döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

I ringa fall ska det inte dömas till ansvar enligt denna paragraf. Det ska inte heller dömas till ansvar för anstiftan av eller medhjälp till en gärning som avses i denna paragraf.

Förverkande

20 § Utbyte av brott enligt 19 § ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt.

21 § Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt 19 § eller som har kommit till genom ett sådant brott får förklaras förverkad, om det behövs för att förebygga brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt 19 §, om brottet har fullbordats, och egendom som någon har tagit befattning med på ett sådant sätt som utgör brott enligt 19 §.

I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

Lag sid. 1515

Här anmärks: **Förordning (2023:680) om frysning av tillgångar.**

Lag sid. 1732

Kungörandeförordningen (1977:827) ändr. g. SFS 2023:846.

Regeringen föreskriver att 2 § ska ha följande lydelse.

2 § Mediemyndigheten tillhandahåller berörda myndigheter sådana uppgifter om dagstidningars spridning som behövs för tillämpningen av 3 § lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.

Sid. B 1597

Lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ändr. g. SFS 2023:895.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 4 § ska ha följande lydelse.

4 § Underlaget för --- inkomstskattelagen (1999:1229).

Underlaget ska högst uppgå till 1,60 gånger det inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för beskattningsåret.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Bestämmelsen i den nya lydelsen tillämpas första gången för det beskattningsår som börjar efter 31 december 2023.

Lag sid, 1704

Lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar ändr. g. SFS 2023:771.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 3 § ska ha följande lydelse.

3 § I Högsta förvaltningsdomstolen --- annat ämbete.

Ett av --- domstolens ordförande

Den som har avgått med ålderspension från sin anställning som justitieråd får förordnas att tillfälligt tjänstgöra i Högsta förvaltningsdomstolen när det finns behov av det på grund av att

1. ett justitieråd med anledning av sjukdom eller därmed jämförlig omständighet inte kan tjänstgöra i domstolen,

2. ett justitieråds tjänstgöring har upphört och ett nytt justitieråd inte har tillträtt, eller

3. handläggningen av ett eller flera mål vid domstolen under en begränsad tid tar stora resurser i anspråk. Ett förordnande enligt tredje stycket får gälla i högst sex månader. Om det finns särskilda skäl får förordnandet förlängas med högst sex månader i taget.

Det som i lag eller annan författning föreskrivs om justitieråd ska tillämpas även på den som enligt tredje stycket tillfälligt tjänstgör i Högsta förvaltningsdomstolen.

Högsta förvaltningsdomstolen --- Högsta förvaltningsdomstolen.

Lag sid. 1707

Domstolsverkets föreskrifter (DVFS 2022:6) om utformning av dom och slutligt beslut i brottmål i hovrätt samt om utformning av avräkningsunderlag ändr. g. DVFS 2023:8 i samma ämne.

Lag sid. 1710 f

Lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar ändr. g. SFS 2023:705.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 18 § ska ha följande lydelse.

18 § En förvaltningsrätt --- domare ensam

4. vid annat --- av mål.

Om det --- i sak.

Åtgärder som --- om detta.

Vad som --- sak av

8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem och lagen (2023:704 om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för mål enligt lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

Lag sid. 1851, 1852, 1854, 1950

Socialförsäkringsbalken (2010:110) ändr. g. SFS 2023:905.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 12 kap. 1 och 4 a §§ och 64 kap. 34 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 11 kap. 4 a § och 12 kap. 17 a–17 c §§, och närmast före 11 kap. 4 a § och 12 kap. 17 a och 17 c §§ nya rubriker av följande lydelse.

11 kap.

Utvidgning för föräldrapenning

4 a § I fråga om föräldrapenning för en försäkrad som har fått rätt till sådan förmån genom överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § likställs den försäkrade med en förälder.

12 kap.

1 § I detta --- bestämmelser om

– vem som får föräldrapenningen i 14–17 c §§,

– föräldrapenning --- i 42–46 §§.

4 a § Föräldrapenning får för samma barn och tid lämnas till båda föräldrarna samtidigt i högst 60 dagar under 15 månader, räknat från barnets födelse eller därmed likställd tidpunkt. Detta gäller endast dagar för vilka det inte för någon av föräldrarna finns hinder enligt 17 § andra stycket mot att avstå föräldrapenning till förmån för den andra föräldern.

Bestämmelser om --- 110 kap. 5 a §.

Överlåtelse av rätten till föräldrapenning

17 a § En förälder kan genom skriftlig anmälan till Försäkringskassan överlåta rätten till föräldrapenning till någon annan som är försäkrad för sådan förmån. Detta gäller dock inte föräldrapenning för sådan tid som avses i 17 § andra stycket.

I anmälan ska det anges vilka ersättningsnivåer enligt 18 § överlåtelsen avser.

En försäkrad som har fått rätt till föräldrapenning genom en överlåtelse får inte i sin tur överlåta förmånen eller avstå den enligt 17 §.

17 b § Högst 90 dagar för varje barn får överlåtas. Om föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn, har vardera föräldern rätt att överlåta högst 45 dagar.

Återtagande av avståendet eller överlåtelsen

17 c § En förälder som har avstått eller överlåtit rätten till föräldrapenning får återta avståendet eller överlåtelsen för dagar som inte har utnyttjats.

64 kap. 34 § Om talan enligt 33 § tredje stycket väcks, får någon uppgörelse om skadeståndsskyldigheten inte träffas utan pensionsspararens samtycke.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024 i fråga om 64 kap. 34 § och i övrigt den 1 juli 2024.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

Lag sid. 1872

I F (2023:694) om ränta vid betalningsskyldighet för underhållsstöd för år 2024 föreskrivs att räntan enl. 19 kap. 47 § socialförsäkringsbalken ska vara 0,79 % för år 2024.

Lag sid. 1932

Enl. **F (2023:649) om inkomstindex för år 2024** fastställer regeringen att inkomstindexet enligt 58 kap. 10–12 §§ socialförsäkringsbalken (2010:110) ska vara 208,41 för år 2024.

Lag sid. 1932

Enl. **F (2023:650) om balanstal för år 2024** fastställer regeringen att inkomstindexet enligt 58 kap. 14–20 §§ socialförsäkringsbalken (2010:110) ska vara 1,1295 för år 2024.

Lag sid. 1933

Enl. **F (2023:648) om inkomstbasbelopp för år 2024** fastställer regeringen att inkomstbasbeloppet enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken (2010:110) ska vara 76 200 kronor för år 2024.

Lag sid. 1976

Lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken ändr. g. SFS 2023:907.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

Sid. B 105, 107, 108

F (1992:1554) om kontroll av narkotika ändr. g. SFS 2023:901.

Regeringen föreskriver att bilaga 1 till förordningen ska ha följande lydelse.

Förteckning över substanser som ska anses som narkotika enligt narkotikastrafflagen*Centralstimulerande medel*

1-(4-metylfenyl)- --- (MPHP)
1-(3-metylfenyl)-2-(pyrrolidin-1-yl)pentan-1-on (3'-Me-alfa-PVP)

Hallucinogener

2-(isopropylamino)- --- (metoxisopropamin, MXiPr)
3-heptyl-6a,7,10,10a-tetrahydro-6,6,9-trimetyl-6H-dibenso[b,d]pyran-1-ol (delta-8-tetrahydrocannabinol, delta-8-THCP, JWH-091)
3-heptyl-6a,7,8,10a-tetrahydro-6,6,9-trimetyl-6H-dibenso[b,d]pyran-1-ol (delta-9-tetrahydrocannabinol, delta-9-THCP)
6a,7,8,9,10,10a-hexahydro-6,6,9-trimetyl-3-pentyl-6H-dibenso[b,d]pyran-1-yl-acetat (hexahydrocannabinolacetat, HHC-acetat, HHCO)
6a,7,10,10a-tetrahydro-6,6,9-trimetyl-3-pentyl-6H-dibenso[b,d]pyran-1-yl-acetat (delta-8-tetrahydrocannabinolacetat, delta-8-THC-acetat)
6a,7,8,10a-tetrahydro-6,6,9-trimetyl-3-pentyl-6H-dibenso[b,d]pyran-1-yl-acetat (delta-9-tetrahydrocannabinolacetat, delta-9-THC-acetat)
1-[1-(3-metylfenyl)cyclohexyl]piperidin (3-Me-PCP)

Smärtstillande medel

N-fenyl-N- --- (3-fenylpropanoylfentanyl)
N,N-dietyl-2-(2-[(2,3-dihydrobensofuran-5-yl)metyl]-5-nitro-1Hbenso[d]imidazol-1-yl)etanamin (etylenoxinitazen)
2-[2-(4-etoxibensyl)-5-metyl-1H-benso[d]imidazol-1-yl]-N,N-dietylletanamin (etometazen, 5-metyletodesnitazen)
2-(4-metoxibensyl)-5-nitro-1-[2-(pyrrolidin-1-yl)etyl]-1Hbenso[d]imidazol (N-pyrrolidinometonitazen, metonitazepyn)
5-nitro-2-(4-propoxibensyl)-1-[2-(pyrrolidin-1-yl)etyl]-1Hbenso[d]imidazol (N-pyrrolidinoprotonitazen, protonitazepyn)
2-(4-isopropoxibensyl)-5-nitro-1-[2-(piperidin-1-yl)etyl]-1Hbenso[d]imidazol (N-piperidinylisotonitazen, isotonitazepyn)

Sömnmedel --- medel

2-(7-kloro-1,8-naftyridin-2-yl)-2, --- (pagoklon)
Som narkotika --- sätt beretts.
Vidare ska --- hampa som

2. odlas efter --- behörig myndighet.

Denna förordning träder i kraft den 16 januari 2024.

Sid. B 113 f

F (1999:58) om förbud mot vissa hälsofarliga varor ändr. g. SFS 2023:902.

Regeringen föreskriver att bilagan till förordningen ska ha följande lydelse.

Förteckning över --- hälsofarliga varor

Tillägg

2-(pyrrolidin-1-yl) --- (alfa-PVT)
1-(4-klorofenyl) --- (4Cl-alfa-PPP)

2-(pyrrolidin-1-yl) --- (TH-PVP)
1-(4-bromofenyl) --- (4Br-alfa-PVP)

N-(1-bensylpiperidin-4-yl) --- bensoylbensylfentanyl
4-hydroxi-N, --- (4-HO-DPT)

2-(etylamino) --- (NEiH)
N-[1-(2-fenyletyl)piperidin-4-yl] --- (4-hydroxibutyrfentanyl)

4-amino --- (4-fluorofenibut)
1-fenyl --- (PPAP)

4-metyl-1-(2-metylfenyl)-2-(pyrrolidin-1-yl)pentan-1-on (2-metyl-alfaPiHP, 2-Me-PiHP)

alla delar --- de förekommer
Salter av --- kan förekomma.

Denna förordning träder i kraft den 16 januari 2024.

Sid. B 158

Kreditupplysningslagen (1973:1173) ändr. g. SFS 2023:715.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 6 § ska ha följande lydelse.

6 § Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) får inte behandlas i kreditupplysningsverk-samhet. Det hindrar inte att uppgifter om förvaltarskap enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken behandlas.

Uppgifter om --- för det.

Andra stycket --- i kreditupplysningsverksamhet.

Sid. B 165, 166, 167

Inkassolagen (1974:182) ändr. g. SFS 2023:716.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 2–4, 10 a, 13–15 och 19 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 16 §, av följande lydelse.

2 § Inkasso-verksamhet som --- av Finansinspektionen

Om inkasso-verksamheten --- in fordringarna.

Tillstånd behövs inte för inkasso-verksamhet som bedrivs av företag som står under Finansinspektionens tillsyn enligt någon annan författning eller av advokater.

3 § Tillstånd får --- omdömesgillt sätt.

Tillstånd får meddelas för en tid av högst tio år i sänder. Tillståndet får förenas med villkor om hur verksamheten ska bedrivnas och om skyldighet att anmäla ändring av förhållanden som har haft betydelse för tillståndet

4 § Inkasso-verksamhet ska bedrivnas enligt god inkassosed. I det ingår att se till att en gäldenär inte drabbas av onödigt skada eller olägenhet eller utsätts för otillbörlig påtryckning eller någon annan otillbörlig inkassoåtgärd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om god inkassosed.

10 a § Ett register som avser gäldenärer och som används i tillståndspliktig inkasso-verksamhet får överlåtas eller upplåtas till någon annan endast efter medgivande av Finansinspektionen.

Den som upphör med tillståndspliktig inkasso-verksamhet eller som avser att flytta en sådan verksamhet till ett annat land eller att kassera ett register som avser gäldenärer och som används i sådan verksamhet ska anmäla detta till Finansinspektionen. Inspektionen beslutar i sådana fall hur ett register som berörs av åtgärden ska hanteras.

13 § Finansinspektionen utövar tillsyn över att denna lag följs. Inspektionens tillsyn omfattar dock inte verksamhet som bedrivs av advokater.

Tillsynen ska utövas så att den inte orsakar större kostnader eller olägenheter än som är nödvändigt.

14 § Finansinspektionen får genomföra en undersökning på plats hos den som bedriver inkasso-verksamhet och ta del av alla handlingar som rör verksamheten.

Den som bedriver verksamheten ska lämna de upplysningar om verksamheten som Finansinspektionen begär för sin tillsyn.

Om den som bedriver verksamheten inte ger tillgång till en handling eller inte lämnar en upplysning i ett fall som avses i denna paragraf, får Finansinspektionen förelägga vite.

15 § Om Finansinspektionens tillsyn föranleder det, får inspektionen meddela villkor om hur inkasso-verksamheten ska bedrivnas och om skyldighet att anmäla ändring av förhållanden som har haft betydelse för tillståndet att bedriva inkasso-verksamheten. Ett villkor om hur inkasso-verksamheten ska bedrivnas får förenas med vite.

Om den som har fått tillstånd att bedriva inkasso-verksamhet åsidosätter någon bestämmelse i denna lag eller villkor som har meddelats med stöd av lagen och inte gör rättelse, eller om förutsättningarna för tillståndet i övrigt inte längre är uppfyllda, får Finansinspektionen återkalla tillståndet.

16 § De som bedriver inkasso-verksamhet ska med årliga avgifter bekosta Finansinspektionens verksamhet enligt denna lag.

Finansinspektionen får ta ut avgifter för ansökningar och anmälningar enligt denna lag.

Regeringen får meddela föreskrifter om avgifterna.

19 § Finansinspektionens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Justitiekanslern får föra talan för att ta till vara allmänna intressen.

Prövningstillstånd krävs --- av vite.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Ett tillstånd att bedriva inkassoverksamhet som har beviljats före ikraftträdandet gäller fortfarande. För verksamhet som bedrivs av en kreditförvaltare gäller dock tidigare beslut om tillstånd längst till och med den 29 juni 2024 eller till det tidigare datum då tillstånd för kreditförvaltning enligt lagen (2023:714) om förvärv och förvaltning av nödlidande kreditavtal beviljas.

3. Ansökningar om tillstånd som har gjorts hos Integritetsskyddsmyndigheten men som ännu inte har avgjorts ska vid ikraftträdandet överlämnas till Finansinspektionen.

Sid. B 167

Inkassoförordningen (1981:956) ändr. g. SFS 2023:721.

Regeringen föreskriver att 1, 4, 4 a och 6 §§ ska ha följande lydelse.

1 § En ansökan enligt inkassolagen (1974:182) om tillstånd att bedriva inkassoverksamhet eller om medgivande att överlåta eller upplåta register som avser gäldenärer och som används i tillståndspliktig inkassoverksamhet görs hos Finansinspektionen.

4 § Om ansökan är ofullständig ska Finansinspektionen förelägga sökanden att komplettera den inom en viss tid. Föreläggandet ska innehålla en upplysning om att ärendet kan komma att avgöras även om någon komplettering inte görs.

4 a § I ett ärende om tillstånd att bedriva inkassoverksamhet ska ett beslut meddelas inom sex månader efter det att en fullständig ansökan kom in till Finansinspektionen. Om det är nödvändigt på grund av utredningen av ärendet, får handläggningstiden vid högst ett tillfälle förlängas med högst tre månader. Sökanden ska informeras om skälen för att handläggningstiden förlängs innan den ursprungliga tidsfristen har gått ut.

I 8 § lagen (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden finns det bestämmelser om att ett mottagningsbevis ska skickas till sökanden när en fullständig ansökan har kommit in och om innehållet i ett sådant bevis.

Ett beslut --- inte överklagas.

6 § Finansinspektionen får meddela föreskrifter om

1. god inkassosed enligt 4 § inkassolagen (1974:182), och
2. verkställigheten av inkassolagen.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2024.

2. För en ansökan om tillstånd som har gjorts hos Integritetsskyddsmyndigheten före ikraftträdandet men som ännu inte har avgjorts räknas tidsfristen enligt 4 a § från den dag då ansökan kom in till den myndigheten.

Sid. B 209, 210

Föräldraledighetslagen (1995:584) ändr. g. SFS 2023:906.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 3, 5 och 6 §§ ska ha följande lydelse.

3 § Det finns följande former av föräldraledighet:

1. Hel ledighet för en arbetstagare i samband med barnets födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet har blivit 18 månader eller för tid därefter under förutsättning att föräldern då får hel föräldrapenning samt hel ledighet för en arbetstagare som utan att vara förälder får hel föräldrapenning (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder eller annan arbetstagare i form av förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel eller en åttondel medan föräldern eller arbetstagaren får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

6. Ledighet för --- omvårdnadsbidrag, 9 §).

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för arbetstagare som väntar barn, nyligen har fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

5 § En förälder har rätt att vara helt ledig för vård av barn till dess barnet är 18 månader. En arbetstagare som har adopterat ett barn eller tagit emot ett barn i avsikt att adoptera det har rätt att vara helt ledig i 18 månader från den tidpunkt då arbetstagaren fick barnet i sin vård. Arbetstagarens rätt till sådan ledighet upphör dock när barnet har fyllt åtta år eller vid den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skoleåret. Vid adoption av arbetstagarens makes eller sambos barn har arbetstagaren inte rätt till ledighet utöver vad som skulle ha gällt om adoptionen inte hade skett.

En förälder har därutöver rätt att vara helt ledig medan föräldern får hel föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken. Samma rätt har en arbetstagare som utan att vara förälder får hel föräldrapenning efter en överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § socialförsäkringsbalken.

6 § Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning enligt 12 kap. socialförsäkringsbalken har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med tre fjärdedelar, hälften, en fjärdedel respektive en åttondel. Samma rätt har en arbetstagare som utan att vara förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning efter en överlåtelse enligt 12 kap. 17 a § socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

Sid. B 435 f

Vapenlagen (1996:67) ändr. g. SFS 2023:872.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 9 kap. 1 och 1 a §§ ska ha följande lydelse.

9 kap.

1 § Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överläter, yrkesmässigt förmedlar eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för vapenbrott till fängelse i högst fem år.

Om gärningen --- sex månader.

1 a § Om brott som avses i 1 § första stycket är grovt, döms för *grovt vapenbrott* till fängelse i lägst fyra och högst sju år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

5. gärningen annars --- farlig art.

Om brott som avses i 1 § första stycket är synnerligen grovt, döms för *synnerligen grovt vapenbrott* till fängelse i lägst sex och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen, förmedlingen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen eller flera vapen av särskilt farlig beskaffenhet.

Vid bedömningen --- eller utformning.

Sid. B 450

Lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner ändr. g. SFS 2023:679.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 7 och 8 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 5 a och 5 b §§, och närmast före 5 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Interimistiska beslut

5 a § Om Förenta nationernas säkerhetsråd eller någon sanktionskommitté under säkerhetsrådet beslutar om frysning och beslutet ska genomföras av Europeiska unionen genom ändring i en redan antagen förordning om ekonomiska sanktioner, ska Finansinspektionen snarast möjligt besluta om motsvarande åtgärder.

Beslutet ska snarast möjligt kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

Beslutet ska gälla till dess sanktionerna genomförs av Europeiska unionen.

5 b § Finansinspektionens beslut enligt 5 a § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får för särskilda fall medge undantag från förbud som har meddelats enligt 4 § eller beslut som har meddelats enligt 5 a §.

8 § Den som uppsåtligen bryter mot förbud som har meddelats enligt 4 § eller beslut som har meddelats enligt 5 a § döms till böter eller till fängelse i högst två år eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst fyra år. Den som har begått gärningen av grov oaktasamhet döms till böter eller till fängelse i högst sex månader.

Första stycket --- sanktioner som

2. har beslutats --- Europeiska gemenskapen.

Till ansvar --- denna paragraf

Sid. B 453

Enl. **F (2023:725) om ränta för år 2024 enligt 4 a § lagen (1997:484) om dröjsmålsavgift** (ref.) ska räntan vara 0,79 procent.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Förordningen upphör att gälla vid utgången av 2024.

Sid B 493, 495

Lagen (1998:189) om förhandsbesked i skattefrågor ändr. g. SFS 2023:878.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 1, 9 och 17 §§ ska ha följande lydelse.

1 § Denna lag --- förhandsbesked om

1. Skatt eller --- avses i

f) lagen (2007:1398) --- kommunal fastighetsavgift,

3. skatt --- (2023:200),

4. taxering enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152),

5. skatt enligt kupongskattelagen (1970:624), och

6. skatt enligt lagen (2023:875) om tilläggsskatt.

Förhandsbesked lämnas --- hos Skatteverket.

9 § En enskilds --- frågan avser.

En enskilds --- ska lämnas.

En enskilds --- efter utdelningstillfället.

En enskilds ansökan rörande en fråga som avses i 1 § första stycket 6 ska ha kommit in till Skatterättsnämnden senast den dag då en tilläggsskatterapport senast ska lämnas till ledning för det beslut om tilläggsskatt som frågan avser.

17 § För ett förhandsbesked rörande en fråga som avses i 1 § första stycket 1, 4, 5 eller 6 får Skatterättsnämnden ta ut en avgift av en enskild sökande enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Om Högsta förvaltningsdomstolen --- betalas tillbaka.

*Sid B 667 f***Inkomstskattelagen (1999:1229) ändr. g. SFS 2023:879.**

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 2 kap. 5 § ska ha följande lydelse.

2 kap. 5 § Med svensk --- en koncern.

Vad som sägs i första stycket gäller dock inte i fråga om sådan koncern som avses i 2 kap. 7 § lagen (2023:875) om tilläggsskatt.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar närmast efter den 31 december 2023 eller, i fråga om svenska handelsbolag, räkenskapsår som börjar närmast efter den 31 december 2023.

*Sid. B 670***Här refereras: (SKV A 2023:1) Skatteverkets allmänna råd om den genomsnittliga statslåneräntan under år 2022.**

Enl. Skatteverkets allmänna råd om den genomsnittliga statslåneräntan under år 2022 bör denna anses vara 1,46% (SKV A 2023:1).

*Sid. B 670***Här refereras: F (2023:909) med instruktion för Riksgäldskontoret.**

Enl. 19 § 1 p. ska Riksgäldskontoret regelbundet besluta statslåneräntan som den volymviktade genomsnittliga marknadsräntan på statsobligationer med en återstående löptid på minst fem år och en utestående volym om 20 miljarder kronor.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Genom förordningen upphävs förordningen (2007:1447) med instruktion för Riksgäldskontoret.

*Sid. B 693***Inkomstskattelagen (1999:1229) ändr. g. SFS 2023:799.**

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 11 kap. 22 § ska ha följande lydelse.

11 kap. 22 § Experter, forskare --- arbetet avser

3. företagsledande uppgifter --- ett företag.

Första stycket --- bara om

– vistelsen i Sverige är avsedd att vara högst sju år.

Vid tillämpning --- arbetet påbörjas.

Denna paragraf tillämpas under högst sju år räknat från den dag vistelsen i Sverige påbörjades.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Lagen tillämpas första gången för vistelser i Sverige som påbörjas efter den 31 mars 2023.

3. Om vistelsen i Sverige enligt punkt 2 påbörjas efter den 31 mars 2023 och skattelättnad har beviljats före den 1 januari 2024 får beslutetsgiltighetstid efter ansökan förlängas till att avse sju år från ankomsten till Sverige. Ansökan om förlängd giltighetstid får göras av arbetsgivaren eller arbetstagaren och ska ha kommit in till Forskarskattenämnden senast den 31 mars 2024.

4. Vid beslut om förlängd giltighetstid enligt punkt 3 är Forskarskattenämnden beslutsför med ordföranden eller vice ordföranden ensam.

*Sid. B 712, 762, 766. 778 ff***Lagen (1999:1229) om ändring i inkomstskattelagen ändr. g. SFS 2023:759.**

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 16 kap. 7 §, 30 kap. 8 §, 31 kap. 20 §, 38 kap. 1, 2, 5–7, 9–12, 14–18 och 20 §§ och rubrikerna närmast före 16 kap. 7 §, 38 kap. 9, 14 och 20 §§ ska ha följande lydelse.

16 kap.**Utgifter för fusion, fission eller överföring av registrerat säte**

7 § Utgifter som --- dras av.

Utgifter som ett aktiebolag har i samband med att bolaget för över sitt registrerade säte i Sverige till en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ska dras av.

30 kap. 8 § En juridisk --- ut, om

7. den --- konkurs.

Avdrag ska dock inte återföras enligt första stycket 3 om skattskyldigheten upphör på grund av att den juridiska personen för över den näringsverksamhet som bedrivs från ett fast driftställe i Sverige till en stat inom EES eller för över sitt registrerade säte i Sverige till en sådan stat. Detta gäller bara om den stat till vilken näringsverksamheten eller det registrerade sätet förs över är medlem i Europeiska unionen eller har ingått en sådan särskild överenskommelse som avses i 63 kap. 14 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244).

31 kap. 20 § Avdraget ska --- ut, om

9. den som --- i konkurs.

Vad som --- 5 § 1–4.

Avdrag behöver dock inte återföras enligt första stycket 5 om skattskyldigheten upphör på grund av att den som innehar fonden för över den näringsverksamhet som bedrivs från ett fast driftställe i Sverige till en stat inom EES eller för över sitt registrerade säte i Sverige till en sådan stat. Detta gäller bara om den stat till vilken näringsverksamheten eller det registrerade sätet förs över är medlem i Europeiska unionen eller har ingått en sådan särskild överenskommelse som avses i 63 kap. 14 § andra stycket skatteförarandelagen (2011:1244).

I 23 --- avdragen återförs.

38 kap.

1 § I detta --- en verksamhetsavyttring.

I 20 § finns bestämmelser om beskattningen när överlåtaren är en utländsk association och ombildningen hade varit en verksamhetsavyttring om associationen hade varit en utländsk juridisk person.

2 § Med *verksamhetsavyttring* --- följande förutsättningar:

1. Ett företag (*det överlåtande företaget*) ska avyttra samtliga tillgångar i sin näringsverksamhet eller i en verksamhetsgren (*de avyttrade tillgångarna*) till ett annat företag (*det övertagande företaget*).

2. Ersättningen ska vara marknadsmässig och lämnas i form av andelar i det övertagande företaget (*mottagna andelar*). Om det överlåtande företaget har skulder eller andra förpliktelser som hänför sig till de avyttrade tillgångarna, får ersättning lämnas också på det sättet att det övertagande företaget tar över ansvaret för förpliktelserna.

5 § Bestämmelserna om undantag från omedelbar beskattning ska tillämpas bara om det överlåtande och det övertagande företaget begär det.

6 § Det överlåtande företaget ska omedelbart före avyttringen ha varit skattskyldigt för inkomst av åtminstone en del av den avyttrade näringsverksamheten eller verksamhetsgrenen. Inkomsten får inte ha varit helt undantagen från beskattning på grund av ett skatteavtal.

7 § Det övertagande företaget ska omedelbart efter avyttringen vara skattskyldigt för inkomst av sådan näringsverksamhet som det överlåtande företaget beskattats för. Inkomsten får inte helt eller delvis vara undantagen från beskattning på grund av ett skatteavtal.

Hos det överlåtande företaget

9 § Det överlåtande företaget ska inte ta upp ersättningen på grund av verksamhetsavyttringen.

10 § För andra tillgångar än kapitaltillgångar ska det överlåtande företaget ta upp de skattemässiga värdena som intäkt.

Om inventarier som avyttras bara är en del av överlåtarens samtliga inventarier, ska en skälighetsdel av hela det skattemässiga värdet tas upp.

11 § Kapitalvinster och kapitalförluster som uppkommer hos det överlåtande företaget vid avyttringen ska inte tas upp respektive får inte dras av.

12 § Värdeminskningsavdrag m.m. för avyttrad näringsfastighet som är kapitaltillgång eller näringsbostadsrätt ska inte återföras enligt 26 kap. hos det överlåtande företaget.

Hos det övertagande företaget

14 § Det övertagande företaget ska anses ha anskaffat andra förvärvade tillgångar än kapitaltillgångar för ett belopp som motsvarar det belopp som det överlåtande företaget ska ta upp enligt 10 §.

I fråga om kapitaltillgångar inträder det övertagande företaget i det överlåtande företagens skattemässiga situation.

15 § Periodiseringsfonder och ersättningsfonder hos det överlåtande företaget ska tas över av det övertagande företaget, om företagen begär det. Det övertagande företaget ska i så fall anses ha gjort avsättningarna till fonderna och fått avdragen för avsättningarna för de beskattningsår avdragen faktiskt hänför sig till.

Om avyttringen inte omfattar samtliga tillgångar i det överlåtande företaget, får högst en så stor andel av periodiseringsfonder och ersättningsfonder tas över som motsvarar förhållandet mellan de skattemässiga värdena på de avyttrade tillgångarna och motsvarande värden på samtliga tillgångar i det överlåtande företaget vid tidpunkten för verksamhetsavyttringen.

16 § Om det övertagande företaget tar över ansvaret för förpliktelser som legat till grund för avdrag för framtida utgifter hos det överlåtande företaget och som hänför sig till den verksamhetsgren som avyttras, ska avdragen inte återföras hos det överlåtande företaget utan hos det övertagande företaget, om företagen begär det.

17 § Det övertagande företaget får inte ta över rätt till avdrag för kvarstående kapitalförluster på fastigheter enligt 25 kap. 12 §, rätt till avdrag för kvarstående negativa räntenetton enligt 24 kap. 26 §, rätt till avdrag för underskott enligt 40 kap. eller rätt till avdrag för kvarstående kapitalförluster på delägarätter enligt 48 kap. 26 §.

17 a § Det övertagande företaget ska först det sjätte beskattningsåret efter det beskattningsår då verksamhetsavyttringen genomfördes dra av underskott hos företaget som kvarstår från beskattningsåret före det beskattningsår då verksamhetsavyttringen genomfördes.

Begränsningen i avdragsrätten gäller även för ett företag till vilket det övertagande företaget med avdragsrätt kan lämna koncernbidrag avseende det beskattningsår då verksamhetsavyttringen genomfördes.

17 b § Bestämmelsen i 17 a § tillämpas inte om koncernbidrag kan lämnas med avdragsrätt mellan det överlåtande och det övertagande företaget avseende det beskattningsår då verksamhetsavyttringen genomförs.

Bestämmelsen i 17 a § tillämpas dock om

1. en sådan begränsning av rätt till avdrag för underskott som anges i koncernbidragsspärren i 40 kap. 18 § (avdragsbegränsning) gäller om det övertagande företaget får koncernbidrag från det överlåtande företaget avseende det beskattningsår då verksamhetsavyttringen genomförs, eller

2. en avdragsbegränsning gäller om ett företag, till vilket det övertagande företaget med avdragsrätt kan lämna koncernbidrag utan att avdragsbegränsning gäller, indirekt får koncernbidrag via det övertagande företaget från det överlåtande företaget avseende samma beskattningsår.

18 § Om inventarier tas upp till ett högre värde i det övertagande företagens räkenskaper än som följer av 14 §, får företaget tillämpa räkningskapens avskrivning bara om mellanskillnaden tas upp som intäkt. Intäkten ska tas upp det beskattningsår då verksamhetsavyttringen sker eller fördelas med lika belopp på det beskattningsåret och de två följande beskattningsåren.

Överlåtaren är en utländsk association som inte är en utländsk juridisk person

20 § Avdrag för --- stycket om

- tillgångar samt skulder och andra förpliktelser förs över genom en ombildning som hade varit en verksamhetsavyttring om överlåtaren hade varit en utländsk juridisk person,
  - överlåtaren är en utländsk association som hör hemma i en utländsk stat som är medlem i Europeiska unionen,
  - överlåtaren bedriver verksamheten i någon av de associationsformer som anges i bilaga 37.1, och
  - överlåtaren är skyldig att betala någon av de skatter som anges i bilaga 37.2, utan valmöjlighet eller rätt till undantag.
- En delägare --- en annan.

Sid. B 739, 800, 820

Inkomstskattelagen (1999:1229) ändr. g. SFS 2023:789.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs
dels att 24 kap. 5 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 42 kap. 17 a § och 48 kap. 10 §, och närmast före 48 kap. 10 § en ny rubrik av följande lydelse.

24 kap. 5 § I inkomstslaget --- kapital om

– tilldelning av inlösenaktier i 42 kap. 17 a §,

– schablonintäkt --- 42 kap. 43 §.

42 kap. 17 a § Som utdelning behandlas tilldelning av inlösenaktier till aktieägarna i samband med att ett aktiebolag

- minskar aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna med indragning av aktier, eller
- förvärvar egna aktier.

Med inlösenaktie avses en aktie som utan valmöjlighet för aktieägaren ska lösas in eller förvärfvas av aktiebolaget för en viss ersättning.

Första stycket gäller dock inte en sådan tilldelning av inlösenaktier som görs i utbyte mot aktier i bolaget.

Värdet av en inlösenaktie ska vid tillämpningen av denna paragraf anses vara den ersättning som ska betalas till aktieägarna när aktien löses in eller förvärfvas av bolaget.

48 kap.

Inlösenaktie som förvärfvas genom tilldelning i vissa fall

10 § För en inlösenaktie som förvärfvas genom en sådan tilldelning som behandlas som utdelning enligt 42 kap. 17 a § anses anskaffningsutgiften motsvara den ersättning som ska betalas till aktieägarna när aktien löses in eller förvärfvas av bolaget.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Lagen tillämpas första gången på tilldelning av inlösenaktier till aktieägarna som görs efter den 31 december 2024.

3. För inlösenaktier som tilldelas aktieägarna före den 1 januari 2025 gäller äldre bestämmelser.

Sid. B 855 f, 862,

Inkomstskattelagen (1999:1229) ändr. g. SFS 2023:757.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 63 kap. 3 a §, 67 kap. 7 och 8 §§ och rubrikerna närmast före 67 kap. 7 och 8 §§ ska ha följande lydelse.

63 kap.

3 a § För dem --- särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst   *Särskilt belopp*

överstiger 3,24 men inte 5,00 prisbasbelopp   0,208 prisbasbelopp ökat med 26,93 procent av den fastställda förvärvsinkomsten

överstiger 5,00 men inte 7,88 prisbasbelopp   0,300 prisbasbelopp ökat med 25,13 procent av den fastställda förvärvsinkomsten

överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp   0,986 prisbasbelopp ökat med 16,43 procent av den fastställda förvärvsinkomsten

överstiger 8,08 men inte 10,74 prisbasbelopp   2,313 prisbasbelopp
överstiger 10,74 men inte 12,16 prisbasbelopp   8,972 prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten

överstiger 12,16 men inte 13,54 prisbasbelopp	1,430 prisbasbelopp
överstiger 13,54 men inte 38,42 prisbasbelopp	2,206 prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av den fast- ställda förvärvsinkomsten

67 kap.**Jobbskatteavdrag för personer som inte har fyllt 66 år**

7 § För dem som vid beskattningsårets ingång inte har fyllt 66 år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

<i>Arbetsinkomst som beskattas i Sverige</i>	<i>Skattereduktion</i>
överstiger 3,24 men inte 8,08 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 1,813 prisbasbe- lopp och 16,43 procent av arbetsinkomsterna mellan 3,24 och 8,08 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 8,08 men inte 13,54 prisbasbelopp	skillnaden mellan 2,608 pris- basbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 13,54 prisbas- belopp	skillnaden mellan 2,608 pris- basbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt, med avdrag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 13,54 prisbasbelopp

Jobbskatteavdrag för personer som har fyllt 66 år

8 § För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

<i>Arbetsinkomst som beskattas i Sverige</i>	<i>Skattereduktion</i>
överstiger inte 1,75 pris- basbelopp	22 procent av arbetsinkom- sterna
överstiger 1,75 men inte 5,24 prisbasbelopp	summan av 0,2635 prisbasbe- lopp och 7 procent av arbetsinkomsterna
överstiger 5,24 men inte 10,48 prisbasbelopp	0,6293 prisbasbelopp
överstiger 10,48 prisbas- belopp	0,6293 prisbasbelopp med av- drag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 10,48 prisbasbelopp

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Lagen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2023.

*Sid. B 858***Inkomstskattelagen (1999:1229) ändr. g. SFS 2023:796.**

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 65 kap. 5 § ska följande lydelse.

65 kap. 5 § För fysiska --- en skiktgräns.

Skiktgränsen bestäms med utgångspunkt i en skiktgräns på 598 500 kronor för beskattningsåret 2024.

För de --- hundratal kronor.

Om en --- utgång tillämpas.

Sid. B 883

Här anmärks: **Lagen (2023:875) om tilläggsskatt.**

Sid. B 901

Lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel ändr. g. SFS 2023:761.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 9 § ska ha följande lydelse.

- 9 §** Skatten uppgår --- sjunde styckena.
 Skatten uppgår ---- eller PEPP-produkt.
 Med pensionsförsäkring --- inkomstskattelagen (1999:1229)
 I det fall --- göras om.

3. En försäkring --- stycket inkomstskattelagen.

Överläts ett --- skattemässiga situation.

Överläts ett försäkringsbestånd helt eller delvis från ett livförsäkringsföretag som är skattskyldigt enligt denna lag till ett företag som inte är det, ska det överlåtande livförsäkringsföretaget betala avkastningsskatt för den del av året som företaget innehaft försäkringsbeståndet. Skattesatsen ska då jämkas i motsvarande mån. Detsamma gäller vid överlåtelse genom fusion och om ett livförsäkringsföretag för över sitt registrerade säte i Sverige till en stat inom EES.

För den som efter överlåtelsen eller på grund av överföringen av det registrerade sätet inträder som skattskyldig beräknas skattunderlaget som om försäkringen innehaft hela året. Skattesatsen ska dock jämkas med hänsyn till den tid som skattskyldighet förelegat.

Sid. B 906

Socialavgiftslagen (2000:980) ändr. g. SFS 2023:750.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 1 kap. 11–13 §§, 2 kap. 29–31 §§ och 3 kap. 18 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 1 kap. 11 och 13 §§, 2 kap. 29 § och 3 kap. 18 § ska utgå,

dels att 1 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

1 kap. 1 § I denna --- trygghet (socialavgifter).

Bestämmelser om --- statlig ålderspensionsavgift.

Bestämmelser om fördelning av socialavgifter finns i lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter.

Bestämmelser om särskilda avdrag från socialavgifterna finns i

– lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980),

– lagen (2023:747) om särskilt avdrag vid beräkning av arbetsgivaravgifter och allmän löneavgift för personer som arbetar med forskning eller utveckling, och

– lagen (2023:748) om särskilt avdrag vid beräkning av egenavgifter och allmän löneavgift i vissa fall.

Bestämmelser om särskild beräkning av arbetsgivaravgifter finns i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. De upphävda bestämmelserna i 1 kap. 11–13 §§ och 2 kap. 29–31 §§ gäller fortfarande för ersättning som utges före ikraftträdandet.

3. Den upphävda bestämmelsen i 3 kap. 18 § gäller fortfarande för inkomst som upp bärs före ikraftträdandet. Omfattar beskattningsåret tid såväl före som efter ikraftträdandet ska, om den avgiftsskyldige inte visar annat, så stor del av beskattningsårets inkomst anses hänförlig till tiden före den 1 januari 2024 som svarar mot förhållandet mellan den del av beskattningsåret som infaller under denna tid och hela beskattningsåret.

Sid. B 911

Socialavgiftslagen (2000:980) ändr. g. SFS 2023:790.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 2 kap. 28 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 2 kap. 28 § ska utgå.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ersättning som utges före ikraftträdandet.

Sid. B 915

Lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) ändr. g. SFS 2023:791.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 2 § ska ha följande lydelse.

- 2 §** Vid beräkning --- betalas enligt
 – 2 kap. 27 § socialavgiftslagen (2000:980), eller
 – 5 § lagen --- för enmansföretag.
 Vid beräkning --- betala ålderspensionsavgift.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ersättning som utges före ikraftträdandet.

Sid. B 916

Lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) ändr. g. SFS 2023:752.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 7 § ska ha följande lydelse.

7 § Om avdrag ska göras både enligt denna lag och enligt 8 § lagen (2023:747) om särskilt avdrag vid beräkning av arbetsgivaravgifter och allmän löneavgift för personer som arbetar med forskning eller utveckling, ska avdrag i första hand göras enligt den sistnämnda lagen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ersättning som utges före ikraftträdandet.

Sid. B 916

Lagen (2022:889) om ändring i socialavgiftslagen (2000:980) ändr. g. SFS 2023:753.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 3 kap. 18 § i lydelsen enligt lagen 2022:889 om ändring i socialavgiftslagen (2000:980) ska utgå.

Sid. B 916 ff

Här anmärks: **Lagen (2023:747) om särskilt avdrag vid beräkning av arbetsgivaravgifter och allmän löneavgift för personer som arbetar med forskning eller utveckling.**

Sid. B 917 ff

Här anmärks: **Lagen (2023:748) om särskilt avdrag vid beräkning av egenavgifter och allmän löneavgift i vissa fall.**

Sid. B 917

Lagen (1994:1920) om allmän löneavgift ändr. g. SFS 2023:749.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 3 och 6 §§ ska ha följande lydelse.

3 § Allmän löneavgift --- tillfaller staten.

6 § Bestämmelser om särskilda avdrag från den allmänna löneavgiften finns i

- lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980),
  - lagen (2023:747) om särskilt avdrag vid beräkning av arbetsgivaravgifter och allmän löneavgift för personer som arbetar med forskning eller utveckling, och
  - lagen (2023:748) om särskilt avdrag vid beräkning av egenavgifter och allmän löneavgift i vissa fall.
- Bestämmelser om särskild beräkning av löneavgift finns i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för emansföretag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ersättning som utges före ikraftträdandet.

Sid. B 917, 918

Lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter ändr. g. SFS 2023:751.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 11 och 13 §§ ska ha följande lydelse.

11 § Inlutna arbetsgivaravgifter ska fördelas mellan avgiftsändamålen enligt beslut om arbetsgivaravgifter som följer av 53 kap. skatteförordelagen (2011:1244). Avdrag som görs enligt 8 § lagen (2023:747) om särskilt avdrag vid beräkning av arbetsgivaravgifter och allmän löneavgift för personer som arbetar med forskning eller utveckling och avdrag som görs enligt 5 § lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) ska i första hand avse arbetsmarknadsavgiften och därefter i angiven ordning sjukförsäkringsavgiften, föräldraförsäkringsavgiften, arbetsskadeavgiften och efterlevandepensionsavgiften.

Bestämmelserna i första stycket ska tillämpas också på avgifts- och räntebelopp som betalas ut till arbetsgivare.

Regeringen eller --- om fördelningen.

13 § Avdrag enligt 3 § lagen (2023:748) om särskilt avdrag vid beräkning av egenavgifter och allmän löneavgift i vissa fall och 6 § lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) ska i första hand avse arbetsmarknadsavgiften och därefter i angiven ordning sjukförsäkringsavgiften, föräldraförsäkringsavgiften, arbetsskadeavgiften och efterlevandepensionsavgiften.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avgifter som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Sid. B 919

Lagen (1994:1920) om allmän löneavgift ändr. g. SFS 2023:787.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 1 § ska ha följande lydelse

1 § Den som --- enligt socialavgiftslagen.

I underlaget enligt första stycket ska dock inte ingå ersättning till sådana personer som avses i 2 kap. 27 § socialavgiftslagen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ersättning som utges före ikraftträdandet.

*Sid. B 924***Lagen (2000:1225) om straff för smuggling** ändr. g. SFS 2023:873.

6 a § Om en gärning som avses i 3 § gäller vapen, döms för *vapensmuggling* till fängelse i högst fem år

Om brottet --- sex månader.

Om brottet är att anse som grovt, döms för grov vapensmuggling till fängelse i lägst fyra och högst sju år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

4. verksamheten eller --- farlig art.

Om brottet är att anse som synnerligen grovt, döms för *synnerligen grov vapensmuggling* till fängelse i lägst sex och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett ett stort antal vapen eller flera vapen av särskilt farlig beskaffenhet.

Vid bedömningen --- eller utformning.

6 b § Om en gärning som avses i 3 § gäller explosiva varor, döms för *smuggling av explosiv vara* till böter eller fängelse i högst fem år.

Om brottet --- till penningböter.

Om brottet är att anse som grovt, döms för *grov smuggling av explosiv vara* till fängelse i lägst fyra och högst sju år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

4. verksamheten eller --- farlig art.

Om brottet är att anse som synnerligen grovt, döms för *synnerligen grov smuggling av explosiv vara* till fängelse i lägst sex och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett ett stort antal varor eller en särskilt stor mängd av en vara eller flera varor av särskilt farlig beskaffenhet eller en stor mängd av en vara av särskilt farlig beskaffenhet.

*Sid. B 962***Socialtjänstlagen (2001:453)** ändr. g. SFS 2023:820.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att det ska införas en ny paragraf, 4 kap. 2 c §, av följande lydelse.

4 kap. 2 c § Digital teknik får användas när bistånd ges i form av hemtjänst eller boende i sådana boendeformer som avses i 5 kap. 5 §. Den digitala tekniken får bara användas utanför den mänskliga kroppen.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2024.

*Sid. B 980 f***Socialtjänstförordningen (2001:937)** ändr. g. SFS 2023:630.

Regeringen föreskriver att 2 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

2 kap. 1 § Riksnormen för --- och åldersintervaller.

Riksnormen för ett hushåll under 2024 utgör summan av de personliga kostnaderna för samtliga medlemmar i hushållet och de gemensamma hushållskostnaderna beräknade enligt följande tabeller.

Personliga kostnader i kronor per hemmavarande barn och skolungdom

ej lunch 5 dagar/vecka

under 1 år	1–2 år	3 år	4–6 år
2 470	2 700	2 410	2 620

med lunch

under 1 år	1–2 år	3 år	4–6 år	7–10 år	11–14 år	15–18 år	19–20 år
2 640	2 940	2 620	2 940	3 680	4 230	4 780	4 820

Personliga kostnader i kronor – vuxna

<i>Ensamstående</i>	<i>Sambor</i>
3 800	6 850

Gemensamma hushållskostnader i kronor – medlemmar i hushållet

<i>1 pers.</i>	<i>2 pers.</i>	<i>3 pers.</i>	<i>4 pers.</i>	<i>5 pers.</i>	<i>6 pers.</i>	<i>7 pers.</i>
1 230	1 360	1 720	1 950	2 240	2 540	2 730

För hushåll --- 7 personer.

För en --- i hushållet.

Sid. B 1042

Här anmärks: **F (2023:631) om gränsvärde för riskskatt för kreditinstitut för beskattningsår som påbörjas under 2024.**

Sid. B 1042

Här anmärks: **Lag (2023:714) om förvärv och förvaltning av nödlidande kreditavtal.**

Sid. B 1042

Här anmärks: **F (2023:720) om förvärv och förvaltning av nödlidande kreditavtal.**

Sid. B 1042

Här anmärks: **F (2023:910) med instruktion för Finansinspektionen.**

Sid. B 1054

Lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism ändr. g. SFS 2023:831.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 7 kap. 20 § ska ha följande lydelse.

7 kap. 20 § Ett sanktionsföreläggande enligt 17 § är utan verkan, om föreläggandet inte har delgetts den som det riktas mot inom två år från den tidpunkt då överträdelsen ägde rum. I ett sådant fall får inte heller någon sanktion enligt 19 § första stycket beslutas.

Sid. B 1077, 1078, 1080 f

Aktiebolagslagen (2005:551) ändr. g. SFS 2023:774.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 7 kap. 15, 24 och 48 §§ ska ha följande lydelse.

7 kap.

15 § Bolagsstämman ska hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. I bolagsordningen får det dock bestämmas att stämman ska eller får hållas på en annan angiven ort i Sverige eller digitalt.

Bolagsstämman får hållas på någon annan ort än den som följer av första stycket eller digitalt, om extraordinära omständigheter kräver det.

En bolagsstämma som Bolagsverket ska kalla till enligt 17 § andra stycket får alltid hållas på den ort som följer av första stycket. Detsamma gäller en bolagsstämma som en likvidator ska kalla till enligt 25 kap. 44 § andra stycket eller 46 §.

24 § Kallelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för bolagsstämman samt uppgift om förutsättningarna enligt 2 § för aktieägars rätt att delta i stämman. Om bolagsstämman ska hållas digitalt ska kallelsen innehålla uppgift om hur aktieägarna ska gå till väga för att delta. Kallelsen ska också innehålla ett förslag till dagordning för bolagsstämman. I förslaget till dagordning ska styrelsen tydligt ange de ärenden som ska behandlas vid bolagsstämman. Ärendena ska vara numrerade.

Det huvudsakliga --- alltid anges.

Om aktieägarna --- till väga

Särskilda bestämmelser om innehållet i en kallelse finns i följande paragrafer:

- 2 § detta kapitel (deltagande i stämman),
- 13 kap. 10, 33 och 36 §§ (nyemission av aktier),
- 14 kap. 12, 26 och 29 §§ (emission av teckningsoptioner),
- 15 kap. 12, 31 och 34 §§ (emission av konvertibler),
- 16 kap. 3–5 och 7 §§ (vissa riktade emissioner m.m.),
- 18 kap. 8 § (vinstutdelning),
- 19 kap. 26 och 35 §§ (förvärv eller överlåtelse av egna aktier),
- 20 kap. 16 § (minskning av aktiekapitalet), och
- 25 kap. 5 § (likvidation).

I fråga --- även 63 §.

48 § Ordföranden ska --- vid bolagsstämman.

I protokollet ska det antecknas dag och ort för bolagsstämman, eller att stämman hållits digitalt, samt vilka beslut som bolagsstämman har fattat. Om ett beslut har fattats genom omröstning, ska det i protokollet antecknas vad som har yrkats och utfallet av omröstningen. Röstlängden ska tas in i eller läggas som en bilaga till protokollet.

Protokollet ska undertecknas av protokollföraren. Det ska justeras av ordföranden, om han eller hon inte har fört protokollet, och av minst en justerare som bolagsstämman har utsett. Om ordföranden eller protokollföraren ensam eller de två tillsammans företräder samtliga aktier i bolaget, behöver någon justerare inte utses.

I fråga --- andra stycket.

Sid. B 1190, 1194

Kupongskattelagen (1970:624) ändr. g. SFS 2023:786.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 2 och 27 §§ ska ha följande lydelse.

2 § I denna --- förstås med

förvaringsinstitut: ett --- alternativa investeringsfonder,
inlösenaktie: aktie som utan valmöjlighet för aktieägaren ska lösas in eller förvärvas av aktiebolaget för en viss ersättning,
utdelningstillfälle: för avstämningsbolag den i 4 kap. 39 eller 46 § aktiebolagslagen avsedda dagen för avstämning och för andra aktiebolag liksom i fråga om värdepappersfond eller specialfond den dag då utdelningen blir tillgänglig för lyftning

värdepapperscentraler och --- finansiella instrument.

Med --- även

1. återbetalning till aktieägarna vid minskning av aktiekapitalet eller reservfonden enligt 20 kap. 1 § första stycket 3 eller 35 § 3 aktiebolagslagen om inte annat anges i tredje stycket,

3. utbetalning till aktieägare vid bolagets förvärv av egna aktier genom ett förvärvserbjudande som har riktats till samtliga aktieägare eller samtliga ägare till aktier av ett visst slag om inte annat anges i tredje stycket,

5. utbetalning av fusionsvederlag till andelsägare enligt 8 kap. 14 § lagen om värdepappersfonder eller 12 kap. 16 § lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder till den del vederlaget utgörs av annat än andelar i den övertagande fonden,

6. utbetalning av --- som avser

b) delning enligt 24 kap. 1 § tredje stycket 1 samma lag till den del vederlaget utgörs av annat än ersättning som enligt 42 kap. 16 b § inkomstskattelagen (1999:1229) inte ska tas upp, och

7. tilldelning av inlösenaktier till aktieägarna i samband med att ett aktiebolag minskar aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna med indragning av aktier eller förvärvar egna aktier, om tilldelningen inte görs i utbyte mot aktier i bolaget.

Med utdelning avses dock inte en återbetalning eller utbetalning enligt andra stycket 1 eller 3 som görs när inlösenaktier löses in eller förvärvas, om tilldelningen av de inlösenaktier som löses in eller förvärvas anses som utdelning enligt andra stycket 7.

Kupongskatt på sådan utdelning som avses i andra stycket 7 ska tas ut på ett belopp som motsvarar den ersättning som ska betalas till aktieägarna när inlösenaktierna löses in eller förvärvas av bolaget.

27 § Har i --- för mycket.

Rätt till --- föreligger även

– vid återbetalning till aktieägare enligt aktiebolagslagen (2005:551) i samband med minskning av aktiekapitalet som genomförs med indragning av aktier, om återbetalningen anses som utdelning enligt 2 § andra stycket 1, och

– vid utbetalning till aktieägare vid bolagets förvärv av egna aktier genom ett förvärvs erbjudande som har riktats till samtliga aktieägare eller samtliga ägare till aktier av ett visst slag, om utbetalningen anses som utdelning enligt 2 § andra stycket 3.

Underlaget för --- av utbetalningen.

Ansökan om --- efter utdelningstillfället.

Tillsammans med --- är skattskyldig.

Beslut rörande --- slutligen prövats.

Föreligger de --- efterbeskattningen skedde.

Är den --- 3 § skatteförfarandelagen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Lagen tillämpas första gången på inlösenaktier som tilldelas aktieägarna efter den 31 december 2024.

3. För inlösenaktier som tilldelas aktieägarna före den 1 januari 2025 gäller äldre bestämmelser.

Sid. B 1219 f, 1221, 1222, 1225

Utlänningslagen (2005:716) ändr. g. SFS 2023:652.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 5 kap. 3, 3 a, 3 d, 6 och 17 a §§ ska ha följande lydelse.

5 kap.

3 § Uppehållstillstånd ska, --- ges till

2. ett utländskt barn --- ogift och

b) har en --- i Sverige,

5. en utlänning --- barnets asylansökan.

När en --- om uppehållstillstånd.

Uppehållstillstånd enligt första stycket 1 och 2 ska även beviljas om den person som utlänningen återoppar anknytning till (anknytningspersonen) har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 1 eller 6 § eller enligt 12 kap. 18 § och har välgrundade utsikter att beviljas varaktigt uppehållstillstånd.

3 a § Uppehållstillstånd får, --- ges till

1. en utlänning --- person som

a) är bosatt --- ges, eller

b) har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 1 eller 6 § eller enligt 12 kap. 18 § och som har välgrundade utsikter att beviljas varaktigt uppehållstillstånd, om förhållandet framstår som seriöst och har etablerats redan i hemlandet och inte särskilda skäl talar mot att tillstånd ges,

2. en utlänning som på något annat sätt än som avses i 3 § eller i denna paragraf är nära anhörig till någon som är bosatt eller som har beviljats uppehållstillstånd för bosättning i Sverige eller som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 1 eller 6 § eller enligt 12 kap. 18 § och som har välgrundade utsikter att beviljas varaktigt uppehållstillstånd, om han eller hon har ingått i samma hushåll som den personen och det finns ett särskilt beroendeförhållande mellan släktingarna som fanns redan i hemlandet,

5. en utlänning --- med uppehållstillstånd.

Om en --- ogifta barn.

När det --- utlänning som

3. på annat --- till Sverige.

Uppehållstillstånd enligt --- enligt 12 kap. 18 §.

3 d § Om anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd som flykting eller förklarats vara flykting gäller kraven i 3 b § endast om

1. ansökan om uppehållstillstånd görs senare än tre månader efter det att anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd som flykting eller förklarats vara flykting,

3. utlänningen och --- väl etablerat.

Vid tillämpning --- i Sverige.

Vad som sägs i första och andra styckena gäller även om anknytningspersonen har beviljats uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande eller förklarats vara alternativt skyddsbehövande, om utlänningen befinner sig i Sverige och beslutet om hans eller hennes asylansökan fattas i samband med beslutet om anknytningspersonens asylansökan.

6 § Om uppehållstillstånd --- särskilt beaktas.

Barn får beviljas uppehållstillstånd enligt första stycket även om de omständigheter som kommer fram inte har samma allvar och tyngd som krävs för att tillstånd ska beviljas vuxna personer.

Ett uppehållstillstånd --- är uppfyllda.

17 a § Uppehållstillstånd får --- 3 §, om

3. utlänningen utgör --- och säkerhet.

Uppehållstillstånd får --- 2 b, om

2. den person --- annan, eller

3. någon av makarna eller samborna är under 21 år.

Vid bedömningen --- och familjeförhållanden.

Sid. B 1249, 1250

Utlänningslagen (2005:716) ändr. g. SFS 2023:735.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 9 kap. 9, 9 a och 11 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 9 kap. 4 a och 9 b §§, med följande lydelse

9 kap.

4 a § Om det vid en kontroll enligt 9 § inte kan klarläggas att utlänningen har rätt att uppehålla sig i Sverige, får Polismyndigheten eller Kustbevakningen ta hand om utlänningens pass eller andra identitetshandlingar som har påträffats vid kontrollen.

Handlingarna ska återlämnas om

1. det framkommer att utlänningen har rätt att uppehålla sig i Sverige,

2. utlänningen får rätt att uppehålla sig i Sverige, eller

3. utlänningen lämnar Sverige.

9 § En utlänning som vistas i Sverige är skyldig att på begäran av en polisman överlämna pass eller andra handlingar som visar att han eller hon har rätt att uppehålla sig i Sverige. Utlänningen är också skyldig att efter kallelse av Migrationsverket eller Polismyndigheten komma till verket eller myndigheten och lämna uppgifter om sin vistelse här i landet. Om utlänningen inte gör det, får han eller hon hämtas genom Polismyndighetens försorg. Om det på grund av en utlännings personliga förhållanden eller av någon annan anledning kan antas att utlänningen inte skulle följa en kallelse, får han eller hon tas med för utredning eller hämtas utan föregående kallelse.

Kustbevakningen ska --- vid Kustbevakningen.

Kontroll enligt --- till kontroll.

9 a § Om en utlänning vid en kontroll enligt 9 § inte på begäran överlämnar pass eller andra handlingar som visar att han eller hon har rätt att uppehålla sig i Sverige, får en polisman eller en tjänsteman vid Kustbevakningen, i den utsträckning det behövs för att söka efter sådana handlingar, kroppsvisitera utlänningen och undersöka hans eller hennes bagage, handresgods, handväskor och liknande, om det kan antas att utlänningen har handlingarna med sig.

Vid åtgärder enligt första stycket gäller det som sägs i 2 § tredje–femte styckena. En åtgärd som innebär att enbart ett föremål som en utlänning har med sig undersöks, får genomföras även av en annan anställd vid Polismyndigheten än en polisman.

9 b § Bestämmelser om kontroll- och tvångsåtgärder finns även i lagen (2023:474) om polisiära befogenheter i gränsnära områden.

11 § En utlänning är skyldig att stanna kvar för utredning i samband med in- eller utresekontroll enligt kodexen om Schengen-gränserna eller i samband med kallelse, medtagande eller hämtning enligt 9 §, dock inte längre än nödvändigt och inte i något fall längre än sex timmar. Detta gäller inte om ett beslut har meddelats om förvar enligt 10 kap. 1 eller 2 §.

En polisman --- för utredning.

Sid. B 1285

Utlänningsförordningen (2006:97) ändr. g. SFS 2023:870.

Regeringen föreskriver att 4 kap. 19 h § ska ha följande lydelse.

4 kap. 19 h § Det tillfälliga skydd som följer av rådets genomförandebeslut (EU) 2022/382 av den 4 mars 2022 om fastställande av att det föreligger massiv tillströmning av fördrivna personer från Ukraina i den mening som avses i artikel 5 i direktiv 2001/55/EG, med följden att tillfälligt skydd införs ska gälla även för en utlänning som lagligen befann sig i Sverige före den 22 december 2023, om han eller hon är

1. ukrainsk medborgare,

2. en utlänning som åtnjöt internationellt skydd eller motsvarande nationellt skydd i Ukraina före den 24 februari 2022, eller

3. en familjemedlem till en person som avses i 1 och 2. Med familjemedlem avses

a) make eller sambo,

b) barn under 18 år,

c) barn under 18 år till en person som avses i a), och

d) andra nära anhöriga som levde tillsammans och ingick i familjegemenskapen vid tidpunkten för omständigheterna kring den massiva tillströmningen av fördrivna personer och som var helt eller delvis beroende av en person som avses i 1 och 2 vid den tidpunkten.

För att skyddet ska gälla krävs att utlänningen inte är dömd för ett brott som har ett maximistraff på minst två års fängelse i straffskalan. Detta krav gäller dock inte vid ansökan om förlängning av ett uppehållstillstånd med tillfälligt skydd.

1. Denna förordning träder i kraft den 22 december 2023.
2. För en utlännning som har beviljats ett uppehållstillstånd med tillfälligt skydd enligt den äldre lydelsen, gäller den äldre lydelsen vid prövningen av en ansökan om förlängning av ett sådant uppehållstillstånd.

*Sid. B 1311***Lagen (2023:474) om polisiära befogenheter i gränsnära områden** ändr. g. SFS 2023:736.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs
dels att 6 § ska upphöra att gälla,
dels att 4 och 9 §§ ska ha följande lydelse.

4 § Vid en kontroll enligt 9 kap. 9 § första och andra styckena utlänningslagen (2005:716) i ett gränsnära område får befogenheterna i 5 och 7 §§ användas i området.

9 § Om en person lämnar ett gränsnära område innan ett ingripande mot honom eller henne har slutförts, får 3–5, 7 och 8 §§ tillämpas även utanför området om en polisman eller en kustbevakningstjänsteman följer efter personen i omedelbart samband med att personen lämnar området.

*Sid. B 1414***Lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden** ändr. g. SFS 2023:829.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 25 kap. 10 d § ska ha följande lydelse.

25 kap. 10 d § Ett sanktionsföreläggande enligt 10 a § är utan verkan, om föreläggandet inte har delgetts den som det riktas mot inom två år från den tidpunkt då överträdelsen ägde rum. I ett sådant fall får inte heller någon sanktion enligt 10 c § första stycket beslutas.

*Sid. B 1434***Lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument** ändr. g. SFS 2023:825.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 6 kap. 3 k § ska ha följande lydelse.

6 kap. 3 k § Ett sanktionsföreläggande enligt 3 h § är utan verkan, om föreläggandet inte har delgetts den som det riktas mot inom två år från den tidpunkt då överträdelsen ägde rum. I ett sådant fall får inte heller någon sanktionsavgift enligt 3 j § första stycket beslutas.

*Sid. B 1446***Lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument** ändr. g. SFS 2023:826.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 9 kap. 23 § lagen ska ha följande lydelse.

9 kap. 23 § Ett sanktionsföreläggande enligt 20 § är utan verkan, om föreläggandet inte har delgetts den som det riktas mot inom två år från den tidpunkt då överträdelsen ägde rum. I ett sådant fall får inte heller någon sanktion enligt 22 § första stycket beslutas.

*Sid. B 1453***Lagen (2016:1306) om kompletterande bestämmelser till EU:s marknadsmissbruksförordning** ändr. g. SFS 2023:830.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 5 kap. 14 § ska ha följande lydelse.

5 kap. 14 § Ett sanktionsföreläggande enligt 19 § är utan verkan, om föreläggandet inte har delgetts den som det riktas mot inom två år från den tidpunkt då överträdelsen ägde rum. I ett sådant fall får inte heller någon sanktion enligt 21 § beslutas.

Ett ingripande för en överträdelse som anges i 2 § får ske bara om en upplysning om att frågan om ingripande har tagits upp av Finansinspektionen har delgetts den som ingripandet riktas mot inom två år från det att överträdelsen ägde rum.

*Sid. B 1499***Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)** ändr. g. SFS 2023:707.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 19 kap. 3 a § ska ha följande lydelse.

19 kap. 3 a § Sekretessen enligt 3 § andra stycket gäller inte vid ett ansökningsförfarande enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för mål och ärenden enligt lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

*Sid. B 1512 f***Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)** ändr. g. SFS 2023:693.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 26 kap. 14 § och bilagan till lagen ska ha följande lydelse.

26 kap. 14 § Sekretess gäller i ärenden om tilldelning eller återkallande av dispositionsrätt till ledarhund samt tilldelning eller återtagande av ledarhund för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs.

Sekretessen gäller --- i ärende.

För uppgift --- femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2024.

*Sid. B 1513, 1514***Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)** ändr. g. SFS 2023:640.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 27 kap. 1 och 2 §§ ska ha följande lydelse.

27 kap.

1§ Sekretess gäller --- ekonomiska förhållanden.

Sekretess --- vidare

3. hos Försäkringskassan --- särskild sjukförsäkringsavgift.

Med skatt avses i detta kapitel skatt på inkomst och annan direkt skatt samt omsättningsskatt, tull och annan indirekt skatt. Med skatt jämställs arbetsgivaravgift, prisregleringsavgift och liknande avgift, avgift enligt lagen (1999:291) om avgift till registrerat trossamfund, skattetillägg, återkallelseavgift, dokumentationsavgift enligt 49 b kap. 3 § skatteförordningen (2011:1244), rapporteringsavgift, plattformavgift och förseningsavgift samt expeditonsavgift och tilläggsavgift enligt lagen (2004:629) om trängselskatt och tilläggsavgift enligt 8 a § lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik. Med verksamhet som avser bestämmande av skatt jämställs verksamhet som avser bestämmande av pensionsgrundande inkomst.

Första och --- eller 6 §.

För uppgift --- sjuttio år.

2§ Sekretess gäller --- förhållanden i

5. ärende om dokumentationsavgift enligt 49 b kap. 1 § skatteförordningen, och

6. ärende enligt --- digitala plattformar.

Sekretess gäller --- eller men.

Sekretess --- inte

4. beslut om dokumentationsavgift enligt 49 b kap. 1 § skatteförordningen.

Första och --- eller 4 §.

För uppgift --- tjugo år.

*Sid. B 1521, 1523***Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)** ändr. g. SFS 2023:718.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 30 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 30 kap. 4 d och 8 e §§, av följande lydelse.

30 kap.

4 d § Sekretess gäller i en statlig myndighets verksamhet som består i tillståndsgivning eller tillsyn när det gäller inkassoverksamhet för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men om uppgiften röjs.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

5 § Sekretess gäller --- innehav av

3. aktier eller andelar i börs, clearingorganisation, svensk värdepapperscentral, betalningsinstitut, institut för elektroniska pengar, kreditförvaltare eller företag som driver verksamhet enligt lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter eller lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter.

Sekretessen gäller --- sekretessreglerad där.

För uppgift --- tjugo år.

8 e § Får Justitiekanslern en uppgift som är sekretessreglerad i 4 d §, blir det som anges där tillämpligt på uppgiften även hos Justitiekanslern.

*Sid. B 1555 f***Offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641)** ändr. g. SFS 2023:637.

Regeringen föreskriver att 3 § ska ha följande lydelse.

3 § Följande myndigheter --- offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Myndighet

Register

Polismyndigheten

diarier över ärenden om kvarhållande av försändelse på befodringsanstalt, om föreläggande att bevara en viss lagrad uppgift, om inhämtning av uppgifter enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas undermåttseverksamhet och om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning

Regeringskansliet	diarium över krypterade meddelanden, diarium över handlingar som rör myndigheters krigsorganisation och beredskapsförberedelser, diari-er över inriktningar och underrättelser enligt lagen (2000:130) om försvarsunderrättelseverksamhet, diari-er över handlingar som rör förberedelser enligt 11 f § förordningen (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet, diarium över sammanställningar och analyser av underrättelseinformation samt diari-er hos Utrikesdepartementet över handlingar som kommit in eller upprättats i andra än administrativa och konsulara ärenden och handelsärenden
Skatteverket	diarium över ärenden om könsbyte

*Sid. B 1558 ff***Offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641)** ändr. g. SFS 2023:742.

Regeringen föreskriver att 7 § och bilagan ska ha följande lydelse.

7 § Sekretess gäller -- --det följande.

<i>Myndighet</i>	<i>Undersökning</i>	<i>Särskilda begränsningar i sekretessen</i>
Mediemyndigheten	undersökningar om tidningsdistributionens kostnadsutveckling	sekretessen gäller endast uppgifter om enskildas ekonomiska förhållanden
	undersökningar om barns och ungas medievanor samt barns,ungas och föräldrars attityder till medier och mediereglering	sekretessen gäller endast uppgifter om enskildas personliga förhållanden
Myndigheten för kulturanalys	undersökningar om barns och ungas kulturvanor	sekretessen gäller endast uppgifter om enskildas ekonomiska förhållanden
	undersökningar om hot mot kulturutövare	
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	undersökningar av olyckshändelser och räddningsinsatser	
Statens jordbruksverk	undersökningar om försäljning och användning av läkemedel för djur	sekretessen gäller endast uppgifter om enskildas ekonomiska förhållanden
Statens skolinspektion	undersökningar av resultatet av nationella prov	sekretessen gäller endast uppgifter om enskildas personliga förhållanden
	undersökningar av hur föräldrar och elever upplever kvaliteten på utbildningen vid en skolenhet	sekretessen gäller endast uppgifter om enskildas personliga förhållanden

Senaste lydelse 2023:297. Ändringen innebär bl.a. att Myndigheten för press, radio och tv och Statens medieråd tas bort ur förteckningen.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om
  - undersökningar, utredning, tillståndsgivning och tillsyn som har utförts av Myndigheten för press, radio och tv, och
  - undersökningar som har utförts av Statens medieråd.

Sid. B 1572, 1574, 1575, 1576, 1577, 1579, 1581, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1590, 1591, 1592, 1593, 1954, 1595, 1596 f

Radio- och tv-lagen (2010:696) ändr. g. SFS 2023:841.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs
dels att 2 kap. 2–4 §§, 4 kap. 3, 7 och 12–17 §§, 5 kap. 8, 11 och 12 §§, 8 kap. 5 §, 9 kap. 5–7 §§, 11 kap. 1 och 5 §§, 12 kap. 1, 3, 7 och 8 §§, 13 kap. 1, 2, 6, 9, 13, 15–20 och 24–32 §§, 14 kap. 7 §, 16 kap. 3, 5, 6 och 7–13 §§, 17 kap. 3 a, 7, 8 och 11–12 §§, 18 kap. 5 §, 19 kap. 1, 2 och 4 a §§, 20 kap. 1–3, 4 och 6 §§ och rubriken närmast före 16 kap. 3 § ska ha följande lydelse,

dels att punkt 7 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse.

2 kap.

2 § Anmälan för registrering till Mediemyndigheten ska göras av den som

5. för någon --- satellitkapacitet (satellitentreprenör).
I anmälan --- följande anges:

4. uppgift om --- som bedrivs.
Den som --- eller 3 a §.

3 § Mediemyndigheten ska upprätta ett register över dem som

2. har sådant --- eller 13 kap. 1 §.
Register får --- och 16 kap. 5–9 §§.

4 § Den som är anmälningsskyldig enligt 2 § första stycket ska genast till Mediemyndigheten anmäla när förhållanden som tidigare anmälts enligt 2 § andra och tredje styckena ändras.

4 kap.

3 § Regeringen ger tillstånd att sända tv och sökbar text-tv om sändningsverksamheten finansieras med public service-avgift enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Mediemyndigheten ger tillstånd i övriga fall.

7 § Ett tillstånd som ges av Mediemyndigheten får innebära rätt för ett programföretag att endast vidareända programtjänster som samtidigt sänds eller kort tid dessförinnan sänts av ett annat programföretag. I ett sådant tillstånd får myndigheten besluta att 5–8 kap. inte ska tillämpas på sändningar med stöd av tillståndet.

12 § Ett tillstånd --- åtta år.

Ett tillstånd som har beviljats av Mediemyndigheten att sända tv eller sökbar text-tv ska gälla i åtta år. Om det finns särskilda skäl, får myndigheten besluta att ett tillstånd ska gälla för kortare tid.

Giltighetstiden för --- än tillståndstiden.

13 § Föreskrifterna i --- två veckor.

Mediemyndigheten får besluta att 5–8 kap. inte ska tillämpas på sändningar som avses i första stycket.

14 § Innan beslut om tillstånd fattas ska den sökande ges tillfälle att ta del av och yttra sig över de villkor som regeringen eller Mediemyndigheten avser att förena med tillståndet. Beslut om tillstånd får inte innehålla andra programrelaterade villkor än dem som den sökande har godtagit.

15 § Ett tillstånd att sända tv och sökbar text-tv får överlätas om Mediemyndigheten medger det. Sådant medgivande får bara lämnas om

3. överlåtelsen inte --- tillståndspliktiga programtjänster.
En överlåtelse --- utan verkan.

16 § Den som --- denna lag.

Om ett föreläggande enligt 17 kap. 11 och 13 §§ har meddelats mot den tidigare innehavaren, gäller förelägandet även mot den nya innehavaren. Mediemyndigheten ska i samband med att den medger överlåtelsen underrätta den nya innehavaren om detta. Om den nya innehavaren inte har underrättats gäller inte förelägandet. Ett vite som förelägandet har förenats med gäller inte mot den nya innehavaren.

17 § Mediemyndigheten får ta ut en avgift av den som hos myndigheten ansöker om tillstånd att sända tv och sökbar text-tv eller om medgivande till överlåtelse av ett sådant tillstånd.

Avgiften ska --- av ärendena.

5 kap.

8 § Den som --- program framhävs.

Skyldigheten enligt --- liten publik.

Mediemyndigheten får i enskilda fall besluta om undantag från skyldigheten om den på grund av tjänstens utformning eller inriktning inte är motiverad eller praktiskt möjlig att uppfylla.

11 § Den som sänder tv eller sökbar text-tv enligt denna lag ska använda en sådan beteckning för sina sändningar som har godkänts av Mediemyndigheten.

Beteckningen ska --- anges löpande.

12 § En leverantör av medietjänster ska utforma tjänsten på ett sådant sätt att den blir tillgänglig för personer med funktionsnedsättning genom textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik. Tillgänglighörandet ska ske i den omfattning som beslutas av regeringen, om verksamheten finansieras med public service-avgift enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst, och av Mediemyndigheten i övriga fall. Ett sådant beslut ska gälla för en viss tid.

Vid bestämmande --- tillgänglighetstjänster beaktas.

Leverantören ska --- i handlingsplanen.

8 kap. 5 § Före och --- i bild.

I fråga om tv-sändningar som regeringen lämnar tillstånd till får regeringen bevilja undantag från skyldigheten enligt första stycket och kravet på kortaste annonstid enligt 2 §. Ett sådant undantag får även beviljas av Mediemyndigheten i fråga om sändningar som myndigheten lämnar tillstånd till.

Bestämmelser om --- marknadsföringslagen (2008:486).

9 kap.

5 § Den som äger eller på annat sätt förfogar över ett elektroniskt kommunikationsnät som används för överföring av tv-sändningar till allmänheten genom tråd och som minst 100 av de hushåll som är anslutna till nätet använder som sitt huvudsakliga medel att ta emot tv-sändningar ska, i varje kommun där han eller hon förfogar över ett sådant nät, kostnadsfritt tillhandahålla ett

särskilt bestämt utrymme för sändningar av tv-program från en eller flera lokala kabelsändarorganisationer som har förordnats av Mediemyndigheten.

I nät --- digital sändningsteknik.

6 § En lokal --- sin verksamhet.

En lokal --- och informationsfrihet.

Mediemyndighetens förordnande av lokala kabelsändarorganisationer gäller i högst tre år.

7 § Mediemyndigheten får i enskilda fall besluta om undantag från skyldigheterna enligt 1–3 och 5 §§, om det finns särskilda skäl till det.

11 kap.

1 § Tillstånd att --- till utlandet.

Regeringen får --- av tillståndet.

Mediemyndigheten får ge tillstånd att under en begränsad tid om högst två veckor sända ljudradio som inte är närradio eller kommersiell radio. Myndigheten får besluta att 14 och 15 kap. inte ska tillämpas på sändningar som sker med stöd av tillståndet.

Om det --- kommersiell radio.

5 § Innan beslut om tillstånd fattas ska den sökande ges tillfälle att ta del av och yttra sig över de villkor som regeringen eller Mediemyndigheten avser att förena med tillståndet.

Beslut om --- har godtagit.

12 kap.

1 § Mediemyndigheten ger tillstånd att sända närradio.

3 § Ett sändningsområde --- hela kommunen.

Mediemyndigheten får besluta om större sändningsområden än en kommun, om det finns särskilda skäl.

7 § Om tillståndshavarna inte kan enas om fördelningen av sändningstid, bestämmer Mediemyndigheten sändningstiderna. Det samma gäller om en tillståndshavare begär att myndigheten ska fastställa sändningsschemat i dess helhet.

Den tillståndshavare --- ges förtur.

Mediemyndighetens beslut om sändningstid gäller till dess att ett nytt beslut fattas av myndigheten eller att en tillståndshavare eller närradioförening skriftligen underrättar myndigheten om att tillståndshavarna enats om en annan sändningstid.

8 § Mediemyndigheten får besluta att en sändningstid inte får användas av någon annan under en tid av högst tre månader om en innehavare av ett tillstånd att sända närradio, som har fått ett föreläggande vid vite enligt denna lag, avstår sändningstid eller avsäger sig sitt sändningstillstånd.

En sändare --- denna lag

13 kap. 1 § Tillstånd att sända kommersiell radio ges av Mediemyndigheten.

2 § Mediemyndigheten ska bestämma sändningsområdenas omfattning för analog kommersiell radio med hänsyn till vad som främjar konkurrens och mångfald på hela radioområdet och ger förutsättningar för en livskraftig kommersiell radio.

Myndigheten ska --- sändningsområdenas omfattning.

Flera tillstånd --- samma sändningsområde.

6 § Mediemyndigheten ska kungöra när ett utrymme att sända analog kommersiell radio blir ledigt. Myndigheten ska ange sista dag för att ansöka om tillståndet, första dag då sändningar får bedrivas med stöd av tillståndet och sändningsområdets omfattning.

I en --- hela tillståndperioden.

Regeringen eller --- ska innehålla.

9 § Ett tillstånd --- skyldighet att

4. använda en --- 16 kap. 11 §.

Innan beslut om tillstånd fattas ska den sökande ges tillfälle att ta del av och yttra sig över de villkor som Mediemyndigheten avser att förena med tillståndet

13 § Sändningsavgift och ränta betalas genom insättning på ett särskilt konto som Mediemyndigheten anvisar. Betalning ska anses ha fullgjorts den dag beloppet har bokförts på kontot.

15 § För sådan --- skatteförfarandelagen (2011:1244).

Vid tillämpningen av första stycket ska vad som sägs i skatteförfarandelagen om Skatteverket i stället gälla Mediemyndigheten.

16 § Mediemyndigheten beslutar om ansvar när det gäller sändningsavgift för delägare i handelsbolag enligt 2 kap. 20 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag.

Om beslut --- betalningsskyldig för.

17 § Om det finns särskilda skäl, får Mediemyndigheten meddela anstånd med betalning av sändningsavgift och ränta.

18 § Ett tillstånd att sända analog kommersiell radio får överlåtas om Mediemyndigheten medger det. Sådant medgivande får bara lämnas om förvärvaren uppfyller kriterierna enligt 4 § andra stycket och det inte finns skäl att anta att överlåtelsen skulle inverka menligt på konkurrensen i sändningsområdet.

En överlåtelse --- utan verkan.

19 § Den som --- om medgivande.

Om ett föreläggande enligt 17 kap. 11 § 3 eller 8 har meddelats mot den tidigare innehavaren, gäller föreläggandet även mot den nya innehavaren. Mediemyndigheten ska i samband med att den medger överlåtelse underrätta den nya innehavaren om detta. Om innehavaren inte underrättas gäller inte föreläggandet. Ett vite som föreläggandet förenats med gäller inte mot den nya innehavaren.

20 § En tillståndshavare --- ett tillstånd

3. återkallas av Mediemyndigheten enligt 18 kap. 5 §.

24 § Mediemyndigheten ska meddela när ett sändningsutrymme att sända digital kommersiell radio blir ledigt. Myndigheten ska ange sista dag för att ansöka om tillståndet, första dag då sändningar får äga rum med stöd av tillståndet och sändningsutrymmets omfattning.

Regeringen eller --- ska innehålla.

25 § Mediemyndigheten får ta ut en avgift av den som hos myndigheten ansöker om tillstånd att sända digital kommersiell radio eller medgivande till överlåtelse av ett sådant tillstånd.

Avgiften ska --- av ärendena.

26 § Mediemyndigheten ska vid fördelningen av tillstånd för digital kommersiell radio beakta att utrymmet för sådana sändningar ska kunna tas i anspråk

3. av flera --- oberoende programföretag.

27 § Utöver de --- skyldighet att

3. inte förändra --- begränsad omfattning.

Innan beslut om tillstånd fattas ska den sökande ges tillfälle att ta del av och yttra sig över de villkor som Mediemyndigheten avser att förena med tillståndet. Ett beslut om tillstånd får inte innehålla andra programrelaterade villkor än dem som den sökande godtagit.

28 § Ett tillstånd att sända digital kommersiell radio får överlåtas om Mediemyndigheten medger det. Ett sådant medgivande får bara lämnas om

3. överlåtelsen inte --- tillståndspliktiga programtjänster.

En överlåtelse som --- utan verkan.

29 § Den som förvärvat --- om medgivande.

Om ett föreläggande enligt 17 kap. 11 § 3 eller 8 har meddelats mot den tidigare innehavaren, gäller förelägandet även om den nya innehavaren. Mediemyndigheten ska i samband med att den medger överlåtelsen underrätta den nya innehavaren om detta. Om den nya innehavaren inte underrättas gäller inte förelägandet. Ett vite som förelägandet förenats med gäller inte mot den nya innehavaren.

30 § Ett tillstånd att --- åtta år.

Om det finns särskilda skäl, får Mediemyndigheten besluta att ett tillstånd ska gälla för kortare tid.

Giltighetstiden för --- än tillståndstiden.

31 § Om en tillståndshavare begär att tillståndet ska återkallas, ska tillståndet anses ha upphört att gälla den dag en sådan begäran kommit in till Mediemyndigheten eller den senare dag som tillståndshavaren angett i sin begäran.

32 § Försätts en --- efter dödsfallet.

Har en begäran om medgivande till överlåtelse av tillståndet kommit in till Mediemyndigheten innan tillståndet upphört att gälla enligt första stycket ska begäran prövas.

14 kap. 7 § Den som sänder ljudradio enligt denna lag ska använda en sådan beteckning för sina sändningar som har godkänts av Mediemyndigheten. Beteckningen ska anges minst en gång varje sändningstimme eller, om detta inte är möjligt, mellan programmen.

16 kap.

Mediemyndighetens tillsyn

3 § Mediemyndigheten har tillsyn över att programföretagen följer sådana villkor som har beslutats med stöd av 4 kap. 9 § 1–4, 6–9, 16 och 17, 11 kap. 3 § andra stycket 1–3, 5–8, 16 och 17 samt 13 kap. 9 § och 27 § första stycket 3.

Myndigheten har --- bestämmelserna om

3. lämpliga åtgärder --- och 13 §§.

Därutöver har --- stycket 5.

5 § Den som sänder tv ska redovisa till Mediemyndigheten hur stor andel av verksamheten som utgjorts av sådana program som avses i 5 kap. 7 § första stycket.

Mediemyndigheten får i enskilda fall besluta om undantag från redovisningsskyldigheten om det finns särskilda skäl.

Regeringen eller --- om redovisningen.

6 § Den som tillhandahåller beställ-tv ska redovisa till Mediemyndigheten hur stor andel av tjänstens katalog som utgjorts av program med europeiskt ursprung och hur dessa program har framhävts enligt 5 kap. 8 §.

Regeringen eller --- om redovisningen.

7 § På begäran av Mediemyndigheten ska den som sänder tv över satellit lämna upplysningar om vem som äger företaget och hur verksamheten finansieras.

8 § På begäran av Mediemyndigheten ska en satellitreprenör lämna upplysningar om vem som är uppdragsgivare, dennes adress, programtjänstens beteckning samt om hur sändningen över satellit sker.

9 § På begäran av Mediemyndigheten eller Konsumentombudsmannen ska den som bedriver verksamhet som är tillståndspliktig enligt denna lag lämna myndigheterna de upplysningar och handlingar som behövs för kontrollen av att verksamheten bedrivs i enlighet med lagen och de villkor och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

9 a § På begäran av Mediemyndigheten ska en leverantör av en videodelningsplattform lämna de upplysningar som behövs för tillsynen.

10 § På begäran av Mediemyndigheten ska den som bedriver verksamhet enligt denna lag lämna de upplysningar som behövs för bedömningen av storleken på den särskilda avgiften enligt 17 kap. 6 §.

11 § Den som i enlighet med 5 kap. 3 § lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden har spelat in ett program, ska på begäran av Mediemyndigheten eller Konsumentombudsmannen utan kostnad lämna en sådan inspelning till myndigheten.

12 § Den som har tillstånd att sända digital kommersiell radio ska årligen till Mediemyndigheten redovisa hur de skyldigheter som avses i 13 kap. 27 § första stycket 1 och 2 har uppfyllts.

13 § Den som har förvärvat den exklusiva sändningsrätten till ett sådant evenemang som anges i 5 kap. 9 § ska omedelbart underrätta Mediemyndigheten om det.

17 kap.

3 a § Om en sådan leverantör av medietjänster som anges i 2 kap. 1 § första stycket inte lämnar den information som anges i 2 kap. 1 § andra stycket 5, får Mediemyndigheten besluta om de förelägganden som behövs i enskilda fall för att bestämmelsen ska följas. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

7 § Den särskilda avgiften enligt 5 eller 5 a § ska betalas till Mediemyndigheten inom trettio dagar efter det att beslutet fått laga kraft.

8 § Om den särskilda avgiften inte betalas inom den tid som anges i 7 §, ska Mediemyndigheten lämna fordran på den obetalda avgiften för indrivning. Indrivningen ska ske enligt bestämmelserna i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

11 § Om de --- bestämmelser om

7. skyldighet att lämna vissa upplysningar till Mediemyndigheten (16 kap. 5–8 §§),

9. skyldighet att lämna upplysningar till Mediemyndigheten enligt 16 kap. 10 §,

11. skyldighet att årligen redovisa till Mediemyndigheten enligt 16 kap. 12 §.

Föreläggande enligt första stycket 2, 4, 6, 8 eller 9 får beslutas av granskningsnämnden för radio och tv. Föreläggande enligt första stycket 1, 3, 5, 7 eller 8–11 får beslutas av Mediemyndigheten.

Föreläggande enligt --- av Konsumentombudsmannen.

11 a § Mediemyndigheten får besluta om de förelägganden som behövs i enskilda fall för att en leverantör av en videodelningsplattform ska följa bestämmelserna om lämpliga åtgärder i 9 a kap. 1, 3 och 13 §§ och om att lämna upplysningar enligt 16 kap. 9 a §.

12 § Mediemyndigheten får i ett föreläggande förbjuda tillståndshavare att överträda beslut om sändningstid i närradion som har fattats av myndigheten eller att låta någon annan utnyttja tillståndshavarens sändningsrätt.

Föreläggandet får förenas med vite.

18 kap. 5 §

Tillstånd att --- återkallas om

5. ett tillståndsvillkor enligt --- väsentligt sätt.

Förfogar en fysisk eller juridisk person, utan tillåtelse från Mediemyndigheten, över mer än ett tillstånd för analog kommersiell radio i ett sändningsområde, och finns det skäl att anta att förfogandet kan inverka menligt på konkurrensen, får det eller de tillstånd återkallas som har lämnats efter det första tillståndet.

Har Mediemyndigheten medgett överlåtelse trots att tillståndshavaren redan förfogar över tillstånd att sända analog kommersiell radio i samma sändningsområde, och finns det skäl att anta att överlåtelsen kan inverka menligt på konkurrensen, får tillståndet återkallas endast om beslutet om överlåtelsen grundats på felaktiga eller ofullständiga uppgifter från tillståndshavaren. Återkallelsen ska då avse det eller de tillstånd som överlåtit.

Om staten, regioner eller kommuner innehar ett tillstånd att sända kommersiell radio på det sätt som anges i 13 kap. 4 § andra stycket ska Mediemyndigheten återkalla det tillståndet.

19 kap.

1 § Mål om --- allmän domstol.

I övriga fall prövas ärenden om återkallelse av tillstånd av Mediemyndigheten.

Ärenden om --- meddelat tillståndet.

2 § Har tillståndet --- ska återkallas.

Har tillståndet lämnats av Mediemyndigheten får en fråga om återkallelse tas upp

3. efter anmälan --- enligt 16 kap. 2 §.

En fråga --- pröva frågan.

Innan Mediemyndigheten fattar beslut i ett ärende om återkallelse på grund av överträdelse av bestämmelse i denna lag eller av villkor för tillstånd som ska granskas av granskningsnämnden för radio och tv enligt 16 kap. 2 §, ska myndigheten begära ett yttrande från nämnden. Tillståndet får återkallas endast om nämnden finner att överträdelsen är väsentlig.

4 a § Frågor om särskild avgift enligt 17 kap. 5 a § prövas av granskningsnämnden för radio och tv när ett beslut om tillgänglighet enligt 5 kap. 12 § har fattats av regeringen och av Mediemyndigheten i övriga fall.

En särskild --- laga kraft.

20 kap.

1 § Beslut enligt denna lag av Mediemyndigheten får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om det gäller

4. beslut att --- sökbar text-tv.

Beslut som --- annat bestäms.

2 § Beslut av Mediemyndigheten om kommersiell radio får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om det gäller beslut om att

4. en delägare --- enligt 13 kap. 16 §.

Mål om --- handläggas skyndsamt.

Beslut som --- annat bestäms

3 § Följande beslut av Mediemyndigheten får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol:

5. beslut enligt --- lokala kabelsändarorganisationer.

Beslut som --- annat bestäms.

4 § Beslut av Justitiekanslern, Mediemyndigheten, granskningsnämnden för radio och tv eller Konsumentombudsmannen om förelägganden som har förenats med vite enligt 17 kap. 3 a §, 10 §, 11 § första stycket, 12 och 13 a §§ får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Förelägganden enligt --- annat bestäms.

6 § Andra beslut av Justitiekanslern, Mediemyndigheten och granskningsnämnden för radio och tv än de som anges i 1–4 §§ får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

7. Den som sänder kommersiell radio och omfattas av punkten 6 ska betala avgift

a) enligt 15–17 §§ i den upphävda lokalradiolagen (1993:120), om tillståndet ursprungligen meddelades före den 1 juli 2001, eller

b) enligt 4 b § lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens och radions område, om tillståndet ursprungligen meddelades efter den 1 juli 2001.

När Mediemyndigheten tillämpar 17 § andra stycket i den upphävda lokalradiolagen i fråga om den avgift som avses i första stycket a, ska myndigheten för varje tillståndshavare göra en proportionell minskning av avgiften så att det totala avgiftsuttaget per år för samtliga tillstånd minskas med sammanlagt 12 miljoner kronor.

8 st. upphävt.

Sid. B 1602

Lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor ändr. g. SFS 2023:874.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 29 och 29 a §§ ska ha följande lydelse.

29 § Den som --- till böter.

Den som --- döms till

2. böter eller fängelse i högst fem år om brottet avser explosiva varor.

29 a § Om uppsåtligt brott mot 16 § första stycket avser explosiva varor och är att anse som grovt döms till fängelse i lägst fyra och högst sju år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

4. gärningen annars --- farlig art.

Om brottet är att anse som synnerligen grovt döms till fängelse i lägst sex och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om hanteringen, överföringen, importen eller exporten har avsett ett stort antal varor eller en särskilt stor mängd av en vara eller flera varor av särskilt farlig beskaffenhet eller en stor mängd av en vara av särskilt farlig beskaffenhet.

Sid. B 1650

Bilagan (anm. vid 1 §) till **F (2019:167) om vissa officiella beteckningar** ändr. g. SFS 2023:930.

Sid. B 1651

Lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt ändr. g. SFS 2023:842.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 3, 5, 8, och 12 §§ ska ha följande lydelse.

3 § Framställningen i en film som ska visas för barn under femton år vid en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning ska vara godkänd av Mediemyndigheten.

5 § Framställningen i --- aktuella åldersgruppen.

Mediemyndigheten beslutar om åldersgränser.

8 § En framställning i en film som har lämnats in till Mediemyndigheten för beslut om åldersgräns ska återlämnas till den sökande i anslutning till att beslutet meddelas. Om framställningen har lämnats in elektroniskt, ska myndigheten i stället radera framställningen.

12 § Mediemyndighetens beslut om åldersgränser får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. I övrigt får beslut enligt denna lag inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs --- till kammarrätten.

Sid. B 1652

F (2010:1925) om åldersgränser för film som ska visas offentligt ändr. g. SFS 2023:850.

Regeringen föreskriver

dels att 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 2 a och 2 b §§, av följande lydelse

2 § Ansökan om godkännande av en framställning i en film som ska visas offentligt för barn under 15 år ska vara skriftlig och lämnas in till Mediemyndigheten. Ansökan ska innehålla uppgift om

4. framställningens ---.

Den framställning som ansökan avser ska bifogas. För framställningar på andra språk än svenska får Mediemyndigheten kräva att den svenska översättningen ska finnas inlagd på framställningen eller att det till ansökan bifogas en fullständig förteckning över de texter som framställningen är avsedd att visas med.

2 a § Frågor om godkännande av en framställning i en film som är avsedd att visas offentligt för barn under 15 år ska prövas av filmgranskare vid Mediemyndigheten.

Prövningen ska göras av två filmgranskare. Minst en av dem ska ha kvalificerad utbildning i och erfarenhet av barnpsykologi, sociologi, pedagogik, barnpsykiatri eller något annat ämne som är av betydelse vid prövningen. Om filmgranskarna inte kan enas om beslutet ska även en tredje filmgranskare delta i prövningen.

När ett ärende prövas av tre filmgranskare gäller den bedömning som majoriteten är enig om. Om de tre granskarna gör tre olika bedömningar, gäller den bedömning som den som arbetat längst som filmgranskare gör.

2 b § Mediemyndigheten får hämta in yttranden från någon som har särskild sakkunskap.

Sid B 1662 ff, B 1665 f

Lagen (2023:638) om ändring i skatteförordelagen (2011:1244) ändr. g. SFS 2023:881.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 1 kap. 1 § och 3 kap. 1 § i stället för lydelsen enligt lagen (2023:638) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

1 kap. 1 § I denna --- och avgifter.

Innehållet i --- enligt följande.

AVDELNING VI. --- ÖVRIGA UPPGIFTER

32 kap. --- inkomstdeklaration lämnas?

32 a kap. – Tilläggsskattedeklaration

33 c kap. --- gränsoverskridande betalningar

33 d kap. – Tilläggsskatterapport

38 kap. – Formkrav

AVDELNING XII. SÄRSKILDA AVGIFTER

49 d kap. – Plattformsavgift

49 e kap. – Rapportavgift

52 kap. --- särskilda avgifter

AVDELNING XIII. BESLUT OM SKATTER OCH AVGIFTER

56 kap. --- slutlig skatt

56 a kap. – Beslut och besked om tilläggsskatt

60 kap. --- och punktskatt

3 kap. 1 §

I detta --- andra kapitel.

Bestämmelser om --- angivna paragrafer:

kassaregister --- 39 kap. 2 §

koncernenhet i 11 a §

överskjutande --- 16 §.

Sid. B 1663, 1665, 1719, 1724, 1725, 1744, 1747, 1770

Skatteförordelagen (2011:1244) ändr. g. SFS 2023:638.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 1 kap. 1 §, 3 kap. 1 §, 39 kap. 1 §, 52 kap. 8 c och 8 d §§ och 66 kap. 24 a § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 49 b kap. 1 § ska lyda "När ska dokumentationsavgift tas ut av rapporteringsskyldiga finansiella institut?", att rubriken närmast före 49 b kap. 2 § ska lyda "Beräkning av dokumentationsavgift för rapporteringsskyldiga finansiella institut", att rubriken närmast före 49 c kap. 1 § ska lyda "Försenade eller uteblivna uppgifter avseende rapporteringspliktiga arrangemang", att rubriken närmast före 49 c kap. 3 § ska lyda "Brister av mindre betydelse och rättelse på eget initiativ avseende rapporteringspliktiga arrangemang" och att rubriken närmast före 49 c kap. 4 § ska lyda "Beräkning av rapporteringsavgift avseende rapporteringspliktiga arrangemang",

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 33 c kap., tio nya paragrafer, 38 kap. 4 §, 39 kap. 3 c §, 49 b kap. 3–5 §§ och 49 c kap. 7–11 §§, och närmast före 38 kap. 4 §, 39 kap. 3 c §, 49 b kap. 3 och 5 §§ och 49 c kap. 7 och 11 §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det närmast efter rubriken till 49 b kap. ska införas en ny rubrik som ska lyda "Rapporteringsskyldiga finansiella institut",

dels att det närmast efter rubriken till 49 c kap. ska införas en ny rubrik som ska lyda "Rådgivare för eller användare av rapporteringspliktiga arrangemang".

1 kap. 1 § I denna --- och avgifter.
Innehållet i --- enligt följande

AVDELNING VI. KONTROLLUPPGIFTER, DEKLARATIONER OCH ÖVRIGA UPPGIFTER

33 b kap. – Uppgifter --- arrangemang
33 c kap. – Uppgifter om gränsöverskridande betalningar
34 kap. – Informationsuppgifter

3 kap. 1 § I detta --- andra kapitel.
Bestämmelser om --- angivna paragrafer:

beslut om --- 13 kap. 1 §
betaltjänstleverantör i 33 c kap. 3 §
byggarbetsplats --- 39 kap. 2 §

33 c kap. Uppgifter om gränsöverskridande betalningar

Innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om skyldighet för betaltjänstleverantörer att till Skatteverket lämna uppgifter om gränsöverskridande betalningar.

- Bestämmelserna ges i följande ordning:
- syftet med uppgiftslämnandet (2 §),
  - definitioner (3 och 4 §§),
  - skyldighet för betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter (5–7 §§),
  - vilka uppgifter som ska lämnas (8 och 9 §§), och
  - när uppgifterna ska lämnas (10 §).

Syftet med uppgiftslämnandet

2 § Uppgifterna ska lämnas för att Skatteverket ska kunna fullgöra det åtagande som följer av artikel 24b i rådets förordning (EU) nr 904/2010 av den 7 oktober 2010 om administrativt samarbete och kampen mot mervärdesskattebedrägeri.

Definitioner

3 § Med *betaltjänstleverantör* avses i denna lag de tillhandahållare av betaltjänster som anges i 1 kap. 3 § lagen (2010:751) om betaltjänster, med undantag för myndigheter och centralbanker.

4 § I detta kapitel används följande ord med den angivna betydelsen:

Betalare: detsamma som i 1 kap. 4 § lagen (2010:751) om betaltjänster.

Betalkonto: detsamma som i 1 kap. 4 § lagen om betaltjänster.

Betalning: detsamma som betalningstransaktion och penningöverföring i 1 kap. 4 § lagen om betaltjänster, om inte transaktionen eller överföringen undantas enligt 6, 6 a, 6 b eller 7 § i det kapitlet.

Betalningsmottagare: detsamma som i 1 kap. 4 § lagen om betaltjänster.

Betaltjänst: detsamma som i 1 kap. 2 § 3–6 lagen om betaltjänster.

BIC-kod: detsamma som i artikel 2.16 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 260/2012 av den 14 mars 2012 om antagande av tekniska och affärsmässiga krav för betalningar och autogireringar i euro och om ändring av förordning (EG) nr 924/2009.

EU-land: detsamma som i 2 kap. 21 § första stycket mervärdesskattelagen (2023:200).

Företagsidentifikationskod: BIC-kod eller annan kod som otvetydigt identifierar en betaltjänstleverantör och anger dennes plats.

IBAN-nummer: detsamma som i artikel 2.15 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 260/2012.

Identifikationskod: IBAN-nummer eller annan uppgift som otvetydigt identifierar en betalare eller en betalningsmottagare och anger dennes plats.

Skyldighet för betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter

5 § En betaltjänstleverantör som tillhandahåller betaltjänster till en betalare eller en betalningsmottagare som finns i Sverige är skyldig att till Skatteverket lämna uppgifter om gränsöverskridande betalningar, om inte annat följer av andra stycket eller av 6 § första stycket.

Skyldigheten att lämna uppgifter gäller endast om antalet betalningar under ett kalenderkvartal uppgår till minst 26 till en och samma betalningsmottagare.

När betalarens betaltjänstleverantör inte är skyldig att lämna uppgifter

6 § Betalarens betaltjänstleverantör är inte skyldig att lämna uppgifter om en gränsöverskridande betalning om någon av betalningsmottagarens betaltjänstleverantörer, enligt sin företagsidentifikationskod, finns i ett EUland.

Även om betalarens betaltjänstleverantör inte är skyldig att lämna uppgift enligt första stycket, ska betalningen ingå i underlaget för beräkning av antalet gränsöverskridande betalningar enligt 5 §.

Gränsöverskridande betalning

7 § En betalning ska anses vara gränsöverskridande om

- betalaren, enligt sin identifikationskod, finns i ett EU-land, och
- betalningsmottagaren, enligt sin identifikationskod, finns i ett annat EUland eller på en plats utanför EU.

Om betalaren saknar identifieringskod ska i stället betalarens betaltjänstleverantör, enligt sin företagsidentifieringskod, finnas i ett EU-land. Om betalningsmottagaren saknar identifieringskod ska i stället betalningsmottagarens betaltjänstleverantör, enligt sin företagsidentifieringskod, finnas i ett annat EU-land eller på en plats utanför EU.

Vilka uppgifter ska lämnas?

8 § En betaltjänstleverantör som är uppgiftsskyldig ska lämna uppgift om

1. sin företagsidentifieringskod,
2. betalningsmottagarens
  - a) namn eller företagsnamn,
  - b) adress,
  - c) registreringsnummer för mervärdesskatt eller annat nationellt skattenummer, och
  - d) IBAN-nummer eller, om IBAN-nummer inte är tillgängligt, en annan identifieringskod för betalningsmottagaren,
3. företagsidentifieringskod för betalningsmottagarens betaltjänstleverantör om betalningsmottagaren tar emot medel utan att ha ett betalkonto,
4. datum, tidpunkt, belopp och valuta för betalningarna och för eventuella återbetalningar som är relaterade till dessa betalningar,
5. från vilket EU-land betalningen har skett och, när det är fråga om en återbetalning, till vilket EU-land återbetalningen har skett,
6. de uppgifter som används för att lokalisera betalningens ursprung eller återbetalningens destination,
7. uppgift som otvetydigt identifierar betalningen och återbetalningen, och
8. att betalningen, i förekommande fall, har initierats i näringsidkarens fysiska lokaler.

9 § Skyldigheten att lämna de uppgifter som avses i 8 § 2 b-d och 8 gäller endast om betaltjänstleverantören har tillgång till uppgifterna.

När ska uppgifterna lämnas?

10 § De uppgifter som betaltjänstleverantören ska lämna enligt 8 § ska ha kommit in till Skatteverket senast vid utgången av den månad som följer efter det kalenderkvartal som uppgifterna avser.

38 kap.

Uppgifter som ska lämnas av betaltjänstleverantörer

4 § Uppgifter om gränsöverskridande betalningar som ska lämnas enligt 33 c kap. ska lämnas i ett fastställt formulär som motsvarar ett sådant standardformulär som avses i artikel 24b. I andra stycket b i rådets förordning (EU) nr 904/2010 av den 7 oktober 2010 om administrativt samarbete och kampen mot mervärdesskattebedrägeri.

39 kap. 1 § I detta --- bestämmelser om

-
- dokumentationsskyldighet --- från el (3 b §),
  - dokumentationsskyldighet för betaltjänstleverantörer (3 c §),
-

- föreläggande (17 §).

Betaltjänstleverantörer

3 c § Vid gränsöverskridande betalningar ska en betaltjänstleverantör elektroniskt dokumentera de uppgifter i 33 c kap. 8 § som behövs för att betaltjänstleverantören ska kunna fullgöra uppgiftsskyldigheten i 33 c kap. 5 § och för att Skatteverket ska kunna kontrollera uppgiftsskyldigheten.

Uppgifterna ska vara dokumenterade senast vid utgången av den månad som följer efter det kalenderkvartal som uppgifterna avser.

49 b kap.

Betaltjänstleverantörer

När ska dokumentationsavgift tas ut av betaltjänstleverantörer?

3 § Dokumentationsavgift ska tas ut av en betaltjänstleverantör om det klart framgår att betaltjänstleverantören inte har dokumenterat uppgifter på det sätt eller inom den tid som anges i 39 kap. 3 c §.

4 § Dokumentationsavgift får inte tas ut om rapporteringsavgift har tagits ut för samma kalenderkvartal.

Beräkning av dokumentationsavgift för betaltjänstleverantörer

5 § Dokumentationsavgiften enligt 3 § ska tas ut med ett belopp som motsvarar 0,3 procent av betaltjänstleverantörens omsättning räkningsåret närmast före det räkningsår då uppgifterna senast skulle ha varit dokumenterade. Avgiften ska dock uppgå till minst 3 000 kronor och högst 3 miljoner kronor.

Om räkningsåret är längre eller kortare än tolv månader ska omsättningen justeras i motsvarande mån.

Omsättningen får uppskattas om överträdelsen har skett under betaltjänstleverantörens första verksamhetsår eller om tillförlitlig uppgift om omsättningen saknas.

49 c kap.

Betaltjänstleverantörer

När ska rapporteringsavgift tas ut av betaltjänstleverantörer?

7 § Rapporteringsavgift ska tas ut av en betaltjänstleverantör om det klart framgår att betaltjänstleverantören inte har lämnat föreskrivna uppgifter inom den tid som anges i 33 c kap. 10 § eller på det sätt som avses i 38 kap. 4 §.

8 § Om det klart framgår att en betaltjänstleverantör inte har lämnat föreskrivna uppgifter inom 60 dagar från den tidpunkt då skyldigheten skulle ha fullgjorts, ska utöver avgift enligt 7 § ännu en rapporteringsavgift tas ut.

Om det på samma sätt framgår att skyldigheten inte har fullgjorts inom 120 dagar, ska utöver tidigare avgifter ytterligare en rapporteringsavgift tas ut.

9 § Rapporteringsavgift får inte tas ut om de uppgifter som är bristfälliga har lämnats inom de tidsfrister som anges i 7 eller 8 § och

1. bristerna endast är av mindre betydelse, eller
2. den uppgiftsskyldige på eget initiativ har rättat uppgifterna så att de därefter uppfyller vad som föreskrivs i 33 c kap. 8 § och 38 kap. 4 §.

Om uppgifter som lämnats är så bristfälliga att de uppenbart inte kan läggas till grund för de syften som anges i 33 c kap. 2 § kan de inte rättas med sådan verkan som avses i första stycket.

10 § Rapporteringsavgift får inte tas ut om dokumentationsavgift har tagits ut för samma kalenderkvartal.

Beräkning av rapporteringsavgift för betaltjänstleverantörer

11 § Rapporteringsavgifterna enligt 7 respektive 8 § ska tas ut med ett belopp som motsvarar 0,1 procent av betaltjänstleverantörens omsättning räkenskapsåret närmast före det räkenskapsår då uppgifterna skulle ha lämnats. Avgiften ska dock uppgå till minst 1 000 kronor och högst 1 miljon kronor.

Om räkenskapsåret är längre eller kortare än tolv månader ska omsättningen justeras i motsvarande mån.

Omsättningen får uppskattas om överträdelser har skett under betaltjänstleverantörens första verksamhetsår eller om tillförlitlig uppgift om omsättningen saknas.

52 kap.

8 c § Ett beslut om dokumentationsavgift enligt 49 b kap. 1 § ska meddelas inom sex år efter det kalenderår då den kontrolluppgift enligt 22 a eller 22 b kap. som dokumentationen avser ska lämnas eller skulle ha lämnats om det finansiella kontot hade varit rapporteringspliktigt.

Ett beslut om dokumentationsavgift enligt 49 b kap. 3 § ska meddelas inom fyra år från utgången av det kalenderår då dokumentationsskyldigheten skulle ha fullgjorts.

8 d § Ett beslut om rapporteringsavgift enligt 49 c kap. 1 eller 2 § ska meddelas inom sex år från utgången av det kalenderår då uppgiftsskyldigheten skulle ha fullgjorts.

Ett beslut om rapporteringsavgift enligt 49 c kap. 7 eller 8 § ska meddelas inom två år från utgången av det kalenderår då uppgiftsskyldigheten skulle ha fullgjorts.

66 kap. 24 a § Ett beslut om omprövning av rapporteringsavgift enligt 49 c kap.

1 eller 2 § till nackdel för den som beslutet gäller ska meddelas inom sex år från utgången av det kalenderår då uppgiftsskyldigheten skulle ha fullgjorts.

Sid. B 1666, 1668, 1669 f, 1671, 1672, 1712, 1719, 1723 f, 1733, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1745, 1746, 1747, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1774, 1776

Skatteförfarandelagen (2011:1244) ändr. g. SFS 2023:880.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att nuvarande 49 kap. 10 d § ska betecknas 49 kap. 10 e §,

dels att 3 kap. 4, 11 och 17 §§, 7 kap. 1 §, 36 kap. 1 §, 38 kap. 1 §, 44 kap. 3 §, 48 kap. 1, 2, 4, 6 och 7 §§, 49 kap. 1, 7, den nya 10 e, 11, 13 och 15 §§, 52 kap. 1, 3 och 4 §§, 57 kap. 2 §, 59 kap. 1 och 11 §§, 62 kap. 8 och 15 §§, 63 kap. 1, 7 och 8 §§, 65 kap. 1 och 18 §§, 66 kap. 5 och 22 §§ och 67 kap. 33 och 34 §§ ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 49 kap. 10 d § ska sättas närmast före 49 kap. 10 e §,

dels att det ska införas fyra nya kapitel, 32 a kap., 33 d kap., 49 e kap. och 56 a kap., 21 nya paragrafer, 3 kap. 11 a §, 5 kap. 6 §, 7 kap. 2 b §, 36 kap. 7 §, 48 kap. 5 a §, 49 kap. 10 d §, 51 kap. 3 och 4 §§, 52 kap. 8 f §, 59 kap. 13 a och 23 a §§, 61 kap. 1 a §, 62 kap. 13 a §, 65 kap. 6 a, 6 b, 12, 16 a och 16 b §§, 66 kap. 9 b och 24 c §§ och 67 kap. 14 b § och närmast före 3 kap. 11 a §, 5 kap. 6 §, 36 kap. 7 §, 48 kap. 5 a §, 52 kap. 8 f §, 59 kap. 23 a §, 62 kap. 13 a §, 65 kap. 6 a och 12 §§, 66 kap. 9 b och 24 c §§ och 67 kap. 14 b § nya rubriker av följande lydelse.

3 kap. 4 § Vad som --- följande uppställning:

För

avses med beskattningsår

2. skatt enligt lagen (2023:875) om tilläggsskatt	beskattningsår enligt 2 kap. 24 § lagen om tilläggsskatt
3. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 6–10 och 13	det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastningsskatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
4. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.	det kalenderår då ersättningen betalas ut
5. skatt enligt mervärdesskattelagen (2023:200) som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 2 kap. 3–6 §§ mervärdesskattelagen

6. annan mervärdesskatt	det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts, eller förvärvet eller leveransen har skett
7. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 2 kap. 3–6 §§ mervärdesskattelagen
8. punktskatt enligt	det kalenderår under vilket beslutet om återbetalning eller kompensation, beslutet om beskattning vid oegentlighet eller felaktiga uppgifter, eller beslutet om ansvar vid oegentlighet, har meddelats
a) beslut som avses i 53 kap. 5 §,	
b) 5 kap. 22–25 och 27 §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
c) 8 a § lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,	
d) 9 kap. 25–28 och 30 §§ lagen (2022:155) om tobaksskatt, eller	
e) 9 kap. 25–28 och 30 §§ lagen (2022:156) om alkoholskatt	
9. annan punktskatt	det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat
10. övriga skatter	det kalenderår som skatten ska betalas för
11. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt	det kalenderår som avgiften ska betalas för.

Med beskattningsår --- alltid kalenderår.

11 § Med juridisk person avses också dödsbon, svenska handelsbolag, koncernheter och i utlandet delägarbeskattade juridiska personer.

Koncernenhet

11 a § Med koncernenhet avses koncernenhet enligt 2 kap. 8 § lagen (2023:875) om tilläggsskatt.

17 § Med särskilda avgifter avses förseningsavgift, skattetillägg, återkallelseavgift, dokumentationsavgift, rapporteringsavgift, plattformsavgift, rapportavgift och kontrollavgift.

5 kap.

Ansvärig koncernenhet för kompletterande tilläggsskatt

6 § Om Skatteverket har beslutat att en koncernenhet i en koncern ska vara ansvarig för kompletterande tilläggsskatt enligt 6 kap. 15 § lagen (2023:875) om tilläggsskatt, ska den ansvariga koncernenhet som Skatteverket utsett för koncernenheterna redovisa och betala den kompletterande tilläggsskatten och i övrigt företräda koncernenheterna i frågor som rör sådan skatt.

Underlag för kontroll av redovisningen ska finnas tillgängligt hos den ansvariga koncernenheten.

7 kap.

1 § Skatteverket --- registrera

3. den som --- grund av

b) felaktigt debiterad --- samma lag,

4. den som --- rätt till

b) återbetalning av --- samma lag,

8. den som --- 4–6 §§.

9. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats,

10. den som betalar ut ersättning som är underlag för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift, och

11. en koncernenhet som avses i 1 kap. 3 § lagen (2023:875) om tilläggsskatt.

Om den --- registreras i stället.

Andra stycket gäller inte för en koncernenhet.

2 b § En koncernenhet som avses i 1 kap. 3 § lagen (2023:875) om tilläggsskatt ska anmäla sig för registrering hos Skatteverket inom 15 månader efter utgången av det beskattningsår då registreringskyldigheten uppstod.

32 a kap. Tilläggsskattedeclaration

Syftet med tilläggsskattedeclaration

1 § Tilläggsskattedeclaration ska lämnas till ledning för bestämmande av underlag för att ta ut skatt enligt lagen (2023:875) om tilläggsskatt.

Vem ska lämna tilläggsskattedeclaration?

- 2 §** En koncernenhet ska lämna en tilläggsskattedeclaration, om koncernenheten är skattskyldig för
1. ett tilläggsskattebelopp enligt lagen (2023:875) om tilläggsskatt, eller
  2. kompletterande tilläggsskatt som fördelas till svenska koncernenheter enligt 6 kap. 12 § lagen om tilläggsskatt.

Vad ska en tilläggsskattedeclaration innehålla?

- 3 §** En tilläggsskattedeclaration ska innehålla
1. nödvändiga identifikationsuppgifter,
  2. uppgift om vilken enhet som lämnar tilläggsskatterapport,
  3. uppgift om att enheten har tagit del av rapporten i 2,
  4. de uppgifter som behövs för att fördela kompletterande tilläggsskatt, och
  5. de uppgifter som behövs för beräkning av nationell tilläggsskatt enligt lagen (2023:875) om tilläggsskatt.
- 4 §** Den som är deklARATIONSSKYLDIG ska också lämna de övriga uppgifter som behövs för att Skatteverket ska kunna fatta ett riktigt beslut om tilläggsskatt.

När ska en tilläggsskattedeclaration lämnas?

- 5 §** En koncernenhet som är deklARATIONSSKYLDIG enligt 2 § ska lämna tilläggsskattedeclaration senast en månad efter den dag då tilläggsskatterapporten senast ska lämnas.
En tilläggsskattedeclaration lämnas till Skatteverket eller till ett mottagningsställe som har godkänts av verket.

33 d kap. Tilläggsskatterapport

Innehåll

- 1 §** I detta kapitel finns bestämmelser om skyldighet att lämna tilläggsskatterapport för koncernenheter som avses i 1 kap. 3 § lagen (2023:875) om tilläggsskatt.
Bestämmelserna ges i följande ordning:
- definitioner (2 §),
  - vem som ska lämna tilläggsskatterapport (3 och 4 §§),
  - vad en tilläggsskatterapport ska innehålla (5–8 §§),
  - tilläggsskatterapport med förenklat innehåll (9–11 §§),
  - bemyndigande (12 §), och
  - när tilläggsskatterapporten och anmälan ska lämnas (13 §).

Definitioner

- 2 §** Definitionerna av stat, koncern, svensk koncernenhet, moderföretag, moderenhet, delägd moderenhet och huvudregel för tilläggsskatt är desamma i detta kapitel som i lagen (2023:875) om tilläggsskatt.

Vem ska lämna tilläggsskatterapport?

- 3 §** En koncernenhet som avses i 1 kap. 3 § lagen (2023:875) om tilläggsskatt ska lämna en tilläggsskatterapport till Skatteverket.
Om det i en koncern finns flera koncernenheter som är skyldiga att lämna en tilläggsskatterapport till Skatteverket, får de genom en anmälan utse en koncernenhet att lämna rapporten för deras räkning
- 4 §** En koncernenhet behöver inte lämna en tilläggsskatterapport, om
1. moderföretaget, eller en koncernenhet som moderföretaget har utsett, har lämnat en tilläggsskatterapport som innehåller de uppgifter som anges i 5–8 §§ till skattemyndigheten i den stat där den hör hemma, och
  2. Sverige har ett avtal om automatiskt utbyte av tilläggsskatterapporter med den stat där enheten som lämnar rapporten hör hemma.
- Det som sägs i första stycket om moderföretag gäller varje moderföretag i en koncern med flera moderföretag som avses i 7 kap. 71 § lagen (2023:875) om tilläggsskatt.
Koncernenheten, eller den enhet som har utsetts, ska genom en anmälan underrätta Skatteverket om vilken enhet som lämnar tilläggsskatterapporten och i vilken stat den enheten hör hemma.

Vad ska en tilläggsskatterapport innehålla?

- 5 §** En tilläggsskatterapport ska innehålla
1. nödvändiga identifikationsuppgifter för varje koncernenhet som ingår i den koncern som rapporten avser, och
  2. uppgifter om koncernens övergripande struktur, inklusive vilka ägarintressen i koncernenheter som innehas av andra koncernenheter.
- Om en tilläggsskatterapport gäller en koncern med flera moderföretag enligt 7 kap. 71 § lagen (2023:875) om tilläggsskatt, ska informationen enligt första stycket avse varje koncern som ingår i koncernen med flera moderföretag.
- 6 §** En tilläggsskatterapport ska också innehålla de uppgifter som är nödvändiga för att beräkna
1. den effektiva skattesatsen för varje stat,
  2. tilläggsskattebeloppet för varje koncernenhet,
  3. tilläggsskattebeloppet för varje medlem i en samriskföretagskoncern, och
  4. fördelningen av tilläggsskatt enligt huvudregeln och kompletteringsregeln för varje stat.
- 7 §** En tilläggsskatterapport ska innehålla en förteckning över de val som har gjorts enligt lagen (2023:875) om tilläggsskatt. Rapporten ska också innehålla en förteckning över de återkallelser av val som har gjorts.
- 8 §** Om det för en koncern tillämpas ett sådant undantag som avses i 6 kap. 16 eller 17 § lagen (2023:875) om tilläggsskatt, ska tilläggsskatterapporten innehålla uppgift om när koncernens inledande fas av internationell verksamhet har börjat.

Tilläggs-katterapport med förenklat innehåll

9 § Om moderföretaget hör hemma i en stat utanför Europeiska unionen vars nationella bestämmelser är likvärdiga med en huvudregel för tilläggs-katt ska, i stället för vad som anges i 5–7 §§, en tilläggs-katterapport med förenklat innehåll enligt 10 och 11 §§ lämnas.

10 § En tilläggs-katterapport med förenklat innehåll ska innehålla uppgifter som gör det möjligt att identifiera

1. moderföretaget,
2. koncernenheter som hör hemma i samma stat som moderföretaget,
3. svenska koncernenheter, och
4. koncernenheter vars ägarintresse direkt eller indirekt innehas, eller under räkenskapsåret har innehafts, av en svensk koncernenhet som är en delägd moderenhet.

Det ska framgå hur koncernstrukturen ser ut när det gäller de berörda enheterna.

11 § En tilläggs-katterapport med förenklat innehåll ska, utöver vad som framgår av 10 §, innehålla de uppgifter som är nödvändiga för att beräkna

1. den effektiva skattesatsen för varje stat där koncernenheterna som avses i 10 § hör hemma,
2. den effektiva skattesatsen för de enheter som avses i 10 § 4 om de är statslösa,
3. tilläggs-kattebeloppet för varje enhet som avses i 10 § om den är lågbeskattad,
4. fördelningen av tilläggs-kattebelopp som är hänförliga till enheter som avses i 10 § 3 och 4 till rätt koncernenhet enligt 6 kap. 2–8 §§ lagen (2023:875) om tilläggs-katt, och
5. fördelningen av kompletterande tilläggs-katt för varje stat.

Bemyndigande

12 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna om vilka uppgifter som ska lämnas i en tilläggs-katterapport.

När ska tilläggs-katterapporten och anmälan lämnas?

13 § En tilläggs-katterapport och en anmälan som avses i 3 § andra stycket och 4 § tredje stycket ska ha kommit in till Skatteverket inom 15 månader efter utgången av det beskattningsår som rapporten eller anmälan avser.

Om det är första gången lagen (2023:875) om tilläggs-katt ska tillämpas på koncernen, ska rapporten och anmälan i stället ha kommit in till Skatteverket inom 18 månader efter utgången av det beskattningsår som rapporten eller anmälan avser.

36 kap.

1 § Anstånd kan --- särskilda uppgifter.

Anstånd enligt 3, 6 eller 7 § kan dock beviljas efter ansökan från den som i näringsverksamhet lämnar deklara-tionshjälp.

Tilläggs-kattedeklaration

7 § Om det finns särskilda skäl ska Skatteverket bevilja anstånd med att lämna tilläggs-kattedeklaration.

Anstånd får beviljas i högst tre månader.

38 kap.

1 § Fastställda formulär --- att lämna

2. åtagande

d) enligt 23 kap. --- vissa kontrolluppgifter,

6. --- uppgifter,

7. tilläggs-katterapporter,

8. ändringar av eller tillägg till en tilläggs-katterapport,

9. periodiska sammanställningar,

10. underrättelser enligt 22 c kap. 7 §, och

11. anmälningar enligt 33 d kap. 3 § andra stycket och 33 d kap. 4 § tredje stycket.

44 kap.

3 § Ett föreläggande får inte förenas med vite om

1. det finns anledning att anta att den som ska föreläggas har begått en gärning som är straffbelagd eller kan leda till skattetillägg, återkallelseavgift, dokumentationsavgift, rapporteringsavgift, plattformavgift, rapportavgift eller kontrollavgift, och
2. föreläggandet avser --- misstänkta gärningen.

Om den --- juridiska personen.

48 kap.

1 § Förseningsavgift ska tas ut om den som ska lämna skattedeklaration, inkomstdeklaration, tilläggs-kattedeklaration, tilläggs-katterapport, särskilda uppgifter eller periodisk sammanställning, inte har gjort det i rätt tid.

Förseningsavgift ska --- fråga om

4. särskilda uppgifter --- 33 kap. 9 §.

2 § Den uppgiftsskyldige ska inte anses ha lämnat inkomstdeklaration, tilläggs-kattedeklaration eller särskilda uppgifter, om uppgifterna i deklara-tionen eller de särskilda uppgifterna är så bristfälliga att de uppenbarligen inte kan läggas till grund för beskattningen.

4 § Om grunden för att ta ut förseningsavgift är att den som har lämnat inkomstdeklaration, tilläggs-kattedeklaration eller särskilda uppgifter inte har undertecknat uppgifterna enligt 38 kap. 2 §, ska Skatteverket förelägga den uppgiftsskyldige att göra det. Förseningsavgift ska tas ut bara om föreläggandet inte följs. Avgiften ska i sådana fall bestämmas enligt 6 §.

En koncernenhet som har anmält att en annan enhet ska lämna tilläggsskatterapport

5 a § Om en koncernenhet har anmält att en annan enhet lämnar tilläggsskatterapporten, ska förseningsavgift tas ut först om Skatteverket inte har tagit emot en tilläggsskatterapport inom två år från beskattningsårets utgång.

6 §9

Förseningsavgiftens storlek --- följande uppställning.

Om förseningsavgiften gäller uppgår den till

skattedeklaration	625 kronor
tilläggsskattedeklaration eller tilläggsskatterapport	25 000 kronor
Förseningsavgiften för --- efter föreläggande.	

7 § Om den som utan föreläggande ska lämna en inkomstdeklaration, tilläggsskattedeklaration, tilläggsskatterapport eller särskilda uppgifter inte har gjort det inom tre månader från den tidpunkt då skyldigheten enligt denna lag skulle ha fullgjorts, ska en andra förseningsavgift tas ut.

Om skyldigheten --- tas ut.

Vid tillämpningen --- deklARATION elektroniskt.

I fall som avses i 5 a §, när en koncernenhet har anmält att en annan enhet ska lämna tilläggsskatterapport, gäller första stycket efter den tidpunkt som anges där.

49 kap.

1 § I detta --- bestämmelser om

- skattetillägg när --- gjorts (9 §),
- när skattetillägg inte får tas ut (10–10 e §§),

– när skattetillägg --- procentsats (21 §).

7 § Ett beslut om skattetillägg vid skönsbeskattning på grund av att den deklARATIONSSKYLDIGE inte har lämnat någon skattedeklaration, inkomstdeklaration eller tilläggsskattedeklaration ska undanröjas om

2. en inkomstdeklaration eller tilläggsskattedeklaration lämnas inom fyra månader från utgången av den månad då beslutet meddelades.

Om den --- sådan kännedom.

Skattedeklaration, inkomstdeklaration eller tilläggsskattedeklaration ska ha kommit in till Skatteverket eller en allmän förvaltningsdomstol inom den angivna tiden.

10 d § Skattetillägg på tilläggsskatt får inte tas ut till den del det grundas på en felaktighet eller passivitet som leder till att rapportavgift enligt 49 e kap. tas ut.

10 e § Med --- avses

2. uppgifter som har lämnats i inkomstdeklarationen eller tilläggsskattedeklaration för det föregående beskattningsåret och som har en direkt koppling till uppgifter som ska lämnas i inkomstdeklarationen eller tilläggsskattedeklaration för beskattningsåret, och
3. uppgifter som finns i register som har upprättats av Skatteverket för kontroll av framtida inkomstdeklarationer eller tilläggsskattedeklarationer.

11 § Skattetillägg på sådan skatt som avses i 56 kap. 3 § 1–4 och 6 (skattetillägg på slutlig skatt) och 56 a kap. 3 § 1–3 (skattetillägg på tilläggsskatt) är 40 procent av den skatt som, om den oriktiga uppgiften hade godtagits, inte skulle ha bestämts för den som har lämnat uppgiften. Skattetillägg på annan skatt är 20 procent av den skatt som, om den oriktiga uppgiften hade godtagits, inte skulle ha bestämts för eller felaktigt skulle ha tillgodoräknats den som har lämnat uppgiften.

13 § Om den --- redovisningsperiod, är

1. skattetillägget på slutlig skatt och skattetillägget på tilläggsskatt 10 procent,
2. skattetillägget --- skatt

b) 5 procent --- andra fall.

15 § Vid skönsbeskattning är skattetillägget på slutlig skatt och skattetillägget på tilläggsskatt 40 procent och skattetillägget på annan skatt 20 procent. Skattetillägget ska beräknas på

- b) de avstämningssuppgifter --- beskattningsåret, och
2. den skatt --- den uppgiftsskyldige.

I den utsträckning en skönsbeskattning innefattar rättelse av en oriktig uppgift, ska skattetillägget beräknas enligt bestämmelserna i 11–14 §§.

49 e kap. Rapportavgift

När ska rapportavgift tas ut?

1 § Rapportavgift ska tas ut av den som lämnar en tilläggsskatterapport om det klart framgår att felaktiga uppgifter har lämnats i rapporten eller att uppgifter som skulle ha lämnats har utelämnats. En avgift får dock tas ut endast om bristerna är allvarliga.

Vid bedömningen av om brister är allvarliga ska det särskilt beaktas om de

1. har orsakat att skatt inte påförts trots att det fanns grund för det,
2. påtagligt ökat risken för att skatt skulle undandras, eller

3. förhindrat eller allvarligt försvårat skattekontrollen.

2 § Bestämmelserna i 1 § gäller även vid komplettering eller rättelse av en tilläggsskatterapport.

3 § Rapportavgift ska inte tas ut om den som lämnar tilläggsskatterapport har rättat bristerna på eget initiativ.

Beräkning av rapportavgift

4 § En rapportavgift ska uppgå till lägst 250 000 kronor och högst fem miljoner kronor.

Rapportavgiften får dock överstiga fem miljoner kronor om den felaktighet eller passivitet som ligger till grund för rapportavgiften hade kunnat utgöra grund för skattetillägg eller motsvarande sanktion i en annan stat eller jurisdiktion. Rapportavgiften ska då bestämmas med beaktande av dels det belopp som hade tagits ut som skattetillägg om enheten hade hört hemma i Sverige, dels ett tilläggsbelopp som motiveras av övriga brister. För tilläggsbeloppet gäller de beloppsgränser som anges i första stycket.

När avgiftens storlek beslutas ska särskild hänsyn tas till

1. arten och omfattningen av bristerna,

2. risken för skatteundandragande, och

3. om den som lämnat rapporten eller annan koncernenhet som bidragit med uppgifter uppsåtligen lämnat felaktiga uppgifter eller låtit bli att lämna uppgifter som skulle ha lämnats, eller varit grovt vårdslös vid uppgiftslämnandet.

51 kap.

3 § Vid bedömningen av om det är oskäligt att ta ut förseningsavgift med fullt belopp när tilläggsskatterapport inte har lämnats i rätt tid ska Skatteverket även beakta om förseningsavgiften har samband med att en anmälan enligt 33 d kap. 3 § andra stycket eller 33 d kap. 4 § tredje stycket inte har gjorts eller inte har gjorts i rätt tid.

Första stycket ska inte tillämpas i förhållande till den koncernenhet som har utsetts att lämna rapporten.

4 § Vid bedömningen av om det är oskäligt att ta ut skattetillägg på tilläggsskatt med fullt belopp ska Skatteverket även beakta

1. om den felaktighet eller passivitet som skattetillägget grundas på även har lett till en sanktion för den enhet som lämnar tilläggsskatterapport i en annan stat eller jurisdiktion, och

2. att bestämmelserna i lagen (2023:875) om tilläggsskatt kan vara särskilt komplicerade och att uppgiftsskyldigheten är mycket omfattande.

52 kap.

1 § I detta --- bestämmelser om

 - beslut --- (8 e §),

- beslut om rapportavgift (8 f §),

 - att särskild --- staten (11 §).

3 § Ett beslut --- gått ut.

Ett beslut om skattetillägg på tilläggsskatt på grund av oriktig uppgift eller skönsbeskattning ska meddelas inom tre år från utgången av det kalenderår då beskattningsåret har gått ut.

4 § Om den som är deklarationsskyldig lämnar en inkomstdeklaration eller skattedeklaration efter utgången av året efter det kalenderår då beskattningsåret har gått ut, får ett beslut om skattetillägg meddelas inom ett år från den dag då deklarationen kom in till Skatteverket.

För den som är skyldig att lämna tilläggsskattedeklaration gäller första stycket om deklarationen lämnas efter utgången av andra året efter det kalenderår då beskattningsåret har gått ut.

Om den --- gått ut.

Beslut om rapportavgift

8 f § Ett beslut om rapportavgift ska meddelas inom sex år från utgången av det kalenderår då beskattningsåret har gått ut. Ett beslut om rapportavgift ska fattas av en särskilt kvalificerad beslutsfattare.

56 a kap. Beslut och besked om tilläggsskatt

Innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- beslut om tilläggsskatt (2 §),

- underlag för skatt och skattens storlek (3 och 4 §§),

- beräkning av skatt som ska betalas (5 och 6 §§), och

- besked om tilläggsskatt (7 §).

Beslut om tilläggsskatt

2 § Skatteverket ska besluta om skatt enligt lagen (2023:875) om tilläggsskatt på grundval av uppgifter som har lämnats i en tilläggsskatterapport eller tilläggsskattedeklaration och vad som i övrigt har kommit fram vid utredning och kontroll.

Skatteverket ska besluta om skatt enligt lagen om tilläggsskatt om koncernenheten har lämnat en tilläggsskattedeklaration eller det i övrigt framkommit att enheten ska betala sådan skatt.

Underlag för skatt och skattens storlek

3 § I ett beslut om tilläggsskatt ska Skatteverket fastställa underlagen för att ta ut skatt enligt lagen (2023:875) om tilläggsskatt och bestämma storleken på skatt att betala som avser

1. tilläggsskatt enligt huvudregeln,

2. tilläggsskatt enligt kompletteringsregeln, och

3. nationell tilläggsskatt.

4 § I ett beslut om tilläggsskatt ska belopp anges i svenska kronor. Om beloppet som ligger till grund för beslutet anges i annan valuta, ska beloppet omräknas till svenska kronor utifrån balansdagens kurs för koncernenheten. Om beloppet inte kan hänföras till en enskild koncernenhet ska kursen på moderföretagets balansdag användas.

Den kurs som fastställs av Sveriges riksbank för köp av svenska kronor ska användas vid omräkning. Om någon valutakurs inte fastställs av Sveriges riksbank gäller följande. Motsvarande kurs från centralbanken i den stat där valutan är officiell valuta ska användas vid omräkning. Om någon valutakurs avseende svenska kronor inte har fastställts, ska valutakursen för euro användas och beloppet ska därefter omräknas till svenska kronor enligt den kurs som fastställs av Sveriges riksbank.

Beräkning av skatt som ska betalas

5 § Efter att ett beslut om tilläggsskatt har fattats ska Skatteverket beräkna den skatt enligt 3 § 1 och 2 som ska betalas.

Till det belopp som har beräknats enligt första stycket ska följande belopp läggas:

1. skattetillegg som har beslutats med anledning av ett beslut om tilläggsskatt, och
2. förseningsavgift som har beslutats för att en tilläggsskatterapport eller tilläggsskattedeclaration inte har kommit in i rätt tid.

6 § Efter att ett beslut om tilläggsskatt har fattats ska Skatteverket särskilt beräkna den skatt enligt 3 § 3 som ska betalas.

Besked om tilläggsskatt

7 § Ett besked om beslut om tilläggsskatt och beräkning enligt 5 eller 6 § ska skickas inom tre år från utgången av det kalenderår då beskattningsåret har gått ut.

57 kap. 2 § Skönsbeskattning på grund av att den som är skyldig att lämna inkomstdeklaration eller tilläggsskattedeclaration inte har gjort det, får beslutas bara om ett föreläggande att lämna deklARATION har sänts ut till den deklARATIONSSKYLDIGE och föreläggandet inte har följts.

59 kap.

1 § I detta --- bestämmelser om

- ansvar för --- mervärdesskattegrupp (23 §),
- ansvar för kompletterande tilläggsskatt som fördelats till svenska koncernenheter (23 a §),

- indrivning och --- (26 och 27 §§).

11 § Skatteverket beslutar --- denna lag.

Ett beslut --- har preskriberats.

Ett beslut om ansvar i fråga om skattetillegg eller rapportavgift får inte fattas, om den felaktighet eller passivitet som ligger till grund för skattetillegget eller rapportavgiften redan omfattas av ett väckt åtal, utfärdat strafföreläggande eller beslut om åtalsunderlåtelse för brott enligt skattebrottslagen (1971:69) och åtalet, strafföreläggandet eller beslutet om åtalsunderlåtelse avser samma fysiska person som beslutet om ansvar skulle avse.

13 a § Företrädaransvar får inte beslutas för belopp som avser skatt enligt lagen (2023:875) om tilläggsskatt.

Ansvar för kompletterande tilläggsskatt som fördelats till svenska koncernenheter

23 a § Om en koncernenhet som är ansvarig för kompletterande tilläggsskatt inte har fullgjort skyldigheten att betala den kompletterande tilläggsskatten, får Skatteverket besluta att en eller flera av de andra koncernenheterna tillsammans med den ansvariga koncernenheten är skyldiga att betala skatten till den del skatten hänför sig till ett beskattningsår då enheten var koncernenhet.

Ett beslut om ansvar får inte fattas om statens fordran har preskriberats.

61 kap. 1 a § För registrering av nationell tilläggsskatt enligt 56 a kap. 6 § ska det upprättas ett särskilt skattekonto.

62 kap.

8 § Slutlig skatt beräknad enligt 56 kap. 9 § och skatt beräknad enligt 56 a kap. 5 eller 6 § ska betalas senast den förfallodag som infaller närmast efter det att 90 dagar har gått från den dag då beslut om slutlig skatt eller beslut om tilläggsskatt fattades.

Följande skatter --- beslut fattades:

- 2. förseningsavgift och skattetillegg som har bestämts genom ett omprövningsbeslut eller efter ett beslut av domstol samt återkallelseavgift, dokumentationsavgift, rapporteringsavgift, plattformavgift, rapportavgift eller kontrollavgift,

- 4. skatt och --- enligt 59 kap.

Slutlig skatt, tilläggsskatt enligt huvudregeln eller kompletteringsregeln för tilläggsskatt och nationell tilläggsskatt enligt andra stycket 1 samt förseningsavgift och skattetillegg enligt andra stycket 2 behöver dock inte betalas före den förfallodag som anges i första stycket.

Mervärdesskatt enligt andra stycket 1 samt skattetillegg enligt andra stycket 2 som har beslutats med anledning av beslut om mervärdesskatt behöver inte betalas före den förfallodag som anges i 3 §.

Betalning av nationell tilläggsskatt

13 a § Betalaren av nationell tilläggsskatt får bestämma om ett inbetalt belopp ska räknas av mot en skuld som avser nationell tilläggsskatt eller från den skuld som avser andra skatter och avgifter.

Andra tillgodoräknade belopp än inbetalningar ska i första hand räknas av från den skuld som beloppet hör till.

15 § Om det --- inte beaktas.

Första stycket gäller inte om annat följer av 12–14 §§ eller av bestämmelser i annan lag.

63 kap.

1 § I detta --- bestämmelser om

- anståndstid i --- 5 §§ (6 §),

– anstånd med att betala skattetillägg, återkallelseavgift, dokumentationsavgift, rapporteringsavgift, plattformsavgift, rapportavgift och kontrollavgift (7 och 7 a §§),

– anstånd som --- allmänna (23 §).

7 § Skatteverket ska bevilja anstånd med betalning av skattetillägg, återkallelseavgift, dokumentationsavgift, rapporteringsavgift, plattformsavgift, rapportavgift och kontrollavgift om den som avgiften gäller har begärt omprövning av eller till förvaltningsrätten överklagat

1. beslutet om skattetillägg, återkallelseavgift, dokumentationsavgift, rapporteringsavgift, plattformsavgift, rapportavgift eller kontrollavgift, eller

2. beslutet i den fråga som har föranlett skattetillägget, återkallelseavgiften eller rapportavgiften.

Anstånd vid --- samma fråga.

Anståndet ska --- för beslutet.

8 § Om det --- avgiftens betalning.

Första stycket --- inte om

3. anståndet avser skattetillägg, återkallelseavgift, dokumentationsavgift, rapporteringsavgift, plattformsavgift, rapportavgift eller kontrollavgift,

5. det annars --- särskilda skäl.

65 kap.

1 § I detta --- bestämmelser som

– kostnadsränta på --- skatt (6 §),

– kostnadsränta på skatt enligt ett beslut om tilläggsskatt (6 a och 6 b §§)

– kostnadsränta vid omprövning och överklagande (8–12 §§),

– minskning av --- (14 och 15 §§),

– intäktsränta (16–17 §§),

– ränteberäkning utanför --- (19 och 20 §§).

Kostnadsränta på skatt enligt ett beslut om tilläggsskatt

6 a § Om skatt enligt 56 a kap. 5 § ska betalas, ska kostnadsränta beräknas från och med den 13 i femtonde månaden efter beskattningens utgång. Kostnadsränta ska beräknas till och med den dag då betalning senast ska ske.

Innan kostnadsräntan beräknas ska avräkning göras för särskilda avgifter.

6 b § För skatt enligt 56 a kap. 6 § ska kostnadsränta beräknas från och med dagen efter beslutet. Kostnadsränta ska beräknas till och med den dag då betalning senast ska ske.

Tilläggsskatt enligt huvudregeln och kompletteringsregeln

12 § Om tilläggsskatt enligt huvudregeln eller kompletteringsregeln för tilläggsskatt ska betalas på grund av ett omprövningsbeslut eller ett beslut av domstol, ska kostnadsränta beräknas från och med den 13 i femtonde månaden efter beskattningens utgång.

16 a § Om tilläggsskatt enligt huvudregeln eller kompletteringsregeln för tilläggsskatt ska tillgodoräknas på grund av ett omprövningsbeslut eller ett beslut av domstol, ska intäktsränta beräknas från och med den 13 i femtonde månaden efter beskattningens utgång till och med den dag då beloppet tillgodoräknades.

16 b § Om nationell tilläggsskatt ska tillgodoräknas på grund av ett omprövningsbeslut eller ett beslut av domstol, ska intäktsränta beräknas från och med dagen efter beslutet om tilläggsskatt till och med den dag då beloppet tillgodoräknades.

18 § Om den --- följande tisdag.

Om den --- följande tisdag.

Om den 12 i femtonde månaden efter beskattningens utgång är en lördag eller söndag, ska ränta som ska beräknas från och med den 13 i den månaden i stället beräknas från och med närmast följande tisdag.

66 kap.

5 § Ett beslut om skatteavdrag, arbetsgivaravgifter, mervärdesskatt, punktskatt, slutlig skatt, tilläggsskatt, skattetillägg, återkallelseavgift, dokumentationsavgift, rapporteringsavgift, plattformsavgift, rapportavgift eller anstånd med betalning av skatt eller avgift ska omprövas av en särskilt kvalificerad beslutsfattare som tidigare inte har prövat frågan, om

4. prövningen --- enkel.

Första stycket --- 3 eller 4 §.

Förlängd tid för omprövning av rapportavgift

9 b § Omprövning av ett beslut om rapportavgift som har samband med en fråga i ett beslut om tilläggsskatt får begäras så länge beslutet om tilläggsskatt inte har fått laga kraft.

22 § Om den som är deklarationsskyldig lämnar inkomstdeklaration eller skattedeklaration efter utgången av året efter det kalenderår då beskattningens utgång har gått ut, får ett beslut om omprövning till nackdel för den som beslutet gäller meddelas inom ett år från den dag då deklarationen kom in till Skatteverket. Ett sådant beslut får dock bara meddelas inom sex år från utgången av det kalenderår då beskattningens utgång har gått ut.

För den som är skyldig att lämna tilläggsskattedeclaration gäller första stycket om deklARATIONEN lämnas efter utgången av andra året efter det kalenderår då beskattningsåret har gått ut.

Om den --- gått ut.

Första-tredje styckena gäller inte beslut om förseningsavgift.

Omprövning till nackdel av beslut om rapportavgift

24 c § Ett beslut om omprövning av rapportavgift till nackdel för den som beslutet gäller ska meddelas inom sex år från utgången av det kalenderår då beskattningsåret har gått ut.

67 kap.

Förlängd tid för överklagande av beslut om rapportavgift

14 b § Ett beslut om rapportavgift som har samband med en fråga i ett beslut om tilläggsskatt får överklagas så länge beslutet om tilläggsskatt inte har fått laga kraft.

33 § Den som --- i målet.

Det som sägs i första stycket om skattetillägg gäller även återkallelseavgift och rapportavgift.

34 § Om en domstol inte prövar en ny fråga eller en fråga om skattetillägg, återkallelseavgift eller rapportavgift, ska domstolen överlämna frågan till Skatteverket för omprövning.

Sid. B 1668, 1671 f, 1699, 1729 f

Skatteförfarandelagen (2011:1244) ändr. g. SFS 2023:804.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 3 kap. 15 §, 7 kap. 1 a §, 26 kap. 8 § och 41 kap. 3 § ska ha följande lydelse.

3 kap. 15 § Med punktskatt --- skatt enligt

-
12. lagen (2022:155) om tobaksskatt,
  13. lagen (2022:156) om alkoholskatt, och
  14. lagen (2023:75) om skatt på överintäkter från el.

7 kap. 1 a § Skatteverket ska, --- skattskyldig enligt

-
- i) lagen --- på spel,
  2. den som --- registrerad som

---

c) godkänd lagerhållare enligt 6 kap. 2 § lagen om skatt på energi, 10 § lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, 9 § lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter eller 10 kap. 2 § lagen om tobaksskatt,

-
- h) registrerad distansförsäljare --- alkoholskatt, och
  3. den som --- registrerad som
  - d) tillfälligt registrerad --- om alkoholskatt.
- Om den --- registreras i stället.

26 kap. 8 § Punktskatt ska --- skattskyldig enligt

---

2. lagen om skatt på energi, lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter, lagen om tobaksskatt eller lagen om alkoholskatt och inte ska registreras till följd av 7 kap. 1 a §.

41 kap. 3 § Revision --- hos

---

10. den som har ansökt om godkännande som lagerhållare enligt lagen om skatt på energi, lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter eller lagen om tobaksskatt,

---

14. den som --- plattformoperatörs räkning.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 november 2024.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Sid. B 1689

Skatteförfarandelagen (2011:1244) ändr. g. SFS 2023:792.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 22 kap. 6 § ska följande lydelse.

22 kap. 6 § Om en --- av kapital.

Kontrollavgift ska --- förvaltar samfälligheten.

I kontrollavgiften ska uppgift lämnas om privatbostadsfastighetens andel av samfällighetens inkomster till den del dessa överstiger 1 500 kronor.

Sid. B 1760

Skatteförfarandelagen (2011:1244) ändr. g. SFS 2023:760.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 63 kap. 14 § ska ha följande lydelse.

63 kap. 14 § Skatteverket ska --- (2009:980), om

---

2. den skattskyldighet --- fört över

- a) tillgångar från ett fast driftställe i Sverige till en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och tillgångarna tillhör den skattskyldige även efter överföringen,
 b) den näringsverksamhet som bedrivs från ett fast driftställe i Sverige till en stat inom EES, eller
 c) sitt registrerade säte i Sverige till en stat inom EES,

5. den näringsverksamhet --- har upphört
 Första stycket --- andra åtgärder.
 Anståndstiden ska --- löper ut.

Sid. B 1790

Skatteförfarandeförordningen (2011:1261) ändr. g. SFS 2023:641.

Regeringen föreskriver att det ska införas en ny paragraf, 9 kap. 1 a §, och närmast före 9 kap. 1 a § en ny rubrik av följande lydelse.

9 kap.

Betaltjänstleverantörer

1 a § Sådana uppgifter som avses i 39 kap. 3 c § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska bevaras under tre år efter utgången av det kalenderår då betalningen genomfördes.

Sid B 1800, 1801

Lagen (1982:188) om preskription av skattefordringar m.m. ändr. g. SFS 2023:877.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 3, 5, 6 och 7 §§ ska ha följande lydelse.

3 § En fordran preskriberas fem år efter utgången av det kalenderår då den förföll till betalning, om inte annat följer av andra, tredje eller fjärde stycket.

Har en --- gått ut.

En fordran --- av återkallelsen.

En fordran som har påförts enligt skatteförfarandelagen och som avser nationell tilläggsskatt preskriberas dock fyra år efter utgången av det beskattningsår då den förföll till betalning.

5 § Om ett --- ha betalats.

Första stycket --- av 9 §.

Första stycket gäller inte heller en fordran som avses i 3 § fjärde stycket.

6 § Får den som svarar för betalning av en fordran helt eller delvis uppskov med betalningen enligt kronofogdemyndighetens skriftliga medgivande, preskriberas fordringen såvitt gäller honom eller henne tidigast vid utgången av det kalenderår då betalningen ska vara fullgjord enligt medgivandet. Fordringen preskriberas härigenom dock inte senare än tio år efter utgången av det kalenderår då preskription annars skulle inträda enligt 3 §.

7 § Preskriptionstiden får på Skatteverkets ansökan förlängas av förvaltningsrätten mot den som svarar för betalning av en fordran, om han eller hon

1. har överlåtit, undanskaffat eller upplåtit särskild rätt till egendom och det kan antas att han eller hon gjort detta för att försvåra det allmännas möjligheter att få betalt för fordringen,

2. har saknat känd hemvist och det inte har kunnat klarläggas var han eller hon uppehållit sig,

3. inte har kunnat anträffas på känd hemvist inom riket och det inte har kunnat klarläggas var han eller hon uppehållit sig samt det kan antas att han eller hon hållit sig undan, eller

4. Har --- utomlands.

En förlängning --- en förlängning.

Mot en --- sin fordran.

En fordran som avses i 3 § fjärde stycket får inte förlängas.

Sid. B 1892

Lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar ändr. g. SFS 2023:731.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 1 kap. 4 § ska ha följande lydelse.

1 kap. 4 § Patent- och --- föreskrivs i

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter, lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden, lagen (2014:836) om näringsförbud, lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tag-, fartygsoch busspassagerarförordningar, konkurrensskadlagen (2016:964), lagen (2016:977) om kollektiv förvaltning av upphovsrätt, lagen (2020:514) med kompletterande bestämmelser till EU:s plattformsförordning och lagen (2023:730) om gruppatalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen, och

4. --- lag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande om talan har väckts före ikraftträdandet.

Sid. B 1907

Här anmärks: **Lagen (2023:730) om gruppatalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen.**

Sid. B 1950 f, 1979, 1990, 1992, 1993, 1994, 1998 f

Lagen (2016:1145) om offentlig upphandling ändr. g. SFS 2023:815.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 21 och 22 kap. ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 1 §, 12 kap. 14 och 16 §§, 19 kap. 1 och 22 §§ och 19 a kap. 1 och 11 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 21 kap., av följande lydelse.

1 kap. 1 § Innehållet i --- enligt följande:

– avtalsspärr, överprövning och skadestånd (20 kap.), och

– tillsyn och upphandlingsskadeavgift (21 kap.).

Till lagen --- följande bilagor:

Definitioner av --- (bilaga 3).

12 kap.

14 § En upphandlande myndighet ska löpande dokumentera genomförandet av en upphandling. Dokumentationen ska vara tillräcklig för att myndigheten ska kunna motivera sina beslut under upphandlingens samtliga skeden.

Dokumentationen ska vara slutförd senast 30 dagar efter att myndigheten har ingått avtal eller fattat beslut om att avbryta upphandlingen.

16 § Av en --- följande framgå:

6. intressekonflikter och --- av dem

En individuell rapport ska ha upprättats senast 30 dagar efter att myndigheten har ingått avtal eller fattat beslut om avbrytande av upphandlingen.

Den individuella rapporten eller huvuddragen i den ska på begäran skickas till Europeiska kommissionen eller den tillsynsmyndighet som avses i 21 kap. 1 §.

Regeringen kan --- ska innehålla.

19 kap.

1 § Detta --- för

2. upphandling eller --- bilaga 2.

Vid upphandling enligt detta kapitel gäller även bestämmelserna i 1–3 kap., 5 kap., 20 och 21 kap.

Om direktupphandling --- det kapitlet.

22 § En upphandlande myndighet ska löpande dokumentera genomförandet av en upphandling. Dokumentationen ska vara tillräcklig för att myndigheten ska kunna motivera sina beslut under upphandlingens samtliga skeden.

Vid upphandling --- individuella rapporter.

Dokumentationen ska vara slutförd senast 30 dagar efter att myndigheten har ingått avtal eller fattat beslut om att avbryta upphandlingen.

19 a kap.

1 § Detta kapitel --- om anbudsinfördran.

Vid direktupphandling gäller även 1–3 kap., 5 kap., 20 och 21 kap.

11 § En upphandlande myndighet ska löpande dokumentera genomförandet av en direktupphandling om upphandlingens värde överstiger 100 000 kronor. Dokumentationen ska vara tillräcklig för att myndigheten ska kunna motivera sina beslut under upphandlingens samtliga skeden.

Dokumentationen ska vara slutförd senast 30 dagar efter att myndigheten har ingått avtal eller fattat beslut om att avbryta upphandlingen.

21 kap. Tillsyn och upphandlingsskadeavgift

Tillsyn

Allmänna bestämmelser om tillsyn

1 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska utöva tillsyn över att denna lag följs.

2 § Tillsynsmyndigheten får hämta in upplysningar som är nödvändiga för tillsynsverksamheten från en upphandlande myndighet eller den som tillsynsmyndigheten bedömer vara en upphandlande myndighet. Om det behövs på grund av brådska, materialets omfattning eller något annat förhållande, får upplysningarna hämtas in genom besök hos den upphandlande myndigheten.

3 § En upphandlande myndighet eller den som tillsynsmyndigheten bedömer vara en upphandlande myndighet är skyldig att lämna de upplysningar som tillsynsmyndigheten begär för sin tillsyn.

Förelägganden

4 § Tillsynsmyndigheten får förelägga en upphandlande myndighet eller den som tillsynsmyndigheten bedömer vara en upphandlande myndighet att besluta om riktlinjer för direktupphandling enligt 19 a kap. 15 §.

5 § Om det behövs för att tillsynsmyndigheten ska kunna utöva tillsyn får myndigheten förelägga en upphandlande myndighet eller den som tillsynsmyndigheten bedömer vara en upphandlande myndighet att lämna uppgifter, visa upp en handling eller lämna över en kopia av handlingen.

Upphandlingsskadeavgift*Beslut om upphandlingsskadeavgift*

6 § Tillsynsmyndigheten ska besluta att en upphandlande myndighet ska betala en särskild avgift (upphandlingsskadeavgift) om en allmän förvaltningsdomstol i ett avgörande som fått laga kraft har fastställt

1. att ett avtal får bestå, trots att det har slutits i strid med bestämmelserna om avtalsspärr i 20 kap. 1, 3 eller 8 §, eller
2. att ett avtal får bestå på grund av tvingande hänsyn till ett allmänintresse enligt 20 kap. 14 §.

7 § Tillsynsmyndigheten får besluta att en upphandlande myndighet ska betala en upphandlingsskadeavgift om den upphandlande myndigheten har slutit ett avtal med en leverantör utan föregående annonsering enligt 10 kap. 1, 2 eller 3 §, 18 kap. 2 § eller 19 kap. 6 §.

8 § I ringa fall ska någon upphandlingsskadeavgift inte påföras. Vidare får eftergift beviljas om det finns synnerliga skäl.

Upphandlingsskadeavgiftens storlek

9 § Upphandlingsskadeavgiften ska uppgå till lägst 10 000 kronor och högst 20 000 000 kronor. Avgiften får inte överstiga tio procent av upphandlingens värde enligt 5 kap.

Vid fastställande av upphandlingsskadeavgiftens storlek ska särskild hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är.

Tidsfrister för beslut om avgift

10 § Ett beslut om upphandlingsskadeavgift enligt 6 § ska meddelas inom sex månader från den tidpunkt då det avgörande som beslutet grundas på fick laga kraft.

11 § Ett beslut om upphandlingsskadeavgift enligt 7 § ska meddelas inom två år från det att avtalet slöts. Beslutet får dock inte meddelas innan tiden för att ansöka om överprövning av ett avtals giltighet har löpt ut.

Om en eller flera leverantörer har ansökt om överprövning av avtalets giltighet får ett beslut om upphandlingsskadeavgift inte meddelas förrän samtliga beslut med anledning av överprövningen har fått laga kraft. Beslutet ska då meddelas inom sex månader från den tidpunkt då samtliga beslut med anledning av överprövningen fick laga kraft.

Betalning av avgift

12 § Upphandlingsskadeavgiften tillfaller staten.

13 § En upphandlingsskadeavgift ska betalas till tillsynsmyndigheten inom 30 dagar från det att beslutet fick laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet.

Om avgiften inte betalas i tid, ska tillsynsmyndigheten lämna den obetalda avgiften till indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

14 § En beslutad upphandlingsskadeavgift faller bort, om beslutet inte har kunnat verkställas inom fem år från att det fick laga kraft.

Överklagande

15 § Tillsynsmyndighetens beslut om upphandlingsskadeavgift eller förelägganden får överklagas till den förvaltningsrätt i vars domkrets den som beslutet riktar sig till har sin hemvist. När ett beslut överklagas är tillsynsmyndigheten motpart i domstolen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för sådana upphandlingar som har påbörjats före ikraftträdandet.

Sid. B 1999

Här anmärks: **F (2023:709) om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post.**

Sid. B 1999

Här anmärks: **Lag (2023:704) om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post.**

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Genom lagen upphävs lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.
3. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för ett ärende om godkännande av en sökande som har inlett före ikraftträdandet.
4. Bestämmelserna i 16–19 §§ i den upphävda lagen gäller dock fortfarande om en upphandlande myndighet har brutit mot den lagen före ikraftträdandet.

Sid. B 2063

Kommunallagen (2017:725) ändr. g. SFS 2023:708.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 6 kap. 38 § ska ha följande lydelse.

6 kap. 38 § Beslutanderätten får --- det gäller

5. ärenden som --- får delegeras.
Beslutanderätten får--- det gäller

3. ärenden --- eller
4. ärenden om auktorisations- eller valfrihetssystem.

Sid. B 2064, 2066, 2070 f, 2074

Kommunallagen (2017:725) ändr. g. SFS 2023:642.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs
dels att 11 kap. 4 § ska upphöra att gälla,
dels att 7 kap. 17 §, 11 kap. 1, 5 och 14 §§, 13 kap. 8 § och rubriken närmast före 11 kap. 14 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 8 kap. 16 a § och 11 kap. 6 a §, och närmast före 8 kap. 16 a § en ny rubrik av följande lydelse.

7 kap. 17 I fråga om --- 6 kap. 28–32 §§ tillämpas.

Personalföreträdaren ska dock inte anses jävlig enligt 6 kap. 28 § 4 enbart på grund av att han eller hon

2. har företrätt --- i arbetslivet.

8 kap.

Insyn i revisionsberättelserna

16 a § Revisionsberättelserna ska hållas tillgängliga för allmänheten på kommunens eller regionens webbplats från och med tillkännagivandet av det sammanträde med fullmäktige då revisionsberättelserna ska behandlas.

11 kap.

1 § Kommuner och regioner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och i sådan verksamhet som bedrivs genom sådana juridiska personer som avses i 10 kap. 2–6 §§. Fullmäktige ska besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning för kommunen eller regionen. Om kommunen eller regionen har en sådan resultatreserv som avses i 14 §, ska riktlinjerna även omfatta hanteringen av den.

5 § Kommuner och ---kalenderår (budgetår).

Budgeten ska --- överstiger kostnaderna

Undantag från --- får göras

1. i den utsträckning som medel från en resultatreserv tas i anspråk enligt 14 §, eller

2. om det --- synnerliga skäl.

6 a § Budgeten ska innehålla en redogörelse för ekonomin under budgetåret i de kommunala koncernföretagen. Med kommunala koncernföretag avses detsamma som i 2 kap. 5 § lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning.

Resultatreserver

14 § Kommuner och regioner får i en resultatreserv reservera medel som får användas för att en god ekonomisk hushållning ska uppnås.

Reservering får --- som överstiger

1. en procent av summan av skatteintäkter samt generella statsbidrag och utjämning, eller

2. två procent av summan av skatteintäkter samt generella statsbidrag och utjämning, om kommunen eller regionen har ett negativt eget kapital, inklusive ansvarsförbindelsen för pensionsförpliktelser.

En reservering får göras om resultatreserven efter reserveringen uppgår till ett belopp som motsvarar högst fem procent av summan av skatteintäkter samt generella statsbidrag och utjämning.

13 kap. 8 § Ett överklagat --- upphävas, om

4. beslutet annars --- annan författning.

Första stycket 3 och 4 gäller inte beslut enligt 11 kap. 5 § andra och tredje styckena samt 12 och 13 §§ och beslut om att använda medel från en resultatreserv enligt 14 §.

Domstolen får --- annat beslut.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Lagen tillämpas första gången för räkenskapsåret 2024.

3. En kommun eller en region som vid ikraftträdandet har en sådan resultatutjämningsreserv som avses i 11 kap. 14 § i den äldre lydelsen får ha kvar resultatutjämningsreserven till utgången av 2033, då kvarvarande medel upplöses i eget kapital. Riktlinjerna för god ekonomisk hushållning enligt 11 kap. 1 § ska omfatta även hanteringen av resultatutjämningsreserven. I fråga om användning av medel från en resultatutjämningsreserv gäller fortfarande 11 kap. 14 § första stycket och 13 kap. 8 § i den äldre lydelsen.

Sid. B 2079

Lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter ändr. g. SFS 2023:706.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs

dels att 6 kap. 4 a § ska upphöra att gälla,

dels att 6 kap. 5–7 §§ ska ha följande lydelse.

6 kap.

5 § Föreskrifterna i 6 kap. 37 §, 7 kap. 5 § och 9 kap. 30 § kommunallagen (2017:725) om uppdrag att besluta på nämndens vägnar tillämpas på ärenden enligt 4 § första stycket.

6 § Beslut som anställda i en inköpscentral fattar på en nämnds vägnar ska anmälas till den som har lämnat uppdraget.

7 § Föreskrifterna i 6 kap. 28–32 §§ kommunallagen (2017:725) om jäv tillämpas på anställda i inköpscentraler som fattar beslut på en nämnds vägnar.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för ärenden som har inletts före ikraftträdandet.

Sid. B 2124, 2125

Lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar ändr. g. SFS 2023:775.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att 6 kap. 14 och 22 §§ ska ha följande lydelse.

6 kap.

14 § Föreningsstämman ska hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. I stadgarna får det dock bestämmas att stämman ska eller får hållas

1. på en annan angiven ort i Sverige,
2. på en annan ort inom föreningens geografiska verksamhetsområde i Sverige som styrelsen bestämmer, eller
3. digitalt.

Föreningsstämman får hållas på någon annan ort än den som följer av första stycket eller digitalt, om extraordinära omständigheter kräver det.

En föreningsstämma som Bolagsverket ska kalla till enligt 16 § andra stycket får alltid hållas på den ort som följer av första stycket. Detsamma gäller en föreningsstämma som en likvidator ska kalla till enligt 17 kap. 42 § andra stycket eller 44 §.

22 § Kallelsen ska innehålla uppgifter om tid och plats för föreningsstämman. Om föreningsstämman ska hållas digitalt ska kallelsen innehålla uppgift om hur medlemmarna ska gå till väga för att delta och för att rösta. I kallelsen ska även de ärenden som ska behandlas på föreningsstämman tydligt anges.

Om ett --- i kallelsen.

Bestämmelser om --- och 18 kap. 2 §.

Sid. B 2191, 2192, 2193

Bostadsrättsförordningen (1991:630) ändr. g. SFS 2023:646.

Regeringen föreskriver

dels att nuvarande 10 a–10 c §§ ska betecknas 10 c–10 e §§,

dels att 1, 4 a, 4 b, 7–10, den nya 10 e, 11, 13, 18, 19 a och 20 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 10 a och 10 b §§, av följande lydelse.

1 § En ekonomisk plan för en bostadsrättsförening enligt 3 kap. bostadsrättslagen (1991:614) ska innehålla följande uppgifter:

1. bostadsrättsföreningens företagsnamn och organisationsnummer,
2. en beskrivning av fastigheten,
3. tidpunkten för upplåtelse och inflyttning,
4. utgiften för anskaffandet av föreningens fastighet,
5. kostnader för nödvändigt underhåll och nödvändig tillbyggnad, ombyggnad eller andra nödvändiga ändringsarbeten,
6. kostnader för andra åtgärder som har betydelse för föreningens verksamhet,
7. finansieringen av kostnader enligt 4–6 (finansieringsplan),
8. föreningens löpande kostnader och intäkter, inklusive avskrivningar, och
9. driftskostnader som bostadsrättshavarna ska svara för och som inte ingår i årsavgiften.

Om någon av uppgifterna är preliminär ska detta anges.

4 a § En ekonomisk prognos enligt 3 kap. 1 a § första stycket bostadsrättslagen (1991:614) ska avse

8. övriga intäkter.

I prognosen ska det anges vilka antaganden om inflation och räntor som prognosen bygger på.

Uppgifterna enligt första stycket 1–8 ska avse de sex första verksamhetsåren samt det tionde och det tjugonde verksamhetsåret.

4 b § En känslighetsanalys enligt 3 kap. 1 a § första stycket bostadsrättslagen (1991:614) ska avse beräknad årsavgift vid olika inflations- och räntenivåer för de sex första verksamhetsåren samt det tionde och det tjugonde verksamhetsåret.

7 § Boverket får meddela närmare föreskrifter om verkställigheten av bestämmelserna om ekonomisk plan.

8 § En kostnadskalkyl enligt 5 kap. 6 § bostadsrättslagen (1991:614) ska innehålla uppgift om bostadsrättsföreningens företagsnamn och organisationsnummer samt, i den omfattning som det behövs för att beräkna avgifterna, de övriga uppgifter som följer av 1 §. Den ska även innehålla en ekonomisk prognos enligt 4 a § omfattande de kostnader och intäkter som tagits upp i kalkylen samt en känslighetsanalys enligt 4 b §.

Boverket får meddela närmare föreskrifter om verkställigheten av bestämmelserna om kostnadskalkyl.

9 § Boverket beslutar om behörighet som intygsgivare enligt 3 kap. 3 § första stycket 1 bostadsrättslagen (1991:614). Boverket beslutar även om godkännande av den som bostadsrättsföreningen har utsett till intygsgivare enligt 3 kap. 3 a § bostadsrättslagen.

Boverket ska --- deras verksamhet.

Boverket får meddela närmare föreskrifter om verkställigheten av bestämmelserna om intygsgivning och intygsgivare.

10 § Behörighet som --- av fastigheter.

2 och 4 st. uppväda

10 a § För att någon ska ges behörighet som intygsgivare krävs att han eller hon har en sådan ansvarsförsäkring som avses i 3 kap. 3 § tredje stycket bostadsrättslagen (1991:614). Försäkringen ska tecknas hos en försäkringsgivare som har tillstånd att driva försäkringsrörelse i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Boverket får i enskilda fall besluta att försäkringen får tecknas hos en annan försäkringsgivare, om denne är underkastad motsvarande krav på soliditet, likviditet, riskhantering och tillsyn som gäller för svenska försäkringsföretag.

Försäkringsvillkoren i en ansvarsförsäkring ska innebära att försäkringskyddet är tillfredställande i de avseenden som är av betydelse för den skadelidandes rätt. Villkoren ska i vart fall innebära att

1. försäkringen gäller för

a) krav som framställs mot den försäkrade så länge försäkringen gäller, dock inte för skador som har uppkommit före försäkringstiden och som var kända när försäkringen tecknades, och

b) befarade krav som den försäkrade får kännedom om och anmäler till försäkringsgivaren så länge försäkringen gäller,

2. försäkringen är förenad med ett efterskydd som innebär att den täcker krav som framställs mot den försäkrade inom tre år från det att försäkringen har upphört att gälla och som inte täcks av någon annan försäkring,

3. försäkringen avseende krav som framställs enligt 1 gäller med ett

försäkringsbelopp om 100 prisbasbelopp per skada och 350 prisbasbelopp per försäkringsår,

4. försäkringsersättningen betalas ut till den skadelidande utan avdrag för självrisk, och

5. försäkringen kan upphöra att gälla tidigast en månad efter det att Boverket har underrättats om upphörandet.

Med prisbasbelopp avses det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gäller vid försäkringsårets början.

10 b § Behörighet som intygsgivare ska ges för en viss tid, dock högst tre år. Efter en ny ansökan får behörigheten förlängas med högst tre år åt gången.

Vid prövning av en ansökan om förlängning av behörighet ska det särskilt beaktas i vilken utsträckning sökanden har varit verksam som intygsgivare.

10 e § Boverket ska --- intygsgivare som

1. inte uppfyller de krav som anges i 10 och 10 a §§, eller

2. inte är tillräckligt omsorgsfull vid utförandet av sina skyldigheter enligt 3 kap. 2 § eller 5 kap. 6 § bostadsrättslagen (1991:614) eller enligt 4 kap. 3 § lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt.

I ett fall som avses i första stycket 2 får Boverket ge en varning eller erinran i stället för att återkalla behörigheten, om det kan anses vara en tillräcklig åtgärd.

Boverket får bestämma att ett beslut om återkallelse av behörighet ska gälla omedelbart. Om Boverkets beslut om återkallelse har överklagats får även domstol bestämma att beslutet om återkallelse av behörighet ska gälla omedelbart.

11 § Boverket ska underrätta Bolagsverket om meddelad behörighet meddelat godkännande och återkallelse av behörighet.

En förteckning över intygsgivare ska finnas tillgänglig hos Boverket och Bolagsverket.

13 § Säkerhet för återbetalning av förskott enligt 5 kap. 9 § bostadsrättslagen (1991:614) ska täcka det sammanlagda beloppet av de förskott som avses med bostadsrättsföreningens ansökan om tillstånd.

18 § Till ansökningshandling om återställande av säkerhet för förskott enligt 13 § ska det bifogas en skriftlig försäkran av samtliga ledamöter i föreningens styrelse. Försäkran ska avse att de lägenheter som förskott tagits ut för är upplåtna med bostadsrätt till den som tecknat förhandsavtalet eller till någon som avses i 5 kap. 10 § bostadsrättslagen (1991:614) eller att mottagna förskott har återbetalats.

19 a §1 En ansökan, anmälan eller underrättelse enligt bostadsrättslagen (1991:614) eller denna förordning som ska handläggas av Bolagsverket får överföras elektroniskt till Bolagsverket enligt föreskrifter som Bolagsverket får meddela.

Bestämmelserna i --- ska tillämpas.

20 § För handläggning och prövning av en ansökan om godkännande av intygsgivare enligt 3 kap. 3 a § bostadsrättslagen (1991:614) ska sökanden betala en avgift. Boverket får meddela närmare föreskrifter om avgiften.

För handläggning och prövning av en ansökan om tillstånd enligt 4 kap. 2 § första stycket och 5 kap. 8 § bostadsrättslagen ska sökanden betala en avgift om 1 000 kronor. Avgiften ska betalas när ansökan ges in. Avgiften återbetalas inte om handläggningen av ansökan har påbörjats.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juni 2024 i fråga om 10 a § och i övrigt den 1 januari 2024.

2. De äldre lydelseerna av 1, 4 a, 4 b och 8 §§ gäller fortfarande vid registrering av en ekonomisk plan eller en kostnadskalkyl som har upprättats och försetts med intyg av intygsgivare före ikraftträdandet.

Sid. B 2201, 2202, 2203

F (2002:106) om kooperativ hyresrätt ändr. g. SFS 2023:647.

Regeringen föreskriver

dels att nuvarande 8 a–8 c §§ ska betecknas 8 c–8 e §§,

dels att 1, 4 a, 4 b, 5–8, den nya 8 e och 15 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 8 a och 8 b §§, av följande lydelse.

1 § En ekonomisk plan för en kooperativ hyresrättsförening enligt 4 kap. 2 § lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt ska innehålla följande uppgifter:

1. den kooperativa hyresrättsföreningens företagsnamn och organisationsnummer,
2. en beskrivning av fastigheten,
3. tidpunkten för upplåtelse och inflyttning,
4. utgiften för anskaffandet av föreningens fastighet,
5. kostnader för nödvändigt underhåll och nödvändig tillbyggnad, ombyggnad eller andra nödvändiga ändringsarbeten,
6. kostnader för andra åtgärder som har betydelse för föreningens verksamhet,
7. finansieringen av kostnader enligt 4–6 (finansieringsplan),
8. föreningens löpande kostnader och intäkter, inklusive avskrivningar, och
9. driftskostnader som de kooperativa hyresgästerna ska svara för och som inte ingår i hyran.

Om någon av uppgifterna är preliminär ska detta anges.

4 a § En ekonomisk prognos enligt 4 kap. 2 a § första stycket lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt ska avse

8. --- intäkter.

I prognosen ska det anges vilka antaganden om inflation och räntor som prognosen bygger på.

Uppgifterna enligt första stycket 1–8 ska avse de sex första verksamhetsåren samt det tionde och det tjugonde verksamhetsåret.

4 b § En känslighetsanalys enligt 4 kap. 2 a § första stycket lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt ska avse beräknad hyra vid olika inflations- och räntenivåer för de sex första verksamhetsåren samt det tionde och det tjugonde verksamhetsåret.

5 § En ekonomisk plan med bifogat besiktningssprotokoll ska undertecknas av samtliga ledamöter i föreningens styrelse.

6 § Boverket får meddela närmare föreskrifter om verkställigheten av bestämmelserna om ekonomisk plan

7 § Boverket beslutar om behörighet som intyggivare enligt 4 kap. 4 § första stycket 1 lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt. Boverket beslutar även om godkännande av den som den kooperativa hyresrättsföreningen har utsett till intyggivare enligt 4 kap. 4 a § lagen om kooperativ hyresrätt.

Boverket ska --- deras verksamhet.

Boverket får meddela närmare föreskrifter om verkställigheten av bestämmelserna om intyggivning och intyggivare.

8 § Behörighet som --- av fastigheter.

2 och 3 st. upphävda

8 a § För att någon ska ges behörighet som intyggivare krävs att han eller hon har en sådan ansvarsförsäkring som avses i 4 kap. 4 § tredje stycket lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt. Försäkringen ska tecknas hos en försäkringsgivare som har tillstånd att driva försäkringsrörelse i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Boverket får i enskilda fall besluta att försäkringen får tecknas hos en annan försäkringsgivare, om denne är underkastad motsvarande krav på soliditet, likviditet, riskhantering och tillsyn som gäller för svenska försäkringsföretag.

Försäkringsvillkoren i en ansvarsförsäkring ska innebära att försäkringskyddet är tillfredställande i de avseenden som är av betydelse för den skadelidandes rätt. Villkoren ska i vart fall innebära att

1. försäkringen gäller för

a) krav som framställs mot den försäkrade så länge försäkringen gäller, dock inte för skador som har uppkommit före försäkringstiden och som var kända när försäkringen tecknades, och

b) befarade krav som den försäkrade får kännedom om och anmäler till försäkringsgivaren så länge försäkringen gäller,

2. försäkringen är förenad med ett efterskydd som innebär att den täcker krav som framställs mot den försäkrade inom tre år från det att försäkringen har upphört att gälla och som inte täcks av någon annan försäkring,

3. försäkringen avseende krav som framställs enligt 1 gäller med ett försäkringsbelopp om 100 prisbasbelopp per skada och 350 prisbasbelopp per försäkringsår,

4. försäkringsersättningen betalas ut till den skadelidande utan avdrag för självrisk, och

5. försäkringen kan upphöra att gälla tidigast en månad efter det att Boverket har underrättats om upphörandet.

Med prisbasbelopp avses det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gäller vid försäkringsårets början.

8 b § Behörighet som intyggivare ska ges för en viss tid, dock högst tre år. Efter en ny ansökan får behörigheten förlängas med högst tre år åt gången.

Vid prövning av en ansökan om förlängning av behörighet ska det särskilt beaktas i vilken utsträckning sökanden har varit verksam som intyggivare.

8 e § Boverket ska återkalla behörigheten för en intyggivare som

1. inte uppfyller de krav som anges i 8 och 8 a §§, eller

2. inte är tillräckligt omsorgsfull vid utförandet av sina skyldigheter enligt 4 kap. 3 § lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt eller enligt 3 kap. 2 § eller 5 kap. 6 § bostadsrättslagen (1991:614).

I ett fall som avses i första stycket 2 får Boverket ge en varning eller erinran i stället för att återkalla behörigheten, om det kan anses vara en tillräcklig åtgärd.

Boverket får bestämma att ett beslut om återkallelse av behörighet ska gälla omedelbart. Om Boverkets beslut om återkallelse har överklagats får även domstol bestämma att beslutet om återkallelse av behörighet ska gälla omedelbart

15 § För handläggning och prövning av en ansökan om godkännande av intyggivare enligt 4 kap. 4 a § lagen (2002:93) om kooperativ hyresrätt ska sökanden betala en avgift. Boverket får meddela närmare föreskrifter om avgiften.

För handläggning och prövning av en ansökan om tillstånd enligt 2 kap. 12 § lagen om kooperativ hyresrätt ska sökanden betala en avgift om 1 000 kronor. Avgiften ska betalas när ansökan ges in. Avgiften återbetalas inte om handläggningen av ansökan har påbörjats.

Denna förordning träder i kraft den 1 juni 2024 i fråga om 8 a § och i övrigt den 1 januari 2024.

Sid. B 2239

Djurskyddsförordningen (2019:66) ändr. g. SFS 2023:915.

Regeringen föreskriver att 8 kap. 20 § och rubriken närmast före 8 kap. 20 § ska ha följande lydelse.

8 kap.

Avgift för djurskyddskontroll på slakteri

20 § I 7 a § förordningen (2021:176) om avgifter för offentlig kontroll av livsmedel och vissa jordbruksprodukter finns bestämmelser om avgift för djurskyddskontroll och annan offentlig verksamhet som utförs av Livsmedelsverkets officiella veterinärer och officiella assistenter på slakterier.

Sid. R 96

Enl. **Tillkännagivande av uppgift om Riksbankens referensränta** (ref.) ändr. g. SFS 2023:954, är referensränta för perioden den 1 januari–30 juni 2024 4,00 procent.

FÖRDRAG AVSEENDE EUROPEISKA UNIONEN

Fördraget om Europeiska unionen

Fördraget erhöill denna lydelse genom Lissabonfördraget, som trätt i kraft den 1 dec. 2009. Texten motsvarar den gällande versionen av EU-fördraget. I de konsoliderade versionerna används förkortningen FEU vid hänvisning till Fördraget om Europeiska unionen i dess lydelse före Lissabonfördragets ikraftträdande (t.ex. "f.d. artikel 1 FEU"). I lagboken används dock förkortningen EU i stället för FEU, eftersom detta överensstämmer med EU-domstolens skrivsätt. Liksom EU-domstolen använder lagboken förkortningen FEU vid hänvisningar till artiklar i EU-fördraget i dess nuvarande lydelse. Ang. Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen se anm. vid art. 50 EU-fördraget.

AVDELNING I

Gemensamma bestämmelser

Artikel 1 (f.d. artikel 1 EU)

Genom detta fördrag upprättar de HÖGA FÖRDRAGSSLUTANDE PARTERNA mellan sig en EUROPEISK UNION, här efter kallad "unionen", som av medlemsstaterna tilldelas befogenheter för att deras gemensamma mål ska kunna uppnås.

Detta fördrag markerar en ny fas i processen för att skapa en allt fastare sammanslutning mellan de europeiska folken, där besluten ska fattas så öppet och så nära medborgarna som möjligt.

Unionen ska grundas på detta fördrag och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan kallade *fördragen*). Dessa båda fördrag har samma rättsliga värde. Unionen ska ersätta och efterträda Europeiska gemenskapen.

Uttryck för en öppenhetsprincip **C-57/16 P** ClientEarth. Unionen strävar efter att undanröja de barriärer som delar Europa **C-621/18** Wightman m.fl.

Artikel 2

Unionen ska bygga på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter. Dessa värden ska vara gemensamma för medlemsstaterna i ett samhälle som kännetecknas av mångfald, icke-diskriminering, tolerans, rättvisa, solidaritet och principen om jämställdhet mellan kvinnor och män.

Unionsrätten bygger på den grundläggande premisen att varje medlemsstat delar en rad gemensamma värden **C-216/18 PPU** LM (Bristar i rättssystemet) och **C-220/18 PPU** ML (Förhållanden under frihetsberövanden i Ungern). Rättsstaten och kravet på oavhängiga domstolar **C-619/18** kommissionen/Polen (Högsta domstolens oberoende). Ang. solidaritetsprincipen, se **T-883/16** Polen/kommissionen.

Artikel 3 (f.d. artikel 2 EU)

1. Unionen ska ha som mål att främja freden, sina värden och folkens välfärd.

2. Unionen ska erbjuda sina medborgare ett område med frihet, säkerhet och rättvisa utan inre gränser, där den fria rörligheten för personer garanteras samtidigt som lämpliga åtgärder vidtas avseende kontroller vid yttre gränser, asyl, invandring samt förebyggande och bekämpande av brottslighet.

3. Unionen ska upprätta en inre marknad. Unionen ska verka för en hållbar utveckling i Europa som bygger på välavvägd ekonomisk tillväxt och på prisstabilitet, på en social marknadsekonomi med hög konkurrenskraft där full sysselsättning och sociala framsteg eftersträvas, samt på en hög miljöskyddsnivå och en bättre miljö. Den ska främja vetenskapliga och tekniska framsteg.

Den ska bekämpa social utestängning och diskriminering samt främja social rättvisa och socialt skydd, jämställdhet mellan kvinnor och män, solidaritet mellan generationerna och skydd av barnets rättigheter.

Den ska främja ekonomisk, social och territoriell sammanhållning samt solidaritet mellan medlemsstaterna.

Den ska respektera rikedomen hos sin kulturella och språkliga mångfald och sörja för att det europeiska kulturarvet skyddas och utvecklas.

4. Unionen ska upprätta en ekonomisk och monetär union som har euron som valuta.

5. I sina förbindelser med den övriga världen ska unionen bekräfta och främja sina värderingar och intressen samt bidra till skydd av sina medborgare. Den ska bidra till fred, säkerhet, hållbar utveckling av vår jord, solidaritet och ömsesidig respekt mellan folken, fri och rättvis handel, utrotning av fattigdomen och skydd för de mänskliga rättigheterna, särskilt barnets rättigheter, samt till strikt efterlevnad och utveckling av internationell rätt, inklusive respekt för principerna i Förenta nationernas stadga.

6. Unionen ska sträva mot sina mål med lämpliga medel, beroende på de befogenheter som den tilldelas i fördragen.

Unionen verkar för hållbar utveckling i Europa, vilken grundas på en social marknadsekonomi med hög konkurrenskraft, där full sysselsättning och sociala framsteg eftersträvas, och för social trygghet **C-201/15** AGET Iraklis.

Artikel 4

1. I enlighet med artikel 5 ska varje befogenhet som inte har tilldelats unionen i fördragen tillhöra medlemsstaterna.

2. Unionen ska respektera medlemsstaternas likhet inför fördragen samt deras nationella identitet, som kommer till uttryck i deras politiska och konstitutionella grundstrukturer, inbegripet det lokala och regionala självstyret. Den ska respektera deras väsentliga statliga funktioner, särskilt funktioner vars syfte är att hävda deras territoriella integritet, upprätthålla lag och ordning och skydda den nationella säkerheten. I synnerhet ska den nationella säkerheten också i fortsättningen vara varje medlemsstats eget ansvar.

3. Enligt principen om lojalt samarbete ska unionen och medlemsstaterna respektera och bistå varandra när de fullgör de uppgifter som följer av fördragen.

Medlemsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder, både allmänna och särskilda, för att säkerställa att de skyldigheter fullgörs som följer av fördragen eller av unionens institutioners akter.

Medlemsstaterna ska hjälpa unionen att fullgöra sina uppgifter, och de ska avstå från varje åtgärd som kan äventyra fullgörandet av unionens mål.

Principen om unionsrättens företräde ålägger samtliga myndigheter i medlemsstaterna att säkerställa unionsbestämmelsernas fulla verkan, varvid medlemsstaternas nationella rätt inte kan påverka unionsbestämmelsernas verkan i medlemsstaterna, **C-83/19**, **C-127/19**, **C-195/19**, **C-291/19**, **C-355/19** och **C-397/19** Asociația "Forumul Judecătorilor din România" m.fl., **C-487/19** W.Z. (Högsta domstolens avdelning för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter – Tillsättning), **C-564/19** IS (Hänskjutandebeslutets rättsstridighet) och **C-357/19** Euro Box Promotion m.fl. *Nationell identitet* och befogenhetsfördelning i medlemsstaterna, se **C-156/13** Digibet. *Allmän lojalitetsskyldighet* för medlemsstaterna **78/70** Deutsche Grammophon. Skyldighet för medlemsstaterna att *medverka till att beslut av institutioner genomförs* **C-441/06** kommissionen/Frankrike. Skyldighet för medlemsstaten att tillse att en *överträdelse av en förordning* beivras **C-186/98** Nunes och de Matos, **C-167/01** Inspire Art – Skyldighet för medlemsstaten att respektera *konkurrensreglerna* **209–213/84** Asjes m.fl., **C-35/96** kommissionen/Italien, **C-94/04**, **C-202/04** Cipolla m.fl. – Skyldighet för nationell domstol att säkerställa *rättskydd för enskilda* som följer av den direkta effekten av bestämmelserna i unionsrätten **68/79** Just, **C-213/89** Factortame m.fl. Ang. tolkning av nationella bestämmelser om tolerans, se **C-50/00** P UPA/rådet, **C-432/05** Unibet (fristående fastställesetalan). Skyldighet att hindra enskilda från att begränsa den fria rörligheten **C-265/95** kommissionen/Frankrike – Ang. nationella myndigheters och domstolars skyldighet att ompröva beslut som är oförenliga med EU-rätten **C-453/00** Kühne & Heitz, **C-392/04** och **C-422/04** i-21 Germany och Arcor, **C-234/04** Kapferer **C-119/05** Lucchini och **C-2/06** Kempter; jfr **C-177/20** "Grossmania" – Unionsrätten kräver inte att en domstol ska meddela resning för att beakta en tolkning av en relevant unionsbestämmelse som EU-domstolen har gjort efter det att avgörandet vunnit laga kraft **C-234/17** XC m.fl. – För det fall att en nationell domstol anser sig sakna möjlighet att garantera en konform tolkning av en nationell bestämmelse, ankommer det på domstolen att underlåta att tillämpa densamma **C-441/14** DI samt att ändra fast rättspraxis **C-614/14** Ognjanov och **C-441/14** DI – Skyldighet att underlätta för kommissionen att fullgöra sina uppgifter betr. tillsyn och kontroll **C-494/01** kommissionen/Irland, **C-105/02** kommissionen/Tyskland och **C-235/05** kommissionen/Italien (genomförande av direktiv). En medlemsstat får inte *ensidigt vidta åtgärder* som syftar till att undanröja en annan medlemsstats eventuella överträdelse av unionsrättens regler **C-14/96** Denuit. Endast EU-domstolen kan förordna att det företräder som en regel i unionsrätten har i förhållande till nationell rätt tillfälligt inte ska gälla, se **C-411/17** Inter-Environnement Wallonie och Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen. Ang. *internationella avtal* som inte överensstämmer med EU-rättsliga skyldigheter, se **44/84** Hurd och **C-266/03** kommissionen/Luxemburg. Samrådsskyldighet vid användande av internationellt system för tvistlösning inom EU-rättens tillämpningsområde **C-459/03** kommissionen/Irland. En medlemsstats ensidiga framläggande av förslag till ändring av bilaga till konvention **C-246/07** kommissionen/Sverige. Samarbetsskyldigheten gäller *även EU:s institutioner* **C-275/00** First och Franex, **C-339/00** Irland/kommissionen. Ang. medlemsstaternas *skadeståndsansvar* för överträdelse av unionsrätten, se anm. vid art. 340 EUF. Räckvidden för de skyldigheter som följer av lojalitetsskyldigheten i fråga om bekämpning av bedrägerier och skydd av unionens ekonomiska intressen **C-213/19** kommissionen/Förenade kungariket.

Artikel 5 (f.d. artikel 5 EG)

1. Principen om tilldelade befogenheter ska styra avgränsningen av unionens befogenheter. Principerna om subsidiaritet och proportionalitet ska styra utövandet av dessa befogenheter.

2. Enligt principen om tilldelade befogenheter ska unionen endast handla inom ramen för de befogenheter som medlemsstaterna har tilldelat den i fördragen för att nå de mål som fastställs där. Varje befogenhet som inte har tilldelats unionen i fördragen ska tillhöra medlemsstaterna.

3. Enligt subsidiaritetsprincipen ska unionen på de områden där den inte har exklusiv befogenhet vidta en åtgärd endast om och i den mån som målen för den planerade åtgärden inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna, vare sig på central nivå eller på regional och lokal nivå, och därför, på grund av den planerade åtgärdens omfattning eller verkningar, bättre kan uppnås på unionsnivå.

Unionens institutioner ska tillämpa subsidiaritetsprincipen i enlighet med protokollet om tillämpning av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna. De nationella parlamenten ska se till att subsidiaritetsprincipen följs i enlighet med det förfarande som anges i protokollet.

4. Enligt proportionalitetsprincipen ska unionens åtgärder till innehåll och form inte gå utöver vad som är nödvändigt för att nå målen i fördragen.

Unionens institutioner ska tillämpa proportionalitetsprincipen i enlighet med protokollet om tillämpning av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna.

Valet av rättslig grund ska ske utifrån objektiva kriterier, som kan bli föremål för domstolsprövning, bl.a. rättsaktens syfte och

innehåll **C-300/89** kommissionen/rådet. Om det finns dubbla syften, ska den rättsliga grund som utgör det huvudsakliga eller avgörande syftet användas **C-211/01** kommissionen/rådet. Om det finns flera oskilljaktiga syften, kan flera rättsliga grunder förekomma **C-336/00** Huber. En kumulering av två rättsliga grunder är utesluten om de förfaranden som föreskrivs för de båda grunderna inte överensstämmer med varandra **C-300/89** kommissionen/rådet, **C-164/97** och **C-165/97** Europaparlamentet/rådet. Se ang. rättslig grund betr. art. 36, 37 och 175 EG [numera art. 42, 43 och 192 FEUF] **C-336/00** Huber, art. 95 och 133 EG [numera art. 114 och 207 FEUF] **C-491/01** British American Tobacco, art. 71, 93 och 300 EG [numera art. 91, 113 och 218 FEUF] **C-211/01** kommissionen/rådet, art. 93, 94 och 95 EG [numera art. 113, 115 och 114 FEUF] **C-338/01** kommissionen/rådet och **C-533/03** kommissionen/rådet. *Subsidiaritetsprincipen* **C-415/93** Bosman, **C-491/01** British American Tobacco, **C-103/01** kommissionen/Tyskland. Ang. skyldigheten att motivera subsidiaritetsbedömningen, se **C-233/94** Tyskland/Europaparlamentet. *Proportionalitetsprincipen* **125/83** OBEA – Unionslagstiftarens utrymme för skönsmässig bedömning **C-331/88** FEDESA, **C-84/94** Förenade kungariket/rådet. Bedömningen görs mot bakgrund av de omständigheter som var kända vid tidpunkten för beslutet **C-189/01** Jippes. Proportionalitetsprincipen är ej tillämplig utanför EU-fördragets tillämpningsområde **C-6/03** Deponiezweckverband Eiterköpfe (nationella miljöskyddsregler). Proportionalitetsprincipen är vägledande vid en vägning mellan intresset av *fri rörlighet* och tvingande nationella samhällshänsyn, se anm. vid art. 34, 36, 49, 52, 56 och 63 FEUF.

Artikel 6 (f.d. artikel 6 EU)

1. Unionen ska erkänna de rättigheter, friheter och principer som fastställs i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna av den 7 december 2000, anpassad den 12 december 2007 i Strasbourg, som ska ha samma rättsliga värde som fördragen.

Bestämmelserna i stadgan ska inte på något sätt utöka unionens befogenheter så som de definieras i fördragen.

Rättigheterna, friheterna och principerna i stadgan ska tolkas i enlighet med de allmänna bestämmelserna i avdelning VII i stadgan om dess tolkning och tillämpning och med vederbörlig hänsyn till de förklaringar som det hänvisas till i stadgan, där källorna till dessa bestämmelser anges.

2. Unionen ska ansluta sig till europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Denna anslutning ska inte ändra unionens befogenheter såsom de definieras i fördragen.

3. De grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, ska ingå i unionsrätten som allmänna principer.

Stadgan inf. efter EUF-fördraget.

Ang. gemenskapens respektive unionens möjligheter att tillträda Europakonventionen, se yttrande **2/94** och **2/13**. Ang. art. 6 som tolkningsbakgrund, se **C-105/03** Pupino. Ogiltighetsprövning av rambeslut mot bakgrund av den straffrättsliga legalitetsprincipen samt likhets- och icke-diskrimineringsprincipen – (europeiska arresteringsordern) **C-303/05** Advocaten voor de Wereld. Hänvisningen till Europakonventionen i artikel 6.3 FEU innebär inte att nationella domstolar är skyldiga att direkt tillämpa bestämmelserna i denna konvention **C-571/10** Kamberaj.

En svensk domstol kan frångå EU-domstolens tolkning av en EU-best. med hänsyn till Europakonventionen bara om tillämpningen skulle utgöra en allvarlig och otvetydig kränkning av konventionen **H 2014:79**.

Artikel 7 (f.d. artikel 7 EU)

1. Rådet får på motiverat förslag från en tredjedel av medlemsstaterna, från Europaparlamentet eller från Europeiska kommissionen med en majoritet på fyra femtedelar av sina medlemmar och efter Europaparlamentets godkännande slå fast att det finns en klar risk för att en medlemsstat allvarligt åsidosätter värden som anges i artikel 2. Innan detta slås fast ska rådet höra den berörda medlemsstaten och får i enlighet med samma förfarande framföra rekommendationer till denna stat.

Rådet ska regelbundet kontrollera om de skäl som har lett till ett sådant fastslående fortfarande äger giltighet.

2. Europeiska rådet får på förslag från en tredjedel av medlemsstaterna eller från Europeiska kommissionen och efter Europaparlamentets godkännande, samt efter att ha uppmantat ifrågavarande medlemsstat att framföra sina synpunkter, enhälligt slå fast att en medlemsstat allvarligt och ihållande åsidosätter värden som anges i artikel 2.

3. När ett fastslående enligt punkt 2 har gjorts får rådet, som ska fatta beslut med kvalificerad majoritet, besluta om att tillfälligt upphäva vissa av de rättigheter som den ifrågavarande medlemsstaten har till följd av tillämpningen av fördragen, inbegripet rösträtten i rådet för företrädaren för den medlemsstatens regering. Rådet ska därvid beakta de möjliga följderna som ett sådant tillfälligt upphävande kan få för fysiska och juridiska personers rättigheter och skyldigheter.

Den ifrågavarande medlemsstatens skyldigheter enligt fördragen ska under alla omständigheter fortsätta att vara bindande för den staten.

4. Rådet får senare med kvalificerad majoritet besluta om att ändra eller återkalla åtgärder som har vidtagits enligt punkt 3, när den situation som ledde till att åtgärderna infördes har förändrats.

5. De omröstningsbestämmelser som i enlighet med denna artikel gäller för Europaparlamentet, Europeiska rådet och rådet fastställs i artikel 354 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

C-216/18 PPU LM (Brister i rättssystemet). Ang. påstått kringgående av förfarandet i artikel 7 FEU genom en generell villkorlighetsordning för skydd av unionsbudgeten vid överträdelse av rättsstatens principer i en medlemsstat, se **C-156/21** och **C-157/21** Ungern och Polen/parlamentet och rådet.

Artikel 8

1. Unionen ska utveckla särskilda förbindelser med närbelägna länder i syfte att skapa ett område med välfärd och god grannsamja som grundar sig på unionens värderingar och utmärks av nära och fredliga förbindelser som bygger på samarbete.

2. Vid tillämpning av punkt 1 får unionen ingå särskilda avtal med de berörda länderna. Dessa avtal får innebära ömsesidiga rättigheter och skyldigheter samt möjligheten att genomföra åtgärder gemensamt. Genomförandet av dem ska omfattas av regelbundet samråd.

AVDELNING II

Bestämmelser om demokratiska principer

Artikel 9

Unionen ska i all sin verksamhet respektera principen om jämlikhet mellan sina medborgare, som ska få lika uppmärksamhet från unionens institutioner, organ och byråer. Varje person som är medborgare i en medlemsstat ska vara unionsmedborgare. Unionsmedborgarskapet ska komplettera och inte ersätta det nationella medborgarskapet.

Artikel 10

1. Unionens sätt att fungera ska bygga på representativ demokrati.

2. Medborgarna ska företräddas direkt på unionsnivå i Europaparlamentet.

Varje medlemsstat ska företräddas i Europeiska rådet av sin stats- eller regeringschef och i rådet av sin regering, vilka själva ska vara demokratiskt ansvariga, antingen inför sitt nationella parlament eller inför sina medborgare.

3. Varje medborgare ska ha rätt att delta i unionens demokratiska liv. Besluten ska fattas så öppet och så nära medborgarna som möjligt.

4. De politiska partierna på europeisk nivå ska bidra till att skapa ett europeiskt politiskt medvetande och till att uttrycka unionsmedborgarnas vilja.

Artikel 11

1. Institutionerna ska på lämpligt sätt ge medborgarna och de representativa sammanslutningarna möjlighet att ge uttryck för och offentligt diskutera sina åsikter på alla unionens åtgärdsområden.

2. Institutionerna ska föra en öppen, tydlig och regelbunden dialog med de representativa sammanslutningarna och det civila samhället.

3. Europeiska kommissionen ska ha ett omfattande samråd med alla berörda parter i syfte att säkerställa att unionens åtgärder blir enhetliga och öppna.

4. Ett antal unionsmedborgare, som uppgår till minst en miljon personer och som kommer från ett betydande antal medlemsstater, får ta initiativ till att uppmana Europeiska kommissionen att, inom ramen för sina befogenheter, lägga fram ett lämpligt förslag i frågor där dessa medborgare anser att det krävs en unionsrättsakt för att tillämpa fördragen.

De förfaranden och villkor som krävs för att lägga fram ett sådant initiativ ska fastställas i enlighet med artikel 24 första stycket i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/788 om det europeiska medborgarinitiativet.

Villkoret att det föreslagna medborgarinitiativet inte uppenbart faller utanför Europeiska kommissionens befogenhet att lägga fram ett förslag till unionsrättsakt för att genomföra fördragen **C-589/15 P** Anagnostakis/kommissionen och **C-420/16 P** Izsák och Dabis/kommissionen (ekonomisk, social och territoriell sammanhållning enl. artikel 174 FEUF).

Artikel 12

De nationella parlamenten bidrar aktivt till en väl fungerande union

a) genom att bli informerade av unionens institutioner och få sig tillsända utkast till unionens lagstiftningsakter i enlighet med protokollet om de nationella parlamentens roll i Europeiska unionen,

b) genom att se till att subsidiaritetsprincipen följs i enlighet med de förfaranden som anges i protokollet om tillämpning av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna,

c) genom att inom ramen för området med frihet, säkerhet och rättvisa delta i mekanismerna för utvärdering av genomförandet av unionens politik på detta område i enlighet med artikel 70 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt samt genom att delta i den politiska övervakningen av Europol och utvärderingen av Eurojusts verksamhet i enlighet med artiklarna 88 och 85 i det fördraget,

d) genom att delta i förfarandena för ändring av fördragen i enlighet med artikel 48 i detta fördrag,

e) genom att bli informerade om ansökningar om anslutning till unionen i enlighet med artikel 49 i detta fördrag,

f) genom att delta i det interparlamentariska samarbetet mellan de nationella parlamenten och med Europaparlamentet i enlighet med protokollet om de nationella parlamentens roll i Europeiska unionen.

AVDELNING III**Institutionella bestämmelser****Artikel 13**

1. Unionen ska ha en institutionell ram med syfte att främja dess värderingar, sträva efter att förverkliga dess mål, tjäna dess egna, dess medborgares och medlemsstaternas intressen samt att säkerställa konsekvens, effektivitet och kontinuitet i dess politik och verksamhet.

Unionens institutioner ska vara följande:

- Europaparlamentet.
- Europeiska rådet.
- Rådet.
- Europeiska kommissionen (nedan kallad *kommissionen*).
- Europeiska unionens domstol.
- Europeiska centralbanken.
- Revisionsrätten.

2. Varje institution ska handla inom ramen för de befogenheter som den har tilldelats genom fördragen, i enlighet med de förfaranden, villkor och mål som anges där. Institutionerna ska samarbeta lojalt med varandra.

3. Bestämmelserna om Europeiska centralbanken och revisionsrätten, samt närmare bestämmelser om övriga institutioner, återfinns i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

4. Europaparlamentet, rådet och kommissionen ska bistås av en ekonomisk och social kommitté och en regi-onkommitté, vilka ska ha rådgivande funktion.

Ang. *principen om tilldelade befogenheter, institutionell jämvikt och lojalt samarbete*, se **C-409/13** rådet/kommissionen (kommissionens rätt att återkalla förslag till ramförordning). Ang. *principen om institutionell jämvikt*, se **C-70/88** Europaparlamentet/rådet (22 maj 1990). **C-370/12** Pringle (Medlemsstaternas befogenhet ang. ekonomisk och monetär politik). Principen om lojalt samarbete innebär att kommissionen, när den har för avsikt att framföra ståndpunkter på unionens vägnar vid en internationell domstol, är skyldig att först vända sig till rådet **C-73/14** rådet/kommissionen.

Artikel 14

1. Europaparlamentet ska tillsammans med rådet lagstifta och utöva budgetfunktionen. Det ska utöva politisk kontroll och ha rådgivande funktion i enlighet med de villkor som fastställs i fördragen. Det ska välja kommissionens ordförande.

2. Europaparlamentet ska vara sammansatt av företrädare för unionens medborgare. Deras antal får inte överstiga 750, plus ordföranden. Medborgarna ska företrädas med degressiv proportionalitet, med minst sex ledamöter per medlemsstat. Ingen medlemsstat får tilldelas fler än 96 platser.

Europeiska rådet ska på Europaparlamentets initiativ och med dess godkännande med enhällighet anta ett beslut om Europaparlamentets sammansättning, varvid principerna i första stycket ska respekteras.

3. Europaparlamentets medlemmar ska väljas genom allmänna, direkta, fria och hemliga val för en period av fem år.

4. Europaparlamentet ska välja sin ordförande och sitt presidium bland sina ledamöter.

Ang. val av Europaparlamentets ledamöter genom allmänna, direkta, fria och hemliga val och Europaparlamentarikers immunitet se **C-502/19** Junqueras Vies.

Artikel 15

1. Europeiska rådet ska ge unionen de impulser som behövs för dess utveckling och bestämma dess allmänna politiska riktlinjer och prioriteringar. Det ska inte ha någon lagstiftande funktion.

2. Europeiska rådet ska bestå av medlemsstaternas stats- eller regeringschefer samt av sin ordförande och kommissionens ordförande. Unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik ska delta i dess arbete.

3. Europeiska rådet ska sammanträda två gånger per halvår efter kallelse av sin ordförande. Om dagordningen kräver det, kan Europeiska rådets medlemmar besluta att var och en biträds av en minister och, när det gäller kommissionens ordförande, av en ledamot av kommissionen. Om situationen kräver det, ska ordföranden sammankalla ett extra möte i Europeiska rådet.

4. Europeiska rådet ska besluta med konsensus, om inte annat föreskrivs i fördragen.

5. Europeiska rådet ska välja sin ordförande med kvalificerad majoritet för en mandatperiod av två och ett halvt år, som kan förnyas en gång. I händelse av förhinder eller allvarlig försummelse får Europeiska rådet avbryta ordförandens mandat enligt samma förfarande.

6. Europeiska rådets ordförande ska

- a) leda Europeiska rådets arbete och driva det framåt,
- b) säkerställa förberedelserna av och kontinuiteten i Europeiska rådets arbete i samarbete med kommissionens ordförande och på grundval av arbetet i rådet i konstellationen allmänna frågor,
- c) verka för att underlätta sammanhållning och konsensus inom Europeiska rådet,

d) lägga fram en rapport för Europaparlamentet efter varje möte i Europeiska rådet.

Europeiska rådets ordförande ska på sin nivå och i denna egenskap representera unionen utåt i de frågor som omfattas av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, utan att de befogenheter åsidosätts som har tilldelats unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik.

Europeiska rådets ordförande får inte inneha ett nationellt mandat.

C-5/16 Polen/parlamentet och rådet (Europeiska rådets behörighet).

Artikel 16

1. Rådet ska tillsammans med Europaparlamentet lagstifta och utöva budgetfunktionen. Det ska fastställa politik och fungera samordnande i enlighet med de villkor som fastställs i fördragen.

2. Rådet ska bestå av en företrädare på ministernivå för varje medlemsstat med befogenhet att fatta bindande beslut för regeringen i den medlemsstat som han eller hon företräder och att utöva dess rösträtt.

3. Rådet ska besluta med kvalificerad majoritet om inte annat föreskrivs i fördragen.

4. Från och med den 1 november 2014 ska kvalificerad majoritet definieras som minst 55 % av rådets medlemmar, dock minst 15 rådsmedlemmar, vilka ska företräda medlemsstater som tillsammans omfattar minst 65 % av unionens befolkning.

En blockerande minoritet ska omfatta minst fyra rådsmedlemmar; i annat fall ska kvalificerad majoritet anses vara uppnådd.

Övriga bestämmelser som gäller för omröstning med kvalificerad majoritet fastställs i artikel 238.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

5. De övergångsbestämmelser som avser definitionen av kvalificerad majoritet och som ska tillämpas till och med den 31 oktober 2014 liksom de övergångsbestämmelser som ska tillämpas under perioden 1 november 2014–31 mars 2017 fastställs i protokollet om övergångsbestämmelser.

6. Rådet ska sammanträda i olika konstellationer, över vilka en förteckning ska antas i enlighet med artikel 236 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Rådet i konstellationen allmänna frågor ska säkerställa samstämmigheten i de olika rådskonstellationernas arbete. Det ska tillsammans med Europeiska rådets ordförande och kommissionen förbereda och säkerställa uppföljningen av Europeiska rådets möten.

Rådet i konstellationen utrikes frågor ska utforma unionens yttre åtgärder enligt strategiska riktlinjer som Europeiska rådet fastställer och säkerställa samstämmigheten i unionens åtgärder.

7. En kommitté med ständiga representanter för medlemsstaternas regeringar ska ansvara för att förbereda rådets arbete.

8. Rådets möten ska vara offentliga när det överlägger och röstar om ett utkast till lagstiftningsakt. Varje rådsmöte ska därför delas upp i två delar, varav en del ägnas åt överläggningar om unionens lagstiftningsakter och en del åt icke lagstiftande verksamhet.

9. Ordförandeskapet för andra rådskonstellationer än utrikes frågor ska innehas av medlemsstaternas företrädare i rådet på grundval av ett system med lika rotation på de villkor som ska fastställas i enlighet med artikel 236 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Kommissionen är inte bemyndigad att, med stöd av sin befogenhet i att representera unionen utåt, underteckna ett icke bindande avtal som är resultatet av förhandlingar med ett tredjeland **C-660/13** rådet/kommissionen.

Artikel 17

1. Kommissionen ska främja unionens allmänna intresse och ta lämpliga initiativ i detta syfte. Den ska säkerställa tillämpningen av fördragen och av de åtgärder som institutionerna antar i enlighet med fördragen. Den ska övervaka tillämpningen av unionsrätten under kontroll av Europeiska unionens domstol. Den ska genomföra budgeten och förvalta program. Den ska samordna, verkställa och förvalta i enlighet med de villkor som fastställs i fördragen. Med undantag av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken samt övriga i fördragen angivna fall ska den representera unionen utåt. Den ska ta initiativ till unionens årliga och fleråriga programplanering för att få till stånd interinstitutionella avtal.

2. En unionslagstiftningsakt får antas endast på förslag av kommissionen, om inte annat föreskrivs i fördragen. Övriga akter ska antas på förslag av kommissionen om detta föreskrivs i fördragen.

3. Kommissionens mandattid ska vara fem år.

Kommissionens ledamöter ska väljas på grundval av sin allmänna duglighet och sitt engagemang för Europa och bland personer vars oavhängighet inte kan ifrågasättas.

Kommissionen ska fullgöra sina uppgifter med fullständig oavhängighet. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 18.2 får kommissionens ledamöter varken begära eller ta emot instruktioner från någon regering, någon institution, något organ eller någon byrå. De ska avhålla sig från varje handling som är oförenlig med deras skyldigheter eller utförandet av deras uppgifter.

4. Den kommission som tillsätts mellan dagen för ikraftträdandet av Lissabonfördraget och den 31 oktober 2014 ska bestå av en medborgare från varje medlemsstat, inklusive ordföranden och unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik, som ska vara en av kommissionens vice ordförande.

5. Från och med den 1 november 2014 ska kommissionen bestå av ett antal ledamöter, inklusive ordföranden och unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik, som motsvarar två tredjedelar av antalet medlemsstater, om inte Europeiska rådet med enhällighet beslutar att ändra detta antal.

Kommissionens ledamöter ska väljas bland medlemsstaternas medborgare genom ett system med absolut lika rotation mellan medlemsstaterna som gör det möjligt att återspegla samtliga medlemsstaters demografiska och geografiska spridning. Detta system ska fastställas av Europeiska rådet med enhällighet i enlighet med artikel 244 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

6. Kommissionens ordförande ska

- a) ange riktlinjer för kommissionens uppgifter,
- b) besluta om kommissionens interna organisation för att se till att det råder samstämmighet i dess arbete och att den arbetar effektivt och som ett kollegialt organ,
- c) utse vice ordförande bland kommissionens ledamöter, med undantag av unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik.

En kommissionsledamot ska avgå om ordföranden begär detta. Unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik ska i enlighet med förfarandet i artikel 18.1 avgå om ordföranden begär detta.

7. Med hänsyn till valen till Europaparlamentet och efter lämpligt samråd ska Europeiska rådet med kvalificerad majoritet föreslå Europaparlamentet en kandidat till befattningen som kommissionens ordförande. Denna kandidat ska väljas av Europaparlamentet med en majoritet av dess ledamöter. Om denna kandidat inte får majoritet, ska Europeiska rådet med kvalificerad majoritet inom en månad föreslå en ny kandidat som ska väljas av Europaparlamentet i enlighet med samma förfarande.

Rådet ska i samförstånd med den valda ordföranden anta förteckningen över övriga personer som det föreslår till ledamöter av kommissionen. Dessa ska väljas på grundval av förslag från medlemsstaterna och i enlighet med kriterierna i punkt 3 andra stycket och punkt 5 andra stycket.

Ordföranden, unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik och de övriga kommissionsledamöterna ska kollektivt godkännas vid en omröstning i Europaparlamentet. På grundval av detta godkännande ska unionen utses av Europeiska rådet med kvalificerad majoritet.

8. Kommissionen ska kollektivt vara ansvarig inför Europaparlamentet. Europaparlamentet får rösta om misstroendevotum mot kommissionen i enlighet med artikel 234 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Om ett sådant misstroendevotum antas, ska kommissionsledamöterna kollektivt avgå, och unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik ska avgå från kommissionen.

Öppenhet bidrar till att garantera att kommissionens verksamhet är trovärdig i medborgarnas och organisationers ögon och därmed, till att säkerställa att kommissionen agerar med fullständig oavhängighet och enbart med beaktande av allmänintresset **C-57/16 P** ClientEarth/kommissionen. Kommissionens befogenheter enligt fördragen är bland annat att, med stöd av artikel 17.1 FEU, främja unionens allmänna intresse och att, i förekommande fall, ta lämpliga initiativ för detta ändamål **C-928/19 P** EPSU/kommissionen. Kommissionens befogenhet att företräda unionen vid utövandet av dess externa befogenhet inte kan vara beroende av huruvida denna externa befogenhet är exklusiv eller delad, vilket endast beror på unionens interna regler som inte är bindande för tredjeländer eller andra internationella organisationer **C-161/20** kommissionen/rådet.

Artikel 18

1. Europeiska rådet ska med kvalificerad majoritet och med godkännande av kommissionens ordförande utnämna unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik. Europeiska rådet kan avbryta den höga representantens mandatperiod i enlighet med samma förfarande.

2. Den höga representanten ska leda unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Den höga representanten ska genom sina förslag bidra till utformningen av denna politik och ska såsom rådets bemyndigade ställföreträdare verkställa den. Den höga representanten ska handla på samma sätt i fråga om den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken.

3. Den höga representanten ska vara ordförande i rådet i konstellationen utrikes frågor.

4. Den höga representanten ska vara en av kommissionens vice ordförande. Den höga representanten ska säkerställa samstämmigheten i unionens yttre åtgärder. Den höga representanten ska inom kommissionen ha det ansvar som vilar på kommissionen för de yttre förbindelserna och för samordningen av övriga delar av unionens yttre åtgärder. Vid utövandet av detta ansvar inom kommissionen och endast för dessa ansvarsområden ska den höga representanten omfattas av de förfaranden som reglerar kommissionens arbete så långt som det är förenligt med punkterna 2 och 3.

Artikel 19

1. Europeiska unionens domstol ska bestå av domstolen, tribunalen och specialdomstolar. Den ska säkerställa att lag och rätt följs vid tolkning och tillämpning av fördragen.

Medlemsstaterna ska fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten.

2. Domstolen ska bestå av en domare per medlemsstat. Den ska biträdas av generaladvokater.

Tribunalen ska ha minst en domare per medlemsstat.

Domstolens domare och generaladvokater samt tribunalens domare ska utses bland personer vars oavhäng-

ighet inte kan ifrågasättas och som uppfyller de villkor som avses i artiklarna 253 och 254 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. De ska utses av medlemsstaternas regeringar i samförstånd på sex år. Avgående domare och generaladvokater kan utnämnas på nytt.

3. Europeiska unionens domstol ska i enlighet med fördragen

- a) avgöra ärenden där talan väcks av en medlemsstat, en institution eller fysiska eller juridiska personer,
- b) meddela förhandsavgöranden när en nationell domstol har begärt förhandsavgörande om tolkningen av unionsrätten eller giltigheten av akter som antagits av institutionerna,
- c) besluta i de övriga fall som föreskrivs i fördragen.

Lag (2014:414) om nomineringar till Europeiska unionens domstol och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna – F (2015:257) i samma ämne.

Artikel 19.1 andra stycket FEU har direkt effekt **C-508/19** – Prokurator Generalny. Principen om ett effektivt domstolsskydd för de rättigheter som enskilda rättssubjekt har enligt unionsrätten utgör en allmän princip i unionsrätten **C-192/18** kommissionen/Polen och **C-824/18** A.B. m.fl. En medlemsstat kan inte ändra sin lagstiftning, särskilt vad gäller organisationen av rättsväsendet, på ett sådant sätt att skyddet av rättsstatsprincipen försämrats **C-896/19** Republika/Il-Prim Ministru. Ang. sänkning av pensionsåldern för domare i Högsta domstolen **C-619/18** kommissionen/Polen. Principen om domares oavhängighet **C-585/18**, **C-624/18** och **C-625/18** A.K. m.fl. samt **C-615/20** YP m.fl. (nationella domstolar är skyldiga att underlåta att tillämpa en rättsakt enligt vilken en domare i strid med unionsrätten ska avstängas från sitt ämbete). Det åligger nationella domstolarna och EU-domstolen att i enlighet med rättsstatliga värden säkerställa att unionsrätten tillämpas fullt ut i samtliga medlemsstater och att säkerställa domstolsskyddet för enskildas rättigheter enligt unionsrätten **C-216/18** PPU LM samt **C-284/16** Achmea. Garantin för oavhängighet gör sig inte enbart gällande på unionsnivå utan även i medlemsstaterna för de nationella domstolarna **C-64/16** Associação Sindical dos Juizes Portugueses och **C-49/18** Escrivano Vindel. Nationella bestämmelser av vilka det följer att de nationella domstolarna kan bli föremål för disciplinära förfaranden på grund av att de har hänskjutit en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen kan således inte tillåtas **C-558/18** och **C-563/18** Miasto Łowicz och Prokuratura Okręgowa w Plocku. Ang. begränsning av de nationella domstolarnas rätt och skyldighet att begära förhandsavgörande från EU-domstolen **C-791/19** kommissionen/Polen. Utgör inte hinder mot nationella bestämmelser som ger premiärministern i Malta bestämmanderätt i förfarandet för domarutnämningar, **C-896/19** Republika/Il-Prim Ministru. Ang. domare som inte kan anses utgöra en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, se **C-487/19** W.Z. Ang. rättsverkan av domar från en författningsdomstol, se **C-430/21** RS samt **C-615/20** YP m.fl. Dom från en medlemsstats högsta förvaltningsdomstol i vilket denna domstol, med åsidosättande av EU-domstolens rättspraxis, avvisar en talan från en anbudsgivare som utslutits från en offentlig upphandling **C-497/20** Randstad Italia SpA/Umana SpA m.fl. Ang. nationell lagstiftning som ger justitieministern befogenhet att förordna domare från andra domstolar att tjänstgöra i högre domstolar och att avsluta förordnandet, se **C-748/19** Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim. Ang. disciplinära förfaranden mot domare till följd av att de framställt begäran om förhandsavgörande, se **C-357/19** Euro Box Promotion m.fl. Ang. förbud för nationella domstolar att ifrågasätta domstolarnas och konstitutionella organs legitimitet eller att fastställa eller bedöma lagenligheten av utnämningen av domare eller utövandet av deras rättsliga befogenheter, se **C-204/21** kommissionen/Polen.

AVDELNING IV

Bestämmelser om fördjupade samarbeten

Artikel 20 (Innehåller best. om fördjupat samarbete)

Artikel 24 (f.d. artikel 11 EU)

1. Unionens befogenhet i fråga om den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken ska omfatta alla utrikespolitiska områden och alla frågor som rör unionens säkerhet, inbegripet den gradvisa utformningen av en gemensam försvarspolitik som kan leda till ett gemensamt försvar.

Den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken ska omfattas av särskilda regler och förfaranden. Den ska fastställas och genomföras av Europeiska rådet och rådet med enhällighet, om inte annat föreskrivs i fördragen. Antagandet av lagstiftningsakter ska undantas. Den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken ska genomföras av unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik och medlemsstaterna, i enlighet med fördragen. Europaparlamentets och kommissionens särskilda roller på området fastställs i fördragen. Europeiska unionens domstol ska inte vara behörig med avseende på dessa bestämmelser, med undantag av dess behörighet att kontrollera att artikel 40 i detta fördrag följs och att kontrollera lagenligheten av vissa beslut som avses i artikel 275 andra stycket i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

2. Unionen ska, inom ramen för principerna och målen för sina yttre åtgärder, föra, utforma och genomföra en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik som grundas på en utveckling av medlemsstaternas ömsesidiga politiska solidaritet, på en identifiering av frågor av allmänt intresse och på förverkligandet av en ständigt ökande grad av samstämmighet i medlemsstaternas åtgärder.

3. Medlemsstaterna ska aktivt och förbehållslöst stödja unionens utrikes- och säkerhetspolitik i en anda av lojalitet och ömsesidig solidaritet och ska respektera unionens åtgärder på detta område.

Medlemsstaterna ska arbeta tillsammans för att förstärka och utveckla sin ömsesidiga politiska solidaritet. De ska avstå från varje handling som strider mot unionens intressen eller kan minska dess effektivitet som en sammanhållande kraft i de internationella relationerna.

Rådet och den höga representanten ska sörja för att dessa principer följs.

Restriktiva åtgärder mot bakgrund av Rysslands åtgärder som destabiliserar situationen i Ukraina **C-72/15** Rosneft.

Artikel 39

I enlighet med artikel 16 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och med avvikelse från punkt 2 i den artikeln ska rådet anta ett beslut om bestämmelser om skydd för enskilda personer i fråga om behandling av personuppgifter i medlemsstaterna, när dessa utövar verksamhet som omfattas av detta kapitel tillämpningsområde, samt om den fria rörligheten för sådana uppgifter. Oberoende myndigheter ska kontrollera att dessa bestämmelser följs.

Artikel 40 (f.d. artikel 47 EU)

Genomförandet av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken ska inte påverka tillämpningen av de förfaranden för eller respektive omfattning av institutionernas befogenheter som anges i fördragen för utövandet av de unionsbefogenheter som avses i artiklarna 3–6 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

På samma sätt ska genomförandet av den politik som avses i nämnda artiklar inte påverka tillämpningen av de förfaranden för och respektive omfattning av institutionernas befogenheter som anges i fördragen för utövandet av unionsbefogenheterna enligt detta kapitel.

EU-domstolen är behörig att lämna ett förhandsavgörande avseende giltigheten av en rättsakt som antagits inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken i den mån som begäran om förhandsavgörande avser antingen en prövning av om artikel 40 FEU iaktogs när det beslutet antogs, eller en prövning av lagenligheten av restriktiva åtgärder mot fysiska eller juridiska personer **C-72/15** Rosneft.

AVDELNING VI

Slutbestämmelser

Artikel 47

Unionen är en juridisk person.

Artikel 48 (f.d. artikel 48 EU)

1. Fördragen får ändras i enlighet med ett ordinarie ändringsförfarande. De får även ändras i enlighet med förenklade ändringsförfaranden.

Ordinarie ändringsförfarande

2. Varje medlemsstats regering, Europaparlamentet eller kommissionen får förelägga rådet förslag till ändringar av fördragen. Dessa förslag kan bland annat syfta till att utöka eller minska de befogenheter som unionen tilldelas i fördragen. Dessa förslag ska översändas av rådet till Europeiska rådet och tillställas de nationella parlamenten.

3. Om Europeiska rådet efter att ha hört Europaparlamentet och kommissionen med enkel majoritet antar ett beslut om att granska de ändringar som föreslås, ska Europeiska rådets ordförande sammankalla ett konvent som består av företrädare för de nationella parlamenten, medlemsstaternas stats- eller regeringschefer, Europaparlamentet och kommissionen. Även Europeiska centralbanken ska höras när det är fråga om institutionella ändringar på det monetära området. Konventet ska behandla förslagen till ändringar och ska med konsensus anta en rekommendation till en konferens mellan företrädarna för medlemsstaternas regeringar enligt punkt 4.

Europeiska rådet får, efter Europaparlamentets godkännande, med enkel majoritet besluta att inte sammankalla konventet om ändringarnas omfattning inte motiverar det. I det senare fallet ska Europeiska rådet fastställa mandatet för en konferens mellan företrädarna för medlemsstaternas regeringar.

4. En konferens mellan företrädarna för medlemsstaternas regeringar ska sammankallas av rådets ordförande i syfte att i samförstånd komma överens om de ändringar som ska göras i fördragen.

Ändringarna träder i kraft efter det att de har ratificerats av alla medlemsstaterna i enlighet med deras respektive konstitutionella bestämmelser.

5. Om fyra femtedelar av medlemsstaterna inom två år efter undertecknandet av ett fördrag om ändring av fördragen har ratificerat detta fördrag och en eller flera medlemsstater har stött på problem med nämnda ratifikation, ska Europeiska rådet ta upp frågan.

Förenklade ändringsförfaranden

6. Varje medlemsstats regering, Europaparlamentet eller kommissionen får förelägga Europeiska rådet förslag till sådana ändringar av samtliga eller delar av bestämmelserna i tredje delen i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som rör unionens inre politik och inre åtgärder.

Europeiska rådet får anta ett beslut om ändring av samtliga eller delar av bestämmelserna i tredje delen i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Europeiska rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört

Europaparlamentet och kommissionen samt Europeiska centralbanken när det är fråga om institutionella ändringar på det monetära området. Detta beslut träder i kraft först sedan det har godkänts av medlemsstaterna i enlighet med deras respektive konstitutionella bestämmelser.

Det beslut som avses i andra stycket får inte utöka de befogenheter som unionen tilldelas i fördragen.

7. När fördraget om Europeiska unionens funktionssätt eller avdelning V i det här fördraget föreskriver att rådet ska besluta med enhällighet på ett visst område eller i ett visst fall, får Europeiska rådet anta ett beslut om bemyndigande för rådet att besluta med kvalificerad majoritet på det området eller i det fallet. Detta stycke ska inte tillämpas på beslut som har militära eller försvarsmässiga konsekvenser.

När fördraget om Europeiska unionens funktionssätt föreskriver att lagstiftningsakter ska antas av rådet i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande, får Europeiska rådet anta ett beslut om bemyndigande att sådana akter får antas i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet.

Varje initiativ från Europeiska rådet på grundval av första eller andra stycket ska översändas till de nationella parlamenten. Om en invändning från ett nationellt parlament har meddelats inom sex månader från detta översändande, ska det beslut som avses i första eller andra stycket inte antas. I avsaknad av invändningar får Europeiska rådet anta beslutet.

Vid antagandet av de beslut som avses i första eller andra stycket ska Europeiska rådet besluta med enhällighet efter godkännande av Europaparlamentet, som ska besluta med en majoritet av sina ledamöter.

Artikel 49 (f.d. artikel 49 EU)

Varje europeisk stat som respekterar de värden som avses i artikel 2 och som förbinder sig att främja dem får ansöka om att bli medlem av unionen. Europaparlamentet och de nationella parlamenten ska underrättas om denna ansökan. Den ansökande staten ska ställa sin ansökan till rådet, som ska besluta med enhällighet efter att ha hört kommissionen och efter godkännande av Europaparlamentet, som ska fatta sitt beslut med en majoritet av sina ledamöter. De villkor för medlemskap som Europeiska rådet har enats om ska beaktas.

Villkoren för att upptas som medlem och de anpassningar av fördragen som unionen bygger på, som därigenom blir nödvändiga, ska fastställas i ett avtal mellan medlemsstaterna och den ansökande staten. Detta avtal ska föreläggas samtliga avtalslutande stater för ratifikation i överensstämmelse med deras konstitutionella bestämmelser.

Unionsrätten bygger på grunderläggande premisen att varje medlemsstat delar gemensamma värden **C-621/18** Wightman m.fl.

Artikel 50

1. Varje medlemsstat får i enlighet med sina konstitutionella bestämmelser besluta att utträda ur unionen.

2. Den medlemsstat som beslutar att utträda ska anmäla sin avsikt till Europeiska rådet. Mot bakgrund av Europeiska rådets riktlinjer ska unionen förhandla fram och ingå ett avtal med denna stat där villkoren för dess utträde fastställs, med beaktande av dess framtida förbindelser med unionen. Detta avtal ska förhandlas i enlighet med artikel 218.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Det ska ingås på unionens vägnar av rådet som ska besluta med kvalificerad majoritet efter Europaparlamentets godkännande.

3. Fördragen ska upphöra att vara tillämpliga på den berörda staten från och med den dag då avtalet om utträde träder i kraft eller, om det inte finns något sådant avtal, två år efter den anmälan som avses i punkt 2, om inte Europeiska rådet i samförstånd med den berörda medlemsstaten med enhällighet beslutar att förlänga denna tidsfrist.

4. Vid tillämpning av punkterna 2 och 3 får den medlem i Europeiska rådet och rådet som företräder den medlemsstat som utträder inte delta, vare sig i de överläggningar eller i de beslut i Europeiska rådet och rådet som rör den medlemsstaten.

Kvalificerad majoritet ska definieras i enlighet med artikel 238.3 b i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

5. Om den stat som har utträtt ur unionen begär att på nytt få ansluta sig, ska dess begäran omfattas av förfarandet i artikel 49.

Ang. p. 2: Avtal om Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen, EUT L 29,31,1,2020, s. 7 och rådets beslut (EU) 2020/135 av d. 30 jan. 2020 om ingående av avtalet, EUT L 29,31.1. 2020, s. 1. Avtalet trädde i kraft 1 feb. 2020 enl. art. 185 i avtalet.

Osäkerhet beträffande de regler som ska gälla för förbindelserna mellan Förenade kungariket och unionen efter utträdet **C-327/18** PPU R O (arresteringsorder). Ang. Förenade kungarikets rätt till ensidig återkallelse av anmälan av sin avsikt att utträda ur Europeiska unionen, se **C-621/18** Wightman m.fl. Huruvida bestämmelser om en mekanism för överlämnande som infördes genom handels- och samarbetsavtalet med Förenade kungariket ska tillämpas på en europeisk arresteringsorder, se **C-479/21** PPU SN och SD. Rösträtt och valbarhet vid kommunala val för medborgare i Storbritannien och Nordirland vilka är bosatta i en medlemsstat **C-673/20** Préfet du Gers och Institut national de la statistique och des études économiques.

Artikel 51

Protokollen och bilagorna till fördragen ska utgöra en integrerande del av dessa fördrag.

Ang. protokoll om lokalisering av säten för Europeiska unionens institutioner och vissa av dess organ, myndigheter och enheter, se **C-73/17** Frankrike/Europaparlamentet.

Artikel 52

1. Fördragen ska gälla för Konungariket Belgien, Republiken Bulgarien, Republiken Tjeckien, Konungariket Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Republiken Estland, Irland, Republiken Grekland, Konungariket Spanien, Republiken Frankrike, Republiken Kroatien, Republiken Italien, Republiken Cypern, Republiken Lettland, Republiken Litauen, Storhertigdömet Luxemburg, Republiken Ungern, Republiken Malta, Konungariket Nederländerna, Republiken Österrike, Republiken Polen, Republiken Portugal, Rumänien, Republiken Slovenien, Republiken Slovakien, Republiken Finland, Konungariket Sverige och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland.

2. Fördragens territoriella tillämpningsområde anges närmare i artikel 355 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Ang. det internationella transitområdet på en flygplats i en medlemsstat, se **C-17/16** El Dakkak och Intercontinental.

Artikel 53

Avdelning III ska tillämpas på förfarandet vid tribunalen.

Vid behov ska förfarandet vid tribunalen preciseras och kompletteras genom tribunalens rättegångsregler. Rättegångsreglerna får avvika från artikel 40 fjärde stycket och artikel 41 för att ta hänsyn till de särskilda förhållandena i de tvister som rör immateriella rättigheter.

Utan hinder av artikel 20 fjärde stycket får generaladvokaten framlägga sina motiverade yttranden skriftligen.

Artikel 55 (f.d. artikel 53 EU)

1. Detta fördrag, upprättat i ett enda original på bulgariska, danska, engelska, estniska, finska, franska, grekiska, iriska, italienska, kroatiska, lettiska, litauiska, maltesiska, nederländska, polska, portugisiska, rumänska, slovakiska, slovenska, spanska, svenska, tjeckiska, tyska och ungerska språken, vilka alla texter är lika giltiga, ska deponeras i arkiven hos Republiken Italiens regering, som ska överlämna en bestyrkt kopia till var och en av de andra signatärstaternas regeringar.

2. Detta fördrag får även översättas till varje annat språk som bestäms av medlemsstaterna bland de språk som i enlighet med deras konstitutionella ordning har officiell ställning i hela eller delar av deras territorium. Den berörda medlemsstaten ska lämna en bestyrkt kopia av sådana översättningar till rådet, som ska deponera den i sitt arkiv.

Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt

Fördraget erhöll denna rubrik och lydelse genom Lissabonfördraget, som trätt i kraft 1 dec. 2009. Texten motsvarar den gällande versionen av EUF-fördraget. I de konsoliderade versionerna används förkortningen FEG vid hänvisning till det tidigare fördraget om Europeiska gemenskapen i dess lydelse enl. 2001 års Nicefördrag (t.ex. "f.d. artikel 3.2 FEG"). I lagboken används dock förkortningen EG i stället för FEG vid hänvisning till fördraget om Europeiska gemenskapen i dess lydelse enl. 2001 års Nicefördrag, eftersom detta överensstämmer med EU-domstolens skrivsätt. Ang. Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen se anm. vid art. 50 EU-fördraget.

FÖRSTA DELEN. PRINCIPERNA

Artikel 1

1. Detta fördrag reglerar unionens funktionssätt och fastställer områdena för, avgränsningen av och de närmare villkoren för utövandet av unionens befogenheter.

2. Detta fördrag och fördraget om Europeiska unionen utgör de fördrag som unionen grundar sig på. De båda fördragen, som har samma rättsliga värde, ska benämnas fördragen.

AVDELNING I

Unionens befogenhetskategorier och befogenhetsområden

Artikel 2

1. När fördragen tilldelar unionen exklusiv befogenhet på ett visst område, får endast unionen lagstifta och anta rättsligt bindande akter medan medlemsstaterna får göra detta själva endast efter bemyndigande från unionen eller för att genomföra unionens akter.

2. När fördragen tilldelar unionen en befogenhet som ska delas med medlemsstaterna på ett visst område, får unionen och medlemsstaterna lagstifta och anta rättsligt bindande akter på detta område. Medlemsstaterna ska utöva sin befogenhet i den mån som unionen inte har utövat sin befogenhet. Medlemsstaterna ska på nytt utöva sin befogenhet i den mån som unionen har beslutat att inte längre utöva sin befogenhet.

3. Medlemsstaterna ska samordna sin ekonomiska politik och sysselsättningspolitik i enlighet med de närmare bestämmelserna i detta fördrag, vilka unionen har befogenhet att fastställa.

4. Unionen ska ha befogenhet att i enlighet med bestämmelserna i fördraget om Europeiska unionen fastställa och genomföra en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, inbegripet den gradvisa utformningen av en gemensam försvarspolitik.

5. På vissa områden och på de villkor som fastställs i fördragen ska unionen ha befogenhet att vidta åtgärder för att stödja, samordna eller komplettera medlemsstaternas åtgärder, dock utan att ersätta deras befogenhet på dessa områden.

Unionens rättsligt bindande akter som antas på grundval av bestämmelserna i fördragen för dessa områden får inte omfatta någon harmonisering av medlemsstaternas lagar och andra författningar.

6. Omfattningen av och de närmare villkoren för utövandet av unionens befogenheter fastställs i bestämmelserna i fördragen för varje område.

När unionen tilldelas exklusiv befogenhet, så förlorar medlemsstaterna sin befogenhet omedelbart, och i motsats till vad som är fallet i fråga om de områden som omfattas av delade befogenheter saknar det betydelse för denna förlust huruvida unionen har utövat sin befogenhet eller inte **C-422/19 Hessischer Rundfunk**.

Artikel 3

1. Unionen ska ha exklusiv befogenhet på följande områden:

- a) Tullunionen.
- b) Fastställandet av de konkurrensregler som är nödvändiga för den inre marknadens funktion.
- c) Den monetära politiken för de medlemsstater som har euron som valuta.
- d) Bevarandet av havets biologiska resurser inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken.
- e) Den gemensamma handelspolitiken.

2. Unionen ska också ha exklusiv befogenhet att ingå ett internationellt avtal, om ingåendet av avtalet föreskrivs i en unionslagstiftningsakt eller om ingåendet är nödvändigt för att unionen ska kunna utöva sin befogenhet internt eller i den mån ingåendet kan påverka gemensamma regler eller ändra räckvidden för dessa.

Ang. 2 st., se **C-114/12** kommissionen/rådet. Unionens exklusiva befogenhet såvitt gäller gemensam handelspolitik **C-24/20** (Europeiska unionens anslutning till Genèveakten).

Artikel 4

1. Unionen ska ha delad befogenhet med medlemsstaterna om den genom fördragen tilldelas en befogenhet som inte omfattas av de områden som avses i artiklarna 3 och 6.

2. Unionen och medlemsstaterna ska ha delade befogenheter på följande huvudområden:

- a) Inre marknaden.
- b) Socialpolitik, i fråga om aspekter som anges i detta fördrag.
- c) Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning.
- d) Jordbruk och fiskeri, med undantag av bevarandet av havets biologiska resurser.
- e) Miljö.
- f) Konsumentskydd.
- g) Transport.
- h) Transeuropeiska nät.
- i) Energi.
- j) Området med frihet, säkerhet och rättvisa.
- k) Gemensamma angelägenheter i fråga om säkerhet när det gäller de aspekter på folkhälsa som anges i detta fördrag.

3. När det gäller forskning, teknisk utveckling och rymden ska unionen ha befogenhet att vidta åtgärder, bland annat att besluta om och genomföra program, men utövandet av denna befogenhet får inte leda till att medlemsstaterna hindras från att utöva sina befogenheter.

4. När det gäller utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd ska unionen ha befogenhet att vidta åtgärder och en gemensam politik, men utövandet av denna befogenhet får inte leda till att medlemsstaterna hindras från att utöva sina befogenheter.

Artikel 5

1. Medlemsstaterna ska samordna sin ekonomiska politik inom unionen. Rådet ska besluta om åtgärder i detta syfte, särskilt de allmänna riktlinjerna för denna politik.

Särskilda bestämmelser ska tillämpas på de medlemsstater som har euron som valuta.

2. Unionen ska vidta åtgärder för att säkerställa samordningen av medlemsstaternas sysselsättningspolitik, särskilt genom att ange riktlinjerna för denna politik.

3. Unionen får ta initiativ för att säkerställa samordningen av medlemsstaternas socialpolitik.

Artikel 6

Unionen ska ha befogenhet att vidta åtgärder för att stödja, samordna eller komplettera medlemsstaternas åtgärder. Områdena för dessa åtgärder ska på europeisk nivå vara

- a) skydd för och förbättring av människors hälsa,
- b) industri,
- c) kultur,
- d) turism,
- e) utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott,
- f) civilskydd,
- g) administrativt samarbete.

AVDELNING II**Allmänna bestämmelser****Artikel 7**

Unionen ska säkerställa samstämmigheten mellan all sin politik och verksamhet, med beaktande av samtliga sina mål och i enlighet med principen om tilldelade befogenheter.

Artikel 8 (f.d. artikel 3.2 EG)

I all sin verksamhet ska unionen syfta till att undanröja bristande jämställdhet mellan kvinnor och män och att främja jämställdhet mellan dem.

Artikel 9

Vid fastställandet och genomförandet av sin politik och verksamhet ska unionen beakta de krav som är förknippade med främjandet av hög sysselsättning, garantier för ett fullgott socialt skydd, kampen mot social utestängning samt en hög utbildningsnivå och en hög hälsoskyddsnivå för människor.

När medlemsstaternas lagstiftning redan har samordnats genom en lagstiftningsakt inom ett av unionens politikområden, måste unionslagstiftaren ha möjlighet att anpassa denna akt till förändrade omständigheter eller ny kunskap för att främja en hög sysselsättning och garantera ett fullgott socialt skydd **C-620/18** Ungern/parlamentet och rådet samt **C-626/18** Polen/Europaparlamentet.

Artikel 10

Vid utformningen och genomförandet av sin politik och verksamhet ska unionen söka bekämpa all diskriminering på grund av kön, ras eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning.

Artikel 11 (f.d. artikel 6 EG)

Miljöskyddskraven ska integreras i utformningen och genomförandet av unionens politik och verksamhet, särskilt i syfte att främja en hållbar utveckling.

Artikel 12 (f.d. artikel 153.2 EG)

Konsumentskyddskraven ska beaktas när unionens övriga politik och verksamhet utformas och genomförs.

Artikel 13

Vid utformning och genomförande av unionens politik i fråga om jordbruk, fiskeri, transport, inre marknad, forskning och teknisk utveckling samt rymden ska unionen och medlemsstaterna fullt ut ta hänsyn till välfärd för djuren som kännande varelser, samtidigt som unionen och medlemsstaterna ska respektera medlemsstaternas lagar och andra författningar samt sedvänjor särskilt i fråga om religiösa riter, kulturella traditioner och regionalt arv.

Särskilda slaktmetoder som påbjuds av religiösa riter **C-497/17** Oeuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs (halalcertifiering och märkningen "ekologiskt jordbruk").

Artikel 14 (f.d. artikel 16 EG)

Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 4 i fördraget om Europeiska unionen och artiklarna 93, 106 och 107 i det här fördraget och med beaktande av den betydelse som tjänster av allmänt ekonomiskt intresse har för unionens gemensamma värderingar och den roll som dessa tjänster spelar när det gäller att främja social och territoriell sammanhållning, ska unionen och medlemsstaterna, var och en inom ramen för sina respektive befogenheter och inom fördragens tillämpningsområde, sörja för att sådana tjänster utförs på grundval av principer och villkor, särskilt ekonomiska och finansiella, som gör det möjligt för dem att fullgöra sina uppgifter. Europaparlamentet och rådet ska genom förordningar i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa dessa principer och villkor, utan att det påverkar medlemsstaternas befogenheter att i överensstämmelse med fördragen tillhandahålla, beställa och finansiera sådana tjänster.

Artikel 15 (f.d. artikel 255 EG)

1. För att främja en god förvaltning och se till att det civila samhället kan delta ska unionens institutioner, organ och byråer utföra sitt arbete så öppet som möjligt.

2. Europaparlamentets sammanträden ska vara offentliga, liksom rådets sammanträden när det överlägger och röstar om ett utkast till lagstiftningsakt.

3. Varje unionsmedborgare och varje fysisk eller juridisk person som är bosatt eller har sitt stadgeenliga säte i en medlemsstat ska ha rätt till tillgång till unionens institutioners, organs och byråers handlingar, oberoende av medium, enligt de principer och villkor som ska bestämmas i enlighet med den här punkten.

Europaparlamentet och rådet ska, under hänsynstagande till allmänna eller enskilda intressen, genom förordningar i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa allmänna principer och gränser för rätten till tillgång till handlingar.

Varje institution, organ eller byrå ska säkerställa öppenhet i sitt arbete och ska i sin arbetsordning utarbeta särskilda bestämmelser om tillgång till sina handlingar i enlighet med de förordningar som avses i andra stycket.

Europeiska unionens domstol, Europeiska centralbanken och Europeiska investeringsbanken ska omfattas av denna punkt endast när de utövar sina administrativa funktioner.

Europaparlamentet och rådet ska säkerställa att handlingar som gäller lagstiftningsförfaranden offentliggörs på de villkor som fastställs i de förordningar som avses i andra stycket.

Bekräftelse av en princip om allmänhetens rätt att få tillgång till handlingar som förvaras hos offentliga myndigheter **C-58/94** Nederländerna/rådet, **C-41/00 P** Interporc/kommissionen. Införandet av artikel 15 FEUF, som ersatt artikel 255 EG, har utvidgat tillämpningsområdet för principen om öppenhet i unionsrätten **C-213/15 P** kommissionen/Breyer. Ang. vägran att lämna ut handlingar som legat till grund för ett beslut från rådet att vidta restriktiva åtgärder mot vissa personer i syfte att bekämpa terrorism, se **C-266/05 P** Sison/rådet. Ang. tillgång till inlagor vid EU-domstolen, se **C-514/07 P**, **C-528/07 P** och **C-532/07 P** Sverige m.fl./Association de la presse internationale m.fl. Tillgång till kommissionens förberedande handlingar **C-506/08 P** Sverige m.fl./kommissionen. Handlingar från medlemsstater i ett domstolsförfarande som innehas av Europeiska kommissionen omfattas av tillämpningsområdet för förordning (EG) nr 1049/2001 **C-213/15 P** kommissionen/Breyer.

Artikel 16 (f.d. artikel 286 EG)

1. Var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne.

2. Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa bestämmelser om skydd för enskilda personer när det gäller behandling av personuppgifter hos unionens institutioner, organ och byråer och i medlemsstaterna, när dessa utövar verksamhet som omfattas av unionsrättens tillämp-

ningsområde, samt om den fria rörligheten för sådana uppgifter. Oberoende myndigheter ska kontrollera att dessa bestämmelser följs.

De bestämmelser som antas på grundval av denna artikel ska inte påverka tillämpningen av de särskilda bestämmelser som anges i artikel 39 i fördraget om Europeiska unionen.

Se **Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 45/2001** om skydd för enskilda då gemenskapsinstitutionerna och gemenskapsorganen behandlar personuppgifter och om den fria rörligheten för sådana uppgifter. Ang. PNR-avtalet om överföring av passageraruppgifter, se **Yttrande 1/15**.

Artikel 17

1. Unionen ska respektera och inte påverka den ställning som kyrkor och religiösa sammanslutningar och samfund har i medlemsstaterna enligt den nationella lagstiftningen.

2. Unionen ska även respektera den ställning som filosofiska och konfessionslösa organisationer har enligt den nationella lagstiftningen.

3. Unionen ska upprätthålla en öppen, tydlig och regelbunden dialog med dessa kyrkor och organisationer, varvid deras identitet och specifika bidrag ska erkännas.

Yrkesverksamhet i kyrkor eller andra organisationer vars etiska grundsyn bygger på religion eller övertygelse **C-414/16** Egenberger. Ang. skyldighet att handla i god tro och vara lojal mot kyrkans eller organisationens etiska grundsyn se **C-68/17** IR. Ang. kyrkors och religiösa sammanslutningars eller samfunds ställning i medlemsstaterna med avseende på unionsrätten se **C-372/21** Freikirche der Siebenten-Tags-Adventisten in Deutschland.

ANDRA DELEN. ICKE-DISKRIMINERING OCH UNIONSMEDBORGARSKAP

Artikel 18 (f.d. artikel 12 EG)

Inom fördragets tillämpningsområde och utan att det påverkar tillämpningen av någon särskild bestämmelse i fördragen, ska all diskriminering på grund av nationalitet vara förbjuden.

Europaparlamentet och rådet kan i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet anta bestämmelser i syfte att förbjuda sådan diskriminering.

Allmänt ang. *diskrimineringsbegreppet* **13/63** Italien/kommissionen. *Omfattning*: Alla situationer som regleras av unionsrätten **186/87** Cowan, **C-274/96** Bickel och Franz, **C-164/07** Wood. Se dock **C-581/18** TÜV Rheinland LGA Products och Allianz IARD (ansvarsförsäkring för tillverkning av medicintekniska produkter) – Allmän princip som också är tillämplig inom Euratomfördragets tillämpningsområde **C-115/08** ĀEZ. Förbudet kan även omfatta privata sammanslutningars regleringar **36/74** Walrave, **C-411/98** Ferlini. *Vidsträckt tolkning*: Även dold eller indirekt diskriminering omfattas som genom tillämpning av andra särskiljande kriterier faktiskt leder till samma resultat **C-3/88** kommissionen/Italien, **C-65/03** kommissionen/Belgien och **C-591/17** Österrike/Tyskland (infrastrukturavgift för personbilar). Dold eller indirekt diskriminering är endast tillåten om den grundar sig på *objektiva överväganden* som inte är beroende av de berörda personernas nationalitet och står i proportion till det berättigade mål som eftersträvas **C-411/98** Ferlini och **C-28/04** Tod's. Förbudet avser alla rättsförhållanden som, på grund av den plats där de har uppstått eller den plats där de har en verkan, kan lokaliseras till gemenskapens territorium **36/74** Walrave. *Omvänd diskriminering* omfattas inte **C-41/90** Höfner och Elser. Art. 12 tillämpas självständigt endast om något av de mer specifika diskrimineringsförbuden i fördragen inte är tillämpligt **305/87** kommissionen/Grekland, **C-397** och **C-410/98** Metallgesellschaft och Hoechst, **C-382/08** Neukirchinger (yrkesmässig ballongflygning). Tillämplig på lufttrafik från tredjeland **C-628/11** International Jet Management. Ang. proportionalitet och kostnadsfritt vägavgiftsbevis som endast beviljas personer med funktionsnedsättning som är bosatta eller stadigvarande vistas i den aktuella medlemsstaten, se **C-103/08** Gottwald. Ang. *unionsmedborgares rätt till likabehandling*, se anm. vid art. 20 och 21 FEUF. Ang. relationen till art. 24 i direktiv 2004/38 och art. 4 i förordning 883/2004, se **C-333/13** Dano, **C-67/14** Alimanovic.

Artikel 19 (f.d. artikel 13 EG)

1. Utan att det påverkar tillämpningen av de övriga bestämmelserna i fördragen och inom ramen för de befogenheter som fördragen ger unionen, kan rådet genom enhälligt beslut i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter Europaparlamentets godkännande vidta lämpliga åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning.

2. Med avvikelse från punkt 1 får Europaparlamentet och rådet, i syfte att stödja de åtgärder som medlemsstaterna vidtar för att bidra till att förverkliga målen i punkt 1, i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet anta de grundläggande principerna för stimulansåtgärder på unionsnivå, som dock inte får omfatta någon harmonisering av medlemsstaternas lagar eller andra författningar.

Principen om förbud mot åldersdiskriminering utgör en allmän rättsprincip i unionsrätten **C-144/04** Mangold. Ang. artikelns tillämpningsområde **C-427/06** Bartsch, **C-555/07** Kücükdeveci.

Artikel 20 (f.d. artikel 17 EG)

1. Ett unionsmedborgarskap införs härmed. Varje person som är medborgare i en medlemsstat ska vara unionsmedborgare. Unionsmedborgarskapet ska komplettera och inte ersätta det nationella medborgarskapet.

2. Unionsmedborgarna ska ha de rättigheter och skyldigheter som föreskrivs i fördragen. De ska bland annat ha

a) rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier,

b) rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet samt vid kommunala val i den medlemsstat där unionsmedborgaren är bosatt, på samma villkor som medborgarna i den staten,

c) rätt till skydd inom ett tredjelands territorium, där den medlemsstat i vilken de är medborgare inte är representerad, av varje medlemsstats diplomatiska och konsulara myndigheter, på samma villkor som medborgarna i den staten,

d) rätt att göra framställningar till Europaparlamentet och att vända sig till Europeiska ombudsmannen samt rätt att vända sig till unionens institutioner och rådgivande organ på något av fördragets språk och få svar på samma språk.

Dessa rättigheter ska utövas enligt de villkor och begränsningar som fastställs i fördragen och genom de åtgärder som beslutats med tillämpning av dessa.

Tillämpningsområde: Unionsmedborgarskapet ger varje unionsmedborgare en primär, individuell rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorium, med förbehåll för de begränsningar och villkor som fastställs i fördraget och genom de åtgärder som antas för att genomföra dem **C-673/20** Préfet du Gers och Institut national de la statistique och des études économiques. Ställningen som unionsmedborgare ska vara den grundläggande ställningen för medlemsstaternas medborgare; utgör hinder för nationella åtgärder, inbegripet beslut att neka familjemedlemmar till unionsmedborgare uppehållsrätt, som medför att unionsmedborgarna berövas möjligheten att faktiskt åtnjuta kärnan i de rättigheter som följer av unionsmedborgarskapet **C-82/16** K.A. m.fl. – Ger däremot inte några självständiga rättigheter till tredjelandsmedborgare. De rättigheter som dessa medborgare eventuellt tillerkänns utgör nämligen inte deras egna rättigheter, utan rättigheter som härleds från unionsmedborgarens rättigheter **C-836/18** Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real och **C-451/19** Subdelegación del Gobierno en Toledo. Fastställandet av de kriterier som ska gälla för förvärv och förlust av medborgarskap hör enl. internationell rätt till varje medlemsstats behörighet, vilken ska utövas med iakttagande av unionsrätten **C-369/90** Micheletti m.fl., **C-135/08** Rottmann – Förlust av medborgarskapet i en medlemsstat och unionsmedborgarskapet enligt lag **C-221/17** Tjebbes m.fl.; se även **C-118/20** Wiener Landesregierung och **C-689/21** Udländinge- och Integrationsministeriet (rätten att behålla dansk medborgarskap beroende av att det finns en verklig anknytning till detta land) – Har inte till syfte att utvidga fördragets materiella tillämpningsområde till att även avse interna förhållanden utan anknytning till unionsrätten **C-64/96** och **65/96** Uecker och Jacquet – Medborgare i en medlemsstat som är lagligen bosatt i en annan medlemsstat ingår i den personkrets på vilken fördragets bestämmelser om det europeiska medborgarskapet är tillämpliga **C-85/96** Martínez Sala – Beslut att avlägsna tredjelandsmedborgare, med indirekt följd att även ett barn i låg ålder som är unionsmedborgare avlägsnas **C-304/14** CS och **C-165/14** Rendón Marín – Bestämmelserna om unionsmedborgarskap är tillämpliga från det att de trädde i kraft **C-224/98** D’Hoop – Kan inte tillämpas självständigt i förhållande till de särskilda fördragsbestämmelser som reglerar unionsmedborgarnas rättigheter och skyldigheter **C-293/03** My – Rätten för en unionsmedborgare att återvända till den stat i vilken han är medborgare följer av EU-rätten **C-291/05** Eind, rätt att lämna den egna medlemsstaten **C-430/10** Gaydarov, **C-434/10** Aladzov. *Icke-diskriminering:* Unionsmedborgare ska behandlas lika, oberoende av deras nationalitet, med förbehåll för de uttryckliga undantag som föreskrivs **C-184/99** Grzelczyk – Unionsmedborgare har rätt att i samtliga medlemsstater få samma behandling i rättsligt hänseende som de medborgare i dessa medlemsstater som befinner sig i motsvarande situation **C-224/98** D’Hoop – En unionsmedborgare som är lagligen bosatt i värdmedlemsstaten kan åberopa art. 18 FEUF i alla situationer som i materiellt hänseende faller inom tillämpningsområdet för unionsrätten **C-209/03** Bidar. *Tillämpning* – Ang. studenters rätt till existensminimumbidrag, se **C-184/99** Grzelczyk – Ang. namnbyte för barn med dubbelt medborgarskap, se **C-148/02** Garcia Avello – Ang. rösträtt till Europaparlamentet **C-145/04** Spanien/Förenade kungariket och **C-300/04** Eman och Sevinger – Utgör hinder för nationella åtgärder, inbegripet beslut att neka familjemedlemmar till unionsmedborgare uppehållsrätt, som medför att unionsmedborgare berövas möjligheten att faktiskt åtnjuta kärnan i de rättigheter som följer av unionsmedborgarskapet **C-34/09** Ruiz Zambrano, **C-356/11** och **C-357/11** O m.fl. Fördragets bestämmelser om unionsmedborgarskapet ger däremot inte några självständiga rättigheter till tredjelandsmedborgare **C-133/15** Chavez-Vilchez m.fl. Ansökan om uppehållstillstånd för familjeåterförening med en unionsmedborgare som aldrig har utövat sin rätt till fri rörlighet **C-82/16** K.A. m.fl. (tredjelandsmedborgare som är föremål för ett inreseförbud). *Undantag:* Särbehandling kan endast vara motiverad om den är grundad på objektiva hänsyn som är oberoende av de berörda personernas nationalitet, och som står i proportion till det legitima syfte som eftersträvas i den nationella rätten **C-209/03** Bidar – Ang. bosättningsvillkor, se **C-138/02** Collins och **C-406/04** De Cuyper. Se i övrigt anm. vid art. 21 FEUF. Fråga om härledd uppehållsrätt **MIG 2023:10**.

Artikel 21 (f.d. artikel 18 EG)

1. Varje unionsmedborgare ska ha rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier, om inte annat följer av de begränsningar och villkor som föreskrivs i fördragen och i bestämmelserna om genomförande av fördragen.

2. Om en åtgärd från unionens sida är nödvändig för att uppnå detta mål och om inte befogenheter för detta föreskrivs i fördragen, får Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet anta bestämmelser i syfte att underlätta utövandet av de rättigheter som avses i punkt 1.

3. I samma syften som avses i punkt 1 och om inte befogenheter för detta ändamål föreskrivs i fördragen, får rådet i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande besluta om åtgärder om social trygghet eller socialt skydd. Rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört Europaparlamentet.

Direkt effekt: **C-413/99** Baumbast. *Tillämpningsområde:* De situationer som rör utövandet av grundläggande friheter som följer av fördraget omfattas av det materiella tillämpningsområdet för unionsrätten **C-209/03** Bidar – Avsaknad av anknytning till någon av de situationer som avses i unionsrätten **C-434/09** McCarthy – Härledda rättigheter för tredjelandsmedborgare **C-40/11** lida, **C-87/12** Ymeraga och Ymeraga-Tafarshiku, **C-456/12** O. och B. (familjeliv under verkningfull vistelse i annan medlemsstat) – Ang. födelsestat utfärdad av medlemsstat med angivande av två mödrar, se **C-490/20** V.M.A./Stolichna obshtina, rayon "Pancharevo". Härledd uppehållsrätt för den förälder som har den faktiska vårdnaden om barnet **C-247/20** Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs (Krav på en heltäckande sjukförsäkring) – Oförenligt att behandla en inhemsk medborgare på ett mindre förmånligt sätt än vad som skulle ha varit fallet om han eller hon inte hade använt sig av sina rättigheter i fråga om fri rörlighet **C-224/98** D’Hoop – Kan åberopas av en person som inte själv utnyttjat rätten till fri rörlighet, men vars rättsliga ställning påverkats av att annan person utnyttjat den rätten **C-403/03** Schempp, kan åberopas av unionsmedborgare som vill lämna den egna

medlemsstaten **C-430/10** Gaydarov, **C-434/10** Aladzhov – Amatöriddrott **C-22/18** Topfit och Biff. Unionsrätten utgör hinder för att begränsa uppehållsrätten med en allmänpreventiv motivering i syfte att avskräcka andra utlännningar **C-165/14** Rendón Marín (uppehållsrätt i en medlemsstat för en tredjelandsmedborgare som har anmärkningar på belastningsregistret). Begreppet "make eller maka" enl. unionsrättens bestämmelser om rätt att fritt uppehålla sig inom medlemsstaterna omfattar makar av samma kön **C-673/16** Coman. Avlägsnande av tredjelandsmedborgare till följd om make eller maka avtjänar fängelsestraff i sin ursprungsstat **C-94/18** Chenchooliah. *Hinder:* Unionsmedborgare kan avskräckas från att utöva sina rättigheter om det genom regler i ursprungsstaten ställs upp hinder för hans eller hennes vistelse i en annan medlemsstat **C-224/02** Pusa. *Tillämpning:* Skyldighet att medföra ett identitetskort eller pass **C-35/20** A (Passage av en medlemsstats sjögräns ombord på en fritidsbåt). Utgjorde hinder för en medlemsstat att neka en av sina egna medborgare särskild arbetslöshetsersättning för ungdomar endast pga. att denna hade studentexamen från annan medlemsstat **C-224/98** D'Hoop – Ang. utmätning av pension, se **C-224/02** Pusa – Ang. icke ekonomiskt aktiva unionsmedborgares rätt till socialt bistånd, se **C-456/02** Trojani – Spädbarn med unionsmedborgarskap, samt dennas förälder från tredje land, vilka inte låg det sociala bidragssystemet till last, ansågs kunna grunda en rätt till permanent uppehållstillstånd i värdmedlemsstaten pga. barnets unionsmedborgarskap **C-200/02** Zhu och Chen – Förbud mot skatteavdrag för barns skolgång i annan medlemsstat ansågs utgöra obefogad inskränkning av barnens fria rörlighet **C-76/05** Schwarz och Gootjes-Schwarz samt **C-318/05** kommissionen/Tyskland – Studerande med faktisk samhällsanknytning till värdmedlemsstaten ansågs ha rätt till subventionerade studielån eller bidrag **C-209/03** Bidar, krav på fem års föregående bosättning som villkor för bistånd till uppehålle för studerande inte olagligt **C-158/07** Förster, ang. en medlemsstats möjligheter att kvotera vid inskrivning av studenter som inte är bosatta i medlemsstaten på vissa utbildningar på folkhälsoområdet, se **C-73/08** Bressol m.fl. – Ang. studie-stöd som en medlemsstat beviljar för studier i andra medlemsstater **C-220/12** Thiele Meneses och **C-275/12** Elrick och **C-638/20** MCM (krav på samhällsintegrering i Sverige för rätt till studiestöd i ett fall där en studerande är bosatt i studielandet sedan födseln) – Medlemsstat var skyldig att erkänna barns efternamn som fastställdes i annan medlemsstat **C-353/06** Grunkin och Paul – Fråga om erkännande av adelstitel **C-208/09** Sayn-Wittgenstein – Transkription av namn **C-391/09** Runevič-Vardyn och Wardyn – Ang. behandling av personuppgifter avseende andra medborgare i syfte att bekämpa kriminalitet **C-524/06** Huber – Villkor om bosättning för förmån till efterlevande makar **C-221/07** Zablocka-Weyhermüller – Krav på vistelse som villkor för förmån oförenligt, fråga om verklig anknytning till medlemsstaten **C-503/09** Stewart – Reduktion av inkomstskatt med belopp motsvarande sjukförsäkringsavgifter som erlagts enbart i den beskattande medlemsstaten **C-544/07** Rüffler – Utlämning av en unionsmedborgare till tredjeland **C-182/15** Petruhhin, **C-191/16** Piscioti och **C-247/17** Rauevicius (verkställande av frihetsberövande påföljd) – En unionsmedborgare får utlämnas till ett tredjeland först efter samråd med den medlemsstat där han eller hon är medborgare **C-398/19** Generalstaatsanwaltschaft Berlin (Utlämning till Ukraina). Begäran till en medlemsstat från ett tredjeland om utlämning av en unionsmedborgare som även är medborgare i en annan medlemsstat, och som har utnyttjat sin rätt till fri rörlighet i den första medlemsstaten, se **C-237/21** Generalstaatsanwaltschaft München (Begäran om utlämning till Bosnien-Herzegovina). Ang. utlämning av en isländsk medborgare till ett tredjeland, se artikel 19 i stadgan och **C-897/19** PPU Ruska Federacija. Unionsmedborgare som förvärvat medborgarskap i den mottagande medlemsstaten och samtidigt behållit sitt ursprungliga medborgarskap **C-165/16** Lounes. *Undantag:* Begränsningar och villkor är underkastade domstolskontroll och allmänna rättsprinciper, särskilt proportionalitetsprincipen **C-413/99** Baumbast och R, **C-33/07** Jipa, **C-499/06** Nerkowsk – Ställning som statschef kan motivera begränsning **C-364/10** Ungern/Slovakien. Ang. särskild kriminalisering av internationella bortföranden av minderåriga, se **C-454/19** Staatsanwaltschaft Heilbronn. Beslut om återkallande av uppehållsrätt med hänsyn till allmän ordning, se **C-718/19** Ordre des barreaux francophones et germanophone e.a. Utestängning av unionsmedborgare från åtnjutande av barnbidrag, se **C-411/20** Familienkasse Niedersachsen-Bremen.

Artikel 22 (f.d. artikel 19 EG)

1. Varje unionsmedborgare som är bosatt i en medlemsstat där han inte är medborgare ska ha rösträtt och vara valbar vid kommunala val i den medlemsstat där han är bosatt, på samma villkor som medborgarna i den staten. Denna rätt får utövas om inte annat följer av de närmare bestämmelser som rådet antar genom enhälligt beslut i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter att ha hört Europaparlamentet; dessa bestämmelser kan föreskriva undantag om det är motiverat med hänsyn till särskilda problem i en medlemsstat.

2. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 223.1 och de bestämmelser som har antagits för att genomföra denna, ska varje unionsmedborgare som är bosatt i en medlemsstat där han inte är medborgare ha rösträtt och vara valbar vid val till Europaparlamentet i den medlemsstat där han är bosatt, på samma villkor som medborgarna i den staten. Denna rätt får utövas om inte annat följer av de närmare bestämmelser som rådet antar genom enhälligt beslut i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter att ha hört Europaparlamentet; dessa bestämmelser kan föreskriva undantag om det är motiverat med hänsyn till särskilda problem i en medlemsstat.

En medlemsstat får införa rösträtt och valbarhet till Europaparlamentet för vissa personer som har nära anknytning till medlemsstaten utan att för den skull vara medborgare i den berörda staten eller i någon annan medlemsstat **C-145/04** Spanien/Förenade kungariket. Bestämmelserna i fördraget beträffande unionsmedborgarskapet ger inte unionsmedborgarna någon ovillkorlig rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet **C-300/04** Eman och Sevinger.

Artikel 23 (f.d. artikel 20 EG)

Varje unionsmedborgare ska inom ett tredje lands territorium, där den medlemsstat i vilken han är medborgare inte är representerad, ha rätt till skydd av varje medlemsstats diplomatiska eller konsulära myndigheter på samma villkor som medborgarna i den staten. Medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder och inleda de internationella förhandlingar som krävs för att säkerställa detta skydd.

Rådet får, i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter att ha hört Europaparlamentet, anta direktiv som föreskriver de samordnings- och samarbetsåtgärder som behövs för att främja detta skydd.

Artikel 24 (f.d. artikel 21 EG)

Europaparlamentet och rådet ska genom förordningar i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet anta

bestämmelser om de förfaranden och villkor som krävs för framläggande av ett medborgarinitiativ enligt artikel 11 i fördraget om Europeiska unionen, däribland det minsta antal medlemsstater som de medborgare som lägger fram förslaget måste komma ifrån.

Varje unionsmedborgare ska ha rätt att göra framställningar till Europaparlamentet enligt artikel 227.

Varje unionsmedborgare kan vända sig till den enligt artikel 228 tillsatta ombudsmannen.

Varje unionsmedborgare kan skriftligen vända sig till varje institution eller organ som avses i denna artikel eller i artikel 13 i fördraget om Europeiska unionen på något av de språk som anges i artikel 55.1 i nämnda fördrag och få svar på samma språk.

Tillämpningsområde: Art. 24 4 st. FEUF är inte allmänt tillämplig på unionens samtliga organ – byrån för harmonisering inom den inre marknaden (varumärken, mönster och modeller) omfattas inte av bestämmelsen **C-361/01 P** Kik.

Artikel 25 (f.d. artikel 22 EG)

TREDJE DELEN. UNIONENS POLITIK OCH INRE ÅTGÄRDER

AVDELNING I

Den inre marknaden

Artikel 26 (f.d. artikel 14 EG)

1. Unionen ska besluta om åtgärder i syfte att upprätta den inre marknaden eller säkerställa dess funktion i enlighet med tillämpliga bestämmelser i fördragen.

2. Den inre marknaden ska omfatta ett område utan inre gränser, där fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital säkerställs i enlighet med bestämmelserna i fördragen.

Lag (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden – F (2009:1078) i samma ämne.

3. Rådet ska genom beslut på förslag från kommissionen fastställa de riktlinjer och villkor som är nödvändiga för att säkerställa väl avvägda framsteg inom alla berörda sektorer.

Artikel 27 (f.d. artikel 15 EG)

Kommissionen ska, när den utformar sina förslag i syfte att nå de mål som uppställts i artikel 26, ta hänsyn till de påfrestningar som vissa ekonomier på olika utvecklingsnivåer kommer att utsättas för vid upprättandet av den inre marknaden, och den får föreslå lämpliga bestämmelser.

Om dessa bestämmelser får formen av undantag, måste de vara av tillfällig natur och medföra minsta möjliga störning av den inre marknadens funktion.

AVDELNING II

Fri rörlighet för varor

Artikel 28 (f.d. artikel 23 EG)

1. Unionen ska innefatta en tullunion, som ska omfatta all handel med varor och som ska innebära att tullar på import och export samt alla avgifter med motsvarande verkan ska vara förbjudna mellan medlemsstaterna och att en gemensam tulltaxa gentemot tredje land ska införas.

2. Bestämmelserna i denna avdelning artikel 30 och kapitel 3 ska tillämpas på varor med ursprung i medlemsstaterna samt på varor som kommer från tredje land och som är i fri omsättning i medlemsstaterna.

Syfte 87/75 Bresciani. Bevisning för en varus unionskaraktär C-237/96 Amelynck. Gäller både inomstatliga och mellanstatliga avgifter av samma beskaffenhet som en tull C-72/03 Carbonati Apuani. Exempel miljöavgift på gasledning som transporterar naturgas från Algeriet C-173/05 kommissionen/Italien. Se i övrigt anm. vid art. 30 FEUF.

Artikel 29 (f.d. artikel 24 EG)

Varor som kommer från tredje land ska anses vara i fri omsättning i en medlemsstat, om importformaliteterna har uppfyllts och tillämpliga tullar och avgifter med motsvarande verkan har tagits ut i denna medlemsstat och hel eller partiell restitution av sådana tullar och avgifter inte har lämnats.

Definition av "varor" 7/68 kommissionen/Italien (produkter som kan värderas i pengar och därmed vara föremål för kommersiella transaktioner, bl.a. omfattas föremål av konstnärligt eller historiskt värde), C-393/92 Almelo, (elektricitet), C-2/90 kommissionen/Belgien, (såväl återvinningsbart som icke återvinningsbart avfall), 7/78 Thompson (mynt, ej betalningsmedel).

Kapitel 1. Tullunionen

Artikel 30 (f.d. artikel 25 EG)

Tullar på import och export samt avgifter med motsvarande verkan ska vara förbjudna mellan medlemsstaterna. Detta förbud ska tillämpas även på tullar av fiskal karaktär.

Direkt effekt **26/62** Van Gend & Loos. Åtgärder där det har skett en fullständig harmonisering på unionsnivå ska bedömas mot bakgrund av harmoniseringsbestämmelserna och inte mot bakgrund av de primärrättsliga bestämmelserna **C-573/12** Ålands Vindkraft och **C-305/17** FENS (avgift på överföring av elektricitet som produceras inom det nationella territoriet och som är avsedd för export). *Definition* **2/69** Diamantarbeiders (avgift som införs ensidigt på inhemska eller utländska varor på grund av att dessa passerar gränsen). Gäller även avgifter som tas ut vid passage av interna gränser **C-485/93** Simitzi, **C-72/03** Carbonati Apuani. *Exempel* **C-16/94** Dubois (ersättning för kostnader för kontroller och formaliteter), **24/68** kommissionen/Italien (statistiskavgift), **229/87** kommissionen/Grekland (pris- och valutakontroll), **34/73** Variola (avgifter för lossning i inhemska hamnar), **7/68** kommissionen/Italien (avgifter för export av speciella föremål), **132/80** United Foods (avgifter vid olika hygien- och hälsoskydds-kontroller m.m.), **C-293/02** Jersey Produce Marketing Organisation Ltd (avgifter vid export av potatis). *Undantagsmöjligheter* Förbudet är allmänt och absolut **C-441/98** och **C-442/98** Michailidis. Art. 36 FEUF är inte tillämplig **46/76** Bauhuis. Motprestation till importören **C-87/75** Bresciani (inte hygien- och hälsoskydds-kontroller). Avgiften ska stå i proportion till kostnaden **170/88** Ford España. Kontroll som genomförs i enlighet med *unionsbestämmelser* och i enlighet med *internationella åtaganden* **18/87** kommissionen/Tyskland, **C-111/89** Bakker. *Avgränsning till art. 110 FEUF*: **77/76** Gucchi och **C-517/04** Visserijbedrijf D.J. Koorstra & Zn. vof. **C-76/17** Petrotel-Lukoil et Georgescu. Avsaknad av inhemsk produktion **78/76** Steinike & Weinlig, **193/85** Co-Frutta. *Återbetalning av felaktigt uppburna avgifter* **199/82** San Giorgio, **C-218/95** Comateb, **C-94/10** Danfoss. *Preskription* **C-90/94** Haahr Petroleum, **C-188/95** Fantask, **C-231/96** Edis, **C-88/99** Roquette Frères. *Räntekrav* **C-279/96** Ansaldo.

Artikel 31 (f.d. artikel 26 EG)

Tullsatser i den gemensamma tulltaxan ska fastställas av rådet på förslag från kommissionen.

Artikel 32 (f.d. artikel 27 EG)

När kommissionen ska fullgöra sina uppgifter enligt detta kapitel ska den vägledas av

- nödvändigheten av att främja handelsutbytet mellan medlemsstaterna och tredje land,
- utvecklingen av konkurrensförhållandena inom unionen, i den mån denna utveckling medför en ökning av företagens konkurrensförmåga,
- unionens försörjningsbehov i fråga om råvaror och halvfabrikat, varvid kommissionen ska beakta att konkurrensvillkoren mellan medlemsstaterna med avseende på bearbetade varor inte snedvrids,
- nödvändigheten av att undvika allvarliga störningar i medlemsstaternas ekonomier och av att trygga en rationell utveckling av produktionen och en ökning av konsumtionen inom unionen.

Kapitel 2. Tullsamarbete

Artikel 33 (f.d. artikel 135 EG)

Inom fördragets tillämpningsområde ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet vidta åtgärder för att förstärka tullsamarbetet mellan medlemsstaterna och mellan de senare och kommissionen.

Kapitel 3. Förbud mot kvantitativa restriktioner mellan medlemsstaterna

Artikel 34 (f.d. artikel 28 EG)

Kvantitativa importrestriktioner samt åtgärder med motsvarande verkan ska vara förbjudna mellan medlemsstaterna.

Direkt effekt **74/76** Iannelli – Tveksamt om horisontell direkt effekt **311/85** Vlaamse Reisbureaus, **58/80** Dansk Supermarked (avtal mellan privata aktörer kan inte motivera undantag), **C-171/11** Fra.bo (tillämplig på privat certifieringsorgan). Definition av "varor", se anm. vid art. 29 FEUF. *Vidsträckt statsbegrepp* **249/81** kommissionen/Irland (statlig finansiering av reklamkampanj), **222/82** Apple and Pear Development Council (organ som inrättats av regeringen och finansieras genom avgifter för odlare), **C-292/92** Hünemund (yrkesorganisation), **C-325/00** kommissionen/Tyskland (av staten kontrollerat aktiebolag). Statens skyldighet att förhindra handelsbegränsande åtgärder från enskilda **C-265/95** kommissionen/Frankrike (överfall/skadegörelse av utländska lastbilstransporter). *Intern situationer* **286/81** Oosthoek, **C-448/98** Guimont. *Förbudets omfattning* **8/74** Dassonville (direkt eller indirekt, faktiskt eller potentiellt hinder, t.ex. avseende benämning, form, storlek, vikt, sammansättning, utformning, märkning och förpackning) – Ang. potentiella effekter av en reglering, se **C-184/96** kommissionen/Frankrike och **C-167/17** Asociación Nacional de Productores de Ganado Porcino – Regler avseende användningen av en vara **C-110/05** kommissionen/Italien – En åtgärd som kan hindra import ska anses utgöra ett hinder för den fria rörligheten för varor även om hindret är obetydligt **C-220/15** Tyskland/kommissionen. *Begränsning* **C-267/91** Keck (regler om försäljningsformer som såväl rättsligt som faktiskt påverkar avsättningen av inhemska varor och varor från andra medlemsstater på samma sätt). *Exempel* försäljningsåtgärder – **C-412/93** Leclerc Siplec (bestämmelser om förbud mot viss form av reklam), **C-69/93** Punto Casa (butikens öppettider), **C-391/92** kommissionen/Grekland (förbud mot att sälja vissa varor i vissa butiker). *Villkoret "påverkar på samma sätt"* **C-254/98** TK-Heimdienst, **C-405/98** Gourmet, **C-416/00** Morellato, **C-322/01** DocMorris, **C-441/04** A-Punkt Schmuckhandel, **C-108/09** Ker-Optika (förbud mot att sälja via Internet påverkar inte på samma sätt). Krav på tillstånd för försäljning av "bake-off"-varor inte regler om säljformer **C-158/04** och **C-159/04** Alfa Vita Vassilopoulos och Carrefour-Marinopoulos. Nationella åtgärder med *alltför osäkra* och *indirekta* verkningar **C-379/92** Peralta. Varor som omfattas av förbud i alla medlemsstater (narkotika) **C-137/09** Josemans. *Avgränsning mot art. 110*

FEUF C-383/01 De Danske Bilimportører (registreringsavgift på nya fordon). *Undantagsmöjligheter – Icke-diskriminerande åtgärder* kan motiveras dels mot bakgrund av art. 36 FEUF (se anm. vid art. 36 FEUF), dels mot bakgrund av s.k. tvingande hänsyn, **120/78 Rewe-Zentral**. *Exempel* på tvingande hänsyn: **58/80** Dansk Supermarked (god handelsled), **C-315/92 Clinique** och **C-470/93 Mars** (konsumentskydd), **302/86** kommissionen/Danmark, **C-142/05** Mickelsson och Roos (miljöskydd), **155/80** Oebel (förbättra arbetsvillkoren), **823/79** Carciati (effektiv skattekontroll), **60** och **61/84** Cinéthèque (biografvisning av filmverk), **145/88** Torfaen Borough Council (vissa sociala och kulturella förhållanden). Hänsyn till *grundläggande principer* kan utgöra tvingande hänsyn **C-368/95** Familiapress (yttrandefrihet) och **C-112/00** Schmidberger (mötesfrihet). Målsättningar av rent ekonomisk natur kan inte åberopas, däremot risken för att den ekonomiska balansen i systemet för social trygghet allvarligt rubbas **C-120/95** Decker. Möjligheten att åberopa undantag upphör vid harmonisering **C-221/00** kommissionen/Österrike. De skal som en medlemsstat kan åberopa ska åtföljas av ändamålsenlig bevisning eller en bedömning av lämpligheten och proportionaliteten av åtgärden samt detaljerade uppgifter till stöd för medlemsstatens argument **C-254/05** kommissionen/Belgien. *Diskriminerande åtgärder* kan i princip endast motiveras mot bakgrund av art. 36 FEUF (se anm. vid art. 36 FEUF). *Proportionalitet* **261/81** Rau (margarin/smör) och **178/84** kommissionen/Tyskland (renhetskrav för öl), **C-1/90** Aragonesa (spansk alkoholreklam), **C-473/98** Toolex Alpha (farliga produkter). Senare rättspraxis ang. proportionalitet **C-405/98** Gourmet (svensk alkoholreklam), **C-192/01** kommissionen/Danmark (vitaminer), **C-262/02** kommissionen/Frankrike (fransk alkoholreklam), **C-320/03** kommissionen/Österrike (förbud mot tung trafik på viktig motorväg i syfte att säkerställa luftkvalitet inte proportionellt), **C-170/04** Rosengren m.fl. och **C-186/05** kommissionen/Sverige (förbud mot privatimport av alkoholdrycker inte ändamålsenligt och proportionellt), **C-244/06** Dynamic Medien (nationellt förbud mot postorderförsäljning av videogram som inte granskats och försetts med åldersgräns för visning av nationell myndighet kan vara proportionellt), **C-141/07** kommissionen/Tyskland (direktleverans av läkemedel till sjukhus), **C-142/05** Mickelsson och Roos och **C-433/05** Sandström (förbud mot användning av vattenskotrar utanför allmänna farleder), **C-333/08** kommissionen/Frankrike (krav om förhandstillstånd för processhjälpmedel i livsmedel inte proportionellt, klausul om ömsesidigt godkännande). Förbud mot import av blod som inte lämnats utan betalning och ersättning för blodgivarens utlägg inte proportionellt **C-421/09** Humanplasma. Offentlig upphandling till sjukhus med krav på att dessa i första hand ska anskaffa läkemedel som tillverkats av inhemska plasma **C-296/15** Medisanus. Parallellimport av läkemedel **C-387/18** Delfarma, **C-224/20** Merck Sharp & Dohme m.fl. samt **C-253/20** Impexco (ompaketering av generiska läkemedel) – Sträng proportionalitetsbedömning av sektoriellt körförbud på motorväg för att minska utsläpp **C-28/09** kommissionen/Österrike. Förbud mot varor som inte CE-märkts inte proportionellt **C-385/10** Elenca. Proportionalitetsbedömning i mål om minimipris på alkohol **C-333/14** The Scotch Whisky Association. – Prisbindning för försäljning av receptbelagda humanläkemedel i apotek **C-148/15** Deutsche Parkinson Vereinigung. – Parallellimport av läkemedel **C-488/20** Delfarma samt veterinärmedicinska läkemedel **C-114/15** Audace m.fl. – Regionala förordningar som inför kostnadsfri distribution av el som producerats från förnybara energikällor **C-492/14** Essent Belgium – Fastställande av maximala doser vid saluföring av kosttillskott **C-672/15** Noria Distribution – Import av hållbar biogas från andra medlemsstater **C-549/15** E.ON Biofor Sverige. Lagstiftning i en medlemsstat enligt vilken det till skydd för minderåriga krävs åldersgräns för och märkning av program **C-662/21** Booky.fi.

MD 2003:5 (förbud mot reklam i periodiska skrifter opropotionellt).

Artikel 35 (f.d. artikel 29 EG)

Kvantitativa exportrestriktioner samt åtgärder med motsvarande verkan ska vara förbjudna mellan medlemsstaterna.

Direkt effekt **83/78** Pigs Marketing Board. Omfattar *diskriminerande åtgärder* **C-5/94** Hedley Lomas, men *ej icke-diskriminerande åtgärder* **15/79** Groenveld (hästkött), **155/80** Oebel (nattarbete), **C-3/91** Exportur (ursprungsbeteckning), **C-332/89** Marchandise (öppetider), **C-293/02** Jersey Produce Marketing Organisation Ltd (krav på registrering och skyldighet att ingå avtal), **C-209/98** Entreprenörforeningens Affalds/Miljøsektion (avfall – miljö), **C-469/00** Ravil (ursprungsbeteckning), **C-12/02** Grilli (registrering av bilar). Se dock också ang. nationellt förbud som har mer omfattande konsekvenser för gränsöverskridande försäljning **C-205/07** Gysbrechts. Begränsning av ett apoteks möjlighet att lämna ut receptbelagda läkemedel **C-222/18** VIPA. *Slumpartade och indirekta effekter* **C-412/97** Italo Fenocchio. Inskränkningar kan motiveras mot bakgrund av art. 36 FEUF, se anm. vid art. 36 FEUF. EUF fördragets bestämmelser om fri rörlighet för varor ska tillämpas i fråga om elektricitet **C-648/18** Hidroelectrica.

Artikel 36 (f.d. artikel 30 EG)

Bestämmelserna i artiklarna 34 och 35 ska inte hindra sådana förbud mot eller restriktioner för import, export eller transitering som grundas på hänsyn till allmän moral, allmän ordning eller allmän säkerhet eller intresset att skydda människors och djurs hälsa och liv, att bevara växter, att skydda nationella skatter av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde eller att skydda industriell och kommersiell äganderätt. Sådana förbud eller restriktioner får dock inte utgöra ett medel för godtycklig diskriminering eller innefatta en förtäckt begränsning av handeln mellan medlemsstaterna.

Uppräkningen av undantag är uttömmande och tolkas restriktivt **113/80** kommissionen/Irland (varken konsumentskydd eller god handelsled). Endast skyddsåtgärder av icke-ekonomisk natur kan godtas **238/82** Duphar. Tillämpning i samband med export och harmonisering **C-5/94** Hedley Lomas. *Allmän moral* **34/79** Henn och Darby (pornografiska artiklar), **121/85** Conegate (sexdockor). *Allmän ordning* **177/83** Ringelbah (ej konsumentskydd), **7/78** Thompson (berättigat – rätten att prägla mynt). *Allmän säkerhet* **231/83** Cullet (reglering av bränslepriser), **72/83** Campus Oil (försörjning av petroleumprodukter), **C-367/89** Richardt (tillstånd för transitering av strategiskt materiel). *Människors hälsa och liv* **90/86** Zoni (kemiska tillsatser i pasta), **C-473/98** Toolex Alpha (trikloretylen), **C-192/01** kommissionen/Danmark (vitaminer). **C-488/20** Delfarma en bestämmelse som medför att godkännandet för parallellimport av ett läkemedel automatiskt upphör att gälla enbart på grund av att referensgodkännandet löper ut, utan att det görs någon bedömning av de risker som läkemedlet medför, ansågs opropotionerligt. *Djurs hälsa och liv* **C-67/97** Bluhme (bruna bin). *Miljö* **2/90** kommissionen/Belgien (avfall), **C-379/98** PreussenElectra (el), **C-573/12** Ålands Vindkraft (gröna elcertifikat). *Patent* **15/74** Centrafarm Sterling (konsumtion), **187/80** Merck I (avsaknad av skydd i annan medlemsstat), **19/84** Pharmon (tvångslicens), **C-267/95** Merck II. *Varumärken* **C-16/74** Centrafarm (konsumtion), **C-10/89** HAG II (expropriation av varumärke), **C-9/93** IdéalStandard (frivillig överlåtelse), **C-436/93** Bristol-Myers Squibb (ompaketering), **C-379/97** Upjohn (utbyte av varumärke), **C-349/95** Loendersloot (ommärkning), **C-337/95** Dior och **C-63/97** BMW (användning av varumärke i annonsering). *Ej internationell konsumtion* **C-355/96** Silhouette, **C-173/98** Sebago, **C-414/99** Davidoff (samtycke till att varor släpps ut). *Upphovs rätt* **55** och **57/80** GEMA (grammofonskivor), **78/70** Deutsche Grammophon (ljudinspelningar), **341/87** EMI Electrola (skill-

nader i skyddstiden), **158/86** Warner Brothers (uthyrning av videokassetter), **C-5/11** Donner (skilnad i skydd). *Mönster* **53/87** Renault (bilreservdelar), **144/81** Keurkoop (handväskor). *Ursprungsbeteckningar* **C-3/91** Exportur, **C-324/94** Pistre. Ang. skydd för en enkel och indirekt härkomstbeteckning samt skydd enl. **förordning (EG) nr 510/2006** och **förordning (EG) nr 2081/92**, se **C-478/07** Budějovický Budvar. *Proportionalitet* **40/82** kommissionen/Förenade kungariket (fjäderfä), **124/81** kommissionen/Förenade kungariket (UHT-mjölk). Se även anm. vid art. 34 FEUF.
R 2007:77 anm. vid lagen 1992:860 3 §.

Artikel 37 (f.d. artikel 31 EG)

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att statliga handelsmonopol anpassas på sådant sätt att ingen diskriminering med avseende på anskaffnings- och saluföringsvillkor föreligger mellan medlemsstaternas medborgare.

Bestämmelserna i denna artikel ska tillämpas på varje organ genom vilket en medlemsstat, rättsligt eller i praktiken, direkt eller indirekt kontrollerar, styr eller märkbart påverkar import eller export mellan medlemsstaterna. Dessa bestämmelser ska även tillämpas på monopol som staten överlåtit på andra.

2. Medlemsstaterna ska inte vidta några nya åtgärder som strider mot de principer som anges i punkt 1 eller som begränsar räckvidden av de artiklar som avser förbud mot tullar och kvantitativa restriktioner mellan medlemsstaterna.

3. Om ett statligt handelsmonopol har en reglering som är utformad för att underlätta avsättningen eller det ekonomiska utbytet av jordbruksprodukter ska vid tillämpningen av reglerna i denna artikel likvärdiga garantier för sysselsättning och levnadsstandard tillförsäkras berörda producenter.

Syfte **91/78** Hansen (att underkasta ett statligt monopolis försäljningspolitik villkoren för den fria rörligheten för varor och kravet att produkter som importerats från andra medlemsstater ska tillförsäkras lika möjligheter). *Omfattning*: förbud mot import- och exportmonopol **59/75** Manghera (tobaksvaror), **C-347/88** kommissionen/Grekland (olja produkter), **C-157/94** kommissionen/Nederländerna (elektricitet). Ang. detaljhandelsmonopol – krav på allmänintresse och icke-diskriminering (insyn i inköspolitiken, motivering av avslagsbeslut och möjlighet till oberoende överprövning) se **C-189/95** Franzén (det svenska detaljhandelsmonopolet för alkoholprodukter), **C-438/02** Hanner (det svenska apoteksmonopolet). Avgränsning i förhållande till art. 34 FEUF **C-170/04** Rosengren och **C-186/05** kommissionen/Sverige (förbud mot privatimport av alkoholdrycker), **C-456/10** ANETT (monopol på försäljning av tobaksvaror och förbud mot import av tobaksvaror), distansförsäljning av alkoholprodukter **C-198/14** Visnapuu.

AVDELNING III

Jordbruk och fiskeri

Artikel 38 (f.d. artikel 32 EG)

1. Unionen ska fastställa och genomföra en gemensam jordbruks- och fiskeripolitik.

Den inre marknaden ska även omfatta jordbruk, fiskeri och handel med jordbruksprodukter. Med jordbruksprodukter ska förstås jordens, husdjurskötselns och fiskets produkter samt produkter i första bearbetningsleddet som har direkt samband med dessa produkter. Hänvisningar till den gemensamma jordbrukspolitiken eller jordbruket och användningen av bestämningen "jordbruk" ska anses omfatta även fiskerisektorn med beaktande av de särskilda kännetecknen för denna sektor.

2. Om inte annat föreskrivs i artiklarna 39–44 ska reglerna för den inre marknaden upprättande och funktion tillämpas på jordbruksprodukter.

3. De varor för vilka bestämmelserna i artiklarna 39–44 gäller är upptagna i den lista som har fogats som bilaga I.

4. Den inre marknaden funktion och utveckling i fråga om jordbruksprodukter ska åtföljas av upprättandet av en gemensam jordbrukspolitik.

Definitionen av jordbruk varierar och bestäms i sekundärrätten **85/77** Azienda avicola Sant'Anna. Ang. produktomfattning, se **C-250/92** Göttrup-Klim. Begrepp i bilaga I (förut bilaga II) tolkas mot bakgrund av den gemensamma tulltaxan **77/83** CILFIT. Nationella och gemensamma marknadsorganisationer måste anpassas till övriga bestämmelser om upprättande av den gemensamma marknaden **48/74** Charmasson, **80/77** och **81/77** Société Les Commissionnaires Réunis. Ang. medlemsstaternas utrymme för nationella åtgärder när en gemensam organisation av marknaden har beslutats, se **C-283/03** Kuipers. Jordbruksprodukter som inte omfattas av någon gemensam marknadsorganisation omfattas av de allmänna bestämmelserna om upprättande av den gemensamma marknaden **68/76** kommissionen/Frankrike, **288/83** kommissionen/Irland. Jordbruksbestämmelserna har företräde framför övriga bestämmelser om upprättande av den gemensamma marknaden **83/78** Redmond, **177/78** McCarren. Förbud mot diskriminering uttryckt för den allmänna likhetsprincipen **C-611/17** Italien/rådet.

Ang. *bilaga I* (förut bilaga II) se **Regeringens tillkännagivande (1995:642)** av **Bilaga I lista G** och **Bilaga II till Fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen**.

Artikel 39 (f.d. artikel 33 EG)

1. Den gemensamma jordbrukspolitiken ska ha som mål att

a) höja produktiviteten inom jordbruket genom att främja tekniska framsteg och genom att trygga en rationell utveckling av jordbruksproduktionen och ett optimalt utnyttjande av produktionsfaktorerna, särskilt arbetskraften,

b) på så sätt tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig levnadsstandard, särskilt genom en höjning av den individuella inkomsten för dem som arbetar i jordbruket,

- c) stabilisera marknaderna,
- d) trygga försörjningen,
- e) tillförsäkra konsumenterna tillgång till varor till skäliga priser.

2. Vid utformningen av den gemensamma jordbrukspolitiken och de särskilda åtgärder som krävs för att tillämpa den ska hänsyn tas till

- a) jordbruksnäringsens särskilda karaktär som är en följd av jordbrukets sociala struktur och av strukturella och naturbetingade olikheter mellan olika jordbruksregioner,
- b) nödvändigheten av att gradvis genomföra lämpliga anpassningsåtgärder,
- c) det faktum att jordbruket i medlemsstaterna utgör en sektor som är nära förbunden med ekonomin i dess helhet.

Ang. EU-förordning 543/2011: Fråga om återkrav av EU-stöd **HFD 2016:13**.

Ang. gemenskapens rätt att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att uppnå målen med jordbrukspolitiken, se **41–44/70** International Fruit. Betr. förhållandet till *konkurrenspolitiken*, se **280/93** Tyskland/rådet. Vid konflikt mellan olika mål kan företräde ges med hänsyn till ekonomiska faktorer eller förhållanden **C-137/00** Milk Marque och National Farmers' Union. Ang. förenligheten mellan rättspraxis rörande art. 39 och bestämmelserna i **direktiv 2004/38** om rätt att uppbära förmåner för arbetssökande, se **C-22/08** och **C-23/08** Vatsouras.

Artiklarna 40 och 41 (f.d. artiklarna 34 och 35 EG)

(Innehåller ytterligare best. om en gemensam jordbrukspolitik.)

Artikel 42 (f.d. artikel 36 EG)

Bestämmelserna i kapitlet om konkurrensregler ska tillämpas på produktion av och handel med jordbruksprodukter endast i den mån Europaparlamentet och rådet, med hänsyn till målsättningen i artikel 39, beslutar detta inom ramen för bestämmelserna i artikel 43.2 och enligt det förfarande som anges där.

Rådet får på förslag av kommissionen tillåta stöd

- a) för att skydda företag som är missgynnade genom strukturella eller naturbetingade förhållanden,
- b) inom ramen för ekonomiska utvecklingsprogram.

Endast tillämplig på jordbruksprodukter som är uppräknade i bilaga I (föret bilaga II) **61/80** Coöperatieve Stremsel. Målen för den gemensamma jordbrukspolitiken har företräde framför konkurrensbestämmelserna **C-137/00** Milk Marque och National Farmers' Union (nationella myndigheter är i princip behöriga att tillämpa nationell konkurrensrätt på ett mejerikooperativ). Ang. parallell tillämpning av konkurrensbestämmelserna, se **C-319/93**, **C-40/94** och **C-224/94** Dijkstra m.fl. Betr. tillämpningen av bestämmelserna om statligt stöd, se **C-346/03** och **C-529/03**, Atzeni m.fl.

Artiklarna 43 och 44 (f.d. artiklarna 37 och 38 EG)

(Innehåller ytterligare best. om en gemensam jordbrukspolitik.)

AVDELNING IV

Fri rörlighet för personer, tjänster och kapital

Kapitel 1. Arbetstagare

Artikel 45 (f.d. artikel 39 EG)

1. Fri rörlighet för arbetstagare ska säkerställas inom unionen.

2. Denna fria rörlighet ska innebära att all diskriminering av arbetstagare från medlemsstaterna på grund av nationalitet ska avskaffas vad gäller anställning, lön och övriga arbets- och anställningsvillkor.

3. Den ska, med förbehåll för de begränsningar som grundas på hänsyn till allmän ordning, säkerhet och hälsa, innefatta rätt att

- a) anta faktiska erbjudanden om anställning,
- b) förflytta sig fritt inom medlemsstaternas territorium för detta ändamål,
- c) uppehålla sig i en medlemsstat i syfte att inneha anställning där i överensstämmelse med de lagar och andra författningar som gäller för anställning av medborgare i den staten,
- d) stanna kvar inom en medlemsstats territorium efter att ha varit anställd där, på villkor som ska fastställas av kommissionen i förordningar.

4. Bestämmelserna i denna artikel ska inte tillämpas på anställning i offentlig tjänst.

Direkt effekt **41/74** Van Duyn och **C-716/17** A (skuldsaneringsförfarande) – Horisontell direkt effekt **C-281/98** Angonese – Kan även åberopas av arbetsgivare **C-350/96** Clean Car Autoservice och av privata arbetsförmedlingar **C-208/05** ITC. Tillämplig på kollektivavtal **C-379/09** Casteels, tillämplig på enskilda avtal, även fråga om rättsverkan **C-172/11** Erny. *Tillämpningsområde* Unionsmedborgare som förvärsarbetar i en annan medlemsstat än den där de har hemvist **C-527/06** Renneberg, **C-457/12** S. och G. (härledd uppehållsrätt för familjemedlemmar som är tredjelandsmedborgare – Medborgare som har förvärsarbetat i en annan medlemsstat än den där de är bosatta **C-152/03** Ritter-Coulais. Tillämplig på regler som styr de ekonomiska förhållandena mellan arbetsgivare inom en verksamhetssektor **C-415/93** Bosman. Professionella eller halvprofessionella idrottsutövares verksamhet **C-519/04** P Meca-Medina och Igor Majcen/kommissionen, **C-325/08** Olympique Lyonnais (utbildningskostnader för fotbollslär-

ling). Kan inte återopas av pensionär som utnyttjat rätten att bosätta sig i en annan medlemsstat utan någon som helst avsikt att där bedriva någon avlönad verksamhet **C-520/04** Turpeinen. Ang. hinder för den fria rörligheten inom en medlemsstat som är en federal stat **C-212/06** Gouvernement de la Communauté française og Gouvernement wallon. Tillämplig på åtgärder som leder till diskriminering mellan arbetstagare som inte är bosatta inom landet **C-512/13** Sopora. *Arbetstagarbegreppet* Autonomt begrepp som inte ska tolkas restriktivt **C-228/07** Petersen och **C-22/08** Vatsouras – Ej entydigt och varierar beroende på det avsedda tillämpningsområdet **C-85/96** Martínez Sala. Ang. definitionen av arbetstagare, se **C-138/02** Collins, **C-456/02** Trojani, **C-228/07** Petersen, **C-94/07** Raccanelli (doktorandstipendium), **C-22/08** Vatsouras (korttidsanställd) – Avtal om intermittent anställning som kan ingås med personer som är under 25 år **C-143/16** Abercrombie & Fitch Italia – EU-tjänstemän omfattas **C-411/98** Ferlini och **C-690/15** de Lobkowicz – Ang. beräkning av svensk föräldrapenning för hemvändande EU-tjänstemän, se **C-137/04** Rockler och **C-185/04** Öberg – Överföring av pensionsrättigheter som förvärvats i ett nationellt pensionssystem till ECB:s pensionssystem **C-404/21** INPS och Repubblica italiana – Även kortvariga anställningar kan omfattas **C-413/01** Ninni-Orasche. Villkor för underordnad ställning **C-151/04** Nadin och Nadin-Lux – Yrkespraktik; rättigheter för tredjelandsmedborgare som är gift med migrerande arbetstagare **C-10/05** Mattern och Cikotic – Ang. gränsdragning mellan "förvärvsverksamhet som arbetstagare" eller "förvärvsverksamhet som egenföretagare", se **C-581/17** Wächtler (Avtal mellan EG och Schweiziska edsförbundet om fri rörlighet för personer). *Hinder* Omfattar direkt och indirekt diskriminerande åtgärder, samt villkor som gäller utan åtskillnad av nationalitet **C-237/94** O'Flynn – Bestämmelser i nationell rätt, genom vilka en medborgare i en medlemsstat hindras eller avskräcks från att lämna sitt hemland för att utöva sin rätt till fri rörlighet, kan utgöra hinder för den fria rörligheten och därmed strida mot unionsrätten **C-415/93** Bosman, **C-190/98** Graf, – Bosättningsvillkor och rätt till studiemedel **C-542/09** kommissionen/Nederländerna, **C-46/12** N. (arbetstagarbegreppet), **C-20/12** Giersch m.fl. (barn till gränsarbetare) – Utflyttningsbeskattning av privatpersoner **C-503/14** kommissionen/Portugal. *Undantag* Begreppet allmän säkerhet avser exceptionella och väl avgränsade fall **C-273/97** Sirdar, **C-285/98** Kreil – Utgör inte hinder för att under vissa förutsättningar begränsa migrerande arbetstagares uppehållsrätt till en viss del av värdmedlemsstatens territorium **C-100/01** Olazabal. *Anställning i offentlig tjänst* Enhetlig tolkning och tillämpning, se **149/79** kommissionen/Belgien – Får inte ligga till grund för diskriminerande åtgärder i fråga om lön eller andra anställnings- och arbetsvillkor gentemot den arbetstagare som väl har fått anställning i offentlig tjänst **152/73** Sotgiu – Omfattar endast sådan myndighetsutövning som är absolut nödvändig för att tillvarata den berörda statens allmänna intressen, vilka inte kan anses hotade när befogenheterna i fråga endast sporadiskt och i undantagsfall utövas av medborgare i andra medlemsstater **C-405/01** Marina Mercante Española. *Tillträde till reglerade yrken* Partiellt och begränsat erkännande av yrkeskvalifikationer **C-330/03** Colegio de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos. Ang. tillträde till utbildningstjänstgöring för juristyrket, se **C-345/08** Pešla. Ang. användning av tjänstefordon registrerade i annan medlemsstat, se **C-464/02** kommissionen/Danmark, **C-151/04** Nadin och Nadin-Lux – Ang. beskattning, se **C-153/03** Ritter-Coulais, **C-182/06** Lakebrink och Peters-Lakebrink, **C-527/06** R.H.H. Renneberg, **C-269/09** kommissionen/Spanien (nekande av likviditetsfördel vid flyttning av skattskyldig persons hemvist till utlandet). *Tillämpning* Hinder för att en EU-tjänsteman åläggs att betala olika sociala avgifter på inkomst av fast egendom i den medlemsstat där han eller hon har skatterättsligt hemvist **C-690/15** de Lobkowicz. Ej hinder mot förlust av rösträtt vid val av arbetstagarrepresentanter i ett bolags övervakande organ när en arbetstagare lämnar sin tjänst och anställs av ett dotterbolag i samma koncern med säte i en annan medlemsstat **C-566/15** Erzberger. Hinder mot skyldighet för arbetstagare att registrera ett fordon som är huvudsakligen avsett att användas i annan medlemsstat **C-420/15** U. Lön för läkare under specialistutbildning med krav på lokal tjänstgöring under en viss tid efter det att utbildningen genomförts **C-419/16** Simma Federspiel. Bevisvärde av E 101-intyg **C-359/16** Altun m.fl. (Intyg som erhållits eller återopats på ett bedrägligt sätt) och **C-527/16** Alpenrind (utsänd arbetstagare ersätter en utstationerad person). Begreppet "utstationerad arbetstagare" **C-16/18** Dobersberger. Utstationeringsdirektivet är tillämpligt på tillhandahållande av gränsöverskridande tjänster inom vägtransportsektorn **C-815/18** Federatie Nederlandse Vakbeweging (cabotagetrafik). Kravet på att sanktioner vid utstationering ska vara proportionella har direkt effekt **C-205/20** Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Direkt effekt). Ang. arbetssökandes skyldighet att fortfarande söka arbete och att verkligen ha möjlighet att få anställning som villkor för uppehållsrätt se **C-710/19** G. M. A. (arbetssökande). Nationell lagstiftning enligt vilken registrering i det nationella folkbokföringsregistret av ett partnerskap, som lagligen ingåtts och registrerats i en annan medlemsstat, är en förutsättning för beviljande av efterlevandepension **C-731/21** Caisse nationale d'assurance pension.

Ang. giltighet av vitesklausul för flygförare avseende skyldighet att vara kvar i anställningen under viss tid **AD 2002:15** – Föreskrifter utfärdade av Arbetsmarknadsstyrelsen om beräkning av arbetslöshetsersättning till företagare ansågs i ett visst hänseende strida mot unionsrätten **R 2004:53** – En person, som var bosatt och skattskyldig i Sverige men arbetade i Danmark, ansågs ha rätt till avdrag för avgift till dansk arbetslöshetskassa **R 2004:86** – Särskilda inkomstskatten för personer som är bosatta i utlandet (s.k. SINK) ansågs till viss del strida mot art. 45 FEUF **C-169/03** Wallentin, **R 2004:111**.

Se även **Lag (1999:678) om utstationering av arbetstagare**.

Artikel 46 (f.d. artikel 40 EG)

Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén utfärda direktiv eller förordningar i vilka de åtgärder anges som är nödvändiga för att genomföra den fria rörlighet för arbetstagare som definieras i artikel 45, och därvid särskilt

- säkerställa ett nära samarbete mellan nationella arbetsmarknadsmyndigheter,
- avveckla sådana administrativa förfaranden och sådan administrativ praxis samt sådana kvalifikationstider för tillträde till lediga anställningar som har sin grund antingen i inhemsk lagstiftning eller i avtal som tidigare har ingåtts mellan medlemsstaterna, och som skulle kunna hindra den fria rörligheten för arbetstagare om de behövs,
- avveckla alla sådana kvalifikationstider och andra restriktioner, som föreskrivs antingen i inhemsk lagstiftning eller i avtal som tidigare har ingåtts mellan medlemsstaterna, och som för arbetstagare från övriga medlemsstater uppställer andra villkor i fråga om fritt val av anställning än för inhemska arbetstagare,
- inrätta system för arbetsförmedling som kan skapa balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetsmarknaden på ett sätt som undanröjer allvarliga risker för levnadsstandarden och sysselsättningsnivån inom olika regioner och industrier.

Artikel 47 (f.d. artikel 41 EG)

Medlemsstaterna ska inom ramen för ett gemensamt program främja utbytet av unga arbetstagare.

Artikel 48 (f.d. artikel 42 EG)

Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta om sådana åtgärder inom den sociala trygghetens område som är nödvändiga för att genomföra fri rörlighet för arbetstagare och därvid särskilt införa ett system som tillförsäkrar migrerande arbetstagare och egenföretagare samt deras familjemedlemmar att

a) alla perioder som beaktas enligt lagstiftningen i de olika länderna läggs samman för förvärvande och bibehållande av rätten till förmåner och för beräkning av förmånernas storlek,

b) förmånerna betalas ut till personer bosatta inom medlemsstaternas territorier.

Om en rådsmedlem förklarar att ett utkast till lagstiftningsakt enligt första stycket skulle negativt påverka viktiga aspekter av dennes sociala trygghetssystem, särskilt dess omfattning, kostnader eller ekonomiska struktur, eller påverka den ekonomiska jämvikten i det systemet, får den rådsmedlemmen begära att utkastet överlämnas till Europeiska rådet. I detta fall ska det ordinarie lagstiftningsförfarandet tillfälligt upphävas. Efter diskussion ska Europeiska rådet inom fyra månader från det tillfälliga upphävandet antingen

a) hänskjuta utkastet till rådet, varvid det tillfälliga upphävandet av det ordinarie lagstiftningsförfarandet avbryts, eller

b) underlåta att vidta någon åtgärd eller begära att kommissionen lägger fram ett nytt förslag; i så fall ska den akt som ursprungligen föreslogs anses som icke antagen.

Tillämpningsområde – Ej horisontell direkt effekt **C-379/09** Casteels. Person som vare sig bott eller arbetat i annan medlemsstat **C-396/05**, **C-419/05**, **C-450/05** Habelt m.fl. *Arbetsstagare* – En person är arbetstagare då han är obligatoriskt eller frivilligt försäkrad, om så bara mot en enda risk, enl. ett allmänt eller särskilt system för social trygghet, oavsett om ett anställningsförhållande föreligger **C-85/96** Martínez Sala. *Koordinering av lagstiftning* – En utvidgning av en arbetstagares verksamhet till fler än en medlemsstat eller överföring av verksamheten till en annan medlemsstat kan vara mer eller mindre fördelaktig eller ofördelaktig för arbetstagaren, med avseende på socialt skydd **C-393/99** och **C-394/99**, Hervein och Hervillier, **C-208/07** von Chamier-Glisczinski. Föreskriver att system för att samordna medlemsstaternas lagstiftning, inte för att harmonisera dem **C-45/98** van der Berg och Giesen. *Bosättningskrav* vid beviljande av en icke avgiftsfinansierad förmån kan vara berättigat om förmånen är nära knuten till sociala förhållanden **313/86** Lenoir.

Arbets sökande i annan medlemsstat, som återvänt inom en tremånadersperiod, ansågs efter hemkomsten ha fortsatt rätt till arbetslöshetsersättning **R 2003:96** – En person som arbetade och bodde i Sverige ansågs ha rätt till föräldrapenningförmån för vård av hans i Finland bosatta barn med bortseende från bosättningskravet i 4 kap. 1 § 2 st. lagen (1962:381) om allmän försäkring **R 2003:65** – Arbets sökande i annat EU-land ansågs vara tillgänglig för arbetsförmedlingen även under sådana enstaka dagar då hon uppburit föräldrapenning för vård av sjukt barn **R 2002:72**.

Kapitel 2. Etableringsrätt**Artikel 49** (f.d. artikel 43 EG)

Inom ramen för nedanstående bestämmelser ska inskränkningar för medborgare i en medlemsstat att fritt etablera sig på en annan medlemsstats territorium förbjudas. Detta förbud ska även omfatta inskränkningar för medborgare i en medlemsstat som är etablerad i någon medlemsstat att upprätta kontor, filialer eller dotterbolag.

Etableringsfriheten ska innefatta rätt att starta och utöva verksamhet som egenföretagare samt rätt att bilda och driva företag, särskilt bolag som de definieras i artikel 54 andra stycket, på de villkor som etableringslandets lagstiftning föreskriver för egna medborgare, om inte annat följer av bestämmelserna i kapitlet om kapital.

Direkt effekt **2/74** Reyners. *Vidsträckt statsbegrepp* **71/76** Thieffry (yrkesorganisation). *”Egenföretagare”* **C-268/99** Jany (förvärvsarbete på eget ansvar utan att vara i underordnad ställning). **C-544/18** Daknevičute (gravid egenföretagare som upphört att vara verksam i slutet av graviditeten och till följd av sviterna av förlossning). *Innebörd* **C-55/94** Gebhard (stadigvarande och kontinuerligt delta i det ekonomiska livet i en annan medlemsstat). *Avgränsningen till art. 56 FEUF (verksamhetens varaktighet)*, se anm. vid art. 57 FEUF. *Bolag* likställs med fysiska personer, se anm. vid art. 54 FEUF. *Interna situationer* **C-112/91** Werner, **C-6/01** Anomar, **C-162/12** Airport Shuttle Express m.fl. *Förmedlingstjänst för transporter med hjälp av en applikation för smarta mobiltelefoner (Uber) kvalificerar som en ”tjänst på transportområdet” i den mening som avses i artikel 58.1 FEUF och ska således vara undantagen från tillämpningsområdet för artikel 56 FEUF, tjänstedirektivet 2006/123 och direktiv 2000/31 **C-434/15** Asociación Profesional Elite Taxi; se även **C-320/16** Uber France. *Ang. begränsning av tillstånd för uthyrning av fordon med förare (Private Hire Vehicles, PHV) till en tredjedel av antalet taxistillstånd, se Grupa Azoty m.fl./kommissionen. Förbudets omfattning* Direkt och indirekt diskriminering **107/83** Klopp (advokat), **197/84** Steinhauser (hyra av lokal), **C-221/89** Factortame (registrering av fartyg). Förbudet omfattar även alla *icke-diskriminerande* regler som gör det *mindre attraktivt* att utöva rätten till fri rörlighet **C-55/94** Gebhard. *Exempel* **C-168/91** Konstantinidis (felaktig transkription av grekiskt namn till latinska bokstäver), **C-193/94** Skanavi (byte av körkort), **C-309/99** Wouters (förbud mot samarbete mellan advokater och revisorer), **C-384/08** Attanasio Group (krav på minimiavstånd mellan bränsledistributionsanläggningar vid vägar). *Maxtaxa för advokatarvode inget hinder för marknads tillträde* **C-565/08** kommissionen/Italien. *Krav på EES-nationalitet* **C-299/02** kommissionen/Nederländerna (fartygsregistrering). *Skyldighet att beakta omständigheter i andra medlemsstater* **C-340/89** Vlassopoulou (utbildning), **C-53/95** Kemmler (sociala bidrag). *Ang. villkor för att i en medlemsstat få tillträde till yrkestiteln psykoterapeut på grundval av ett examensbevis i psykoterapi utfärdad av ett universitet i en annan medlemsstat, se* **C-577/20** Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. *Utbildningsbevis utanför EU* **C-154/93** Tawil-Albertini, **C-319/92** Haim, **C-238/98** Hocsman. *Utgör inte hinder för en medlemsstatslagstiftning som**

i princip ålägger universitet och högskolor en skyldighet att uteslutande ge undervisning på den medlemsstatens officiella språk **C-391/20** Boriss Cilevičs m.fl. *Beskattning* **C-80/94** Wielockx, **C-107/94** Asscher, **C-346/04** Conijn, **C-470/04** N, **C-593/14** Masco Denmark och Damixa (underkapitalisering av dotterbolag), **C-608/17** Holmen (avdrag för slutliga förluster), se ytterligare anm. vid art. 54 FEUF. *Tilldelning av koncession/kontrakt som inte omfattas av regelverket för offentlig upphandling* **C-231/03** Coname, **C-458/03** Parking Brixen, **C-410/04** ANAV, **C-532/03** kommissionen/Irland (ambulanstransporter), **C-260/04** kommissionen/Italien (förynelse av koncessioner utan anbudsgivning), **C-220/06** Asociación Profesional de Empresas de Reparto y Manipulado de Correspondencia (liberalisering av posttjänster), **C-338/09** Yellow Cab (krav på att koncessionssökande har huvudkontor eller driftställe i värdmedlemsstaten). Direkt tilldelning av uppdrag till frivilligorganisationer **C-50/14** CASTA m.fl. Inte krav på upphandling och insyn när tjänstekontrakt tilldelas ett bolag som ägs av flera myndigheter tillsammans, se **C-573/07** SEA (avfall), **C-91/08** Wall. Ang. val av privat delägare som ska ansvara för tillhandahållandet av offentlig tjänst, se **C-196/08** Acoset. Ang. tillstånd på spelområdet, se **C-203/08** Sporting Exchange, **C-64/08** Engelmann. *Särskilda befogenheter* vid försäljning av statliga bolag **C-326/07** kommissionen/Italien. Utgör hinder för en nationell lagstiftning, enligt vilken farmaceuter som är anställda på ett kommunalt apotek har en ovillkorlig förköpsrätt för det fall nämnda apotek överläts genom anbudsförfarande **C-465/18** Comune di Bernareggio. *Rätten att välja etableringsstat* **C-212/97** Centros (inte missbruk). *Fackliga stridsåtgärder* omfattas av tillämpningsområdet och artikeln kan åberopas av privata företag gentemot fackföreningar **C-438/05** The International Transport Workers' Federation och The Finnish Seamen's Union (fråga om utlaggning). *Undantag – Diskriminerande åtgärder* kan endast motiveras mot bakgrund av art. 52 FEUF, se anm. vid art. 52 FEUF. Se också anm. vid art. 51 FEUF (utövande av offentlig makt). *Icke-diskriminerande åtgärder* kan motiveras mot bakgrund av alla "tvingande hänsyn" **C-55/94** Gebhard. *Exempel* **C-108/96** Mac Quen (hälsa – optiska undersökningar), **C-182/83** Fearon (bosättningskrav vid expropriation), **C-424/97** Haim (språkrkrav), **C-255/97** Pfeiffer (förväxlingsrisk firmanamn), **C-87/13** X (det nationella kulturarvet). Krav på obligatorisk förmedling av tandtekniker av en tandläkare **C-125/16** Malta Dental Technologists Association och Reynaud. **C-230/18** PI (omedelbar nedstängning av massagesalong som misstänks erbjuda prostitutionstjänster och/eller driva en bordell). *Proportionalitet* **C-340/89** Vlassopoulou (ömsesidigt erkännande av utbildningsbevis, undersökningsplikt och rätt till domstolsprövning), **C-193/94** Skanavi (påföljd). De åberopade målen ska eftersträvas på ett *sammanhängande och systematiskt sätt* **C-169/07** Hartlauer Handelsgesellschaft. Ang. regleringen av apotek, se **C-531/06** kommissionen/Italien, **C-171/07** och **C-172/07** Apothekerkammer des Saarlandes, **C-570/07** och **C-571/07** Pérez och Gómez, **C-159/12** Venturini, **C-84/11** Susisalo m.fl. (förmånliga villkor för universitetsapotek). Proportionalitetsbedömning av medlemsstaternas möjligheter att ingripa mot och förhindra kollektiva uppsägningar för att slå vakt om arbetstagarnas anställningstrygghet **C-201/15** AGET Iraklis. Myndigheters bevisbörda samt nationella domstolars undervisningskyldighet och motiveringsplikt vid kontroll att en begränsning är berättigad **C-685/15** Online Games m.fl. Utgör inte hinder för lagstiftning som uppställer krav för beviljande av offentliga bidrag till privatskolor som erkänns som konfessionella skolor att den kyrka eller det religiösa samfund i fråga är erkänd enligt rättsordningen i den berörda medlemsstaten **C-372/21** Freikirche der Siebenten-Tags-Adventisten in Deutschland.

Ang. beskattning vid koncernbidrag mellan moderföretag och dotterföretag, som ägdes av moderföretaget tillsammans med bolag med säte i andra EU-medlemsstater **R 2000:17**.

Artikel 50 (f.d. artikel 44 EG)

1. Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén utfärda direktiv för att förverkliga etableringsfriheten på ett visst verksamhetsområde.

2. Europaparlamentet, rådet och kommissionen ska fullgöra de uppgifter som tillkommer dem enligt ovanstående bestämmelser, särskilt genom att

a) i allmänhet med förtur behandla sådan verksamhet där etableringsfrihet innebär ett särskilt värdefullt bidrag till utvecklingen av produktion och handel,

b) säkerställa ett nära samarbete mellan behöriga myndigheter i medlemsstaterna för att få kännedom om de särskilda förhållanden som råder på olika verksamhetsområden inom unionen,

c) avskaffa sådana administrativa förfaranden och sådan administrativ praxis som har sin grund antingen i inhemsk lagstiftning eller i avtal som tidigare har ingåtts mellan medlemsstaterna och som skulle kunna hindra etableringsfrihet om de behövs,

d) säkerställa att sådana arbetstagare från en medlemsstat som är sysselsatta inom en annan medlemsstats territorium får stanna kvar där för att starta förvärvsverksamhet som egenföretagare, förutsatt att de uppfyller de villkor som skulle ha ställts om de hade kommit till denna stat först vid den tidpunkt då de önskade starta verksamheten,

e) göra det möjligt för medborgare i en medlemsstat att förvärva och bruka fast egendom inom en annan medlemsstats territorium i den utsträckning detta inte strider mot principerna i artikel 39.2,

f) genomföra en gradvis avveckling av inskränkningar i etableringsfriheten inom varje aktuell verksamhetsgren i fråga om villkoren såväl för att upprätta kontor, filialer och dotterbolag inom en medlemsstats territorium som för att placera huvudföretagets personal på ledande och övervakande befattningar i dessa kontor, filialer och dotterbolag,

g) i den utsträckning som det är nödvändigt samordna de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 54 andra stycket avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom unionen, och

h) förvissa sig om att etableringsvillkoren inte snedvrids genom stödåtgärder av medlemsstaterna.

Artikel 51 (f.d. artikel 45 EG)

Bestämmelserna i detta kapitel ska för den medlemsstat som är berörd inte omfatta verksamhet som hos medlemsstaten, om än endast tillfälligt, är förenad med utövandet av offentlig makt.

Europaparlamentet och rådet får i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta att bestämmelserna i detta kapitel inte ska tillämpas på viss verksamhet.

Utövande av offentlig makt **2/74** Reyners (advokatycket omfattas ej), **C-306/89** kommissionen/Grekland (vissa tjänster förknippade med transporter och kommunikationer), **C-3/88** kommissionen/Italien (drift av datasystem), **C-355/98** kommissionen/Belgien (bevakningsföretag), **C-114/97** kommissionen/Spanien (säkerhetsföretag), **C-42/92** Thijssen (försäkringsverksamhet). Betr. utbildningstjänstgöring för jurister, se **C-345/08** Pešla. Betr. notarierycket, se **C-47/08**, **C-50/08–C-54/08** och **C-61/08** kommissionen/Belgien, Frankrike, Luxemburg, Portugal, Österrike, Tyskland och Grekland, **C-345/08** Pešla (notariatjänst). Privata organ som har en underordnad och förberedande roll i förhållande till en övervakningsmyndighet omfattas inte **C-393/05** kommissionen/Österrike, **C-404/05** kommissionen/Tyskland (ekologisk odling). Ang. fordonsbesiktning, se **168/14** Grupo Itevelesa m.fl.

Artikel 52 (f.d. artikel 46 EG)

1. Bestämmelserna i detta kapitel och åtgärder som vidtagits med stöd av dessa ska inte hindra tillämpning av bestämmelser i lagar och andra författningar som föreskriver särskild behandling av utländska medborgare och som grundas på hänsyn till allmän ordning, säkerhet eller hälsa.

2. Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet utfärda direktiv för samordning av de ovan nämnda bestämmelserna.

Undantag för diskriminerande åtgärder – Uttömmande uppräknin **C-388/01** kommissionen/Italien (kongruensen i skattesystemet omfattas ej). Ej ekonomiska hänsyn **352/85** Bond. *Allmän ordning och säkerhet* **C-212/97** Centros (undantag ej berättigat), **79/85** Segers (hindra missbruk), **C-466/98** kommissionen/Förenade kungariket (säkerhetsrisk flygbolag) samt **C-106/22** Xella Magyarorszáig ('strategiskt' företag på grund av att dess huvudsakliga verksamhet rör gruvutvinning av vissa basråvaror, såsom grus, sand och lera). *Hälsa* **C-158/96** Kohll, **C-157/99** Geraets-Smits och Peerboms, **C-385/99** Müller-Fauré, **C-372/04** Watts, **C-169/07** Hartlauer Handelsgesellschaft. *Grundläggande rättigheter* **C-260/89** ERT. *Proportionalitet* **107/83** Klopp.

Artikel 53 (f.d. artikel 47 EG)

1. För att underlätta för personer att starta och utöva förvärvsverksamhet som egenföretagare ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet utfärda direktiv som syftar till ömsesidigt erkännande av examens- och utbildnings- och andra behörighetsbevis och till samordning av medlemsstaternas bestämmelser i lagar och andra författningar om inledande och utövande av förvärvsverksamhet som egenföretagare.

2. I fråga om läkaryrket, liknande yrken och farmaceutiska yrken förutsätter den gradvisa avvecklingen av inskränkningarna en samordning av villkoren för att få utöva dessa yrken i de olika medlemsstaterna.

Artikel 54 (f.d. artikel 48 EG)

Bolag som bildats i överensstämmelse med en medlemsstats lagstiftning och som har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet inom unionen ska vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel likställas med fysiska personer som är medborgare i medlemsstaterna.

Med "bolag" förstås bolag enligt civil- eller handelslagstiftning, inbegripet kooperativa sammanslutningar samt andra offentligrättsliga eller privaträttsliga juridiska personer, med undantag av sådana som inte drivs i vinstsyfte.

Behandling av ett bolags personal **79/85** Segers. *Indirekt diskriminering av bolag* **C-330/91** Commerzbank (skattelagstiftning), **C-101/94** kommissionen/Italien (värdepappersrörelse), **C-250/95** Futura Participations (beskattnin g av filials inkomster), **270/83** kommissionen/Frankrike (skatteförmån), **C-397/98** Metallgesellschaft (räntekrav) samt **C-324/00** Lankhorst-Hohorst, **C-436/00** X och Y/Riksskatteverket, **C-253/03** CLT-UFA SA (skatterätt). Fråga om de facto-missgynnande av bolag som är sammanlänkade med bolag i andra medlemsstater **C-385/12** Hervis Sport- és Divatkereskedelmi. *Koncernavdrag* **C-446/03** Marks & Spencer, **C-231/05** Oy AA, **C-471/04** Keller Holding, **C-347/04** Rewe Zentralfinanz, **C-414/06** Lidl Belgium, **C-293/06** Deutsche Shell (valutakursförlust), **C-418/07** Sociéte Papillon (system för koncernbeskattnin g – inre sammanhanget i skattesystemet), **C-337/08** X Holding (skattemässig enhet), **C-311/08** Sociéte de Gestion Industrielle (vederlagsfri förmån till närstående bolag), **C-303/07** Aberdeen Property Fininvest Alpha (källskatt – bolagsform som är okänd i medlemsstatens rättsordning), **C-80/12** Felixstowe Dock and Railway Company m.fl. (konsortier, koncerner, ankn ytningsbolag och moderbolag i tredjeland), **C-48/13** Nordea (koncernintern avyttring i annan medlemsstat). *CFC-beskattnin g* **C-196/04** Cadbury Schweppes. *Skatterättslig likabehandling* **C-374/04**, **C-446/04** och **C-524/04** Test Claimants, **C-105/07** Lammers & Van Cleeff (omklassificering av ränta), **C-464/05** Geurts och Vogten (arvsskatt i familjeföretag), **C-360/06** Heinrich Bauer Verlag Beteiligungs GmbH (värdering av onoterade andelar). Progressiv skatt som i högre grad påverkar företag ägda av fysiska eller juridiska personer från andra medlemsstater än inhemska företag **C-323/18** Tesco-Global Áruházak. *Olika beskattnin gstekniker* inte hinder för fri rörlighet **C-282/07** État belge – SPF Finances. Nackdelar pga. olika medlemsstaters beskattnin gsrätt utgör inte hinder för fri rörlighet förutsatt avsaknad av diskriminering **C-302/12** X. *Rätt att lämna en medlemsstat* **81/87** Daily Mail, **C-208/00** Überseering, **C-470/04** N (beskattnin g vid skatterättslig utflyttning), **C-210/06** Cartesio (flyttning av säte), **C-371/10** National Grid Indus (beskattnin g av orealiserade värdeökningar vid utflyttning), **C-269/09** kommissionen/Spanien (nekande av likviditetsfördel vid flyttning av skattskyldig persons hemvist till utlandet). *Rätten att välja etableringsstat* **C-212/97** Centros (ej missbruk), **C-167/01** Inspire Art (brevlådebolag). Registreringsvillkor vid gränsöverskridande fusioner **C-411/03** SEVIC Systems AG, gränsöverskridande ombildning **C-378/10** VALE Építési. *Begränsning* **C-453/04** innoventif Limited (krav på förskott som motsvarar faktiska administrativa kostnader).

Artikel 55 (f.d. artikel 294 EG)

Medlemsstaterna ska, utan att det påverkar tillämpningen av övriga bestämmelser i fördragen, ge medborgare i andra medlemsstater samma behandling som sina egna medborgare med avseende på kapitalplacering i bolag som avses i artikel 54.

Kapitel 3. Tjänster**Artikel 56** (f.d. artikel 49 EG)

Inom ramen för nedanstående bestämmelser ska inskränkningar i friheten att tillhandahålla tjänster inom unionen förbjudas beträffande medborgare i medlemsstater som har etablerat sig i en annan medlemsstat än motparten av tjänsten.

Europaparlamentet och rådet får i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta att bestämmelserna i detta kapitel ska tillämpas även på medborgare i tredje land som tillhandahåller tjänster och som har etablerat sig inom unionen.

Direkt effekt **33/74** van Binsbergen. *Vidsträckt statsbegrepp* **36/74** Walrave (idrottsorganisations stadgar). För tjänstebegreppet, missbruk och avgränsningen till etablering, se anm. vid art. 57. Avgränsning till art. 63, se **C-625/17** Vorarlberger Landes- und Hypothekenbank (banktransaktioner) och **C-630/17** Milivojević (kreditavtal). *Omfattning* – Säväl rätt att tillhandahålla tjänster som rätt att ta emot tjänster **286/82** Luisi och Carbone – Gäller både hinder i värdlandet (**C-76/90** Säger) och i hemstaten (**C-224/97** Ciola, **C-405/98** Gourmet). Ang. tillhandahållandet av flera separata men delvis sammanfallande tjänster, se **C-51/96** Delière. *Omfattande tillämpningsområde* **186/87** Cowan (turist), **C-384/93** Alpine Investments (försäljning per telefon), **352/85** Bond (radio & TV), **C-154/89** kommissionen/Frankrike (turistguider), **279/80** Webb (uthyrning av arbetskraft), **C-3/95** Sandker (indrivning av fordon), **C-484/93** Svensson (lån), **36/74** Walrave (cykling), **C-51/96** Delière (judo), **C-158/96** Kohll (öppen vård), **C-157/99** Geraets-Smits och Peerbooms (sluten vård), **C-372/04** Watts (sjukhusvård), **C-444/05** Stamatelaki (privata vårdinrättningar), **C-211/08** kommissionen/Spanien (oplanerad sjukhusvård), **C-562/10** kommissionen/Tyskland (hemvård vid tillfällig vistelse i annan medlemsstat), **C-465/05** kommissionen/Italien (bl.a. minimipriser), **C-350/07** Kattner Stahlbau (obligatorisk anslutning till organ för försäkring) samt **C-777/18** Vas Megyei Kormányhivatal (Gränsöverskridande hälso- och sjukvård). *Interna situationer* **52/79** Debauve, **C-60/00** Carpenter (svag koppling), **C-6/01** Anomar, **C-245/09** Omalet. Omfattar såväl diskriminerande som icke diskriminerande åtgärder **C-118/96** Safrir (diskriminerande beskattning), **C-55/94** Gebhard (allt som gör det mindre attraktivt att utöva rätten till fri rörlighet). Utgör hinder för tillämpningen av all nationell lagstiftning som får till följd att tillhandahållandet av tjänster mellan medlemsstater blir svårare än tillhandahållandet av tjänster inom en och samma medlemsstat **C-591/17** Österrike/Ungern. Krav på avskaffandet av alla hinder för friheten att tillhandahålla tjänster som grundar sig på att tjänsteleverantören har hemvist i en annan medlemsstat än den i vilken tjänsten tillhandahålls **C-625/17** Vorarlberger Landes- und Hypothekenbank. Nationella åtgärder som förbjuder, försvårar eller gör det mindre attraktivt att utöva friheten att tillhandahålla tjänster utgör sådana inskränkningar i denna frihet; åtgärder som endast får till följd att ytterligare kostnader uppkommer omfattas däremot inte av förbudet i artikel 56 FEUF **C-482/18**, Google Ireland (skatt på reklam som är grundad på omsättningen) samt **C-674/20** Airbnb Ireland (skyldighet att på skriftlig begäran lämna vissa uppgifter avseende dessa logianläggnings verksamhet till skattemyndigheten). Ang. beskattning, se **C-345/04** Centro Equestre da Lezíria Grande (källskatt och avdrag), **C-498/10** X (källskatt på lön), **C-440/08** Gielen (assimilationsvalmöjlighet kan inte neutralisera diskriminering). Ang. eftertaxering av tillgångar i en annan medlemsstat som inte deklarerats, se **C-155/08** och **C-157/08** X. Registreringsskatt vid uthyrning eller leasing av ett motorfordon genom en person med hemvist i en medlemsstat från en leverantör som är etablerad i en annan medlemsstat **C-552/15** kommissionen/Irland. Ang. skatterättsliga effekter vid flyttning av ett bolags verkliga ledning till en annan medlemsstat än den där bolaget bildades **C-405/18** AURES Holdings (avdrag för underskott som uppkommit i den medlemsstat där bolaget bildades). *Tjänsteutövarens anställda* **C-113/89** Rush Portuguesa, **C-376/96** Arblade (arbetsrätt), **C-490/04** kommissionen/Tyskland (olika restriktioner för utstationerade arbetstagare), **C-515/08** Palhota (krav på anmälan om utstationering och kopia av handlingar), **C-91/13** Essent Energie Productie (arbetsställning), **C-396/13** Sähköalojen ammattiliitto (beräkning av minimilön m.m.), **C-33/17** Čepelnik (tjänstemottagarens nedsättning av pengar som säkerhet). Fackliga stridsåtgärder **C-341/05** Laval un Parteneri, se även **C-438/05** Internationella transportarbetarefederationen och Finlands sjömansunion. Tillämpning på fartyg som är flaggade i tredjeländer **C-83/13** Fonnship. Ang. möjligheten att i en upphandling ställa som krav att företagen betalar sina arbetstagare minst den lön som fastställs i ett lokalt kollektivavtal, se **C-346/06** Rüffert, **C-549/13** Bundesdruckerei, **C-115/14** RegioPost (minimilön enligt lag), **C-64/18** m.fl. Maksimovic (bevarande och översättning av lönebesked). Skyldighet att beakta relevanta omständigheter i hemlandet **C-272/94** Guiot (arbetsgivaravgifter), **C-372/09** och **C-373/09** Peñarroja (förteckning över experter med behörighet att anlitas som översättare av domstol), **C-475/11** Konstantinides (fråga om skyldighet att följa yrkesetiska regler om bl.a. arvode och reklam i annan medlemsstat). Ang. frivilligorganisationer som tillhandahåller en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse, se **C-113/13** Azienda sanitaria locale n. 5 "Spezzino" m.fl. *Begränsning* **C-51/96** Delière (regler för internationell idrottstävling utgör ofrånkomlig följd av verksamheten), **C-544/03** och **C-545/03** Mobistar SA (avgifter på mobiltelefon), **C-602/10** Volksbank Romania (begränsning av bankavgifter). *Undantag – Direkt diskriminerande åtgärder* kan endast motiveras mot bakgrund av art. 52 FEUF (jfr art. 62 FEUF) som ska tolkas snävt **C-17/92** FDC (kulturpolitik omfattas ej) – Se dock **C-204/90** Bachmann (kongruensen i skattesystemet). *Icke-diskriminerande åtgärder* kan motiveras mot bakgrund av samtliga "tvingande hänsyn" **C-288/89** Gouda (reklamslag i TV), **205/84** kommissionen/Tyskland (försäkring), **C-309/99** Wouters (samarbete mellan advokater och revisorer), **C-222/07** UTECA (skydd av språk och kultur). *Proportionalitet* **C-76/90** Säger (patentagens verksamhet), **205/84** kommissionen/Tyskland (försäkring). Krav på nationellt driftställe för att privat organ ska kunna kontrollera ekologisk produktion inte motiverat av konsumenthänsyn **C-393/05** kommissionen/Österrike och **C-404/05** kommissionen/Tyskland. Advokatsamfundets vägran att tillhandahålla privat virtuellt nätverk till en advokat som är registrerad vid ett advokatsamfund i en annan medlemsstat kan vara oproportionerligt **C-99/16** Lahogue. Proportionalitetskravet innebär att tillerkännande av "Must carry"-status ska ske enligt ett förfarande som är öppet och grundat på objektiva, icke-diskriminerande och i förväg kända kriterier **C-250/06** United Pan-Europe Communications Belgium m.fl. (särskilda rättigheter till vissa kabeloperatörer). Direkt tilldelning av uppdrag till frivilligorganisationer **C-50/14** CASTA m.fl. Förbud mot import av utländsk avkodningsutrustning till satellitsändningstjänst **C-403/08** och **C-429/08** Football Association Premier League. Åtgärder för att begränsa narkotikaturism **C-137/09** Josemans. Hinder för nationell lagstiftning som allmänt och ovillkorligt förbjuder varje form av reklam för tandvårdstjänster **C-339/15** Vanderborght. Betr.

grundläggande värden, se **C-36/02** Omega (spel med virtuellt dödande). Ang. *spel och lotterier*, se **C-275/92** Schindler och **C-243/01** Gambelli, **C-42/07** Liga Portuguesa de Futebol Profissional och Bwin International, **C-203/08** Sporting Exchange och **C-258/08** Ladbrokes Betting & Gaming och Ladbrokes International (hasardspel via Internet), **C-447/08** och **C-448/08** Sjöberg, **C-316/07**, **C-358/07**–**C-360/07**, **C-409/07** och **C-410/07** Markus Stoß, **C-46/08** Carmen Media Group, **C-212/08** Zeturf (hästar), **C-347/09** Dickinger och Ömer (monopol på kasinospel via internet samt fråga om expansiv marknadsföringspolitik), **C-72/10** och **C-77/10** Costa och Cifone (skydd för tidigare koncessionshavare och fråga om förverkande av koncessioner), **C-176/11** HIT och HIT LARIX (förbud mot reklam för kasinon i andra medlemsstater), **C-470/11** Garkalns (lokala myndigheters utrymme för skönsmåsig bedömning), förenade målen **C-186/11** och **C-209/11** Stanleybet International m.fl. (statlig kontroll och övergångsbest.), **C-344/13** och **C-367/13** Blanco och Fabretti (beskattning av vinster från hasardspel), **C-98/14** Berlington Hundary m.fl. (ändring av spelreglering), **C-49/16** Unibet International (villkor för beviljande av koncession för att anordna hasardspel på internet), **C-3/17** Sporting Odds (tillträde till marknaden för hasardspel på internet förbehålls aktörer som driver kasinon belägna i landet), **C-375/17** Stanley International Betting och Stanleybet Malta (datoriserad lottoverksamhet och andra siffrers till fasta odds) och **C-788/18** Stanleyparma och Stanleybet Malta (beskattning av hasardspel). Ang. tillhandahållande av förbudna lotterier, se **C-321/20** Kandespolizeidirektion Steriermark e.a. (spelautomater). Diskriminerande lagstiftning som innehåller ett generellt förbud för spelhallar med hasardspel att göra reklam kan inte motiveras av tvingande skäl av allmänintresse, såsom ändamålen att skydda konsumenterna och att förhindra bedrägerier, att medborgarna lockas till överdrivna spelutgifter och att ordningen i samhället störs **C-695/21** Recreatieprojecten Zeeland m.fl. Tolkning i samband med *associeringsavtal* **C-221/11** Demirkan. Ang. tjänstelevererande mellanhanders ansvar, se **C-18/18** Glawischnig-Piesczek. Ang. kvoter för hamnarbetare och hamnarbetares rörlighet mellan olika hamnområden, se **C-407/19** och **C-471/19** Katoen Natie Bulk Terminals och General Services Antwerp och **C-471/19** Middlegate Europe NV/Ministerraad. Ang. skyldighet för onlineplattform för bostadsförmedling att utse ett skatteombud, samla in och till skattemyndighet överlämna uppgifter om hyresavtal och att innehålla källskatt på de betalningar som gjorts se **C-83/21** Airbn Ireland och Airbn Payments UK. Utgör inte hinder för en nationell lagstiftning, genom vilken det införs en avgift som syftar till att finansiera främjande och spridning av filmverk och audiovisuella verk **C-411/21** Instituto do Cinema e do Audiovisual. Se även lag (2009:1079) om tjänster på den inre marknaden och anslutande rättspraxis till EU:s tjänstedirektiv.

Sjukvårdskostnader i andra medlemsstater **R 2004:41** – Proportionalitetsbedömning betr. spelmonopol **R 2004:95**.

Artikel 57 (f.d. artikel 50 EG)

Som "tjänster" i fördragets mening ska anses prestationer som normalt utförs mot ersättning, i den utsträckning de inte faller under bestämmelserna om fri rörlighet för varor, kapital och personer.

Med tjänster ska särskilt avses verksamhet

- a) av industriell natur,
- b) av kommersiell natur,
- c) inom hantverk,
- d) inom fria yrken.

Utän att det påverkar tillämpningen av bestämmelserna i kapitlet om etableringsrätt får den som tillhandahåller en tjänst tillfälligt utöva sin verksamhet i den medlemsstat där tjänsten tillhandahålls på samma villkor som denna stat uppställer för sina egna medborgare.

Tillämpning i förhållande till art. 34 FEUF **C-390/99** Canal Satélite Digital. Förhållande till art. 63 FEUF **C-452/04** Fidium Finanz, **C-31/11** Scheunemann (arv). *Krav på ersättning* **C-159/90** Grogan (information om abortkliniker), **263/86** Humbel (tillträde till utbildning), **C-70/95** Sodemare (avsaknad av vinstsyfte). *Avgränsning i förhållande till art. 49 FEUF* **205/84** kommissionen/Tyskland, **C-55/94** Gebhard (den tillfälliga karaktären av tjänsten ska bedömas utifrån tjänstens varaktighet, hur ofta den ägt rum, dess regelbundenhet och kontinuitet; viss infrastruktur inte utesluten), **C-215/01** Schnitzer (avsaknad av infrastruktur). **C-230/18** Pl (massagesalong, prostitution och bordellverksamhet). Ang. *kringgående* av bestämmelserna om etableringsrätt, se **205/84** kommissionen/Tyskland, **C-148/91** Veronica, **C-23/93** TV10, **C-56/96** VT4.

Artikel 58 (f.d. artikel 51 EG)

1. Fri rörlighet för tjänster på transportområdet regleras av bestämmelserna i avdelningen om transporter.

2. Liberaliseringen av de bank- och försäkringstjänster som är förbundna med kapitalrörelser ska genomföras parallellt med liberaliseringen av rörligheten för kapital.

Förmedlingstjänst för transporter med hjälp av en applikation för smarta mobiltelefoner (Uber) kvalificeras som en "tjänst på transportområdet" **C-434/15** Asociación Profesional Elite Taxi. Tjänster på transportområdet omfattar inte enbart varje fysisk förflyttning av personer eller varor från en plats till en annan med ett transportmedel, utan även samtliga tjänster som har en nära anknytning till en sådan förflyttning, även om de endast är accessoriska till förflyttningen **C-16/18** Dobersberger.

Artikel 59 (f.d. artikel 52 EG)

1. Europaparlamentet och rådet ska, i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén, utfärda direktiv för att genomföra liberaliseringen av en särskild tjänst.

2. De direktiv som nämns i punkt 1 ska i allmänhet i första hand avse sådana tjänster som direkt inverkar på produktionskostnaderna eller vilkas liberalisering bidrar till att underlätta varuutbytet.

Artikel 60 (f.d. artikel 53 EG)

(Ang. längre gående liberalisering.)

Artikel 61 (f.d. artikel 54 EG)

Så länge inskränkningarna i friheten att tillhandahålla tjänster inte har avvecklats, ska varje medlemsstat tillämpa dessa inskränkningar på alla i artikel 56 första stycket avsedda personer som tillhandahåller tjänster, utan att göra åtskillnad i fråga om nationalitet eller hemvist.

Artikel 62 (f.d. artikel 55 EG)

Bestämmelserna i artiklarna 51–54 ska tillämpas på de sakområden som regleras i detta kapitel.

Unionslagstiftaren har befogenhet att samordna nationella bestämmelser som just på grund av att de skiljer sig åt kan utgöra ett hinder för friheten att tillhandahålla tjänster mellan medlemsstaterna **C-620/18** Ungern mot parlamentet och rådet samt **C-626/18** Polen mot Europaparlamentet.

Kapitel 4. Kapital och betalningar**Artikel 63** (f.d. artikel 56 EG)

1. Inom ramen för bestämmelserna i detta kapitel ska alla restriktioner för kapitalrörelser mellan medlemsstater samt mellan medlemsstater och tredje land vara förbjudna.

2. Inom ramen för bestämmelserna i detta kapitel ska alla restriktioner för betalningar mellan medlemsstater samt mellan medlemsstater och tredje land vara förbjudna.

Direkt effekt **C-163/94**, **C-165/94** och **C-250/94** Sanz de Lera. *Kapitalrörelser* **C-98/01** kommissionen/Förenade kungariket, **C-513/03** Van Hilten-van der Heijden, **C-370/05** Festersen, **C-578/10–C-580/10** van Putten m.fl. (användning av lånat motorfordon som är registrerat i annan medlemsstat), **C-271/09** kommissionen/Polen m.fl. och **C-39/11** VBV-Vorsorgekasse (begränsning för vissa pensionsfonders och försäkringskassors möjligheter att göra utländska kapitalplaceringar). *Betalningar* **286/82** och **26/83** Luisi och Carbone, **C-412/97** ED. *Restriktioner – beskattning* – Utdelning från bolag hemmahörande i annan medlemsstat **C-35/98** Verkooijen, **C-315/02** Lenz, **C-319/02** Manninen, **C-513/04** Kerckhaert och Morres, **C-446/04** Test Claimants in the FII Group Litigation – Utdelning till bolag hemmahörande i annan medlemsstat **C-374/04** Test Claimants in Class IV of the ACT Group Litigation, **C-298/05** Columbus Container, **C-379/05** Amurta, **C-487/08** kommissionen/Spanien – Förmögenhetsbeskattning **C-376/03** D – Stämpelskatt **C-439/97** Sandoz – Avdragsrätt för gåvor till inhemska organisationer som fullföljer erkänt allmännyttiga ändamål **C-318/07** Persche och **C-10/10** kommissionen/Österrike – Ej hinder för dubbelbeskattningsavtal i vilket det inte uppställs ovillkorlig skyldighet att undvika dubbelbeskattning som följer av avtalet, **C-128/08** Dameseaux – Utdelning på portföljlinnehav i andra länder **C-436/08** och **C-437/08** Haribo – Skillnad i behandling beroende på var investeringen eller placeringen sker **C-233/09** Dijkman och Dijkman-Lavaleije – Beskattning av pensionsfonders inkomster beroende på hemvist **C-252/14** Pensioenfonds Metaal en Techniek – Bevisskrav betr. avräkningsbar utländsk skatt **C-262/09** Meilicke, **C-310/09** Accor. *Andra restriktioner* – Allmänt förbud mot restriktioner för kapitalrörelser **C-52/16** och **C-113/16** SEGRO och Horváth – Proportionalitet av kontanta medel som förs in i eller ut ur Europeiska unionen **C-190/17** Zheng – Begränsning av rösträtt i bolag **C-174/04** kommissionen/Italien – Fastighetsförvärv **C-222/97** Trummer och Mayer, **C-302/97** Konle, **C-452/01** Ospelt och Schloßle Weissenberg samt **C-370/05** Festersen – Nyttjanderätt till jordbruks- och skogsmark **C-235/17** kommissionen/Ungern – Ogynnsam skattebehandling av inkomst från fast egendom i en annan medlemsstat **C-110/17** kommissionen/Belgien; se även **C-388/19** Autoridade Tributária e Aduaneira (Skatt på kapitalvinster på fast egendom) – Förhandstillstånd för utländska investeringar **C-54/99** Église de scientologie – Aktier med särskilda rättigheter **C-171/08** kommissionen/Portugal. Ang. arv och beskattning, se **C-67/08** Margarette Block. Ang. gåvoskatt, se **C-510/08** Mattner. Ang. beskattning av fast egendom i annan medlemsstat, se **C-35/08** Grundstücksgemeinschaft Busley/Cibrian, avdrag för inkomst av utyrning hänförlig till fastighet belägen i annan medlemsstat **C-450/09** Schröder, **C-559/13** Grünwald (avdrag för motprestation för gåva, direkt koppling till verksamhet som genererat skattepliktiga inkomster). Skatt på utdelning från ett utländskt bolag som redan har beskattats av en annan medlemsstat **C-403/19** Société Générale (övre gräns för avräkning av skatt). Ang. skatt på börstransaktioner vilka ingåtts eller utförts i en medlemsstat **C-725/18** Anton van Zantbeek (åtskillnad i behandling till nackdel för personer som köper tjänster från professionella mellanhänder utan hemvist i landet). Transaktioner avseende finansiella derivatinstrument vilkas underliggande värdepapper har emitterats av ett bolag med hemvist i den beskattande medlemsstaten **C-565/18** Société Générale (skatt som ska betalas oavsett var transaktionen genomförs). Beskattning av pensionsfonder **C-641/17** College Pension Plan of British Columbia (skillnad i behandling mellan pensionsfonder med hemvist i landet och pensionsfonder utan hemvist i landet). Ang. beskattning av utdelning som betalas ut till företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag), se **C-156/17** Köln-Aktienfonds Deka och **C-545/19** AllianzGI-Fonds AEVN. Skillnad i behandling mellan investeringsfonder bildade på kontraktssrättslig grund och investeringsfonder bildade på associationsrättslig grund vid inkomstbeskattning **C-342/20** Veronsaajien oikeudenvoluntaryyksikkö. Särbehandling av öppna resp. slutna kollektiva investeringsfonder (investeringar i fast egendom) **C-478/19** UBS Real Estate. Återbetalning av skatt på inkomst av kapital som erlagts av ett bolag utan hemvist i landet **C-572/20** ACC Silicones (utdelning från 'spridda' innehav). *Tillämpningsområdet* för den fria rörligheten för kapital i förhållande till de andra friheterna, se **C-326/07** kommissionen/Italien, **C-231/05** Oy AA (etablering), **C-464/05** Geurts och Vogten (etablering), **C-451/05** ELISA, **C-152/03** Ritter-Coulais (arbetstagare), **C-452/04** Fidium Finanz och **C-464/14** SECIL (tjänster), **C-182/08** Glaxo Wellcome (etablering). Olika behandling av personer med hemvist i landet respektive personer som saknar hemvist i landet i arvskattehänseende **C-394/20** Finanzamt V. *Tredje land* **C-101/05** A (krav på avtal om informationsutbyte). Ang. bolag med hemvist i tredje land, överskuld sättning, fiktiva upplägg, rättssäkerhet och proportionalitet, se **C-282/12** Itecar. *Undantag* **C-451/05** ELISA (bekämpning av skatteundandringar). Privatiseringsförbud, förbud mot kopplingar m.m. på el- och gasmarknaden utgör hinder som kan motiveras **C-105/12–C-107/12**, Essent m.fl. Ang. registreringskyldighet, krav på anmälan och offentliggörande jämte sanktionsåtgärder för föreningar som erhåller ekonomiskt stöd från andra medlemsstater eller tredjeländer, se **C-78/18** kommissionen/Ungern.

Ang. uttag av kupongskatt när även avkastningsskatt skulle betalas **HFD 2019:30**.

Artikel 64 (f.d. artikel 57 EG)

1. Bestämmelserna i artikel 63 ska inte påverka tillämpningen gentemot tredje land av restriktioner som är i kraft den 31 december 1993 enligt nationell lagstiftning eller unionsrätt för sådana kapitalrörelser till eller från tredje land som gäller direktinvesteringar, inbegripet investeringar i fast egendom, etablering, tillhandahållande av finansiella tjänster eller emission och introduktion av värdepapper på kapitalmarknader. I fråga om restriktioner som är i kraft enligt nationell lagstiftning i Bulgarien, Estland och Ungern ska det relevanta datumet vara den 31

december 1999. I fråga om restriktioner som är i kraft enligt nationell lagstiftning i Kroatien ska det relevanta datumet vara den 31 december 2002.

2. Utan att göra avkall på sin strävan att i största möjliga utsträckning förverkliga målet om fria kapitalrörelser mellan medlemsstater och tredje land och utan att det påverkar tillämpningen av andra kapitel i fördragen, ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta om åtgärder beträffande kapitalrörelser till eller från tredje land som gäller direktinvesteringar, inbegripet investeringar i fast egendom, etablering, tillhandahållande av finansiella tjänster eller emission och introduktion av värdepapper på kapitalmarknader.

3. Med avvikelse från punkt 2 får endast rådet, i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande, med enhällighet och efter att ha hört Europaparlamentet besluta om åtgärder som utgör ett steg tillbaka inom unionsrätten när det gäller liberaliseringen av kapitalrörelser till eller från ett tredjeländ.

Ang. innebörden av undantaget i p. 1 **C-101/05 A**, **C-194/06 Orange European Smallcap Fund** och **C-135/17 X** (mellanliggande bolag med hemvist i tredjeländ).

Artikel 65 (f.d. artikel 58 EG)

1. Bestämmelserna i artikel 63 ska inte påverka medlemsstaternas rätt att

a) tillämpa sådana bestämmelser i sin skattelagstiftning som skiljer mellan skattebetalare som har olika bostadsort eller som har investerat sitt kapital på olika ort,

b) vidta alla nödvändiga åtgärder för att förhindra överträdelse av nationella lagar och andra författningar, särskilt i fråga om beskattning och tillsyn över finansinstitut, eller att i administrativt eller statistiskt informationssyfte fastställa förfaranden för deklaration av kapitalrörelser eller att vidta åtgärder som är motiverade med hänsyn till allmän ordning eller allmän säkerhet.

2. Bestämmelserna i detta kapitel ska inte påverka tillämpligheten av sådana restriktioner för etableringsrätten som är förenliga med fördragen.

3. De åtgärder och förfaranden som avses i punkterna 1 och 2 får inte utgöra ett medel för godtycklig diskriminering eller en förtäckt begränsning av den fria rörligheten för kapital och betalningar enligt artikel 63.

4. I avsaknad av åtgärder enligt artikel 64.3 får kommissionen eller, om ett beslut av kommissionen saknas tre månader efter den berörda medlemsstatens ansökan, rådet anta ett beslut som föreskriver att restriktiva skatteåtgärder som en medlemsstat vidtar med avseende på ett eller flera tredjeländer ska anses förenliga med fördragen om de är berättigade med hänsyn till något av unionens mål och förenliga med en väl fungerande inre marknad. Rådet ska besluta med enhällighet på ansökan av en medlemsstat.

EUF-fördraget inte utsträcker etableringsfriheten till att omfatta tredjeländer **C-707/20 Gallaher**. Ang. *tillåten särbehandling* enl. art. 65.1.a FEUF, se **C-512/03 Blanckaert**. Betr. *otillåten särbehandling*, se **C-265/04 Bouanich** (kupongskattelagen – inlösen av aktier). *Allmän ordning* **C-439/97 Sandoz**, **C-478/98** kommissionen/Belgien. *Allmän säkerhet* **C-483/99** kommissionen/Frankrike, **C-503/99** kommissionen/Belgien, **C-171/08** kommissionen/Portugal. Andra *tvångande samhällshänsyn* kan accepteras **C-503/99** kommissionen/Belgien. Ang. *markplanering*, se **C-302/97 Konle**, **C-300/01 Salzmann**. Betr. *förmögenhetsbeskattning*, se **C-376/03 D** (medlemsstaterna kan i viss utsträckning behandla skattskyldiga olika beroende på om de har hemvist eller ej). *Skattesystemets inre sammanhang* **C-242/03 Weidert och Paulus**, **C-319/02 Manninen**, **C-436/06 Grönfeldt**, **C-418/07 Papillon**, **C-233/09 Dijkman och Dijkman-Lavaleije**, **C-250/08** kommissionen/Belgien och **C-253/09** kommissionen/Ungern (fråga om avdrag från stämpelskatt vid förvärv av permanentbostad enbart inom samma region är förenligt med EU-rätten). *Bibehållande av en väl avvägd fördelning av beskattningsrätten mellan medlemsstaterna* **C-182/08 Glaxo Wellcome**. Åtgärder får inte innebära diskriminering eller gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det eftersträvade målet (proportionalitet), **C-423/98 Albore**, **C-503/99** kommissionen/Belgien, **C-334/02** kommissionen/Frankrike, **C-256/06 Jäger**. Ang. längden av en frist för eftertaxering av tillgångar i en annan medlemsstat som inte deklarerats, se **C-155/08** och **C-157/08 X**. *Ekonomiska hänsyn* godtas ej, **C-367/98** kommissionen/Portugal. Ett krav på *förhandstillstånd* är endast tillåtet om samma syfte ej kan åstadkommas med ett system med *förhandsförklaring* (anmälan), **C-515/99**, **C-519–524/99**, **C-526–540/99** Reisch m.fl. Ang. krav på förhandstillstånd för att säkerställa social bostadspolitik, se **C-567/07 Minister voor Wonen, Wijken en Integratie**. Ett tillståndssystem måste vara grundat på objektiva kriterier som inte är diskriminerande och som är kända på förhand. Avslagsbeslut ska kunna överklagas **C-367/98** kommissionen/Portugal, **C-483/99** kommissionen/Frankrike, **C-503/99** kommissionen/Belgien. Ang. skattemässig särbehandling av bolag hemmahörande inom EES, **C-521/07** kommissionen/Nederländerna. Nationell åtgärd som innebär att ett kreditinstitut måste avsluta sina affärsförbindelser med utländska medborgare eller inte längre får etablera sådana affärsförbindelser **C-78/21 PrivatBank m.fl.**

Artikel 66 (f.d. artikel 59 EG)

(Avser ingripanden av rådet.)

AVDELNING V**Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa****Kapitel 1. Allmänna bestämmelser****Artikel 67** (f.d. artikel 61 EG och f.d. artikel 29 EU)

1. Unionen ska utgöra ett område med frihet, säkerhet och rättvisa med respekt för de grundläggande rättigheterna och de olika rättssystemen och rättsliga traditionerna i medlemsstaterna.

2. Unionen ska säkerställa att det inte förekommer någon kontroll av personer vid de inre gränserna, och den ska utarbeta en gemensam politik för asyl, invandring och kontroll av de yttre gränserna som grundar sig på solidaritet mellan medlemsstaterna och som är rättvis för medborgare i tredjeländer. I denna avdelning likställs statslösa personer med medborgare i tredjeländer.

3. Unionen ska verka för att säkerställa en hög säkerhetsnivå genom förebyggande och bekämpning av brottslighet, rasism och främlingsfientlighet, genom åtgärder för samordning och samarbete mellan polismyndigheter och straffrättsliga myndigheter och andra behöriga myndigheter samt ömsesidigt erkännande av domar och beslut i brottmål och, vid behov, genom tillnärmning av den straffrättsliga lagstiftningen.

4. Unionen ska underlätta tillgången till rättsväsendet, särskilt genom principen om ömsesidigt erkännande av rättsliga och utomrättsliga avgöranden på det civila området.

Artikel 68

Europeiska rådet ska fastställa strategiska riktlinjer för lagstiftningsprogrammet och den operativa programplaneringen på området med frihet, säkerhet och rättvisa.

Artikel 69

De nationella parlamenten ska, när det gäller lagstiftningsförslag och lagstiftningsinitiativ som läggs fram inom ramen för kapitlen 4 och 5, se till att subsidiaritetsprincipen respekteras i enlighet med protokollet om tillämpning av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna.

Artikel 70

Utan att det påverkar tillämpningen av artiklarna 258, 259 och 260 får rådet på förslag av kommissionen besluta om åtgärder som fastställer formerna för hur medlemsstaterna i samarbete med kommissionen ska genomföra en objektiv och opartisk utvärdering av hur medlemsstaternas myndigheter genomför unionens politik enligt denna avdelning, särskilt för att främja en fullständig tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande. Europaparlamentet och de nationella parlamenten ska informeras om innehållet i och resultatet av utvärderingen.

Artikel 71 (f.d. artikel 36 EU)

En ständig kommitté ska inrättas i rådet för att se till att det operativa samarbetet inom unionen främjas och förstärks i frågor som rör den inre säkerheten. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 240 ska den främja samordningen av de åtgärder som vidtas av medlemsstaternas behöriga myndigheter. Företrädare för unionens berörda organ och byråer får medverka i kommitténs arbete. Europaparlamentet och de nationella parlamenten ska informeras om arbetet.

Artikel 72 (f.d. artikel 64.1 EG och f.d. artikel 33 EU)

Denna avdelning ska inte påverka medlemsstaternas ansvar för att upprätthålla lag och ordning och skydda den inre säkerheten.

En medlemsstat kan inte med stöd av artikel 72 FEUF återinföra tillfälliga gränskontroller vid de inre gränserna på grundval av artiklarna 25 och 27 i kodexen om Schengengränserna för att bemöta ett allvarligt hot mot dess allmänna ordning eller inre säkerhet under en period som överskrider den totala period på högst sex månader som uttryckligen föreskrivs i artikel 25.4 i kodexen

C-368/20 Landespolizeidirektion Steiermark. (Tillfälligt återinförande av gränskontroller vid de inre gränserna).

Artikel 73

Medlemsstaterna får inbördes och på eget ansvar organisera sådana former för samarbete och samordning som de finner lämpliga mellan de behöriga avdelningarna vid sina administrationer med ansvar för att skydda den nationella säkerheten.

Artikel 74 (f.d. artikel 66 EG)

Rådet ska besluta om åtgärder för att säkerställa ett administrativt samarbete mellan de behöriga myndigheterna i medlemsstaterna på de områden som avses i denna avdelning och även mellan dessa myndigheter och kommissionen. Rådet ska besluta på förslag av kommissionen, om inte annat följer av artikel 76, och efter att ha hört Europaparlamentet.

Artikel 75 (f.d. artikel 60 EG)

Om det är nödvändigt för att uppnå målen i artikel 67, när det gäller att förebygga och bekämpa terrorism och därmed sammanhängande verksamhet, ska Europaparlamentet och rådet genom förordningar i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa en ram för administrativa åtgärder avseende kapitalrörelser och betalningar, såsom frysning av tillgångar, finansiella medel eller ekonomiska vinster som tillhör, ägs eller innehas av fysiska eller juridiska personer, av grupper eller av enheter som inte är stater.

Rådet ska på förslag av kommissionen besluta om åtgärder för att genomföra den ram som avses i första stycket.

De akter som avses i denna artikel ska innehålla nödvändiga bestämmelser om rättsliga garantier.

Artikel 76

De akter som avses i kapitlen 4 och 5, samt de åtgärder som avses i artikel 74 och som säkerställer ett administrativt samarbete på de områden som avses i dessa kapitel, ska antas

- a) på förslag av kommissionen, eller
- b) på initiativ av en fjärdedel av medlemsstaterna.

Kapitel 2. Politik som gäller gränskontroll, asyl och invandring

Artikel 77 (f.d. artikel 62 EG)

1. Unionen ska utforma en politik med syftet att

a) säkerställa att det inte förekommer någon kontroll av personer, oavsett deras medborgarskap, när de passerar de inre gränserna,

b) säkerställa kontroll av personer och en effektiv övervakning i fråga om passage av de yttre gränserna,

c) stegvis införa ett integrerat system för förvaltning av de yttre gränserna.

2. Vid tillämpning av punkt 1 ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta om åtgärder om

a) den gemensamma politiken för viseringar och andra uppehållstillstånd för kortare tid,

b) kontroll av de personer som passerar de yttre gränserna,

c) villkoren för att medborgare i tredjeländer ska få resa fritt inom unionen under en kortare tid,

d) alla nödvändiga åtgärder för att stegvis upprätta ett integrerat system för förvaltning av de yttre gränserna,

e) slopad kontroll av personer, oavsett deras medborgarskap, när de passerar de inre gränserna.

3. Om en åtgärd från unionens sida är nödvändig för att underlätta utövandet av den rätt som avses i artikel 20.2 a, och om inte befogenheter för detta ändamål föreskrivs i fördragen, får rådet i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande anta bestämmelser om pass, identitetskort, bevis om uppehållstillstånd eller andra jämförbara dokument. Rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört Europaparlamentet.

4. Denna artikel ska inte påverka medlemsstaternas befogenheter att fastställa sina geografiska gränser i enlighet med internationell rätt.

Artikel 78 (f.d. artiklarna 63.1, 63.2 och 64.2 EG)

1. Unionen ska utforma en gemensam politik avseende asyl, subsidiärt skydd och tillfälligt skydd i syfte att erbjuda en lämplig status till alla tredjelandsmedborgare som har behov av internationellt skydd och att säkerställa principen om "non-refoulement". Denna politik ska överensstämma med Genèvekonventionen av den 28 juli 1951, med protokollet av den 31 januari 1967 om flyktingars rättsliga ställning och med andra tillämpliga fördrag.

2. Vid tillämpning av punkt 1 ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta om åtgärder om ett gemensamt europeiskt asylsystem som omfattar

a) en enhetlig asylstatus för tredjelandsmedborgare som ska gälla i hela unionen,

b) en enhetlig status för subsidiärt skydd för de tredjelandsmedborgare som, utan att beviljas europeisk asyl, har behov av internationellt skydd,

c) ett gemensamt system, i händelse av en massiv tillströmning, för tillfälligt skydd för fördrivna personer,

d) gemensamma förfaranden för att bevilja och återkalla enhetlig asylstatus eller subsidiärt skydd,

e) kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som har ansvaret för att pröva en ansökan om asyl eller subsidiärt skydd,

f) normer för mottagande av personer som söker asyl eller subsidiärt skydd,

g) partnerskap och samarbete med tredjeländer för att hantera flöden av personer som söker asyl eller subsidiärt eller tillfälligt skydd.

3. Om en eller flera medlemsstater försätts i en nödsituation med plötslig tillströmning av medborgare från tredjeländer, får rådet på förslag av kommissionen besluta om provisoriska åtgärder till förmån för den eller de medlemsstater som berörs. Rådet ska besluta efter att ha hört Europaparlamentet.

En asylsökande får inte överföras till en annan EU-medlemsstat om systembrister i asylförfarandet där innebär en verklig risk för omänsklig eller förnedrande behandling **C-411/10** och **C-493/10** N.S. m.fl. Ger unionens institutioner möjlighet att vidta alla provisoriska åtgärder som är nödvändiga för att effektivt och snabbt hantera en nödsituation som kännetecknas av plötslig till-

strömning av fördrivna personer **C-643/15** och **C-647/15** Slovakien och Ungern/rådet. Den gemensamma politik som unionen utformar ska vara förenlig med Genèvekonventionen **C-720/17** Bilal och **C-391/16** M (återkallelse av flyktingstatus).

Artikel 79 (f.d. artikel 63 punkterna 3 och 4 EG)

1. Unionen ska utforma en gemensam invandringspolitik i syfte att i alla lägen säkerställa en effektiv förvaltning av migrationsströmmarna, en rättvis behandling av tredjelandsmedborgare som vistas lagligen i medlemsstater och samt förebyggande av och förstärkt bekämpning av olaglig invandring och människohandel.

2. Vid tillämpning av punkt 1 ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta om åtgärder på följande områden:

a) Villkor för inresa och vistelse, normer för medlemsstaternas utfärdande av visering och uppehållstillstånd för längre tid, inbegripet sådana som avser familjeåterförening.

b) Fastställande av rättigheterna för tredjelandsmedborgare som vistas lagligen i en medlemsstat, inbegripet villkoren för fri rörlighet och vistelse i övriga medlemsstater.

c) Olaglig invandring och olaglig vistelse, inbegripet avvisning, utvisning och återvändande av personer som vistas olagligt.

d) Bekämpning av människohandel, särskilt handel med kvinnor och barn.

3. Unionen får med tredjeländer ingå avtal med syftet att de tredjelandsmedborgare som inte uppfyller eller som inte längre uppfyller villkoren för inresa, närvaro eller vistelse på en medlemsstats territorium ska återtas i sina ursprungsländer eller de länder de kommer från.

4. Europaparlamentet och rådet får i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet föreskriva åtgärder för att stimulera och stödja medlemsstaternas verksamhet för att främja integrationen av tredjelandsmedborgare som vistas lagligen på deras territorium; dessa får dock inte omfatta någon harmonisering av medlemsstaternas lagar och andra författningar.

5. Denna artikel ska inte inverka på medlemsstaternas rätt att bestämma hur många tredjelandsmedborgare som får beviljas inresa från ett tredjeland till deras territorium för att där söka sysselsättning som arbetstagare eller egenföretagare.

Ang. likabehandling av unionsmedborgare och varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare, se **C-571/10** Kamberaj.

Artikel 80

Den unionspolitik som avses i detta kapitel och dess genomförande ska styras av principen om solidaritet och rättvis ansvarsfördelning, även i finansiellt avseende, mellan medlemsstaterna. Varje gång det är nödvändigt ska de unionsakter som antas enligt detta kapitel innehålla lämpliga åtgärder för tillämpningen av denna princip.

Kapitel 3. Civilrättsligt samarbete

Artikel 81 (f.d. artikel 65 EG)

1. Unionen ska utveckla ett rättsligt samarbete i civilrättsliga frågor som har gränsöverskridande följder, vilket bygger på principen om ömsesidigt erkännande av domstolsavgöranden och utomrättsliga avgöranden. Detta samarbete får inbegripa beslut om åtgärder om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar.

2. Vid tillämpning av punkt 1, särskilt när det är nödvändigt för att den inre marknaden ska fungera väl, ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta om åtgärder för att säkerställa

a) ömsesidigt erkännande mellan medlemsstaterna av domstolsavgöranden och utomrättsliga avgöranden samt verkställigheten av dessa,

b) gränsöverskridande delgivning av rättegångshandlingar och utomrättsliga handlingar,

c) förenlighet mellan tillämpliga bestämmelser i medlemsstaterna om lagkonflikter och om domstolars behörighet,

d) samarbete som rör bevisupptagning,

e) faktisk tillgång till rättslig prövning,

f) undanröjande av hinder mot väl fungerande civilrättsliga förfaranden, vid behov genom att främja förenligheten mellan de civilprocessrättsliga regler som är tillämpliga i medlemsstaterna,

g) utveckling av alternativa metoder för att lösa tvister,

h) stöd till utbildning av domare och övrig personal inom rättsväsendet.

3. Med avvikelse från punkt 2 ska åtgärder som rör familjerätten och som har gränsöverskridande följder föreskrivas av rådet i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande. Rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört Europaparlamentet.

Rådet får på förslag av kommissionen anta ett beslut där det anges vilka aspekter av familjerätten som har gränsöverskridande följder och som kan bli föremål för akter som antas i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet. Rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört Europaparlamentet.

Det förslag som avses i andra stycket ska översändas till de nationella parlamenten. Om en invändning från ett

nationellt parlament har meddelats inom sex månader från detta översändande, ska beslutet inte antas. I avsaknad av invändningar får rådet anta beslutet.

Kapitel 4. Straffrättsligt samarbete

Artikel 82 (f.d. artikel 31 EU)

1. Det straffrättsliga samarbetet inom unionen ska bygga på principen om ömsesidigt erkännande av domar och rättsliga avgöranden och inbegripa en tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar på de områden som avses i punkt 2 och artikel 83.

Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta om åtgärder för att

- a) fastställa regler och förfaranden för att säkerställa att alla former av domar och rättsliga avgöranden erkänns i hela unionen,
- b) förebygga och lösa behörighetskonflikter mellan medlemsstaterna,
- c) stödja utbildningen av domare och övrig personal inom rättsväsendet,
- d) underlätta samarbetet mellan rättsliga eller likvärdiga myndigheter i medlemsstaterna inom ramen för lagföring och verkställighet av beslut.

2. Om det är nödvändigt för att underlätta det ömsesidiga erkännandet av domar och rättsliga avgöranden samt polissamarbete och rättsligt samarbete i sådana straffrättsliga frågor som har en gränsöverskridande dimension, får Europaparlamentet och rådet genom direktiv i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa minimiregler. I dessa minimiregler ska skillnaderna mellan medlemsstaternas rättsliga traditioner och rättssystem beaktas.

De ska omfatta

- a) ömsesidig tillåtlighet av bevis mellan medlemsstaterna,
- b) personers rättigheter vid det straffrättsliga förfarandet,
- c) brottsoffers rättigheter,
- d) andra specifika delar av det straffrättsliga förfarandet, vilka rådet i förväg har reglerat genom ett beslut; vid antagandet av detta beslut ska rådet besluta med enhällighet efter Europaparlamentets godkännande.

Antagande av de minimiregler som avses i denna punkt ska inte hindra medlemsstaterna från att behålla eller införa en högre skyddsnivå för personer.

3. Om en rådsmedlem anser att ett utkast till direktiv enligt punkt 2 skulle negativt påverka grundläggande aspekter av dennes straffrättsliga system, får den rådsmedlemmen begära att utkastet till direktiv överlämnas till Europeiska rådet. I detta fall ska det ordinarie lagstiftningsförfarandet tillfälligt upphävas. Efter diskussion, och om konsensus uppnås, ska Europeiska rådet inom fyra månader från det tillfälliga upphävandet hänskjuta utkastet till rådet, varvid det tillfälliga upphävandet av det ordinarie lagstiftningsförfarandet avbryts.

Om ingen enighet uppnås och om minst nio medlemsstater önskar upprätta ett fördjupat samarbete på grundval av utkastet till direktiv, ska de inom samma tidsfrist underrätta Europaparlamentet, rådet och kommissionen om detta. I detta fall ska det bemyndigande att inleda ett fördjupat samarbete enligt artikel 20.2 i fördraget om Europeiska unionen och artikel 329.1 i det här fördraget anses vara beviljat och bestämmelserna om fördjupat samarbete ska tillämpas.

Artikel 83 (f.d. artikel 31 EU)

1. Europaparlamentet och rådet får genom direktiv i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa minimiregler om fastställande av brottsrekvisit och påföljder inom områden med särskilt allvarlig brottslighet med ett gränsöverskridande inslag till följd av brottens karaktär eller effekter eller av ett särskilt behov av att bekämpa dem på gemensamma grunder.

Detta gäller följande områden av brottslighet: terrorism, människohandel och sexuellt utnyttjande av kvinnor och barn, olaglig narkotikahandel, olaglig handel med vapen, penningtvätt, korruption, förfalskning av betalningsmedel, it-brottslighet och organiserad brottslighet.

Med hänsyn till brottslighetens utveckling får rådet anta ett beslut där andra områden av brottslighet anges som uppfyller de kriterier som avses i denna punkt. Rådet ska besluta med enhällighet efter Europaparlamentets godkännande.

2. Om en tillnärmning av medlemsstaternas straffrättsliga lagar och andra författningar visar sig nödvändig för att säkerställa att unionens politik på ett område som omfattas av harmoniseringsåtgärder ska kunna genomföras effektivt, får minimiregler för fastställande av brottsrekvisit och påföljder på det berörda området meddelas i direktiv. Dessa direktiv ska antas enligt samma ordinarie eller särskilda lagstiftningsförfarande som använts för beslutet om harmoniseringsåtgärderna i fråga, utan att det påverkar tillämpningen av artikel 76.

3. Om en rådsmedlem anser att ett utkast till direktiv enligt punkt 1 eller 2 skulle negativt påverka grundläggande aspekter av dennes straffrättsliga system, får den rådsmedlemmen begära att utkastet till direktiv överlämnas till Europeiska rådet. I detta fall ska det ordinarie lagstiftningsförfarandet tillfälligt upphävas. Efter diskussion,

och om konsensus uppnås, ska Europeiska rådet inom fyra månader från det tillfälliga upphävandet hänskjuta utkastet till rådet, varvid det tillfälliga upphävandet av det ordinarie lagstiftningsförandet avbryts.

Om ingen enighet uppnås och om minst nio medlemsstater önskar upprätta ett fördjupat samarbete på grundval av utkastet till direktiv, ska de inom samma tidsfrist underrätta Europaparlamentet, rådet och kommissionen om detta. I detta fall ska det bemyndigande att inleda ett fördjupat samarbete som avses i artikel 20.2 i fördraget om Europeiska unionen och artikel 329.1 i det här fördraget anses vara beviljat, och bestämmelserna om fördjupat samarbete ska tillämpas.

Artikel 84

Europaparlamentet och rådet får i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförandet föreskriva åtgärder för att uppmuntra och stödja medlemsstaternas åtgärder när det gäller att förebygga brottslighet; dessa får dock inte omfatta någon harmonisering av medlemsstaternas lagar och andra författningar.

Artikel 85 (f.d. artikel 31 EU)

1. Eurojusts uppgift ska vara att stödja och stärka samordning och samarbete mellan de nationella myndigheter som har till uppgift att utreda och lagföra allvarlig brottslighet som berör två eller flera medlemsstater eller som det krävs lagföring för på gemensamma grunder, på grundval av operationer som genomförs och information som lämnas av myndigheterna i medlemsstaterna och av Europol.

Europaparlamentet och rådet ska i detta hänseende, genom förordningar i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförandet, reglera Eurojusts struktur, arbetssätt, verksamhetsområde och uppgifter. Dessa uppgifter får omfatta

- a) inledande av brottsutredningar och förslag till inledande av lagföringsförfaranden som genomförs av de behöriga nationella myndigheterna, särskilt de som gäller brott som skadar unionens ekonomiska intressen,
- b) samordning av de utredningar och lagföringsförfaranden som avses i led a,
- c) stärkande av det rättsliga samarbetet, bland annat genom lösning av behörighetskonflikter och nära samarbete med det europeiska rättsliga nätverket.

Dessa förordningar ska även fastställa villkoren för deltagande av Europaparlamentet och de nationella parlamenten i utvärderingen av Eurojusts verksamhet.

2. Inom ramen för de lagföringsförfaranden som avses i punkt 1 och utan att det påverkar tillämpningen av artikel 86 ska de formella processrättsliga åtgärderna vidtas av behöriga nationella tjänstemän.

Artikel 86

1. För att bekämpa brott som skadar unionens ekonomiska intressen får rådet genom förordningar i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande inrätta en europeisk åklagarmyndighet som baseras på Eurojust. Rådet ska besluta med enhällighet efter Europaparlamentets godkännande.

Om enhällighet inte kan nås, får en grupp om minst nio medlemsstater begära att utkastet till förordning överlämnas till Europeiska rådet. I detta fall ska förfarandet i rådet tillfälligt upphävas. Efter diskussion, och om konsensus uppnås, ska Europeiska rådet inom fyra månader från det tillfälliga upphävandet hänskjuta utkastet till rådet för antagande.

Om ingen enighet uppnås och om minst nio medlemsstater önskar upprätta ett fördjupat samarbete på grundval av utkastet till förordning, ska de inom samma tidsfrist underrätta Europaparlamentet, rådet och kommissionen om detta. I detta fall ska det bemyndigande att inleda ett fördjupat samarbete som avses i artikel 20.2 i fördraget om Europeiska unionen och artikel 329.1 i det här fördraget anses vara beviljat, och bestämmelserna om fördjupat samarbete ska tillämpas.

2. Den europeiska åklagarmyndigheten är behörig att, i förekommande fall i samverkan med Europol, utreda och lagföra gärningsmän och andra medverkande som har begått brott som skadar unionens ekonomiska intressen, i enlighet med den förordning som avses i punkt 1. Myndigheten ska föra talan för dessa brott vid medlemsstaternas behöriga domstolar.

3. De förordningar som avses i punkt 1 ska innehålla stadgan för den europeiska åklagarmyndigheten, villkoren för dess verksamhet, de processrättsliga reglerna för denna verksamhet, liksom regler om tillåtligheten av bevisning och regler för domstolskontroll av de processuella åtgärder som myndigheten beslutar när den utövar sin verksamhet.

4. Europeiska rådet får samtidigt eller senare anta ett beslut om ändring av punkt 1 i syfte att utsträcka den europeiska åklagarmyndighetens befogenheter till att även omfatta kampen mot den grova brottsligheten som har ett gränsöverskridande inslag och, som en följd av detta, om ändring av punkt 2 när det gäller gärningsmän och andra medverkande som begått grova brott som påverkar mer än en medlemsstat. Europeiska rådet ska besluta med enhällighet efter Europaparlamentets godkännande och efter att ha hört kommissionen.

Kapitel 5. Polissamarbete

Artikel 87 (f.d. artikel 30 EU)

1. Unionen ska utveckla ett polissamarbete mellan alla behöriga myndigheter i medlemsstaterna, inbegripet po-

lisen, tullen och andra brottsbekämpande organ som är specialiserade på att förebygga, upptäcka och utreda brott.

2. Vid tillämpning av punkt 1 får Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet föreskriva åtgärder om

- a) insamling, lagring, behandling, analys och utbyte av relevant information,
- b) stöd till utbildning av personal samt samarbete om personalutbyte, utrustning och kriminalteknisk forskning,
- c) gemensam utredningsteknik i samband med upptäckt av allvarliga former av organiserad brottslighet.

3. Rådet får i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande föreskriva åtgärder om operativt samarbete mellan de myndigheter som avses i denna artikel. Rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört Europaparlamentet.

Om enhällighet inte kan nås, får en grupp om minst nio medlemsstater begära att utkastet till åtgärder överlämnas till Europeiska rådet. I detta fall ska förfarandet i rådet tillfälligt upphävas. Efter diskussion, och om konsensus uppnås, ska Europeiska rådet inom fyra månader från det tillfälliga upphävandet hänskjuta utkastet till rådet för antagande.

Om ingen enighet uppnås och om minst nio medlemsstater önskar upprätta ett fördjupat samarbete på grundval av utkastet till åtgärder, ska de inom samma tidsfrist underrätta Europaparlamentet, rådet och kommissionen om detta. I detta fall ska det bemyndigande att inleda ett fördjupat samarbete som avses i artikel 20.2 i fördraget om Europeiska unionen och artikel 329.1 i det här fördraget anses vara beviljat, och bestämmelserna om fördjupat samarbete ska tillämpas.

Det särskilda förfarande som anges i andra och tredje styckena ska inte tillämpas på akter som innebär en utveckling av Schengenregelverket.

Artikel 88 (f.d. artikel 30 EU)

1. Europols uppgift ska vara att stödja och stärka medlemsstaternas polismyndigheters och andra brottsbekämpande organs insatser samt deras ömsesidiga samarbete för att förebygga och bekämpa allvarlig brottslighet som berör två eller flera medlemsstater, terrorism och sådana former av brottslighet som skadar ett gemensamt intresse som omfattas av unionens politik.

2. Europaparlamentet och rådet ska genom förordningar i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet reglera Europols struktur, arbetsätt, verksamhetsområde och uppgifter. Dessa uppgifter får omfatta

- a) insamling, lagring, behandling, analys och utbyte av information, särskilt från medlemsstaternas myndigheter eller från ett tredjelands myndigheter eller från utomstående organ,
- b) samordning, organisering och genomförande av utredningar och operativa insatser tillsammans med medlemsstaternas behöriga myndigheter eller inom gemensamma utredningsgrupper, i förekommande fall i samverkan med Eurojust.

Dessa förordningar ska även fastställa närmare bestämmelser för den kontroll av Europols verksamhet som Europaparlamentet utför under medverkan av de nationella parlamenten.

3. Europols alla operativa insatser ska genomföras i samverkan och i samförstånd med myndigheterna i den eller de medlemsstater vars territorium berörs. Tvångsåtgärder får genomföras endast av de behöriga nationella myndigheterna.

Artikel 89 (f.d. artikel 32 EU)

Rådet ska i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande fastställa på vilka villkor och inom vilka gränser som de behöriga myndigheterna i de medlemsstater som avses i artiklarna 82 och 87 får agera på en annan medlemsstats territorium i samverkan och i samförstånd med myndigheterna i denna medlemsstat. Rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört Europaparlamentet.

AVDELNING VI

Transporter

Artikel 90 (f.d. artikel 70 EG)

På det område som behandlas i denna avdelning ska fördragens mål uppnås inom ramen för en gemensam transportpolitik.

Ang. förhållandet till övriga bestämmelser i fördraget, se **167/73** kommissionen/Frankrike (fri rörlighet), **156/77** kommissionen/Belgien (statsstöd samt kol och stål), **209/84** Asjes (konkurrensreglerna).

Artikel 91 (f.d. artikel 71 EG)

1. För att genomföra artikel 90 och med beaktande av transportfrågornas särskilda karaktär ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén fastställa

- a) gemensamma regler för internationella transporter till eller från en medlemsstats territorium eller genom en eller flera medlemsstaters territorier,
- b) de villkor under vilka utomlands hemmahörande transportföretag får utföra transporter i en medlemsstat,
- c) åtgärder för att förbättra transportsäkerheten,
- d) alla andra lämpliga bestämmelser.

2. Vid beslut om de åtgärder som avses i punkt 1 ska sådana fall beaktas där tillämpningen av åtgärderna skulle kunna få allvarliga återverkningar på levnadsstandarden och sysselsättningen i vissa regioner samt på utnyttjandet av transportmedel.

Ej direkt effekt **4/88** Lambregts. Ang. rådets skyldighet att anta regler, se **13/83** Europaparlamentet/rådet (fråga om passivitet). Behörighet att ingå *internationella avtal* **22/70** kommissionen/rådet (AETR) samt yttrande **1/94** (GATS och TRIPS). Åsidosättande av *väsentliga formföreskrifter* **C-65/90** Europaparlamentet/rådet (avsaknad av samråd). Omfattningen av gemenskapens behörighet **C-184/02** Spanien och Finland/Europaparlamentet och rådet.

Artikel 92 (f.d. artikel 72 EG)

Till dess att de bestämmelser som avses i artikel 91.1 har fastställts, får ingen medlemsstat, utan att rådet med enhällighet har beslutat om en åtgärd genom vilken undantag beviljas, vidta någon åtgärd som direkt eller indirekt ger de olika bestämmelser, som gällde på transportområdet den 1 januari 1958 eller som, för stater som senare ansluter sig gäller på detta område, vid tidpunkten för dessas anslutning, mindre gynnsamma effekter för andra medlemsstaters transportföretag än för inhemska transportföretag.

Se **C-184/91** Oorburg (transporter på inre vattenvägar), **C-195/90** kommissionen/Tyskland (vägskatt).

Artikel 93 (f.d. artikel 73 EG)

Stöd är förenligt med fördragen, om det tillgodoser behovet av samordning av transporter eller om det innebär ersättning för allmän trafikplikt.

Förhållandet till statsstödsreglerna **156/77** kommissionen/Belgien. Förhållande till sekundärrätten **C-280/00** Altmark.

Artikel 94 (f.d. artikel 74 EG)

Varje åtgärd som vidtas inom ramen för fördragen med avseende på fraktsatser och befodringsvillkor ska avvägas med hänsyn till den ekonomiska situationen för transportföretagen.

Artikel 95 (f.d. artikel 75 EG)

1. Vid transporter inom unionen ska all sådan diskriminering vara förbjuden som består i att transportföretag tillämpar olika fraktsatser och befodringsvillkor för att frakta samma slag av gods samma väg på grund av godsets ursprungs- eller bestämmelse-land.

2. Punkt 1 ska inte hindra Europaparlamentet och rådet att vidta andra åtgärder enligt artikel 91.1.

3. Rådet ska på förslag från kommissionen samt efter att ha hört Europaparlamentet och Ekonomiska och sociala kommittén utfärda föreskrifter för att genomföra bestämmelserna i punkt 1.

Rådet får särskilt meddela de bestämmelser som behövs för att göra det möjligt för unionens institutioner att övervaka efterlevnaden av ordningen i punkt 1 och för att säkerställa att fördelarna med denna fullt ut kommer brukarna till godo.

4. Kommissionen ska på eget initiativ eller på begäran av en medlemsstat undersöka de fall av diskriminering som avses i punkt 1 och efter samråd med alla berörda medlemsstater fatta nödvändiga beslut inom ramen för de regler som har fastställts enligt bestämmelserna i punkt 3.

Artikel 96 (f.d. artikel 76 EG)

1. Det är förbjudet för medlemsstaterna att på transporter inom unionen tillämpa fraktsatser och villkor som i något avseende innefattar stöd eller skydd till förmån för ett eller flera särskilda företag eller näringsgrenar om inte tillstånd har getts av kommissionen.

2. Kommissionen ska på eget initiativ eller på begäran av en medlemsstat granska de fraktsatser och villkor som avses i punkt 1 och särskilt beakta, å ena sidan, krav på en ändamålsenlig regionalekonomisk politik, de underutvecklade regionernas behov och problemen i regioner som allvarligt påverkas av politiska förhållanden samt å andra sidan, sådana fraktsatsers och villkors inverkan på konkurrensen mellan olika transportgrenar.

Kommissionen ska efter samråd med alla medlemsstater som saken gäller fatta nödvändiga beslut.

3. De förbud som anges i punkt 1 gäller inte tariffer som fastställts för att bemöta konkurrens.

Artikel 97 (f.d. artikel 77 EG)

Pålagor eller avgifter vid gränspassage som transportföretag tar ut utöver fraktsatserna får inte överstiga vad som är skäligt, sedan de kostnader som gränspassagen faktiskt föranlett beaktats.

Medlemsstaterna ska sträva efter att gradvis sänka dessa kostnader.

Kommissionen får ge medlemsstaterna rekommendationer om tillämpningen av denna artikel.

Artikel 98 (f.d. artikel 78 EG)

(Ang. Förbundsrepubliken Tyskland.)

Artikel 99 (f.d. artikel 79 EG)

(Avser en rådgivande kommitté knuten till kommissionen.)

Artikel 100 (f.d. artikel 80 EG)

1. Bestämmelserna i denna avdelning ska gälla transporter på järnväg, landsväg och inre vattenvägar.

2. Europaparlamentet och rådet får i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa lämpliga bestämmelser för sjöfart och luftfart. De ska besluta efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén.

Förhållande till fördragets allmänna bestämmelser **167/73** kommissionen/Frankrike. *Sjötransporter* **C-379/92** Peralta, p. 14, **C-381/93** kommissionen/Frankrike, **C-295/00** kommissionen/Italien, **C-430/99** Sea-land Service (system för sjötrafikledning) och **C-435/00** Geha (olika hamnavgifter). *Inre vattenvägar* **C-266/03** kommissionen/Luxemburg och **C-433/03** kommissionen/Tyskland (gränser för gemenskapens externa behörighet samt medlemsstaternas samarbetskyldighet). *Luftfart* **C-70/99** kommissionen/Portugal (olika passageraravgifter), **C-27/00** Omega Air (gemenskapslagstiftarens behörighet – buller från flygplan), **C-468/98** kommissionen/Sverige ("open skies-avtal" – medlemsstaternas behörighet att ingå internationella avtal).

AVDELNING VII

Gemensamma regler om konkurrens, beskattning och tillnärmning av lagstiftning

Kapitel 1. Konkurrensregler

AVSNITT 1 – REGLER TILLÄMPLIGA PÅ FÖRETAG

Artikel 101 (f.d. artikel 81 EG)

1. Följande är oförenligt med den inre marknaden och förbjudet: alla avtal mellan företag, beslut av företagssammanslutningar och samordnade förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstater och som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen inom den inre marknaden, särskilt sådana som innebär att

- inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor direkt eller indirekt fastställs,
- produktion, marknader, teknisk utveckling eller investeringar begränsas eller kontrolleras,
- marknader eller inköpskällor delas upp,
- olika villkor tillämpas för likvärdiga transaktioner med vissa handelspartner, varigenom dessa får en konkurrensackdel,
- det ställs som villkor för att ingå avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser, som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

2. Avtal eller beslut som är förbjudna enligt denna artikel är ogiltiga.

3. Bestämmelserna i punkt 1 får dock förklaras icke tillämpliga

- på avtal eller grupper av avtal mellan företag,
- beslut eller grupper av beslut av företagssammanslutningar,
- samordnade förfaranden eller grupper av samordnade förfaranden,

som bidrar till att förbättra produktionen eller distributionen av varor eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande, samtidigt som konsumenterna tillförsäkras en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås och som inte

- ålägger de berörda företagen begränsningar som inte är nödvändiga för att uppnå dessa mål,
- ger dessa företag möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av varorna i fråga.

Art. 101.1 FEUF: *Direkt effekt* **127/73** BRT (30 jan. 1974). Nationella domstolar är behöriga att tillämpa artikel 101 FEUF bland annat i privaträttsliga tvister, eftersom denna behörighet följer av artikelns direkta effekt **C-819/19** Stichting Cartel Compensation och Equilib Netherlands. *Territoriellt tillämpningsområde* **89/85** m.fl. Ahlström (1988). *Materiellt tillämpningsområde* **C-264/16 P** Deutsche Bahn m.fl./kommissionen (transportsektorn) **C-819/19** Stichting Cartel Compensation och Equilib Netherlands (luftfartssektorn), **C-671/15** APVE m.fl. (jordbruksområdet). *Marknadsdefinition* Utbytbarheten ska inte bedömas endast med beaktande av varornas eller tjänsternas objektiva egenskaper; även konkurrensvillkoren samt efterfråge- och utbudsmönstret på marknaden ska beaktas **C-179/16** F. Hoffmann-La Roche m.fl.; jfr med avseende på artikel 102 FEUF **322/81** Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/kommissionen. *Företag* – Definition **C-41/90** Höfner – Vinstsyfte krävs ej **209-215** och **218/78** Heinz van Landewyck, **C-49/07** MOTOE. Ang. Eurocontrols verksamhet **C-113/07 P** Selex Sistemi Integrati/kommissionen – Offentliga organ som bedriver ekonomisk verksamhet omfattas **C-67/96** Albany – Stora offentliga inköpare anses inte nödvändigtvis vara företag **C-205/03 P** FENIN/kommissionen – Försäkringskassa ansågs inte utgöra ett företag, **C-350/07** Kattner Stahlbau, **C-437/09** AG2R Prévoyance, **C-138/11** Compass-Datenbank (offentlig myndighets lagring av uppgifter i databas); jfr **C-262/18 P** kommissionen/Dövera zdravotná poisťovňa (införandet av konkurrensinslag i ett system som bygger på solidaritetsprincipen inte ägnat att för-

ändra systemets beskaffenhet). Agentavtal **C-217/05** Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio – Fria yrkesutövare omfattas **C-309/99** Wouters (advokater). *Principen om ekonomisk enhet mellan två bolag*, se **C-73/95 P** Viho, **C-97/08 P** Akzo Nobel m.fl./kommissionen, **C-155/14 P** Evonik Degussa och AlzChem/kommissionen (moderbolags ansvar för dotterbolags överträdelse), **C-407/08 P** Knauf Gips/kommissionen, **C-90/09 P** General Química, **C-628/10 P** och **C-14/11 P** Alliance, **C-50/12 P** Kendrion, **C-625/13 P** Villeroy & Boch/kommissionen, **C-516/15 P** Akzo Nobel m.fl./kommissionen och **C-822/19 P** Sumal. Den ekonomiska enheten behöver inte vara en juridisk person **C-189/02 P** Dansk Rørdindustri m.fl. Presumtionen om faktisk utövande av ett *avgörande inflytande* **C-595/18 P** The Goldman Sachs Group/kommissionen (enhet som kontrollerar 100 procent av de rösträtter som är knutna till aktierna i ett annat bolag) **C-623/15 P** Toshiba Corp./kommissionen (kontroll som utövas gemensamt av två moderbolag. Ang. solidariskt betalningsansvar för böter, se **C-231/11 P**–**C-233/11 P** kommissionen m.fl./Siemens Österreich m.fl. samt **C-823/18 P** kommissionen/GEA Group. Betr. ansvar vid företagsöverlåtelse m.m., se **C-240/00 P** Cement, **C-280/06** Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato m.fl., **C-125/07 P** Erste Bank der österreichischen Sparkassen/kommissionen. Moderbolags ansvar – i en situation där det ansårets helt härrör från dotterbolagets ansvar och det inte förekommit något som moderbolaget kan hållas individuellt ansvarigt för – kan inte vara mer omfattande än dotterbolagets ansvar **C-351/15 P** kommissionen/Total och Elf Aquitaine. Ang. moderbolags ansvar för en överträdelse som dess dotterbolag har begått innan det förvärvades **C-637/13 P** Laufen Austria/kommissionen. *Avtal* behöver ej vara bindande **41/69** Chemiefarm – Ömsidig vilja krävs **C-2/01 P** och **3/01 P** kommissionen/Bayer. Betr. ansvar för alla deltagare som inte uttryckligen tagit avstånd vid möten där konkurrensbegränsande avtal träffas, se **C-204/00 P** Cement, ett konsultbolags ansvar **C-194/14 P** AC-Treuhand. Ang. komplexa överträdelse med kombinationer av avtal och samordnade förfaranden, se **C-49/92 P** kommissionen/Anic Partecipazioni, **C-407/08 P** Knauf Gips/kommissionen. Fråga om bevis för deltagande i system med falska anbud m.m. **C-441/11 P** kommissionen/Verhuizingen Coppens. *Kollektivavtal* mellan arbetstagare och arbetsgivare omfattas inte **C-67/96** Albany – Annorlunda egenföretagare och fria yrkesutövare **C-180–184/98** Pavlov, "falsa egenföretagare" **C-413/13** FNV Kunsten Informatie en Media. Ang. bedömningen av en enda, komplex och fortlöpande överträdelse, se bl.a. **C-625/13 P** Villeroy & Boch/kommissionen, **C-99/17 P** Infineon Technologies/kommissionen (bevisbörd), **C-601/18 P** Prysmian och Prysmian Cavi e Sistemi/kommissionen, **C-450/19** Kilpailu- ja kulttajavirasto (fastställande av överträdelseperioden vid anbudsuppgörelser) och **C-697/19 P** Sony Corporation och Sony Electronics/kommissionen, **C-698/19 P** Sony Optiarc och Sony Optiarc America/kommissionen (rätten till försvar), **C-699/19 P** Quanta Storage/kommissionen och **C-700/19 P** Toshiba Samsung Storage Technology och Toshiba Samsung Storage Technology Korea/kommissionen. *Samordnade förfaranden*: **48/69** ICI, **C-49/92 P** kommissionen/Anic Partecipazioni – Samordnade förfaranden genom informationsutbyte **C-194/99 P** Thyssen Stahl – Fråga huruvida det är tillräckligt med ett enda möte eller om samordningen måste ha varit varaktig och regelbunden **C-8/08** T-Mobile Netherlands m.fl. – Företags ansvar för ett samordnat förfarande till följd av en oberoende tjänsteleverantörs handlande **C-542/14** VM Remonts m.fl. *Beslut av företagssammanslutning* **45/85** Verband der Sachversicherer/kommissionen, **C-35/96** kommissionen/Italian (nationell yrkesorganisation som fastställer enhetlig tariff för tullombud), **C-309/99** Wouters (Advokatsamfund), **C-136/12** Consiglio nazionale dei geologi (etiska regler om arvodesnivåer), **C-250/03** Mauri (villkor för att utöva advokatyrket), **C-1/12** Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas (obligatorisk fortbildning för revisorer), **C-105/04 P** Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/kommissionen (branschorganisation kan hållas ansvarig för medlemsföretagens agerande). *Påverkan på handeln mellan medlemsstaterna* **56** och **58/64** Consten & Grundig/kommissionen, **C-219/95 P** Ferriere Nord/kommissionen, **C-475/99** Ambulanz Glöckner och **C-295/04–C-298/04** Manfredi m.fl., **C-125/07 P** Erste Bank der österreichischen Sparkassen/kommissionen. Ang. begreppet *betydande störningar på den gemensamma marknaden* **C-425/07 P** AEPI/kommissionen. *Märkbar påverkan* **5/69** Völk. *Syfte eller resultat att begränsa konkurrensen* **56** och **58/64** Consten & Grundig/kommissionen och **C-99/17 P** Infineon Technologies/kommissionen (utbyte av känsliga affärspapper) – Utgör inte hinder för att ett och samma konkurrensbegränsande beteende anses ha både till syfte och till resultat att begränsa konkurrensen **C-228/18** Budapest Bank m.fl. – Räcker med syfte eller resultat **C-234/89** Delimitis, **C-219/95 P** Ferriere Nord, **C-8/08** T-Mobile Netherlands m.fl., **C-501/06 P**, **C-513/06 P**, **C-515/06 P** och **C-519/06 P** GlaxoSmithKline Services/kommissionen – Potentiell konkurrens **C-7/95 P** Deere, **C-307/18** Generics (UK) m.fl., **C-561/16 P** Lundbeck/kommissionen samt **C-611/16 P** Xellia Pharmaceuticals och Alpharma/kommissionen – Begreppet konkurrensbegränsande syfte ska ges en restriktiv tolkning **C-469/15 P** FSL m.fl./kommissionen samt **C-179/16 P** – Kriteriet för att avgöra huruvida ett avtal har "till syfte" att begränsa konkurrensen är om det kan fastställas att ett sådant avtal i sig självt uppvisar en tillräcklig grad av skadlighet för konkurrensen **C-211/22** Super Bock Bebidas – Huruvida ett patentuppgörelseavtal rörande läkemedel ha konkurrensbegränsande syfte eller resultat, och kan ingående av ett sådant avtal, i förekommande fall i kombination med ingående av andra avtal, utgöra missbruk av en dominerande ställning **C-307/18** Generics (UK) m.fl. – *Bedömningskriterier* **C-373/14 P** Toshiba Corporation/kommissionen; **C-345/14** Maxima Latvija **C-98/17 P**; Philips och Philips France/kommissionen – Kreditupplysningsystem **C-238/05** Asnef-Equifax – Regler för idrottstävlingar **C-519/04 P** Meca-Medina och Majcen/kommissionen – Icke-konkurrensklausul och syftesöverträdelse **C-487/16 P** Telefónica/kommissionen – Selektivt distributionssystem för lyxvaror **C-230/16** Coty Germany GmbH (nätförsäljning av kosmetika) – Minimibelopp för advokatarvoden motsvarar fastställandet av horisontella bindande minimipriser **C-427/16** och **C-428/16** CHEZ Elektro Bulgaria. *Nationell lagstiftning* som är oförenlig med konkurrensreglerna och enskilda företags ansvar **C-198/01** CIF. *Delegation av lagstiftningsmakt* – Nationella regler om taxa för advokatarvoden **C-94/04** och **C-202/04** Cipolla m.fl. Medlemsstaterna får inte vidta eller bibehålla åtgärder bl.a. i form av lagar eller andra författningar som kan leda till att de på företag tillämpliga konkurrensreglerna förlorar sin ändamålsenliga verkan **C-532/15 et C-538/15** Eurosanamientos m.fl.; se även **C-347/16** Balcargasa energiyna borsa. *Ang. oskuldspresumtionen vid förlämningsförfarande i hybridform* **C-440/19 P** Pometon. *Offentliggörande* av uppgifter från en begäran om förmånlig behandling **C-162/15 P** Evonik Degussa/kommissionen. Ansökan om konfidentiell behandling av vissa uppgifter i ett beslut av kommissionen i vilket det konstateras att det förekommit en olaglig kartell **C-517/15** AGC Glass Europe m.fl./Europeiska kommissionen – Ang. *rättskraft, rätten till försvar* och omfattningen av kommissionens skyldighet att höra part **C-85-89/15 P** Feralpi m.fl./kommissionen resp. anta ett nytt meddelande om användningar **C-180/16 P** Toshiba Corp efter det att Tribunalen delvis ogiltigförklarat kommissionens ursprungliga beslut. Kommunikationsplikt av ändringar i ekonometrisk modell samt rätten till försvar, se **C-265/17 P** kommissionen/Uniparc Parcel Service. Ang. motiveringsskyldighet i förhållande till riktlinjer **C-39/18** kommissionen/Icap m.fl.

Art. 101.2 FEUF: *Ogiltighet* Delar av avtalet som träffas av förbudet är ogiltiga **56/65** Société Technique Minière, **C-234/89** Delimitis. Kommissionens beslut om åtaganden hindrar inte nationella domstolar från pröva huruvida dessa avtal är förenliga med konkurrensreglerna och i förekommande fall ogiltigförklara dem **C-547/16** Gasorba e.a. Var och en har rätt att inför domstol åberopa att artikel 101.1 FEUF har åsidosatts och därmed att en överenskommelse eller ett förfarande som är förbjudet enligt denna bestämmelse är ogiltigt. *Retrosaktiv verkan* **48/72** Brasserie de Haecht.

Art. 101.3 FEUF: En konkurrensbegränsning måste vara *nödvändig och stå i proportion* till sitt samhällsfrämjande syfte **42/84** Remia m.fl./kommissionen. Sökanden har bevisbördan **42/84** Remia/kommissionen.

Ang. bindande åtaganden enligt förordning (EG) nr 1/2003 och omfattningen av EU-domstolarnas kontroll, se **C-603/13 P** Gulp Energía España m.fl./kommissionen, **C-99/17 P** Infineon Technologies/kommissionen samt **C-98/17 P** Philips och Philips France/kommissionen. Proportionalitet av åtaganden **C-132/19** Groupe Canal +/kommissionen (åsidovillande av tredje mans avtalsenliga rättigheter). Fri bevisprövning **C-239/11 P** Siemens m.fl./kommissionen. Övergång av bevisböda **C-89/11 P** E.ON Energie/kommissionen samt **C-99/17 P**, Infineon Technologies/kommissionen. Ang. kommissionens befogenheter vid inspektioner i kartellärenden och skivavbildningar av hårdiskar vid inspektioner på plats **C-606/18 P** Nexans France och Nexans/kommissionen samt **C-601/18 P** Prysmian och Prysmian Cavi e Sistemi/kommissionen. Ang. effektiva rättsmedel mot kommissionens inspektionsförfarande se **C-682/20 P** Les Mousquetaires och ITM Entreprises/kommissionen samt **C-690/20 P** Casino, Guichard-Perrachon och Achats Marchandises Casino/kommissionen. Ang. s.k. 'hybridförfarande' som först har resulterat i ett förlikningsbeslut och sedan i ett beslut efter ett ordinarie förfarande se **C-883/19 P** HSBC Holdings m.fl./kommissionen. Böter – Nationell konkurrensmyndigheter är skyldiga att anpassa bötesbeloppet till omständigheterna i det enskilda fallet, med beaktande av objektiva kriterier, såsom överträdelsens allvar och varaktighet samt eventuella försvarande och förmildrande omständigheter, för att säkerställa att böterna blir effektiva, att de står i rimlig proportion till överträdelsen samt att de är avskräckande **C-385/21** Zenith Media Communications. Principen om *ne bis in idem* **C-151/20** Nordzucker m.fl. (konkurrensbegränsande samverkan för vilken två nationella konkurrensmyndigheter inlett förvaranden) och **C-117/20** Bpost (Böter som ålagts av en nationell tillsynsmyndighet för postsektorn resp. böter som ålagts av en nationell konkurrensmyndighet).

Ang. ersättningskyldighet, se direktiv 2014/104/EU och konkurrenskadslag (2016:964). Möjlighet att väcka skadeståndstalan mot den andra parten, se **C-453/99** Courage och Crehan, **C-295/04–C-298/04** Manfredi m.fl., **C-557/12** Kone m.fl. (skada till följd av umbrellapricing) och **C-724/17** Skanska Industrial Solutions m.fl. (begreppet "företag" enligt EU-rätten avgörande för att avgöra omfattning av ersättningskyldighet). Inte nödvändigt att den skada som det berörda rättssubjektet lidit har ett specifikt samband med det "skyddslyfte" som eftersträvas med artikel 101 FEUF, eftersom deltagarna i en kartell annars inte blir skyldiga att ersätta alla de skador som de har kunnat orsaka **C-435/18** Otis m.fl. (offentligt organ som beviljat lån till förmånliga villkor för förvärv av varor som är föremål för kartellen). Ang. kommissionens möjlighet att väcka talan om ersättning för skada **C-199/11** Otis m.fl. Möjlighet att väcka skadeståndstalan när kommissionen avskrivit klagomål **C-373/17 P** Agria Polska m.fl./kommissionen. Skadeståndstalan mot ett moderbolags dotterbolag som väcktes till följd av ett beslut i vilket det endast fastställdes att detta moderbolag har deltagit i en konkurrensbegränsande samverkan, se **C-882/19** – Ang. nationella domstolars behörighet att tillämpa artikel 101 FEUF och artikel 53 i EES-avtalet inom ramen för en skadeståndstalan, se **C-819/19** Stichting Cartel Compensation och Equilib Netherlands – Ang. behörig domstol att pröva en skadeståndstalan på grund av samordnade förfaranden som strider mot artikel 101 FEUF, se **C-30/20** Volvo m.fl. Preskriptionsfrist och beräkning av den skada som lidits, se **C-267/20** Volvo och DAF Trucks. Ang. preskriptionsavbrytande åtgärder, se **C-308/19** Whiteland Import Export. Artikel 101 FEUF utgör inte hinder för en nationell civilprocessrättslig regel enligt vilken vardera parten ska bära kostnaderna för det fall att ansökan delvis bifalls och vardera parten ska bära hälften av de gemensamma kostnaderna, såvida det inte har förekommit rättegångsmissbruk, se **C-312/21**, Tráficos Manuel Ferrer. Editionsyrkande i mål om konkurrensrättsligt skadestånd får avse även handlingar som endast kan upprättas ex novo efter sammanställning av motparten **C-163/21**, PACCAR m.fl.

Se Konkurrenskadslag (2016:964).

Artikel 102 (f.d. artikel 82 EG)

Ett eller flera företags missbruk av en dominerande ställning på den inre marknaden eller inom en väsentlig del av denna är, i den mån det kan påverka handeln mellan medlemsstater, oförenligt med den inre marknaden och förbudet.

Sådant missbruk kan särskilt bestå i att

- direkt eller indirekt påtvinga någon oskäliga inköps- eller försäljningspriser eller andra oskäliga affärsvillkor,
- begränsa produktion, marknader eller teknisk utveckling till nackdel för konsumenterna,
- tillämpa olika villkor för likvärdiga transaktioner med vissa handelspartner, varigenom dessa får en konkurrensnackdel,

d) ställa som villkor för att ingå avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

Företag se anm. vid art. 101.1 FEUF. *Direkt effekt* **C-449/21** Towercast (missbruk av dominerande ställning kan inte bli föremål för något undantag på något sätt då ett sådant missbruk helt enkelt är förbudet enligt fördraget) samt **C-721/20** DB Station & Service (tillträde till järnvägsinfrastruktur). *Påverkan på handeln* **C-250/92** Göttrup-Klim m.fl., se även anm. vid art. 101.1. *Dominerande ställning*; förmåga att agera oberoende av konkurrenter och kunder, i sista hand konsumenter **85/76** Hoffman-La Roche – 50 % marknadsandel presumtion för dominerande ställning **C-62/86** AKZO – Gemensam dominans; flera företag intar kollektivt en dominerande ställning **C-395** och **C-396/96 P** Compagnie Maritime Belge. Dominanstestet sker inom en avgränsad relevant marknad. *Relevant produktmarknad* – snäv definition – **322/81** Michelin (skillnad på olika typer av bildäck), **86/82** Hasselblad (skillnad på olika typer av kameror), **22/78** Hugin (reservdelar till Hugins kassaapparater). *Relevant geografisk marknad*: **27/76** United Brands. Ang. väsentlig del **40–48/73** m.fl. Suiker Unie (Belgien och Luxemburg resp. södra delen av Tyskland) **C-179/90** Mercid konventionellt porto di Genova (större hamn). *Missbruk* **85/76** Hoffman-La Roche – Prisdiskriminering **27/76** United Brands, **C-333/94 P** Tetra Pak/kommissionen, **C-209/10** Post Danmark samt **C-525/16** MEO (begreppet konkurrensnackdel och prisdifferentiering på marknaden i efterföljande led – Överprissättning **27/76** United Brands – Underprissättning **C-62/86** AKZO, **C-202/07 P** France Télécom/kommissionen – Marginalpress **C-280/08 P** Deutsche Telekom, **C-52/09** TeliaSonera Sverige (teletjänster) – Diskriminerande avgifter **C-82/01 P** Aéroports de Paris/kommissionen – Trohetsrabatter **85/76** Hoffman-La Roche, **322/81** Michelin och **C-413/14 P** Intel (fråga om utestängningseffekter och -strategier för lika effektiva konkurrenter) – Rabattsystem som är beroende av försäljningsmål **C-95/04 P** British Airways/kommissionen, **C-23/14** Post Danmark – Kopplingsförbehåll **C-333/94 P** Tetra Pak/kommissionen – Säljvägran **27/76** United Brands, **C-468/06–C-478/06** Sot. Lélou kai Sia EE m.fl. – Tillgång till nödvändiga nyttigheter, **6** och **7/73** Commercial Solvents, **311/84** Télémarketing, **C-7/97** Bronner, **C-418/01** IMS Health, **C-457/10 P** AstraZeneca/kommissionen – Utnyttjande av immateriella rättigheter **238/87** Volvo – Licensvägran **C-241 P** och **C-242/91 P** RTE/kommissionen, **C-418/01** IMS Health – Uttrymme för att väcka talan om patentintrång när innehavaren beviljat licens på FRAND-villkor **C-170/13** Huawei Technologies – Ang. upphovsrightsorganisations ersättningsmodell för tillgängliggörande av upphovsrettligt skyddad musik i TV-sändningar **C-52/07** Kanal 5 – Begreppet oskäligt pris avseende avgifter som tas ut av en organisation för kollektiv förvaltning av upphovsrett **C-177/16** AKKA/LAA; se även **C-372/19** SABAM (framförande av musikaliska verk under musik-

festivaler). Beviljandet av särskilda eller exklusiva rättigheter som ger upphov till en dominerande ställning är inte i sig oförenligt med artikel 102 i FEUF **C-347/16** Balgarska energiysa bors. Principen om *ne bis in idem* och samtida överträdelse av artikel 102 FEUF och nationell konkurrensrätt **C-617/17** Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie. *Bevisbörd* **C-377/20** Servizio Elettrico Nazionale m.fl. (utestängande missbruk). För att fastställa missbruk av en dominerande ställning, räcker det visa att förarbetet kan skada strukturen för effektiv konkurrens på den relevanta marknaden, såvida inte det berörda dominerande företaget visar att de konkurrensbegränsande effekterna uppvägs, eller rent av överträffas, av positiva effekter för konsumenterna. Ang. utestängande missbruk vid distributionsavtal som innehåller exklusivitetsklausuler och bevisvärdet av ett test avseende en lika effektiv konkurrens se **C-680/20** Unilever Italia Mkt. Operations. Ang. utomstående företags tillträde till den infrastruktur som förvaltas av ett nationellt järnvägsbolag vid nedmontering av en järnvägssträcka, se **C-42/21 P** Lietuvos geležinkeliai/kommissionen. Ang. villkor för utlämnande av bevis vid ett pågående förfarande vid kommissionen avseende en skadeståndstalan i ett vilandeförklarat nationellt förfarande som rör skadestånd för samma överträdelse se **C-57/21** RegioJet. En konkurrensmyndighet i en medlemsstat har vid en missbruksutredning befogethet att konstatera att en behandling av personuppgifter inte är förenlig med förordning GDPR, se **C-252/21** Meta Platforms m.fl.

Kontroll av företagskoncentrationer

– Ang. tillämpningen av art. 102 FEUF, se **6/72** Continental Can. Tillgång till infrastruktur **C-152/19 P** Deutsche Telekom/kommissionen (tillträde till accessnätet som faststälts av den tidigare monopolleverantören). Se därtill **förordning (EG) nr 139/2004** om kontroll av företagskoncentrationer och **förordning (EG) nr 802/2004** om tillämpning av förordning 139/2004/EG. Begreppet koncentration **C-633/16** Ernst & Young. Ang. begreppet en enda koncentration och principen *ne bis in idem* **C-10/18 P** Marine Harvest/kommissionen. Förordning nr 139/2004 utgör inte hinder för att en företagskoncentration som saknar gemenskapsdimension kan prövas av nationella konkurrensmyndigheter och av nationella domstolar med stöd av den direkta effekten av artikel 102 FEUF se **C-449/21** Towercast. Ang. åtaganden, se **C-127/21 P** American Airlines/kommissionen. Ang. beviskrav för "påtagligt hinder för en effektiv konkurrens" vid icke-samordnade effekter, begreppen 'viktig konkurrensfaktor' och 'nära konkurrenter' samt om effektivitetsvinster, se **C-376/20 P** kommissionen/CK Telecoms.

Artikel 103 (f.d. artikel 83 EG)

1. De förordningar och direktiv som behövs för att tillämpa de principer som anges i artiklarna 101 och 102 ska rådet fastställa på förslag från kommissionen och efter att ha hört Europaparlamentet.

2. De bestämmelser som avses i punkt 1 ska särskilt syfta till att

- a) genom införande av böter och viten säkerställa att de förbud som anges i artikel 101.1 och artikel 102 iakttas, b) fastställa närmare regler för hur artikel 101.3 ska tillämpas med hänsyn till behovet av att å ena sidan säkerställa en effektiv övervakning och att å andra sidan så långt som möjligt förenkla den administrativa kontrollen,
- c) vid behov närmare ange räckvidden för bestämmelserna i artiklarna 101 och 102 inom olika näringsgrenar,
- d) fastställa kommissionens och Europeiska unionens domstols uppgifter vid tillämpningen av de bestämmelser som avses i denna punkt,

e) fastställa förhållandet mellan å ena sidan den nationella lagstiftningen och å andra sidan bestämmelserna i detta avsnitt samt bestämmelser som har antagits enligt denna artikel.

Se **rådets förordning (EG) nr 1/2003** om tillämpning av konkurrensreglerna i art. 81 och 82 i fördraget [numera art. 101 och 102 FEUF], **kommissionens förordning (EG) nr 773/2004** om kommissionens förfarande enl. art. 81 och 82 [numera art. 101 och 102 FEUF]. *Gruppundantagsförordningar* har meddelats i anslutning till art. 101.3 FEUF, **förordning (EU) nr 2022/720** om vertikala avtal och samordnade förhållanden (upphör att gälla 31 maj 2034), **förordning (EU) nr 461/2010** om motorfordonssektorn (upphör att gälla 31 maj 2028), **förordning (EU) nr 2023/1066** om forsknings- och utvecklingsavtal (tillämpas t.o.m. 30 juni 2035), **förordning (EU) nr 2023/1067** om specialiseringsavtal (tillämpas t.o.m. 30 juni 2035), **förordning (EU) nr 316/2014** om tekniköverföring (giltig t.o.m. utgången av april 2026).

Artikel 104 (f.d. artikel 84 EG)

Till dess att de bestämmelser som antagits enligt artikel 103 har trätt i kraft ska myndigheterna i varje medlemsstat i överensstämmelse med landets rättsordning och bestämmelserna i artikel 101, särskilt punkt 3, och artikel 102, avgöra om avtal, beslut och samordnade förfaranden är tillåtna samt om missbruk av en dominerande ställning på den inre marknaden föreligger.

Artikel 105 (f.d. artikel 85 EG)

1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 104 ska kommissionen säkerställa tillämpningen av de principer som anges i artiklarna 101 och 102. Den ska på begäran av en medlemsstat eller på eget initiativ och i samarbete med medlemsstaternas behöriga myndigheter, som ska ge kommissionen sitt bistånd, undersöka fall av förmodade överträdelser av dessa principer. Om kommissionen finner att en överträdelse ägt rum, ska den föreslå lämpliga åtgärder för att få denna att upphöra.

2. Om överträdelsen inte upphör, ska kommissionen genom ett motiverat beslut fastslå att en överträdelse av principerna föreligger. Kommissionen får offentliggöra sitt beslut och bemyndiga medlemsstaterna att, på de villkor och enligt de regler som den fastställer, vidta de åtgärder som krävs för att avhjälpa situationen.

3. Kommissionen får anta förordningar avseende de avtalskategorier för vilka rådet har antagit en förordning eller ett direktiv i enlighet med artikel 103.2 b.

Förhållandet mellan kommissionens utredningskyldighet och omfattningen av nationellt rättsskydd **C-373/17 P** Agria Polska m.fl./kommissionen.

Artikel 106 (f.d. artikel 86 EG)

1. Medlemsstaterna ska beträffande offentliga företag och företag som de beviljar särskilda eller exklusiva rättig-

heter inte vidta och inte heller bibehålla någon åtgärd som strider mot reglerna i fördragen, i synnerhet reglerna i artiklarna 18 samt 101–109.

2. Företag som anförtrotts att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse eller som har karaktären av fiskala monopol ska vara underkastade reglerna i fördragen, särskilt konkurrensreglerna, i den mån tillämpningen av dessa regler inte rättsligt eller i praktiken hindrar att de särskilda uppgifter som tilldelats dem fullgörs. Utvecklingen av handeln får inte påverkas i en omfattning som strider mot unionens intresse.

3. Kommissionen ska säkerställa att bestämmelserna i denna artikel tillämpas och, när det är nödvändigt, utfärda lämpliga direktiv eller beslut vad avser medlemsstaterna.

Art. 106.2 FEUF har direkt effekt **C-218/00** *Cisal*. Syftar till att förena medlemsstaternas intresse av att använda vissa företag som instrument för den ekonomiska politiken eller socialpolitiken med unionens intresse av att konkurrensreglerna iakttas och till att enhetligheten på den inre marknaden bevaras **C-121/15** *ANODE*. Begreppet *medlemsstat* ska tolkas vidsträckt, och omfattar även regionala och lokala organ **30/87** *Bodson*. Medlemsstaterna har ett stort utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller definitionen av *tjänster av allmänt ekonomiskt intresse*; **C-70/16 P** *Comunidad Autónoma de Galicia* et *Retegal/kommissionen*. Begreppet *företag* **C-41/90** *Höfner och Elser*. Ang. offentliga företag, se **C-69/91** *Decoster*, **C-92/91** *Taillandier* – Utvidgning av monopol utan att det framstod som objektivt berättigat ansågs utgöra en förbjuden åtgärd **C-18/88** *RTT/GB-Inno*. Art. 106.1 FEUF syftar såväl på konkurrensreglerna, inklusive reglerna om statligt stöd (**78/76** *Steinecke och Weinlig*), som på reglerna om fri rörlighet (**72/83** *Campus Oil*). Förbränning av farligt avfall kan utgöra tjänst av allmänt ekonomiskt intresse **C-203/96** *Dusseldorp*. Se också **C-480/06** *kommissionen/Tyskland* angående avtal om avfallshantering. Art. 106.2 FEUF kan rättfärdiga *exklusiva rättigheter* som strider mot fördragets regler om fri rörlighet **C-157/94** *kommissionen/Nederländerna*, **C-158/94** *kommissionen/Italien*, **C-159/94** *kommissionen/Frankrike*, **C-438/02** *Hanner*. *Villkor* för att tilldela ett företag exklusiva rättigheter för att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse **C-209/98** *Sydhavnens Sten & Grus* – Ang. möjligheten att tillförsäkra en uppdragstagare godtagbara ekonomiska villkor för att tillhandahålla en sjuktransporttjänst **C-160/08** *kommissionen/Tyskland* – Utgör inte hinder för offentliga myndigheter att ge en pensionsfond ensamrätt att i en viss bransch förvalta ett kompletterande pensionsystem **C-67/96** *Albany*, **C-437/09** *AG2R Prévoyance* – En medlemsstat bryter mot de förbud som uppställs i art. 106.1 FEUF jämförd med art. 102 FEUF om den antar lagar eller andra författningar som skapar en situation där ett offentligt företag, eller ett företag som av staten har beviljats särskilda eller exklusiva rättigheter, föranleds att missbruka sin dominerande ställning **C-462/99** *Connect Austria*, **C-553/12 P** *kommissionen/DEI* (avsaknad av faktiskt missbruk). Tillämpning av proportionalitetsprincipen vid skyldighet av allmänt ekonomiskt intresse (högsta pris för gasolflaskor) **C-473/17** *Repsol Butano*. De s.k. *Altmarkvillkoren* ska inte längre tillämpas när kommissionen prövar huruvida statligt stöd kan motiveras enligt artikel 106.2 FEUF **C-660/15 P** *Viasat Broadcasting UK/kommissionen* (public service skyldigheter för TV2/Danmark).

AVSNITT 2 – STATLIGT STÖD

Artikel 107 (f.d. artikel 87 EG)

1. Om inte annat föreskrivs i fördragen, är stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrیدا konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den inre marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

2. Förenligt med den inre marknaden är

a) stöd av social karaktär som ges till enskilda konsumenter, under förutsättning att stödet ges utan diskriminering med avseende på varornas ursprung,
 b) stöd för att avhjälpa skador som orsakats av naturkatastrofer eller andra exceptionella händelser,
 c) stöd som ges till näringslivet i vissa av de områden i Förbundsrepubliken Tyskland som påverkats genom Tysklands delning i den utsträckning stödet är nödvändigt för att uppväga de ekonomiska nackdelar som uppkommit genom denna delning. Fem år efter ikraftträdandet av Lissabonfördraget får rådet på förslag av kommissionen anta ett beslut om upphävande av denna punkt.

3. Som förenligt med den inre marknaden kan anses

a) stöd för att främja den ekonomiska utvecklingen i regioner där levnadsstandarden är onormalt låg eller där det råder allvarlig brist på sysselsättning och i de regioner som avses i artikel 349, med hänsyn till deras strukturella, ekonomiska och sociala situation,
 b) stöd för att främja genomförandet av viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse eller för att avhjälpa en allvarlig störning i en medlemsstats ekonomi,
 c) stöd för att underlätta utveckling av vissa näringsverksamheter eller vissa regioner, när det inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset,
 d) stöd för att främja kultur och bevara kulturarvet, om sådant stöd inte påverkar handelsvillkoren och konkurrensen inom unionen i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset,
 e) stöd av annat slag i enlighet med vad rådet på förslag från kommissionen kan komma att bestämma genom beslut.

Direkt effekt **C-345/02** *Pearle* – Omfattar även regionala eller lokala myndigheter och andra organ som lyder under staten **323/82** *Intermills*, **296** och **318/82** *Leeuwarder Papierwarenfabriek*. *Syfte* att skydda konkurrensen **C-622/16 P** *Scuola Elementare Maria Montessori/kommissionen*. Ang. begreppet *stöd*, se **C-345/02** *Pearle*, **C-280/00** *Altmark Trans*, **C-341/06 P** och **C-342/06 P** *Chronopost och La Poste/UFEX m.fl.*, **C-452/10 P** *BNP Paribas och BNL/kommissionen* (tolkas utifrån objektiva kriterier). Begreppet "statligt stöd" är mer omfattande än begreppet "subvention", eftersom det inte enbart omfattar sådana konkreta förmåner som subventioner, lån eller förvärv av kapitalandelar i företag, utan även åtgärder vilka på olika sätt minskar de utgifter som normalt belastar ett företags budget och vilka därigenom, utan att det är fråga om subventioner i strikt bemärkelse, är av samma beskaf-

fenhet och har identiskt lika effekter **C-362/19 P** kommissionen/Fútbol Club Barcelona (stöd som beviljats till förmån för vissa professionella fotbollsklubbar) – Begreppet "stöd" omfattar inte en åtgärd som beviljats till förmån för ett företag med hjälp av statliga medel, om företaget hade kunnat erhålla samma fördel under omständigheter som motsvarar normala marknadsvillkor **C-211/20 P** kommissionen/Valencia Club de Fútbol – Kommissionen har bevisbördan för att statligt stöd föreligger **C-438/16 P** kommissionen/Frankrike och IFP Énergies nouvelles samt **C-219/16 P** Lowell Financial Services/kommissionen. Artikel 107.1 FEUF definieras med utgångspunkt i vilka verkningar statliga åtgärder har **C-71/09 P**, **C-73/09 P** och **C-76/09 P** Comitato "Venezia vuole vivere" m.fl./kommissionen och **C-211/15 P** Orange/kommissionen. Det faktum att de statliga åtgärderna är av social karaktär räcker inte för att de skall undgå att betecknas som stöd i den mening som avses i artikel 107 FEUF **C-212/19** Compagnie des pêches de Saint-Malo. Ang. "stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel", se **78/76** Steinicke och Weingil/Tyskland, **290/83** kommissionen/Frankrike, **C-379/98** PreussenElektra, **C-126/01** GEMO, **C-345/02** Pearle, **C-399/10 P** Bouygues och Bouygues Télécom/kommissionen m.fl., **C-657/15 P** Viasat Broadcasting UK/TV2/Danmark (reklamintäkter som förvaltades av TV2/Danmark; se även **C-656/15 P** kommissionen/TV2/Danmark (även åtgärder som inte innebär en överföring av statliga medel kan ändå omfattas av begreppet statligt stöd enligt artikel 107.1 FEUF), **C-649/15 P** TV2/Danmark/kommissionen) samt **C-91/17 P** Cellnex Telecom/kommissionen. Jfr **C-556/19** Eco TLC (stöd som miljöorgan betalar till sorteringsaktörer med vilka det har ingått avtal). Indiciet som gör det möjligt att avgöra vem en åtgärd ska tillskrivas, se **C-425/19 P** kommissionen/Italien m.fl. Ang. begreppet företag och ekonomisk verksamhet, se annotering ovan under art. 101 samt **C-237/04** Enirisorse, **C-74/16** Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (skattebefrielse till förmån för katolska kyrkans fastigheter) samt **C-622/16 P** Scuola Elementare Maria Montessori/kommissionen. Själva införandet av ett statligt stöd kan inte grundas på ett domstolsavgörande se **C-702/20** DOBELES HES. Begreppet ekonomisk fördel omfattar även ingripanden som på olika sätt minskar de kostnader som normalt belastar företagets budget **C-387/92** Banco Exterior de España – En lagstiftning som varken ger aktieägarna i ett bolag eller bolaget självt någon fördel, eftersom den inskränker sig till att förhindra att bolagets budget belastas med en kostnad som i en normal situation inte skulle ha uppstått, utgör inte statligt stöd **C-211/15 P** Orange/kommissionen. – Skyldighet för privata elförsörjningsföretag att köpa in från förnybara energikällor till fastställda minimipriser ansågs inte utgöra statligt stöd **C-379/98** PreussenElektra; jfr **C-262/12** Association Vent De Colère! m.fl. samt **C-329/15** ENEA. Prövningen av en stödåtgärd ska omfatta finansieringsmetoden om den utgör en integrerad del av stödåtgärden **C-333/07** Société Régie Networks. Ang. villkor för att åtgärder som motsvarar vederlag för att fullgöra skyldigheter avseende allmännyttiga tjänster inte omfattas av art. 107 FEUF, se **C-280/00** Altmark, **C-140/09** Fallimento Traghetti del Mediterraneo. Underförstått stöd till följd av ställning som offentligt affärsverk **C-559/12 P** Frankrike/kommissionen. Ang. principen om en privat investerare i en marknadsekonomi, se **C-124/10 P** kommissionen/EDF, **C-290/07 P** kommissionen/Scott (värdering av mark), **C-239/09** Seydaland (metoder för värdering av mark). Principen om privat aktör i en marknadsekonomi utgör det generella kriterium som ska tillämpas vid bedömningen av huruvida ett visst offentligt agerande gynnar ett eller flera företag, även när detta agerande består i att förvärva varor eller tjänster **C-331/20 P** Volotea/kommissionen (ersättning till flygplatser för skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster). Kan åberopas av den presumtive stödmottagaren **C-300/16** kommissionen/Frucona Košice. Bedömning ska utföras i förhållande till de omständigheter som var för handen då investeringsbeslutet fattades **C-211/15 P** Orange/kommissionen. *Bevisbördan* **C-244/18 P** Larko (ankommer på kommissionen att bevisa huruvida villkoren för att tillämpa principen om en privat aktör är uppfyllda eller ej) och **C-933/19 P** Autostrada Wielkopolska/kommissionen och Polen. Ang. ett öppet, transparent, icke-diskriminerande och villkorslöst anbudsförfarande, se **C-647/19 P** och **665/19 P** Ja zum Nürnbergring und NeXovation/kommissionen. Ang. talan om ogiltigförklaring av ett beslut av kommissionen om statligt stöd som väckts av en konkurrent till stödmottagaren och kriteriet "väsentlig påverkan på klagandens konkurrensställning" på den aktuella marknaden, se **C-453/19 P** Deutsche Lufthansa AG/kommissionen. Košice ang. kommissionens utredningsansvar. – Kriteriet avseende en privat borgenär och riskbedömning i samband med finanskrisen **C-579/16 P** kommissionen/FIH Holding och FIH Erhvervsbank. *Selektivitet* **C-143/99** Adria–Wien Pipeline, **C-280/00** Altmark. Selektiva skattesänkningar och skattelättnader **C-148/04** Unicredito Italiano och **C-66/02** Italien/kommissionen. – Ang. villkor avseende selektivitet (referenssystem), se **C-51/15 P** m.fl. World Duty Free Group/kommissionen. Selektivt miljöskatt **C-487/06 P** British Aggregates Association. Skatteåtgärder som vidtas av ett regionalt eller lokalt organ **C-88/03** Portugal/kommissionen. *Skattefördelar* **C-20/15 P** och **C-21/15 P** kommissionen/World Duty Free Group, **C-128/16 P** kommissionen/Spanien, **C-203/16 P** Andres, **C-236/16** och **C-237/16** ANGED, **C-209/16 P** och **C-209/16 P** Tyskland/kommissionen, **C-219/16 P** Lowell Financial Services/kommissionen samt **C-374/17 A**-Brauerie (undantag från skatteplikt vid förvärv av fast egendom). Begreppet selektivitet är nära förbundet med begreppet diskriminering **C-524/14 P** kommissionen/Hansestadt Lübeck (flygplatsavgifter). En åtgärd som endast en bransch eller en del av företagen inom denna bransch drar nytta av inte nödvändigtvis selektiv **C-70/16 P** Comunidad Autónoma de Galicia et Retegal/kommissionen. Ang. selektivitet av avgift som endast ska betalas av de vattenkraftproducenter som är verksamma på interregionala avrinningsområden **C-105/18**–**C-113/18** UNESA. En skattefördel som beviljas först efter en skönsmässig bedömning av skattemyndigheterna inte kan anses vara allmän **C-649/20 P** Spanien/kommissionen m.fl. (det spanska tax lease-systemet). *Samhandelskriteriet* **730/79** Philip Morris, och **C-148/04** Unicredito Italiano – Samhandelskriteriet kan vara uppfyllt oberoende av om de tillhandahållna tjänsterna är av lokal eller av regional art, eller av det aktuella verksamhetsområdets betydelse **C-172/03** Heiser. Inverkan på samhandeln vid stöd till export utanför EU **C-494/06 P** kommissionen/Italien. Inte tillräckligt att påverkan på samhandeln är rent hypotetisk eller presumerad **C-150/16** Fondul Proprietatea. Betr. begreppet "snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen", se **730/79** Philip Morris, **C-148/04** Unicredito Italiano och **C-659/17** Azienda Napolitana Mobilità ang. stöd för att genomföra viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse, se **C-174/19 P** Scandlines Danmark och Scandlines Deutschland/kommissionen (lagstadgat monopol på förvaltning och drift av nationell järnvägsinfrastruktur – Kommissionen ska i sitt beslut om snedvridding av kommissionen redogöra för stödets förutsebara verkan **C-654/17** BMW/kommissionen – Stöd som syftar till att befria ett företag från kostnader som detta normalt borde ha burit inom ramen för den löpande driften eller dess normala verksamhet snedvrider i princip konkurrensvillkoren **C-156/98** Tyskland/kommissionen – Miljöhänsyn kan rättfärdiga att vissa statliga stödåtgärder förklaras förenliga med den gemensamma marknaden **C-143/99** Adria–Wien Pipeline – Ang. begreppet stöd till ett viktigt projekt av gemensamt europeiskt intresse" och "stöd för att underlätta utveckling av vissa näringsverksamheter", se **C-148/04** Unicredito Italiano. Artikel 107.3 c FEUF kräver inte att det planerade stödet eftersträvar ett mål av gemensamt intresse för att det ska kunna förklaras vara förenligt med den inre marknaden **C-594/18 P** Österrike/kommissionen – Stöd till utbyggnad av digital marknaden television i avlägsna och mindre urbaniserade områden **C- 81/16 P** Spanien/kommissionen – Kapitaltillskott till ett offentligt järnvägsföretag i ekonomiskt trångmål kan anses som "statligt stöd" i den mening som avses i artikel 107 FEUF **C-385/18** Arriva Italia m.fl. – Ang. förhållandet till art. 106.2 FEUF, se **C-172/03** Heiser. Omfattningen av domstolsprövning vid EU-domstolarna **C-486/15 P** kommissionen/Frankrike m.fl. – Tolkningen av ett beslut om statligt stöd som kommissionen har antagit vid utövandet av sina befogenheter utgör en rättslig bedömning som det ankommer på tribunalen och domstolen att utföra **C-933/19 P** Autostrada Wielkopolska/kommissionen och Polen. Förhållandet mellan talerätt vid tribunalen i

statsstödsområde om möjligheten att erhålla ett förhandsavgörande efter att ha väckt talan vid nationella domstolar, se **C-135/16** Georgsmarienhütte m.fl. och **C-544/17 P** BPC Lux 2 m.fl./kommissionen. Unionsdomstolen utövar en fullständig kontroll i frågor som avser huruvida en åtgärd faller inom tillämpningsområdet för artikel 107.1 FEUF **C-487/06 P** British Aggregates/kommissionen. Betr. kommissionens utrymme för skönsmåsig bedömning, se **730/79** Philip Morris, **C-487/06 P** British Aggregates/kommissionen, **C-290/07 P** kommissionen/Scott – Begränsad domstolskontroll av kommissionens bedömningar enl. art. 107.3 FEUF **C-456/00** Frankrike/kommissionen – Kommissionsbeslut att godkänna en åtgärd med stöd av art. 107 FEUF hindrar inte nationella domstolar från att granska denna åtgärds förenlighet med andra bestämmelser i fördraget som har direkt effekt **C-234/99** Nygård. Ang. försäljning av tillgångar av mottagare av olagligt statligt stöd, se **C-127/16 P** SNCF Mobilités/kommissionen. Ang. skiljeförfaranden avseende investeringar och reglerna om statligt stöd, se **C-638/19 P** kommissionen/European Food m.fl. (fastställande av den tidpunkt då stödmottagaren ges rätt att uppbära stöd genom skiljedom).

Artikel 108 (f.d. artikel 88 EG)

1. Kommissionen ska i samarbete med medlemsstaterna fortlöpande granska alla stödprogram som förekommer i dessa stater. Den ska till medlemsstaterna lämna förslag till lämpliga åtgärder som krävs med hänsyn till den pågående utvecklingen eller den inre marknadens funktion.

2. Om kommissionen, efter att ha gett berörda parter tillfälle att yttra sig, finner att stöd som lämnas av en stat eller med statliga medel inte är förenligt med den inre marknaden enligt artikel 107, eller att sådant stöd missbrukas, ska den besluta om att staten i fråga ska upphäva eller ändra dessa stödåtgärder inom den tidsfrist som kommissionen fastställer.

Om staten i fråga inte rättar sig efter detta beslut inom föreskriven tid får kommissionen eller andra berörda stater, med avvikelse från artiklarna 258 och 259, hänskjuta ärendet direkt till Europeiska unionens domstol.

På begäran av en medlemsstat kan rådet enhälligt besluta att stöd som denna stat lämnar eller avser att lämna ska anses vara förenligt med den inre marknaden, med avvikelse från bestämmelserna i artikel 107 eller de förordningar som avses i artikel 109, om ett sådant beslut är motiverat på grund av exceptionella omständigheter. Om kommissionen beträffande ett sådant stöd redan har inlett det förfarande som avses i första stycket av denna punkt, ska kommissionen – i sådana fall där staten har lämnat in en begäran till rådet – skjuta upp förfarandet till dess rådet har tagit ställning till statens begäran.

Om rådet inte har tagit ställning till nämnda begäran inom tre månader efter det att den inlämnats, ska kommissionen fatta beslut i ärendet.

3. Kommissionen ska underrättas i så god tid att den kan yttra sig om alla planer på att vidta eller ändra stödåtgärder. Om den anser att någon sådan plan inte är förenlig med den inre marknaden enligt artikel 107, ska den utan dröjsmål inleda det förfarande som anges i punkt 2. Medlemsstaten i fråga får inte genomföra åtgärden förrän detta förfarande lett till ett slutgiltigt beslut.

4. Kommissionen får anta förordningar avseende de kategorier av statligt stöd som rådet i enlighet med artikel 109 har fastställt som möjliga att undanta från förfarandet i punkt 3 i den här artikeln.

C-167/19 P kommissionen/Freistadt Bayern skyldighet för kommissionen att i detta beslut sammanfatta relevanta sak- och rättsfrågor enligt artikel 108.2 FEUF. Ang. direkt effekt av art. 108.3 FEUF och verkställighetsförbud av planerade stödåtgärder, se **120/73** Lorenz, **C-354/90** FNCE. Medlemsstaterna är skyldiga såväl att underrätta kommissionen om alla planer på att vidta eller ändra en stödåtgärd som att inte genomföra en sådan åtgärd förrän kommissionen har antagit ett slutligt beslut om åtgärden **C-493/14** Dilly's Wellnesshotel och **C-349/17** Eesti Pagar. *Befintligt stöd, nytt stöd eller ändring i befintligt stöd*, se **C-492/17** Rittinger m.fl. (TV-avgift), **C-387/17** Fallimento Tragheti del Mediterraneo (stöd som beviljats före avregleringen av en marknad som inledningsvis var stängd för konkurrens) – En nationell lagstiftning som ändrar en godkänd stödordning genom att minska kretsen av mottagare av dessa stöd omfattas i princip anmälningskyldighet till kommissionen **C-585/17** Dilly's Wellnesshotel – *Återbetalning* – Syfte **C-127/16 P** SNCF Mobilités/kommissionen – Kommissionens beslut om återbetalning ska göra det möjligt för adressaten att utan alltför stora svårigheter fastställa detta belopp **C-441/06** kommissionen/Frankrike – Endast absolut hinder för återbetalning utgör grund för att inte verkställa återbetalningsbeslut **C-485/03–C-490/03** kommissionen/ Spanien, **C-214/07** kommissionen/Frankrike, **C-331/09** kommissionen/Polen (anmälan av fordringar i insolvensförfaranden), **C-275/10** Residex Capital IV (fråga om vem som är mottagare av stöd), **C-164/15 P** och **C-165/15 P** kommissionen/Aer Lingus (differenterad flygskatt) – Ang. motiveringskyldigheten samt principerna om skydd för berättigade förväntningar, rättsäkerhet och proportionalitet vid beslut om återkrav **C-148/04** Unicredito Italiano, **C-519/07 P** kommissionen/Koninklijke Frieslandcampina (fråga om berättigade förväntningar till följd av kommissionens handlande) samt **C-349/17** Eesti Pagar (stöd som beviljats av misstag och som medfinansieras av en strukturfond) – Fråga om återkrav av statligt stöd till ett företag när en nationell domstol i en lagkraftvunnen dom förklarar att företaget hade rätt till stödet **C-119/05** Lucchini, **C-505/14** Klausner Holz Niedersachsen. Fråga om återkrav av stöd som beviljats i strid med art. 108.3 FEUF men som kommissionen förklarat vara förenligt med den gemensamma marknaden **C-199/06** CELF och SIDE, **C-384/07** Wienstrom. *Nationella domstolars skyldigheter* **C-284/12** Deutsche Lufthansa, **C-526/04** Laboratoire Boiron, **C-574/14** PGE C-590/14 P DEI och kommissionen/Alouminion tis Ellados – Ang. *begreppet stödordning*, se **C-337/19 P** kommissionen/Belgien och Magnetrol International (tax ruling). Medlemsstaterna ska utöva sin befogenhet på området för direkt beskattning, med iakttagande av unionsrätten och särskilt bestämmelserna om statligt stöd i EUF-fördraget **C-885/19 P** Fiat Chrysler Finance Europe/kommissionen. När det gäller en *stödordning*, kan kommissionen begränsa sig till att granska den aktuella stödordningens allmänna särdrag och är inte skyldig att undersöka varje enskild tillämpning av stödordningen **C-510/16** Carrefour Hypermarchés m.fl. – Talerätt för intresseorganisationer **C-78/03 P** kommissionen/Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum, **C-487/06 P** British Aggregates Association, **C-319/07 P** 3F (arbetstagarorganisation). Talerätt vid klagomål rörande befintligt stöd **C-322/09 P** NDSHT. Villkor för att ett beslut att återkalla ett beslut om avskrivning av klagomål ska vara lagenligt **C-228/16 P** DEI – Nationella myndigheters åtaganden för att följa unionsrätten enl. artikel 108.2 FEUF **C-414** och **C-415/15 P** Stichting Woonpunt m.fl./kommissionen – Nationella domstolar ska i princip bifalla ett yrkande om återbetalning av stöd, om de konstaterar att kommissionen inte har underrättats om detta stöd, såvida inte återbetalning vore olämplig med hänsyn till exceptionella omständigheter **C-39/94** SFEI/La Poste – Nationella domstolars behörighet är begränsad till att avgöra

om en nationell åtgärd ska betecknas som statligt stöd **C-143/99** Adria–Wien Pipeline; se även **C-598/17** A-Fonds – Nationella domstolars skyldigheter när kommissionen inlett det formella granskningsförfarandet **C-284/12** Deutsche Lufthansa – Uteslutet att ifrågasätta kommissionens beslut om återbetalning av otillåtet stöd vid en nationell domstol **C-232/05** kommissionen/Frankrike. Skyldighet för stödmottagaren att betala ränta under den period då stödet var rättsstridigt **C-445/19** Viasat Broadcasting UK. Följder av åsidosättande av anmälningsskyldigheten se **C-470/20** Veejaam och Espo.

Artikel 109 (f.d. artikel 89 EG)

Rådet får på förslag av kommissionen och efter att ha hört Europaparlamentet anta de förordningar som behövs för tillämpningen av artiklarna 107 och 108 och får särskilt fastställa villkoren för tillämpningen av artikel 108.3 och vilka slag av stödåtgärder som ska vara undantagna från detta förfarande.

Ang. tillämpning av kommissionens förordningar i tiden, se **C-334/07 P** kommissionen/Freistaat Sachsen.

Kapitel 2. Bestämmelser om skatter och avgifter

Artikel 110 (f.d. artikel 90 EG)

Ingen medlemsstat ska, direkt eller indirekt, på varor från andra medlemsstater lägga interna skatter eller avgifter, av vilket slag de än är, som är högre än de skatter eller avgifter som direkt eller indirekt läggs på liknande inhemska varor.

Vidare ska ingen medlemsstat på varor från andra medlemsstater lägga sådana interna skatter eller avgifter som är av sådan art att de indirekt skyddar andra varor.

Syfte komplement till art. 28–30 FEUF, ska garantera neutral konkurrens **168/78** kommissionen/Frankrike (sprit), **C-2/09** Kalinchev och **C-402/09** Tatu (begagnade bilar). *Direkt effekt* **57/65** Lütticke. Gränsdragning mellan art. 28–30 och art. 110 FEUF **193/85** Cooperative Co-Frutta (bananer), **C-72/03** Carbonati Apuani. Gäller inte import från *tredjeland* **148/77** Hansen. Gäller export till andra medlemsstater **142/77** Statens Kontroll. Omfattar *såväl direkt som indirekt särbehandling* **112/84** Humblot (bilavgifter), **C-90/94** Haahr Petroleum (hamnavgifter), **C-213/96** Outokumpu OY (el). Fråga om avgift för långsiktig deponering av avfall och möjligheten till undantag från avgiften **C-221/06** Stadtgemeinde Frohnleiten och Gemeindebetriebe Frohnleiten. *Begränsningar* – Ej till hinder för ett differentierat beskattningssystem på grundval av objektiva kriterier **196/85** kommissionen/Frankrike (viner), **C-132/88** kommissionen/Grekland (bilavgifter). Jämförelse av importerade och inhemska produkter **45/75** Rewe–Zentrale Avsaknad av inhemska produktion **C-47/88** kommissionen/Danmark, **C-2/09** Kalinchev. Skillnaden mellan art. 110.1 FEUF och art. 110.2 FEUF **168/78** kommissionen/Frankrike (sprit), **184/85** kommissionen/Italien (bananer/frukt), **170/78** kommissionen/Förenade kungariket I och II (öl/vin). Omvänd diskriminering ej förbjuden **86/78** Peureux. Förhållande till sekundär rätt **C-475/01** kommissionen/Grekland. *Återbetalning* **68/79** Hans Just samt **C-415/20** Gräfendorfer Geflügel und Tiefkühlfeinkost (innefattar rätt till utbetalning av ränta). Se också anm. vid art. 30 FEUF. Den svenska ordningen för differentierad beskattning av öl och vin ansågs vara förenlig med art. 110.2 FEUF **C-167/05** kommissionen/Sverige. Ang. beskattning av importerade fordon jämfört med liknande inhemska fordon, se **C-169/20** kommissionen/Portugal.

Försäljningskatt på motorfordon men ej skrotningssavgift reducerades i visst fall m.h.t. denna art. **R 2000:27**.

Artikel 111 (f.d. artikel 91 EG)

För varor som exporteras till någon annan medlemsstats territorium får återbetalning av interna skatter eller avgifter inte ske med belopp som överstiger de interna skatter eller avgifter som direkt eller indirekt lagts på varorna.

Omfattning m.m. **45/64** kommissionen/Italien I och II (vilka kostnader kan återbetalas samt bevisbörd), **C-152/89** kommissionen/Luxemburg, **C-153/89** kommissionen/Belgien (öl).

Artikel 112 (f.d. artikel 92 EG)

Vad beträffar andra skatter eller avgifter än omsättningsskatter, punktskatter och andra indirekta skatter eller avgifter får befrielse och återbetalning vid export till andra medlemsstater medges och utjämningskatter eller utjämningsavgifter vid import från medlemsstaterna tas ut, endast om rådet i förväg på förslag från kommissionen för en begränsad tid har godkänt de planerade åtgärderna.

Artikel 113 (f.d. artikel 93 EG)

Rådet ska enhälligt i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter att ha hört Europaparlamentet och Ekonomiska och sociala kommittén anta bestämmelser om harmonisering av lagstiftningen om omsättningsskatter, punktskatter och andra indirekta skatter eller avgifter, i den mån en sådan harmonisering är nödvändig för att säkerställa att den inre marknaden upprättas och fungerar och för att undvika snedvridning av konkurrensen.

Kapitel 3. Tillnärmning av lagstiftning

Artikel 114 (f.d. artikel 95 EG)

1. Om inte annat föreskrivs i fördragen ska följande bestämmelser tillämpas för att nå de mål som anges i artikel 26. Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén, besluta om åtgärder för tillnärmning av sådana bestämmelser i lagar och andra författningar i medlemsstaterna som syftar till att upprätta den inre marknaden och få den att fungera.

2. Punkt 1 gäller inte bestämmelser om skatter och avgifter, bestämmelser om fri rörlighet för personer eller bestämmelser om anställdas rättigheter och intressen.

3. Kommissionen ska i sina förslag enligt punkt 1 om hälsa, säkerhet samt miljö- och konsumentskydd utgå från en hög skyddsnivå och särskilt beakta ny utveckling som grundas på vetenskapliga fakta. Europaparlamentet och rådet ska också, inom ramen för sina respektive befogenheter, sträva efter att nå detta mål.

4. Om en medlemsstat, efter det att Europaparlamentet och rådet, rådet eller kommissionen har beslutat om en harmoniseringsåtgärd, anser det nödvändigt att behålla nationella bestämmelser som grundar sig på väsentliga behov enligt artikel 36 eller som avser miljö- eller arbetsmiljöskydd, ska den till kommissionen anmäla dessa bestämmelser samt skälen för att behålla dem.

5. Dessutom gäller, utan att detta påverkar tillämpningen av punkt 4, att om en medlemsstat efter det att Europaparlamentet och rådet, rådet eller kommissionen har beslutat om en harmoniseringsåtgärd anser det nödvändigt att införa nationella bestämmelser grundade på nya vetenskapliga belägg med anknytning till miljöskydd eller arbetsmiljöskydd för att lösa ett problem som är specifikt för den medlemsstaten och som har uppkommit efter beslutet om harmoniseringsåtgärden, ska medlemsstaten underrätta kommissionen om de planerade bestämmelserna samt om skälen för att införa dem.

6. Kommissionen ska inom sex månader efter en sådan anmälan som avses i punkterna 4 och 5 godkänna eller förkasta de ifrågasvarande nationella bestämmelserna sedan den konstaterat huruvida dessa utgör ett medel för godtycklig diskriminering eller innebär förtäckta handelshinder mellan medlemsstaterna samt huruvida de kommer att utgöra ett hinder för den inre marknads funktion.

Om kommissionen inte fattar beslut inom denna period ska de nationella bestämmelser som avses i punkterna 4 och 5 anses godkända.

Om det är berättigat på grund av frågans komplexitet och om det inte finns någon fara för människors hälsa, får kommissionen meddela den berörda medlemsstaten att den period som avses i denna punkt kan förlängas med ytterligare högst sex månader.

7. Om en medlemsstat i enlighet med punkt 6 bemyndigas att behålla eller införa nationella bestämmelser som avviker från en harmoniseringsåtgärd, ska kommissionen omedelbart undersöka om den ska föreslå en anpassning av den åtgärden.

8. Om en medlemsstat tar upp ett särskilt problem som rör folkhälsan på ett område som tidigare har varit föremål för harmoniseringsåtgärder, ska medlemsstaten göra kommissionen uppmärksam på detta och kommissionen ska omedelbart undersöka om den ska föreslå rådet lämpliga åtgärder.

9. Med avvikelse från det förfarande som anges i artiklarna 258 och 259 kan kommissionen eller någon av medlemsstaterna hänskjuta ärendet direkt till Europeiska unionens domstol, om kommissionen eller medlemsstaten anser att en annan medlemsstat missbrukar befogenheterna enligt denna artikel.

10. De ovannämnda harmoniseringsåtgärderna ska vid behov omfatta en skyddsklausul som tillåter medlemsstaterna att på en eller flera av de icke-ekonomiska grunder som anges i artikel 36 vidta provisoriska åtgärder, som ska vara underkastade ett kontrollförfarande från unionens sida.

Allmänt ang. villkoren för tillämpning av art. 114 FEUF, se **C-376/98** Tyskland/Europaparlamentet, **491/01** British American Tobacco, **C-58/08** Vodafone m.fl. 32 ff. Art. 114 FEUF kan bara tillämpas om det saknas en mer specifik rättslig grund **C-338/01** kommissionen/rådet, Det behöver inte föreligga något faktiskt samband med den fria rörligheten mellan medlemsstaterna i varje situation som avses med rättsakten **C-101/01** Lindqvist. Art. 114 FEUF ansågs ej utgöra rättslig grund för gemenskapen att ingå ett avtal om överföring av uppgifter rörande flygpasagerare, eftersom avtalet rörde allmän säkerhet och statens verksamhet på straffrättsens område **C-317/04** och **C-318/04** Europaparlamentet/rådet. Ang. möjligheten att *behålla* nationella undantagsbestämmelser (art. 114.4 FEUF), se **C-3/00** Danmark/kommissionen. Ang. möjligheten att *införa nya* nationella undantagsbestämmelser (art. 114.5 FEUF), se **C-512/99** Tyskland/kommissionen, **C-439/05 P**, **C-454/05 P** Land Oberösterreich och Österrike/kommissionen. Kommissionen är skyldig att *motivera* sitt ställningstagande **C-41/93** Frankrike/kommissionen. Om kommissionen inte så fort som möjligt granskar anmälda nationella bestämmelser brister den i sin samarbetskyldighet enl. art. 4 FEUF, men de anmälda reglerna blir inte automatiskt tillättna **C-319/97** Kortas. Ang. kommissionens skyldighet att beakta samtliga relevanta uppgifter, se **C-405/07 P** Nederländerna/kommissionen.

Artikel 115 (f.d. artikel 94 EG)

Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 114 ska rådet enhälligt i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter att ha hört Europaparlamentet och Ekonomiska och sociala kommittén utfärda direktiv om tillnärmning av sådana lagar och andra författningar i medlemsstaterna som direkt inverkar på den inre marknads upprättande eller funktion.

Artiklarna 116 och 117 (f.d. artiklarna 96 och 97 EG)

(Avser huvudsakligen åtgärder av kommissionen resp. rådet.)

Artikel 118

Inom ramen för den inre marknads upprättande eller funktion ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet föreskriva åtgärder för att skapa europeiska rättigheter som säkerställer ett enhetligt skydd för immateriella rättigheter i unionen och för att upprätta centraliserade system för beviljande av tillstånd, samordning och kontroll på unionsnivå.

Rådet ska i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande med hjälp av förordningar fastställa bestämmelser om språkanvändningen i samband med dessa europeiska rättigheter. Rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört Europaparlamentet.

AVDELNING VIII

Ekonomisk och monetär politik

Artikel 119 (f.d. artikel 4 EG)

Bestämmelsen har *ej direkt effekt* **C-9/99** Echirolles Distribution. Unionen har exklusiv befogenhet för de medlemsstater som har euron som valuta **C-493/17** Weiss m.fl.

Artiklarna 120–144

AVDELNING IX

Sysselsättning

Artikel 145 (f.d. artikel 125 EG)

Medlemsstaterna och unionen ska i enlighet med denna avdelning arbeta för att utveckla en samordnad sysselsättningsstrategi och särskilt för att främja en kvalificerad, utbildad och anpassningsbar arbetskraft och en arbetsmarknad som är mottaglig för ekonomiska förändringar i syfte att uppnå de mål som uppställs i artikel 3 i fördraget om Europeiska unionen.

Artikel 146 (f.d. artikel 126 EG)

1. Medlemsstaterna ska genom sin sysselsättningspolitik bidra till att de mål som avses i artikel 145 uppnås på ett sätt som stämmer överens med de allmänna riktlinjer för medlemsstaternas och unionens ekonomiska politik som antas enligt artikel 121.2.

2. Medlemsstaterna ska, med beaktande av nationell praxis i fråga om arbetsmarknadens parter ansvar, beakta främjande av sysselsättningen som en fråga av gemensamt intresse och ska inom rådet samordna sina åtgärder i detta hänseende i enlighet med bestämmelserna i artikel 148.

Artikel 147 (f.d. artikel 127 EG)

1. Unionen ska bidra till en hög sysselsättningsnivå genom att uppmuntra samarbete mellan medlemsstaterna samt genom att stödja och, när det är nödvändigt, komplettera deras åtgärder. Därvid ska medlemsstaternas befogenheter respekteras.

2. Målet att uppnå en hög sysselsättningsnivå ska beaktas när unionens politik och verksamhet utformas och genomförs.

Artiklarna 148–150 (f.d. artiklarna 128–130 EG)

(Avser åtgärder av Europaparlamentet resp. rådet.)

AVDELNING X

Socialpolitik

Artikel 151 (f.d. artikel 136 EG)

Unionens och medlemsstaternas mål ska under beaktande av sådana grundläggande sociala rättigheter som anges i den europeiska sociala stadgan, som undertecknades i Turin den 18 oktober 1961, och i 1989 års gemenskapsstadga om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter, vara att främja sysselsättningen, att förbättra levnads- och arbetsvillkor och därigenom möjliggöra en harmonisering samtidigt som förbättringarna bibehålls, att åstadkomma ett fullgott socialt skydd, en dialog mellan arbetsmarknadens parter och en utveckling av de mänskliga resurserna för att möjliggöra en varaktigt hög sysselsättning samt att bekämpa social utslagning.

I detta syfte ska unionen och medlemsstaterna genomföra åtgärder som tar hänsyn till skillnaderna i nationell praxis, särskilt när det gäller avtalsförhållanden, och till behovet av att bevara unionsekonomin konkurrenskraft.

De anser att en sådan utveckling kommer att följa såväl av den inre marknadens funktion, vilken kommer att främja en harmonisering av de sociala systemen, som av de förfaranden som föreskrivs i fördragen och av tillnärmningen av bestämmelser i lagar och andra författningar.

Fackliga stridsåtgärder **C-341/05** Laval un Partneri samt **C-438/05** Internationella transportarbetarefederationen och Finlands sjömansunion. Tolkningsunderlag för andra bestämmelser i fördraget och för gemenskapens sekundärrätt på det sociala området **C-72/91** och **C-73/91** Sloman Neptun.

Artikel 152

Unionen ska erkänna och främja arbetsmarknadsparternas betydelse på unionsnivå och därvid ta hänsyn till skillnaderna i de nationella systemen. Den ska underlätta dialogen mellan arbetsmarknadens parter med respekt för deras självständighet.

Det sociala trepartstoppmötet för tillväxt och sysselsättning ska bidra till den dialogen.

Ang. arbetsmarknadens parter självständighet, se **C-928/19 P** EPSU/kommissionen.

Artikel 153 (f.d. artikel 137 EG)

1. För att uppnå målen i artikel 151 ska unionen understödja och komplettera medlemsstaternas verksamhet inom följande områden:

- a) Förbättringar, särskilt av arbetsmiljön, för att skydda arbetstagarnas hälsa och säkerhet.
- b) Arbetsvillkor.
- c) Social trygghet och socialt skydd för arbetstagarna.
- d) Skydd för arbetstagarna då deras anställningsavtal slutar gälla.
- e) Information till och samråd med arbetstagarna.
- f) Företrädande och kollektivt tillvaratagande av arbetstagarnas och arbetsgivarnas intressen, inbegripet medbestämmande, om inte annat följer av punkt 5.
- g) Anställningsvillkor för medborgare i tredje land som lagligt vistas inom unionens territorium.
- h) Integrering av personer som står utanför arbetsmarknaden, utan att det påverkar tillämpningen av artikel 166.
- i) Jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden och lika behandling av kvinnor och män på arbetsplatsen.
- j) Kampen mot social utslagning.
- k) Modernisering av systemen för socialt skydd, utan att det påverkar tillämpningen av punkt c.

2. I detta syfte kan Europaparlamentet och rådet

a) besluta om åtgärder som är avsedda att främja samarbetet mellan medlemsstaterna genom initiativ som syftar till att öka kunskapen, utveckla utbytet av information och beprövade erfarenheter, främja nyskapande tillvägagångssätt och utvärdera erfarenheter, med undantag av åtgärder som omfattar harmonisering av medlemsstaternas lagar eller andra författningar,

b) på de områden som avses i punkt 1 a–i genom direktiv anta minimikrav, som ska genomföras gradvis, varvid hänsyn ska tas till rådande förhållanden och tekniska bestämmelser i var och en av medlemsstaterna. I dessa direktiv ska sådana administrativa, finansiella och rättsliga ålägganden undvikas som motverkar tillkomsten och utvecklingen av små och medelstora företag.

Europaparlamentet och rådet ska besluta i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén.

På de områden som avses i punkt 1 c, d, f och g ska rådet besluta i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande, med enhällighet och efter att ha hört Europaparlamentet och nämnda kommittéer.

Rådet kan genom enhälligt beslut på förslag av kommissionen och efter att ha hört Europaparlamentet besluta att göra det ordinarie lagstiftningsförfarandet tillämpligt på punkt 1 d, f och g.

3. En medlemsstat kan på gemensam begäran av arbetsmarknadens parter överlåta åt dessa att genomföra direktiv som har antagits enligt punkt 2 eller, i förekommande fall, ett beslut som rådet har antagit i enlighet med artikel 155.

I så fall ska medlemsstaten se till att arbetsmarknadens parter, senast då ett direktiv eller ett beslut ska vara införlivat eller genomfört, i samförstånd har vidtagit de åtgärder som behövs; den berörda medlemsstaten ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att kontinuerligt kunna säkerställa de resultat som föreskrivs i direktivet eller beslutet.

4. De bestämmelser som antagits enligt denna artikel

– ska inte påverka medlemsstaternas erkända rätt att fastställa de grundläggande principerna för sina system för social trygghet och ska inte i väsentlig grad påverka den finansiella jämvikten i dessa,

– ska inte hindra någon medlemsstat från att bibehålla eller införa sådana mera långtgående skyddsåtgärder som är förenliga med fördragen.

5. Bestämmelserna i denna artikel ska inte tillämpas på löneförhållanden, föreningsrätt, strejkrätt eller rätt till lockout.

Medlemsstaterna får enligt art. 153.4 vid utövandet av sina kvarstående befogenheter anta mer långtgående bestämmelser än de som införs genom unionslagstiftarens ingripande, under förutsättning att de inte äventyrar enhetligheten i unionslagstiftarens normgivning **C-607/17** TSN; se även **C-609/17** och **C-610/17** TSN och AKT och **C-534/20** Leistriz. Undantagen rörande *löneförhållanden* i art. 153.5 FEUF motiveras av att arbetsmarknadens parter på nationell nivå har rätt att genom avtal fastställa lönenivåer, och denna fråga omfattas även av medlemsstaternas behörighet på området **C-307/05** Del Cerro Alonso.

Se Europaparlamentets och rådets **direktiv 2003/88/EG** om arbetstidens förläggning i vissa avseenden.

Artikel 154 (f.d. artikel 138 EG)

1. Kommissionen ska ha till uppgift att främja samråd mellan arbetsmarknadens parter på unionsnivå och ska vidta alla åtgärder som behövs för att underlätta dialogen mellan dem genom att säkerställa ett väl avvägt stöd till båda parter.

2. I detta syfte ska kommissionen innan den lägger fram socialpolitiska förslag samråda med arbetsmarknadens parter om den möjliga inriktningen av en unionsåtgärd.

3. Om kommissionen efter sådant samråd finner att en unionsåtgärd är önskvärd, ska den samråda med arbetsmarknadens parter om det planerade förslagets innehåll. Arbetsmarknadens parter ska avge ett yttrande eller, i förekommande fall, en rekommendation till kommissionen.

4. Under det samråd som avses i punkterna 2 och 3 kan arbetsmarknadens parter meddela kommissionen att de önskar inleda det förfarande som anges i artikel 155. Förfarandets längd ska begränsas till nio månader, om inte de berörda parterna och kommissionen gemensamt beslutar om en förlängning.

Artikel 155 (f.d. artikel 139 EG)

1. Om arbetsmarknadens parter önskar det kan dialogen mellan dem på unionsnivå leda till avtalsbundna relationer, inklusive ingående av avtal.

2. Avtal som ingås på unionsnivå ska genomföras antingen i enlighet med de förfaranden och den praxis som arbetsmarknadens parter och medlemsstaterna särskilt tillämpar eller, i frågor som omfattas av artikel 153, på gemensam begäran av de undertecknande parterna genom ett beslut av rådet på förslag av kommissionen. Europaparlamentet ska informeras.

Rådet ska besluta med enhällighet när avtalet i fråga innehåller en eller flera bestämmelser som hänför sig till något av de områden för vilka enhällighet krävs enligt artikel 153.2.

Ang. Europeiska kommissionens vägran att för Europeiska unionens råd lägga fram ett förslag till beslut att ett avtal som ingåtts mellan arbetsmarknadens parter ska genomföras på unionsnivå, **C-928/19 P** EPSU/kommissionen.

Artikel 156 (f.d. artikel 140 EG)

För att nå de mål som anges i artikel 151 och utan att det påverkar tillämpningen av övriga bestämmelser i fördragen, ska kommissionen främja samarbetet mellan medlemsstaterna och underlätta för dem att samordna sina åtgärder på alla de socialpolitiska områden som omfattas av detta kapitel, särskilt i frågor om

- sysselsättning,
- arbetsrätt och arbetsvillkor,
- grundläggande och kvalificerad yrkesutbildning,
- social trygghet,
- arbetarskydd,
- arbetshygien,
- förenings- och förhandlingsrätt.

I detta syfte ska kommissionen i nära kontakt med medlemsstaterna företa utredningar, avge yttranden och organisera samråd både i fråga om problem som uppstår på det nationella planet och i fråga om problem som berör internationella organisationer, särskilt genom initiativ för att fastställa riktlinjer och indikatorer, organisera utbyte av bästa praxis och utforma de delar som behövs för periodisk övervakning och utvärdering. Europaparlamentet ska informeras fullt ut.

Kommissionen ska höra Ekonomiska och sociala kommittén innan den avger de yttranden som avses i denna artikel.

Artikel 157 (f.d. artikel 141 EG)

1. Varje medlemsstat ska säkerställa att principen om lika lön för kvinnor och män för lika arbete eller likvärdigt arbete tillämpas.

2. I denna artikel ska med "lön" förstås den gängse grund- eller minimilönen samt alla övriga förmåner i form av kontanter eller naturaförmåner som arbetstagaren, direkt eller indirekt, får av arbetsgivaren på grund av anställningen.

Lika lön utan könsdiskriminering innebär att

- a) ackordslön för lika arbete ska fastställas enligt samma beräkningsgrunder,
- b) tidlön ska vara lika för lika arbete.

3. Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén besluta om åtgärder för att säkerställa tillämpningen av principen om lika möjligheter och lika behandling av kvinnor och män i frågor som rör anställning och yrke, inklusive principen om lika lön för lika eller likvärdigt arbete.

4. I syfte att i praktiken säkerställa full jämställdhet i arbetslivet mellan kvinnor och män får principen om lika behandling inte hindra en medlemsstat från att behålla eller besluta om åtgärder som rör särskilda förmåner för att göra det lättare för det underrepresenterade könet att bedriva en yrkesverksamhet eller för att förebygga eller kompensera nackdelar i yrkeskarriären.

Grundläggande rättighet 43/75 Defrenne, **C-256/01** Allonby och specifikt uttryck för den allmänna principen om jämställdhet mellan kvinnor och män **C-227/04 P** Lindorfer/rådet. *Horisontell direkt effekt 43/75* Defrenne. Direkt effekt i tvister mellan enskilda i vilka det görs gällande att principen om lika lön för män och kvinnor för "likvärdigt arbete" har åsidosatts **C-624/19** Tesco Stores. Se även **C-171/18** Safeway och **C-486/18** Praxair MRC. *Definitionen av arbetstagare C-256/01* Allonby – Tio timmars deltidarbete i veckan ansågs falla inom arbetstagarbegreppet **171/88** Rinner-Kühn. Förbud mot *direkt diskriminering* på grund av kön **C-19/02** Hlozek – Diskriminering består i att olika regler tillämpas vid jämförbara situationer eller vid tillämpning av samma regel i olika situationer **C-342/93** Gillespie. *Indirekt diskriminering* föreligger när tillämpningen av en bestämmelse, även om den är neutralt formulerad, faktiskt missgynnar ett mycket större antal kvinnor än män **170/84** Bilka. Ang. begreppet *lön*, se **C-236/98** JämO – Pensionsförmåner m.m. på grund av anställningsförhållande **C-262/88** Barber, **C-276/06** Maruko – Identiska eller jämförbara situationer **C-19/02** Hlozek. Ang. begreppen *lika arbete och arbete som tillerkänns lika värde*, se **237/85** Rummier, **C-381/99** Brunnhofer – Psykologer och psykoterapeuter ansågs inte befinna sig i en jämförbar situation **C-309/97** Wiener Gebietskrankenkasse – En situation där de faktiska skillnaderna i lönevillkor för arbetstagare som utför lika eller likvärdigt arbete inte kan tillskrivas en och samma arbetsgivare omfattas inte av art. 157.1 FEUF **C-320/00** Lawrence, **C-256/01** Allonby. Diskriminering p.g.a. *sexuell läggning* ansågs inte omfattas av förbudet mot könsdiskriminering **C-249/96** Grant, **C-122/99 P** och **C-125/99 P** D/rådet – En lagstiftning som uteslöt transexuell partner från rätten att komma i åtnjutande av en efterlevandepension ansågs strida mot art. 157 FEUF **C-117/01** K.B. *Positiv särbehandling C-450/93* Kalanke, **C-407/98** Abrahamsson och Andersson, **C-158/97** Badeck, **C-319/03** Brieche – Ang. sjukskrivningsregler för *graviditetsrelaterade sjukdomar*, se **C-191/03** McKenna – Syftet att begränsa offentliga utgifter kan inte godtas för att motivera en skillnad i behandling på grund av kön **C-4/02** och **C-5/02** Schönheit. Beaktande av *anställningstid* vid fastställande av lön **C-17/05** Cadman. Ang. negativ särbehandling av deltidsanställda arbetstagare **C-300/06** VoB. Uppsägning av arbetstagare som är föräldraledig på deltid **C-486/18** Praxair MRC. Betr. *bevisbördans placering*, se **109/88** Danfoss, **C-381/99** Brunnhofer, **C-4/02**, **C-5/02** Schönheit och **C-17/05** Cadman. Ang. åtgärder som retroaktivt vidtag för att undanröja en diskriminering, se **C-171/18** Safeway. Ang. åtgärder som vidtas för att åstadkomma likabehandling, se **C-171/18** Safeway (pensionsåldern varierar beroende på kön).

Med hänvisning till ålderskillnader, arbetsmarknadssituationen och kollektivavtalsbakgrund ansågs det visat att löneskillnader mellan barnmorskor och klinikingenjörer i ett landsting saknade samband med arbetstagarnas könstillhörighet **AD 2001:13** – Löneskillnader som motiverades av marknadsskäl ansågs sakna samband med arbetstagarnas kön **AD 2001:51** – Landsting ansågs med hänvisning till arbetsmarknadssituationen ha förmått visa att löneskillnaderna mellan en intensivvårdsjukvårdsköterska och medicinteknisk ingenjör inte hade samband med arbetstagarnas könstillhörighet **AD 2001:76**.

Artikel 158 (f.d. artikel 142 EG)

Medlemsstaterna ska sträva efter att bibehålla den likvärdighet som finns mellan deras system för betald ledighet.

Artikel 159 (f.d. artikel 143 EG)

Kommissionen ska årligen utarbeta en rapport om förverkligandet av de mål som anges i artikel 151, inbegripet den demografiska situationen inom unionen. Den ska överlämna rapporten till Europaparlamentet, rådet och Ekonomiska och sociala kommittén.

Artikel 160 (f.d. artikel 144 EG)

Rådet ska med enkel majoritet, efter att ha hört Europaparlamentet, inrätta en rådgivande kommitté för socialt skydd för att främja samarbetet mellan medlemsstaterna och med kommissionen i fråga om socialt skydd. Kommittén ska ha följande uppgifter:

- Övervaka den sociala situationen och utvecklingen av politiken för socialt skydd i medlemsstaterna och unionen.
- Underlätta utbytet av information, erfarenheter och goda rutiner mellan medlemsstaterna och med kommissionen.

– Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 240 sammanställa rapporter och yttranden eller bedriva annan verksamhet inom sitt behörighetsområde på begäran av rådet eller kommissionen eller på eget initiativ.

Kommittén ska, när den utför sitt uppdrag, upprätta lämpliga kontakter med arbetsmarknadens parter.

Varje medlemsstat och kommissionen ska utse två ledamöter i kommittén.

Artikel 161 (f.d. artikel 145 EG)

(Avser rapporter av kommissionen.)

AVDELNING XI

Europeiska socialfonden

Artikel 162 (f.d. artikel 146 EG)

(Ang. socialfondens uppgift.)

Artikel 163 (f.d. artikel 147 EG)

(Avser fondens förvaltning.)

Artikel 164 (f.d. artikel 148 EG)

(Avser beslut av Europaparlamentet resp. rådet om bestämmelser för fonden.)

AVDELNING XII**Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott****Artiklarna 165 och 166** (f.d. artiklarna 149 och 150 EG)

(Avser utvecklingen av en utbildning av god kvalitet, art. 165, och genomförandet av en yrkesutbildningspolitik, art. 166.)

Organisationen av såväl utbildningssystemen som yrkesutbildning är medlemsstaternas ansvar **C-40/05** Lyyski (beslut att inte anta en sökande som är anställd i en skola i en annan medlemsstat till en utbildning). Vid utövandet av sin behörighet vad gäller undervisningens innehåll, utbildningssystemens organisation, medlemsstaternas kulturella och språkliga mångfald samt en yrkesutbildnings innehåll och organisation är medlemsstaterna skyldiga att iaktta unionsrätten, bl.a. bestämmelserna om frihet att tillhandahålla tjänster **C-76/05** Schwarz och Gootjes-Schwarz (avdragsrätt för skolvavgifter som inskränkts till att omfatta skolvavgifter som betalats till privata nationella inrättningar). Villkor för tillträde till universitetsutbildning **C-147/03** kommissionen/Österrike. Ang. bistånd till studerande i form av subventionerade lån, se **C-209/03** Bidar. Tillträde till högre utbildning med stöd av diplom avseende avslutad gymnasieutbildning som erhållits i en annan medlemsstat **C-65/03** kommissionen/Belgien. Rätten för en amatöridrottare att delta i ett nationellt mästerskap i en annan medlemsstat **C-22/18** TopFit och Biffi.

AVDELNING XIII**Kultur****Artikel 167** (f.d. artikel 151 EG)

(Ang. kulturens utveckling.)

Främjande, på nationell nivå, av kultur och utbildning på hög nivå kan utgöra tvingande hänsyn till allmänintresset **C-386/04** Centro di Musicologia Walter Stauffer. Prövning av sekundärrätt i förhållande till art. 167 och 169 FEUF, se **C-479/04** Laserdisken.

AVDELNING XIV**Folkhälsa****Artikel 168** (f.d. artikel 152 EG)

1. En hög hälsoskyddsnivå för människor ska säkerställas vid utformning och genomförande av all unionspolitik och alla unionsåtgärder.

Unionens insatser, som ska komplettera den nationella politiken, ska inriktas på att förbättra folkhälsan, förebygga ohälsa och sjukdomar hos människor och undanröja faror för den fysiska och mentala hälsan. Sådana insatser ska innefatta kamp mot de stora folksjukdomarna genom att främja forskning om deras orsaker, hur de överförs och hur de kan förebyggas samt hälsouppläsning och hälsoundervisning, liksom övervakning av, tidig varning för och bekämpning av allvarliga gränsöverskridande hot mot människors hälsa.

Unionen ska komplettera medlemsstaternas insatser för att minska narkotikarelaterade hälsoskador, inklusive uppläsning och förebyggande verksamhet.

2. Unionen ska främja samarbete mellan medlemsstaterna på de områden som avses i denna artikel och vid behov stödja deras insatser. Den ska särskilt främja sådant samarbete medlemsstaterna emellan som syftar till att förbättra komplementariteten hos deras hälso- och sjukvård i gränsregionerna.

Medlemsstaterna ska i samverkan med kommissionen inbördes samordna sin politik och sina program på de områden som avses i punkt 1. Kommissionen kan i nära kontakt med medlemsstaterna ta lämpliga initiativ för att främja en sådan samordning, särskilt initiativ med syftet att fastställa riktlinjer och indikatorer, organisera utbyte av bästa praxis och utforma de delar som behövs för periodisk övervakning och utvärdering. Europaparlamentet ska informeras fullt ut.

3. Unionen och medlemsstaterna ska främja samarbetet med tredje land och behöriga internationella organisationer på folkhälsans område.

4. Med avvikelse från artiklarna 2.5 och 6 a och i enlighet med artikel 4.2 k ska Europaparlamentet och rådet, i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén, bidra till att de mål som anges i denna artikel uppnås genom att, för att klara av de gemensamma frågorna på säkerhetsområdet,

a) besluta om åtgärder för att fastställa höga kvalitets- och säkerhetsstandarder i fråga om organ och ämnen av mänskligt ursprung, blod och blodderivat; dessa åtgärder ska inte hindra någon medlemsstat från att upprätthålla eller införa strängare skyddsåtgärder,

b) besluta om sådana åtgärder på veterinär- och växtskyddsområdet som direkt syftar till att skydda folkhälsan,

c) besluta om åtgärder för att fastställa höga kvalitets- och säkerhetsstandarder för läkemedel och medicintekniska produkter.

5. Europaparlamentet och rådet får också, i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att

ha hört Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén, besluta om stimulansåtgärder som syftar till att skydda och förbättra människors hälsa och särskilt för att bekämpa de stora gränsöverskridande folksjukdomarna, åtgärder för övervakning av, tidig varning för och bekämpning av allvarliga gränsöverskridande hot mot människors hälsa, samt åtgärder som direkt avser skydd av folkhälsan när det gäller tobak och missbruk av alkohol; dessa får dock inte omfatta någon harmonisering av medlemsstaternas lagar och andra författningar.

6. Rådet kan också på förslag av kommissionen anta rekommendationer för de syften som anges i denna artikel.

7. När unionen vidtar åtgärder ska den respektera medlemsstaternas ansvar för att besluta om sin hälso- och sjukvårdspolitik samt för att organisera och ge hälso- och sjukvård. Medlemsstaternas ansvarsområden inbegriper hälso- och sjukvårdsförvaltning och fördelning av de resurser som tilldelas denna. De åtgärder som avses i punkt 4 a får inte påverka nationella bestämmelser om donation eller medicinsk användning av organ och blod.

Även om harmonisering av medlemsstaternas lagar eller andra författningar för att skydda och förbättra människors hälsa utsluts i art. 168.5 FEUF, hindrar denna bestämmelse inte att harmoniseringsåtgärder, som vidtas med stöd av andra bestämmelser i fördraget, kan påverka skyddet för människors hälsa **C-380/03** Tyskland/parlamentet och rådet, **C-376/98** Tyskland/parlamentet och rådet, jfr **C-491/01** British American Tobacco och Imperial Tobacco. *Försiktighetsprincipen* är tillämplig på området för skydd av människors hälsa, **C-41/02** kommissionen/Nederländerna. Medlemsstaterna får inte införa eller bibehålla obefogade inskränkningar i utövandet av de grundläggande rättigheterna och friheterna inom området för hälso- och sjukvård på grundval av artikel 168.7 FEUF **C-419/16** Simma Federspiel.

AVDELNING XV

Konsumentskydd

Artikel 169 (f.d. artikel 153 EG)

1. För att främja konsumenternas intressen och säkerställa en hög konsumentskyddsnivå ska unionen bidra till att skydda konsumenternas hälsa, säkerhet och ekonomiska intressen samt till att främja deras rätt till information och utbildning och deras rätt att organisera sig för att tillvarata sina intressen.

2. Unionen ska bidra till att uppnå de mål som avses i punkt 1 genom

- åtgärder som beslutas enligt artikel 114 inom ramen för förverkligandet av den inre marknaden,
- åtgärder som understöder, kompletterar och övervakar medlemsstaternas politik.

3. Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén besluta om de åtgärder som avses i punkt 2 b.

4. Åtgärder som beslutas enligt punkt 3 ska inte hindra någon medlemsstat från att upprätthålla eller införa strängare skyddsåtgärder. Sådana åtgärder måste vara förenliga med fördragen. Kommissionen ska underrättas om åtgärderna.

Bestämmelsen ger inte medlemsstaterna någon rätt att självständigt vidta åtgärder som strider mot direktiv som antagits redan innan art. trädde i kraft **C-154/00** kommissionen/Grekland.

AVDELNING XVI

Transeuropeiska nät

Artiklarna 170–172 (f.d. artiklarna 154–156 EG)

AVDELNING XVII

Industri

Artikel 173 (f.d. artikel 157 EG)

AVDELNING XVIII

Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning

Artiklarna 174–178 (f.d. artiklarna 158–162 EG)

AVDELNING XIX

Forskning och teknisk utveckling samt rymden

Artiklarna 179–190 (f.d. artiklarna 163–173 EG, utom artikel 189 som är nyinförd)

AVDELNING XX**Miljö****Artikel 191** (f.d. artikel 174 EG)

1. Unionens miljöpolitik ska bidra till att följande mål uppnås:

- Att bevara, skydda och förbättra miljön.
- Att skydda människors hälsa.
- Att utnyttja naturresurserna varsamt och rationellt.
- Att främja åtgärder på internationell nivå för att lösa regionala eller globala miljöproblem, särskilt för att bekämpa klimatförändringen.

2. Unionens miljöpolitik ska syfta till en hög skydds nivå med beaktande av de olikartade förhållandena inom unionens olika regioner. Den ska bygga på försiktighetsprincipen och på principerna att förebyggande åtgärder bör vidtas, att miljöförstöring företrädesvis bör hejdas vid källan och att förorenaren ska betala.

I detta sammanhang ska de harmoniseringsåtgärder som motsvarar miljöskyddskraven i förekommande fall innehålla en skyddsklausul som tillåter medlemsstaterna att av icke-ekonomiska miljömässiga skäl vidta provisoriska åtgärder, som ska vara föremål för ett kontrollförfarande på unionsnivå.

3. När unionen utarbetar sin miljöpolitik ska den beakta

- tillgängliga vetenskapliga och tekniska data,
- miljöförhållanden i unionens olika regioner,
- de potentiella fördelar och kostnader som är förenade med att åtgärder vidtas eller inte vidtas,
- den ekonomiska och sociala utvecklingen i unionen som helhet och den balanserade utvecklingen i dess regioner.

4. Inom sina respektive kompetensområden ska unionen och medlemsstaterna samarbeta med tredje land och med behöriga internationella organisationer. De närmare villkoren för samarbete från unionens sida kan bli föremål för avtal mellan unionen och berörda tredje parter.

Föregående stycke ska inte inverka på medlemsstaternas behörighet att förhandla i internationella organ och att ingå internationella avtal.

Miljöskydd är ett av gemenskapens grundläggande mål **C-176/03** kommissionen/rådet. Försiktighetsprincipens tillämpningsområde se **C-616/17** Blaise m.fl. och **65/21 P** SGL Carbon mot kommissionen.

Artikel 192 (f.d. artikel 175 EG)

1. Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén besluta om vilka åtgärder som ska vidtas av unionen för att uppnå de mål som anges i artikel 191.

2. Med avvikelser från den beslutsordning som anges i punkt 1 och utan att det påverkar tillämpningen av artikel 114 ska rådet enhälligt, i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter att ha hört Europaparlamentet, Ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén, besluta om

a) bestämmelser av främst skattekaraktär,

b) åtgärder som påverkar

– fysisk planering,

– kvantitativ förvaltning av vattenresurser eller sådana åtgärder som direkt eller indirekt berör tillgången till dessa resurser,

– markanvändning, med undantag av avfallshantering,

c) åtgärder som väsentligt påverkar en medlemsstats val mellan olika energikällor och den allmänna strukturen hos dess energiförsörjning.

Rådet får med enhällighet, på förslag av kommissionen och efter att ha hört Europaparlamentet, Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén, besluta att göra det ordinarie lagstiftningsförfarandet tillämpligt på de områden som avses i första stycket.

3. Europaparlamentet och rådet ska i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet och efter att ha hört Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén anta allmänna handlingsprogram som anger de mål som ska prioriteras.

De åtgärder som behövs för att genomföra dessa program ska antas i enlighet med villkoren i punkt 1 eller punkt 2, beroende på det enskilda fallet.

4. Utan att det påverkar vissa åtgärder som antas av unionen ska medlemsstaterna finansiera och genomföra miljöpolitiken.

5. Om en på bestämmelserna i punkt 1 grundad åtgärd innebär kostnader som anses oproportionerligt stora för en medlemsstats myndigheter ska denna åtgärd, utan att det påverkar tillämpningen av principen att förorenaren ska betala, fastställa lämpliga bestämmelser om

– tillfälliga undantag, och/eller

– ekonomiskt stöd ur den enligt artikel 177 upprättade sammanhållningsfonden.

Ang. straffrättslig kompetens på miljöskyddsområdet se **C-176/03** kommissionen/rådet. Ang. principen om likabehandling och tillämpningsområdet för direktiv 2003/87/EG om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser, se **C-127/07** Arcelor Atlantique et Lorraine. Ang. val av rättslig grund, art. 192 FEUF respektive art. 207 FEUF, se **C-411/06** kommissionen/parlamentet och rådet (transport av avfall).

Artikel 193 (f.d. artikel 176 EG)

De skyddsåtgärder som antas enligt artikel 192 ska inte hindra någon medlemsstat från att behålla eller införa strängare skyddsåtgärder. Sådana åtgärder måste vara förenliga med fördragen. De ska anmälas till kommissionen.

I EU:s miljölagstiftning eftersträvas inte en fullständig harmonisering **C-318/98** Fornasar. Ang. tillämpning av *proportionalitetsprincipen*, se **C-6/03** Deponiezweckverband Eiterköpfe.

AVDELNING XXI

Energi

Artikel 194

1. Inom ramen för upprättandet av den inre marknaden och dess funktion och med hänsyn till kravet på att skydda och förbättra miljön ska målet för unionens politik på energiområdet vara att i en anda av solidaritet mellan medlemsstaterna

- a) garantera att energimarknaden fungerar,
- b) garantera energiförsörjningen i unionen,
- c) främja energieffektivitet och energibesparingar samt utveckling av nya och förnybara energikällor, och
- d) främja sammankopplade energinät.

2. Utan att det påverkar tillämpningen av andra bestämmelser i fördragen, ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet föreskriva nödvändiga åtgärder för att uppnå målen i punkt 1. Dessa åtgärder ska beslutas efter det att Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén har hörts.

Åtgärderna ska inte påverka en medlemsstats rätt att bestämma villkoren för utnyttjandet av dess energikällor, dess val mellan olika energikällor eller energiförsörjningens allmänna struktur, utan att det påverkar tillämpningen av artikel 192.2 c.

3. Med avvikelse från punkt 2 ska rådet, i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande, med enhällighet och efter att ha hört Europaparlamentet, föreskriva sådana åtgärder som avses i den punkten när de är av främst fiskal karaktär.

Ang. solidaritetsprincipen på energiområdet, se **C-848/19** Tyskland/Polen (solidaritetsprincipen utgör en av unionsrättens grundläggande principer). Principen om skydd för miljön, försiktighetsprincipen, principen att förorenaren betalar och hållbarhetsprincipen kan inte anses utgöra hinder för att det beviljas statligt stöd till byggandet och driften av ett kärnkraftverk **C-594/18 P** Österrike/kommissionen.

AVDELNING XXII

Turism

Artikel 195

AVDELNING XXIII

Civilskydd

Artikel 196

AVDELNING XXIV

Administrativt samarbete

Artikel 197

FJÄRDE DELEN. ASSOCIERING AV UTOMEUROPEISKA LÄNDER OCH TERRITORIER

Artiklarna 198–204 (f.d. artiklarna 182–188 EG)

FEMTE DELEN. UNIONENS YTTRE ÅTGÄRDER

AVDELNING I

Allmänna bestämmelser om unionens yttre åtgärder

Artikel 205

AVDELNING II

Den gemensamma handelspolitiken

Artikel 206 (f.d. artikel 131 EG)

Genom att upprätta en tullunion i enlighet med artiklarna 28–32 ska unionen i enlighet med sina gemensamma intressen bidra till en harmonisk utveckling av världshandeln, en gradvis avveckling av restriktionerna i den internationella handeln och i utländska direktinvesteringar samt en sänkning av tullmurarna och andra åtgärder.

Utrymme för skönsmässig bedömning **C-150/94** Förenade kungariket/rådet. Ingen princip om likabehandling av tredjeländer **52/81** Faust. Principen om företräde **C-342/03** Spanien/rådet. Tolkning av sekundärrätt **263/87** Danmark/kommissionen.

Artikel 207 (f.d. artikel 133 EG)

1. Den gemensamma handelspolitiken ska grunda sig på enhetliga principer, särskilt när det gäller ändring av tullsatser och ingående av tull- och handelsavtal som rör utbyte av varor och tjänster samt handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter, utländska direktinvesteringar, enhetlighet i fråga om liberaliseringsåtgärder, exportpolitik och handelspolitiska skyddsåtgärder, inbegripet åtgärder vid dumpning och subventioner. Den gemensamma handelspolitiken ska föras inom ramen för principerna och målen för unionens yttre åtgärder.

2. Europaparlamentet och rådet ska genom förordningar i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet besluta om åtgärder för att fastställa inom vilken ram den gemensamma handelspolitiken ska genomföras.

3. Om avtal ska förhandlas fram och ingås med ett eller flera tredjeländer eller internationella organisationer, ska artikel 218 tillämpas, om inte annat följer av de särskilda bestämmelserna i den här artikeln.

Kommissionen ska lägga fram rekommendationer för rådet, som ska bemyndiga kommissionen att inleda nödvändiga förhandlingar. Rådet och kommissionen ska se till att de avtal som förhandlas fram är förenliga med unionens inre politik och interna regler.

Förhandlingarna ska föras av kommissionen inom ramen för de direktiv som rådet får utfärda och i samråd med en särskild kommitté som utses av rådet för att biträda kommissionen i denna uppgift. Kommissionen ska regelbundet rapportera till den särskilda kommittén och Europaparlamentet om förhandlingsläget.

4. Vid förhandlingar om och ingående av de avtal som avses i punkt 3 ska rådet besluta med kvalificerad majoritet.

Vid förhandlingar om och ingående av avtal inom handeln med tjänster och handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter samt utländska direktinvesteringar ska rådet besluta med enhällighet om avtalet omfattar bestämmelser för vilka enhällighet krävs för att interna regler ska kunna antas.

Rådet ska även besluta med enhällighet när det gäller förhandlingar om och ingående av avtal

a) på områden som rör handel med kulturella och audiovisuella tjänster, om avtalen riskerar att negativt påverka unionens kulturella och språkliga mångfald,

b) på områden som rör handel med sociala tjänster och tjänster som avser utbildning och hälso- och sjukvård, om avtalen riskerar att allvarligt störa den nationella organisationen av sådana tjänster och negativt påverka medlemsstaternas ansvar för att tillhandahålla dessa.

5. Förhandlingar om och ingående av internationella avtal på transportområdet ska omfattas av avdelning VI i tredje delen och artikel 218.

6. Utövanheten av de befogenheter som tilldelas genom denna artikel inom den gemensamma handelspolitiken ska inte påverka fördelningen av befogenheterna mellan unionen och medlemsstaterna och ska inte medföra någon harmonisering av medlemsstaternas lagar och andra författningar i den utsträckning som fördragen utesluter en sådan harmonisering.

Exklusiv behörighet, yttrande **1/75** (lokala omkostnader). Modifikation: **22/70** kommissionen/rådet, **41/76** Donckerwolcke, **174/84** Bulk Oil, **C-364/95** T. Port. Definition samt möjliga instrument och förfaranden, yttrande **1/75** (lokala omkostnader), yttrande **1/78**, (naturgummi), yttrande **1/94** (WTO) och **C-70/94** Werner (militära ändamål). Förhållandet till andra politikområden **45/86** kommissionen/rådet (tullförmåner för utvecklingsländer), **C-62/88** Grekland/rådet (Tjernobyl-förordningen – miljö), yttrande **2/92** (OECD utländska bolag), yttrande **1/94** (WTO–Euratom), yttrande **2/00** (miljö), **C-281/01** kommissionen/rådet (Energy Star), **C-491/01** British American Tobacco (felaktig hänvisning till art. 207 FEUF som rättslig grund), **C-94/03** kommissionen/rådet och **C-178/03** kommissionen/Europaparlamentet och rådet (Rotterdamkonventionen om export av farliga kemikalier), **C-377/12** kommissionen/rådet (ramavtal om partnerskap och samarbete). Förhållandet till *transportpolitik*, yttrande **2/92**, yttrande **1/94** (WTO). Förhållandet till *tjänster*, etableringsrätt samt immateriella rättigheter, yttrande **1/94** (WTO) – ledde till ändring av art. 133.5. Extern transitering och varumärkesförfälskning **C-383/98** Polo/Lauren. Förhållandet till art. 352 FEUF **165/87**

kommissionen/rådet. Förhållandet till utrikes- och säkerhetspolitik **C-124/95** Centro-com (Serbien och Montenegro). *GATT/WTO 21–24/72* International Fruit Company, yttrande **1/94**, **C-149/96** Portugal/rådet (ej direkt effekt), **C-431/05** Merck Genéricos – Produtos Farmacêuticos (domstolens möjlighet att tolka TRIPS-avtalet), yttrande **1/08** (GATS – listor över särskilda åtaganden). *Anti-dumping* likabehandling **113/77** NTN. Berättigade förväntningar **C-342/03** Spanien/rådet.

AVDELNING III

Samarbete med tredjeländer och humanitärt bistånd

Artiklarna 208–211 (f.d. artiklarna 177 och 179–181 EG)

Artikel 212 (f.d. artikel 181a EG)

Artiklarna 213 och 214

AVDELNING IV

Restriktiva åtgärder

Artikel 215 (f.d. artikel 301 EG)

Ang. EU-domstolens behörighet att pröva yrkanden om ersättning för skada som påstås ha lidits till följd av restriktiva åtgärder enligt beslut som omfattas av Gusp, se **C-134/19 P** Bank Refah Kargaran mot rådet.

AVDELNING V

Internationella avtal

Artiklarna 216–219

Beslut om fastställande av ståndpunkter som ska intas på unionens vägnar i ett organ som inrättats genom ett internationellt avtal **C-244/17** kommissionen/rådet (avtal med Kazakstan).

AVDELNING VI

Unionens förbindelser med internationella organisationer och tredjeländer samt unionens delegationer

Artiklarna 220 (f.d. artiklarna 302–304 EG) och **221**

AVDELNING VII

Solidaritetsklausul

Artikel 222

SJÄTTE DELEN. INSTITUTIONELLA OCH FINANSIELLA BESTÄMMELSER

AVDELNING I

Institutionella bestämmelser

Kapitel 1. Institutionerna

AVSNITT 1 – EUROPAPARLAMENTET

Artikel 223 (f.d. artikel 190.4 och 190.5 EG)

1. Europaparlamentet ska utarbeta ett utkast till nödvändiga bestämmelser för val av dess ledamöter genom allmänna direkta val enligt en i alla medlemsstater enhetlig ordning eller i enlighet med principer som är gemensamma för alla medlemsstater.

Rådet ska fastställa de nödvändiga bestämmelserna med enhällighet i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter godkännande av Europaparlamentet, som ska besluta med en majoritet av sina ledamöter.

Bestämmelserna träder i kraft efter det att de har godkänts av medlemsstaterna i enlighet med deras respektive konstitutionella bestämmelser.

2. Europaparlamentet ska, på eget initiativ genom förordningar i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande, efter yttrande från kommissionen och sedan rådet gett sitt godkännande, fastställa regler och allmänna villkor för hur dess ledamöter ska utföra sina åligganden. Alla regler eller villkor som rör beskattning av ledamöter eller före detta ledamöter kräver enhällighet i rådet.

Artikel 224 (f.d. artikel 191 andra stycket EG)

Europaparlamentet och rådet ska genom förordningar som antas i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa regler för de politiska partier på europeisk nivå som avses i artikel 10.4 i fördraget om Europeiska unionen och särskilt bestämmelser om deras finansiering.

Artikel 225 (f.d. artikel 192 andra stycket EG)

Europaparlamentet får genom beslut av en majoritet av sina ledamöter anmoda kommissionen att lägga fram lämpliga förslag i frågor som enligt Europaparlamentets uppfattning kräver att en unionsrättsakt utarbetas för att fördragen ska kunna genomföras. Om kommissionen inte lägger fram något förslag, ska den underrätta Europaparlamentet om skälen till detta.

Artikel 226 (f.d. artikel 193 EG)

Då Europaparlamentet fullgör sina uppgifter får det på begäran av en fjärdedel av sina ledamöter tillsätta en tillfällig undersökningskommitté för att – utan att detta inverkar på de befogenheter som genom fördragen tilldelas andra institutioner eller organ – undersöka påstådda överträdelser eller missförhållanden vid tillämpningen av unionsrätten, såvida inte de påstådda förhållandena är föremål för en domstolsprövning och domstolsförfarandet ännu inte har avslutats.

Den tillfälliga undersökningskommittén ska upplösas när den har överlämnat sin rapport.

Närmare bestämmelser om utövandet av undersökningsrätten ska fastställas av Europaparlamentet på eget initiativ genom förordningar i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande, efter rådets och kommissionens godkännande.

Artikel 227 (f.d. artikel 194 EG)

Varje unionsmedborgare och varje fysisk eller juridisk person som är bosatt eller har sitt säte i en medlemsstat ska ha rätt att ensam eller tillsammans med andra medborgare eller personer göra en framställning till Europaparlamentet i frågor som hör till unionens verksamhetsområden och som direkt berör honom.

Artikel 228 (f.d. artikel 195 EG)

1. En europeisk ombudsman, vald av Europaparlamentet, har befogenhet att från varje unionsmedborgare eller varje annan fysisk eller juridisk person som är bosatt eller har sitt säte i en medlemsstat ta emot klagomål om missförhållanden i unionsinstitutionernas, unionsorganens eller unionsbyråernas verksamhet, med undantag för Europeiska unionens domstol då den utövar sina domstolsfunktioner. Europeiska ombudsmannen ska undersöka och rapportera om dessa klagomål.

Ombudsmannen ska inom ramen för sitt uppdrag företa de undersökningar som han finner berättigade, aningen på eget initiativ eller på grundval av de klagomål som framförs till honom direkt eller genom en ledamot av Europaparlamentet; detta gäller dock inte om de påstådda förhållandena är eller har varit föremål för ett domstolsförfarande. Om ombudsmannen konstaterar att ett missförhållande har förekommit, ska han hänskjuta frågan till den institution, det organ eller den byrå som berörs, som ska ha en frist på tre månader för att delge honom sina synpunkter. Ombudsmannen ska därefter lämna en rapport till Europaparlamentet och den institution, det organ eller den byrå som berörs. Den klagande ska underrättas om resultatet av dessa undersökningar.

Ombudsmannen ska förelägga Europaparlamentet en årlig rapport om resultatet av sina undersökningar.

2. Ombudsmannen ska väljas efter varje val till Europaparlamentet för dess valperiod. Ombudsmannen kan utses på nytt.

Ombudsmannen kan på begäran av Europaparlamentet avsättas av domstolen om han inte längre uppfyller de krav som ställs för att han ska kunna utföra sina uppgifter eller om han gjort sig skyldig till allvarlig försumelse.

3. Ombudsmannen ska vara fullständigt oavhängig i sin ämbetsutövning. Då han fullgör sina uppgifter får han inte vare sig begära eller ta emot instruktioner från någon regering, någon institution, något organ eller någon byrå. Ombudsmannen får inte under sin ämbets tid utöva någon avlönad eller oavlönad yrkesverksamhet.

4. Efter yttrande från kommissionen och med godkännande av rådet ska Europaparlamentet, på eget initiativ genom förordningar i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande, fastställa regler och allmänna villkor för ombudsmannens ämbetsutövning.

Ang. Europeiska ombudsmannens omsorgs- resp. ansträngningsförpliktelser, se **C-337/15 P** Ombudsmannen/Staelen.

Artiklarna 229–250

AVSNITT 5 – EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

Artikel 251 (f.d. artikel 221 EG)

Domstolen ska sammanträda i olika avdelningar eller i stor avdelning, i enlighet med föreskrifterna i stadgan för Europeiska unionens domstol.

När så föreskrivs i stadgan kan domstolen även sammanträda i plenum.

Artikel 252 (f.d. artikel 222 EG)

Domstolen ska biträdas av åtta generaladvokater. På begäran av domstolen får rådet genom enhälligt beslut utöka antalet generaladvokater.

Generaladvokaterna ska vid offentliga domstolsessioner, fullständigt opartiskt och oavhängigt, lägga fram motiverade yttranden i ärenden som enligt stadgan för Europeiska unionens domstol kräver deras deltagande.

Avsaknad av möjlighet för part att kommentera generaladvokatens yttrande – överensstämmelse med Europakonventionen C-17/98 Emesa Sugar (beslut 4 febr. 2000).

Artikel 253 (f.d. artikel 223 EG)

Domstolens domare och generaladvokater ska utses bland personer vars oavhängighet inte kan ifrågasättas och som uppfyller nödvändiga villkor för utövande av de högsta domarämbetena i hemlandet eller är jurister med allmänt erkända kvalifikationer; de ska utses för en tid av sex år av medlemsstaternas regeringar i samförstånd efter det att den kommitté som föreskrivs i artikel 255 har hörts.

En del av domartjänsterna och tjänsterna som generaladvokat ska nytillsättas vart tredje år i enlighet med föreskrifterna i stadgan för Europeiska unionens domstol.

Domarna ska bland sig välja domstolens ordförande för en tid av tre år. Ordföranden kan återväljas.

Avgående domare och generaladvokater kan utnämnas på nytt.

Domstolen ska utse sin justitiesekreterare och fastställa instruktioner för denne.

Domstolen ska fastställa sina rättegångsregler. Dessa regler ska godkännas av rådet.

Artikel 254 (f.d. artikel 224 EG)

Antalet domare vid tribunalen ska fastställas i stadgan för Europeiska unionens domstol. I stadgan kan det föreskrivas att tribunalen ska biträdas av generaladvokater.

Ledamöterna av tribunalen ska utses bland personer vars oavhängighet inte kan ifrågasättas och som uppfyller nödvändiga villkor för utövande av höga domarämbeten. De ska utses för en tid av sex år av medlemsstaternas regeringar i samförstånd efter det att den kommitté som föreskrivs i artikel 255 har hörts. En del av ledamöterna ska nytillsättas vart tredje år. Avgående ledamöter kan utnämnas på nytt.

Domarna ska bland sig välja tribunalens ordförande för en tid av tre år. Ordföranden kan återväljas.

Tribunalen ska utse sin justitiesekreterare och fastställa instruktioner för denne.

Tribunalen ska fastställa sina rättegångsregler i samförstånd med domstolen. Dessa regler ska godkännas av rådet.

Om inte annat föreskrivs i stadgan för Europeiska unionens domstol, ska de bestämmelser i fördragen som avser domstolen tillämpas på tribunalen.

Artikel 255

En kommitté ska inrättas med uppgift att avge yttrande om kandidaternas lämplighet att utöva ämbetena som domare och generaladvokat i domstolen och tribunalen innan medlemsstaternas regeringar ombesörjer utnämningarna i enlighet med artiklarna 253 och 254.

Kommittén ska bestå av sju personer utsedda bland före detta ledamöter av domstolen och tribunalen, ledamöter av nationella högsta domstolar och jurister med allmänt erkända kvalifikationer, varav en ska föreslås av Europaparlamentet. Rådet ska anta ett beslut som fastställer reglerna för kommitténs arbetsätt och ett beslut där dess ledamöter utses. Rådet ska besluta på initiativ av domstolens ordförande.

Artikel 256 (f.d. artikel 225 EG)

1. Tribunalen ska vara behörig att i första instans pröva och avgöra de ärenden som anges i artiklarna 263, 265, 268, 270 och 272, med undantag av de ärenden som åvilar en specialdomstol som inrättas i enlighet med artikel 257 och de som enligt stadgan faller under domstolens behörighet. I stadgan kan det fastställas att tribunalen ska vara behörig för andra grupper av ärenden.

Tribunalens avgöranden enligt denna punkt kan överklagas till domstolen, dock endast i rättsfrågor, i enlighet med de villkor och begränsningar som fastställs i stadgan.

2. Tribunalen ska vara behörig att pröva och avgöra överklaganden mot avgöranden som fattas av specialdomstolarna.

Tribunalens avgöranden enligt denna punkt kan i undantagsfall omprövas av domstolen, i enlighet med de

villkor och begränsningar som fastställs i stadgan, om det finns en allvarlig risk för att de undergräver enhetligheten eller konsekvensen i unionsrätten.

3. Tribunalen ska vara behörig att pröva och avgöra frågor som hänskjutits för förhandsavgörande enligt artikel 267 på särskilda områden som fastställs i stadgan.

Om tribunalen anser att ett ärende kräver ett principbeslut som kan påverka enhetligheten eller konsekvensen i unionsrätten, kan den hänskjuta ärendet till domstolen för beslut.

Tribunalens avgöranden av frågor som hänskjutits för förhandsavgörande kan i undantagsfall omprövas av domstolen, i enlighet med de villkor och begränsningar som fastställs i stadgan, om det finns en allvarlig risk för att de undergräver enhetligheten eller konsekvensen i unionsrätten.

Skäl för domstolens omprövning av tribunalens beslut i egenskap av överinstans till personaldomstolen **C-17/11 RX**.

Artikel 257 (f.d. artikel 225a EG)

Europaparlamentet och rådet får i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet inrätta specialdomstolar som är knutna till tribunalen och som har till uppgift att i första instans pröva och avgöra vissa grupper av ärenden på särskilda områden. Europaparlamentet och rådet ska besluta genom förordningar, antingen på förslag av kommissionen och efter att ha hört domstolen eller på begäran av domstolen och efter att ha hört kommissionen.

I förordningen om upprättandet av en specialdomstol ska bestämmelser om tribunalens sammansättning fastställas och omfattningen av dess behörighet preciseras.

Specialdomstolarnas beslut kan överklagas till tribunalen endast i rättsfrågor eller, om det i förordningen om upprättande av specialdomstolen så fastställs, även i sakfrågor.

Ledamöterna av specialdomstolarna ska utses bland personer vars oavhängighet inte kan ifrågasättas och som uppfyller nödvändiga villkor för utövande av domarämbeten. De ska utses av rådet genom enhälligt beslut.

Specialdomstolarna ska fastställa sina rättegångsregler i samförstånd med domstolen. Dessa regler ska godkännas av rådet.

Om inte annat föreskrivs i förordningen om upprättandet av specialdomstolen, ska de bestämmelser i fördragen som avser Europeiska unionens domstol och bestämmelserna i stadgan för Europeiska unionens domstol tillämpas på specialdomstolarna. Avdelning I i stadgan för Europeiska unionens domstol och artikel 64 i denna ska under alla omständigheter tillämpas på specialdomstolarna.

Artikel 258 (f.d. artikel 226 EG)

Om kommissionen anser att en medlemsstat har underlåtit att uppfylla en skyldighet enligt fördragen, ska kommissionen avge ett motiverat yttrande i ärendet efter att ha givit den berörda staten tillfälle att inkomma med sina synpunkter.

Om den berörda staten inte rättar sig efter yttrandet inom den tid som angivits av kommissionen, får denna föra ärendet vidare till Europeiska unionens domstol.

Vidsträckt definition av *medlemsstat* – även myndighet som enl. grundlag är självständig omfattas **77/69** kommissionen/Belgien och **C-122/18** kommissionen/Italien (direktivet om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner). Ang. *underlåtelse att uppfylla en skyldighet*, se **C-265/95** kommissionen/Frankrike (otillräckliga åtgärder för att hindra enskildas skadegörelse som försävar den fria rörligheten för vissa jordbruksprodukter). *Tolkning av nationell lagstiftning i rättspraxis och administrativ praxis som strider mot unionsrätten* kan utgöra ett fördragsbrott **C-129/00** kommissionen/Italien. Kommissionen är *ensam behörig* att avgöra om det är lämpligt att inleda ett fördragsbrottsförfarande **C-472/98** kommissionen/Luxemburg. Förfarandet inleds med en *formell underrättelse* som ska innehålla samtliga grunder för överträdelsen **C-191/95** kommissionen/Tyskland. Ang. syftet med det administrativa förfarandet, se **293/85** kommissionen/Belgien, **C-439/99** kommissionen/Italien. Det *motiverade yttrandet* ska innehålla en utförlig redogörelse för varför kommissionen anser att medlemsstaten har underlåtit att uppfylla en skyldighet enl. fördraget **C-439/99** kommissionen/Italien, **C-287/00** kommissionen/Tyskland. *Domstolsförfarandet* måste ha ett klart avgränsat tvisteföremål **C-1/00** kommissionen/Frankrike, **C-287/00** kommissionen/Tyskland. Det åligger kommissionen att bevisa det påstådda fördragsbrottet och förse domstolen med de uppgifter som den behöver för att kunna kontrollera om fördragsbrott föreligger **C-159/94** kommissionen/Frankrike. Domstolen kan inte pröva en anmärkning som inte har framställts i det motiverade yttrandet **76/86** kommissionen/Tyskland. En nationell preskriptionstid för skadeståndsansvar avbryts inte när ett fördragsbrottsförfarande inletts **C-445/06** Danske Slagterier.

Artikel 259 (f.d. artikel 227 EG)

En medlemsstat som anser att en annan medlemsstat har underlåtit att uppfylla en skyldighet enligt fördragen får anhängiggöra ärendet vid Europeiska unionens domstol.

Innan en medlemsstat väcker talan mot en annan medlemsstat på grund av ett påstått åsidosättande av en skyldighet enligt fördragen, ska den lägga fram saken för kommissionen.

Kommissionen ska avge ett motiverat yttrande efter det att var och en av de berörda staterna beretts tillfälle att skriftligen och muntligen lägga fram sin egen sak och yttra sig över vad motparten anför.

Om kommissionen inte yttrat sig inom tre månader efter det att saken lagts fram för den, ska detta inte hindra att ärendet anhängiggörs vid domstolen.

Sällan utnyttjad möjlighet, se **141/78** Frankrike/Förenade kungariket, **C-388/95** Belgien/Spanien, **C-145/04** Spanien/Förenade kungariket. Förlängning av ett tillstånd för gruvarbete med avseende på gruvan i Turów i Polen nära gränsen till Tjeckien **C-121/21** Tjeckien/Polen.

Artikel 260 (f.d. artikel 228 EG)

1. Om Europeiska unionens domstol finner att en medlemsstat har underlåtit att uppfylla en skyldighet enligt fördragen, ska denna stat vidta de åtgärder som krävs för att följa domstolens dom.

2. Om kommissionen anser att den berörda medlemsstaten inte har vidtagit de åtgärder som krävs för att följa domstolens dom, får kommissionen, efter att ha gett staten tillfälle att framföra sina synpunkter, väcka talan vid Europeiska unionens domstol. Därvid ska kommissionen ange det standardbelopp eller vite som den med hänsyn till omständigheterna anser det lämpligt att den berörda medlemsstaten ska betala.

Om domstolen finner att den berörda medlemsstaten har underlåtit att efterkomma dess dom, kan den förelägga staten att betala ett standardbelopp eller ett vite.

Detta förfarande ska inte inverka på tillämpningen av artikel 259.

3. Om kommissionen för ett ärende vidare till domstolen i enlighet med artikel 258 därför att den anser att den berörda medlemsstaten inte har uppfyllt sin skyldighet att underrätta om åtgärder för införlivande av ett direktiv som antagits i enlighet med ett lagstiftningsförfarande, får kommissionen, om den anser det lämpligt, ange det standardbelopp eller vite som denna stat ska betala och som kommissionen anser lämpligt med hänsyn till omständigheterna.

Om domstolen fastställer underlåtenheten, kan den ålägga den berörda medlemsstaten att betala ett standardbelopp eller vite som inte är högre än det belopp som kommissionen har angett. Skyldigheten att betala får verkan den dag som anges i domstolens dom.

Ang. medlemsstats skyldighet att vidta de åtgärder som krävs för att följa en dom enl. p. 1, se **C-503/04** kommissionen/Tyskland. Behöriga nationella domstolar och förvaltningsmyndigheter är skyldiga att vidta alla nödvändiga åtgärder för att underlätta genomförandet av unionsrättens fulla verkan och således, vid behov, underlåta att tillämpa en nationell bestämmelse som strider mot unionsrätten **C-261/20** Thelen Technopark Berlin. Meddelandena är enbart vägledande **C-387/97** kommissionen/Grekland och **C-278/01** kommissionen/Spanien. Grundkriterierna för bedömning av vitesbeloppets storlek **C-387/97** kommissionen/Grekland, **C-70/06** kommissionen/Portugal. Ang. överträdelsens varaktighet **C-177/04** kommissionen/Frankrike. Ang. syftet med vite, se **C-278/01** kommissionen/Spanien. Ang. bedömning av koefficienter för vite, se **C-109/08** kommissionen/Grekland. Ang. prövning av yrkande om standardbelopp, se **C-121/07** kommissionen/Frankrike. Domstolen är behörig att döma ut ekonomiska påföljder utan att kommissionen har framställt något yrkande därom **C-503/04** kommissionen/Tyskland. Böter och viten har utdömts samtidigt **C-304/02** kommissionen/Frankrike. Ej påföljd trots fördragsbrott **C-119/04** kommissionen/Italien och **C-503/04** kommissionen/Tyskland. Kommissionen kan inte utvidga föremålet för talan, varken i förhållande till den tidigare domen eller i förhållande till det administrativa förfarandet **C-457/07** kommissionen/Portugal. Oenighet om lämpliga åtgärder för att följa en dom **C-292/11 P** kommissionen/Portugal. Schablonbelopp för underlåtenheten att införliva det s.k. datalagringsdirektivet **C-270/11** kommissionen/Sverige, **C-243/13** kommissionen/Sverige (IPPC-direktivet). Ang. skyldighet att underrätta om åtgärder för införlivande enl. p. 3, se **C-543/17**, kommissionen/Belgien. Ang. skyldighet att vidta rättelse vid uppförande av en vindkraftspark när föregående miljökonsekvensbedömning har inte gjorts **C-261/18** kommissionen/Irland (vindkraftsparken i Derrybrien). Kommissionens formella underrättelse var inte tydlig vad gäller frågan huruvida dom varigenom domstolen fastställer ett fördragsbrott fortfarande inte hade följts vid referens tidpunkten **C-174/21** kommissionen/Bulgarien.

Artikel 261 (f.d. artikel 229 EG)

I de förordningar som Europaparlamentet och rådet gemensamt eller rådet ensamt antar enligt bestämmelserna i fördragen får Europeiska unionens domstol ges en obegränsad behörighet i fråga om de påföljder som föreskrivs i förordningarna.

Artikel 262 (f.d. artikel 229a EG)

Utän att det påverkar tillämpningen av övriga bestämmelser i fördragen får rådet, med enhällighet i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter att ha hört Europaparlamentet, anta bestämmelser för att i den omfattning som det beslutar ge Europeiska unionens domstol behörighet att avgöra tvister som rör tillämpningen av de rättsakter som antagits på grundval av fördragen och genom vilka europeiska immateriella rättigheter skapas. Bestämmelserna träder i kraft efter det att de har godkänts av medlemsstaterna i enlighet med deras respektive konstitutionella bestämmelser.

Artikel 263 (f.d. artikel 230 EG)

Europeiska unionens domstol ska granska lagenligheten av lagstiftningsakter, sådana akter som antas av rådet, av kommissionen eller av Europeiska centralbanken och som inte är rekommendationer och yttranden, samt sådana rättsakter som antas av Europaparlamentet och av Europeiska rådet och som ska ha rättsverkan i förhållande till tredje man. Den ska även granska lagenligheten av sådana akter antagna av unionens organ eller byråer som är avsedda att ha rättsverkan i förhållande till tredje man.

För detta ändamål ska domstolen vara behörig att pröva talan som väcks av en medlemsstat, av Europaparlamentet, av rådet eller av kommissionen rörande bristande behörighet, åsidosättande av väsentliga formföreskrifter, åsidosättande av fördragen eller av någon rättsregel som gäller deras tillämpning eller rörande maktmissbruk.

Domstolen ska på samma villkor vara behörig att pröva en talan som revisionsrätten, Europeiska centralbanken eller Regionkommittén väcker för att tillvarata sina rättigheter.

Alla fysiska eller juridiska personer får på de villkor som anges i första och andra styckena väcka talan mot en

akt som är riktad till dem eller som direkt och personligen berör dem samt mot en regleringsakt som direkt berör dem och som inte medför genomförandeåtgärder.

I de akter genom vilka unionens organ och byråer inrättas kan särskilda villkor och former föreskrivas för talan som väcks av fysiska eller juridiska personer mot akter som antas av dessa organ eller byråer och som ska ha rättsverkan i förhållande till dem.

Talan som avses i denna artikel ska väckas inom två månader från den dag då åtgärden offentliggjordes eller delgavs klaganden eller, om så inte skett, från den dag då denne fick kännedom om åtgärden, allt efter omständigheterna.

Bindande rättsakter kan överklagas – åtgärder som har tvingande rättsverkningar och väsentligt förändrar sökandens rättsliga ställning **C-257/90** Italsolar/kommissionen. Ang. begreppet rättsakt mot vilken talan kan väckas in fråga om tillgång till institutionernas handlingar, se **C-362/08 P** Internationaler Hilfsfond – Talan mot beslut av Ständiga representanternas kommitté (Coreper) **C-626/15** och **C-659/16** kommissionen/rådet (AMP Antarctique) ang. beslut att godkänna att ett diskussionsdokument läggs fram för ett internationellt organ – *Lagligheten av rättsakten* bedöms i förhållande till de faktiska och rättsliga omständigheter som rådde den dag då rättsakten antogs **15/76** och **16/76** Frankrike/kommissionen. *Begränsad rättskontroll* i komplexa frågor **42/84** Remia m.fl./kommissionen. *Ogiltighetsgrunderna* – Bristande behörighet, **C-210/98 P** Salzgitter/kommissionen (ex officio) – Väsentlig formföreskrift **378/00** kommissionen/parlamentet och rådet (motivation), **C-286/95 P** kommissionen/ICI (underlåtenhet att bestyrka en rättsakt), **259/85** Frankrike/kommissionen (rätten till försvar) – Åsidosättande av fördraget eller av en rättsregel som gäller dess tillämpning; även allmänna rättsprinciper avses **C-426/93** Tyskland/rådet (proportionalitetsprincipen) – Maktmissbruk; om det kan antas att ett beslut på grundval av objektiva, relevanta och samstämmiga uppgifter har antagits uteslutande, eller åtminstone huvudsakligen, för att uppnå andra mål än dem som angetts eller för att kringgå ett förfarande som särskilt föreskrivs i fördraget **C-285/94** Italien/kommissionen. Endast *individuella beslut* kan överklagas – om det är fråga om en allmänt tillämplig rättsakt måste det visas att det rör sig om ett förtäckt beslut **307/81** Aluisue Italia/rådet och kommissionen, **231/82** Spijker/kommissionen, **C-354/87** Weddel/kommissionen – En allmänt tillämplig rättsakt kan dock under vissa omständigheter anses personligen beröra vissa fysiska eller juridiska personer, och således i förhållande till dem vara likvärdig med ett beslut **C-358/89** Extramet Industrie/rådet (1991), **C-309/89** Codorniu/rådet, **C-50/00 P** UPA/rådet, **C-182/03** och **C-217/03** Belgien och Forum 187/kommissionen (begränsad krets av personer). *Personligt berörd* – beslutet angår fysisk eller juridisk person på grund av vissa egenskaper som är utmärkande för personen eller på grund av en faktisk situation som särskiljer denne från alla andra personer **25/62** Plaumann/kommissionen, **C-50/00 P** UPA/rådet. Huruvida en person är personligt berörd ska tolkas mot bakgrund av principen om ett verksamt domstolskydd **C-50/00 P** UPA/rådet, **C-263/02 P** kommissionen/Jégo-Quéré. När ett beslut berör en grupp personer som kunde identifieras eller skulle ha kunnat identifieras när rättsakten antogs, kan dessa personer vara personligen berörda av rättsakten då de ingår i en begränsad krets av ekonomiska aktörer **C-348/20 P** Nord Stream 2 mot parlamentet och rådet. *Direkt berörd* – rättsakten har direkt inverkan på den enskildes rättsliga ställning och lämnar inte något utrymme för skönsmåsig bedömning vid genomförandet **C-404/96 P** Glencore Grain/kommissionen, **C-15/06 P** Regione Siciliana/kommissionen. Ang. talerätt för enskilda som initierat eller deltagit i ett *administrativt förfarande*, se **26/76** Metro/kommissionen, **75/84** Metro/kommissionen, **169/84** Cofaz m.fl./kommissionen, **C-525/04 P** Spanien/kommissionen, **C-198/91** Cook/kommissionen, **C-225/91** Matra/kommissionen, **239/82** och **275/82** Allied Corporation/kommissionen, **264/82** Timex/rådet och kommissionen. Ang. talerätt för *sammanslutningar*, se **C-313/90** CIRFS/kommissionen. Ang. talerätt i ärenden rörande statligt stöd, se **C-319/07 P** 3F (arbetstagarorganisation). Betr. *regioner*, se **C-452/98** Nederländse Antillen/rådet. Ang. begreppet regleringsakter, se **C-583/11 P** Inuit Tapiriit Kanatami m.fl. Ang. begreppet *genomförandeåtgärder*, se **C-274/12 P** Telefónica, **C-456/13 P** T & L Sugars och Sidul Açúcares (gemensamma jordbrukspolitiken). Regleringsakt som inte medför genomförandeåtgärder **C-33/14 P** Mory m.fl./kommissionen, **C-384/16 P** European Union Copper Task Force/kommissionen, **C-244/16 P** Industrias Químicas del Vallés/kommissionen och **C-622/16 P** Scuola Elementare Maria Montessori/kommissionen (talan om ogiltigförklaring väckt av konkurrenter till mottagare av statligt stöd); se även **C-99/21 P**, Danske Slagtermestre/kommissionen. Ang. fysiska eller juridiska personer som är direkt och personligen berörda i statsstödsärenden se **C-284/21 P** kommissionen/Braesch m.fl. (åsidosättande av berörda parter processuella rättigheter). Det är möjligt att vid nationell domstol ifrågasätta giltigheten av en unionsakt när det inte är uppenbart att den talan om ogiltigförklaring, som en av parterna i målet vid tribunalen skulle ha kunnat väcka vid denna domstol, hade kunnat tas upp till sakprövning **C-158/14 A** m.fl. Talerätt för en regional enhet **C-352/19 P** Région de Bruxelles-Capitale/kommissionen. Ett tredjeländ har i egenskap av juridisk person talerätt inför unionsdomstolarna mot en förordning varigenom restriktiva åtgärder införs mot detta land **C-872/19 P** Venezuela/rådet. De akter som antas av företrädarna för medlemsstaternas regeringar inte i egenskap av ledamöter i rådet, utan i egenskap av företrädare för sina respektive regeringar som kollektivt utövar medlemsstaternas befogenheter, omfattas inte av unionsdomstolens lagenlighetskontroll **C-684/20 P** Sharpston/rådet och konferensen mellan företrädarna för medlemsstaternas regeringar; jfr **C-59/18** och **C-106/19** Italien/rådet samt Italien/rådet och parlamentet (Såtet för Europeiska läkemedelsmyndigheten). Ang. miljöföreningars talerätt, se **C-565/19 P** Carvalho m.fl./parlamentet.

Artikel 264 (f.d. artikel 231 EG)

Om talan är välgrundad, ska Europeiska unionens domstol förklara den berörda rättsakten ogiltig.

Domstolen ska dock, om den anser det nödvändigt, ange vilka verkningar av den ogiltigförklarade akten som ska betraktas som bestående.

En dom om ogiltigförklaring har retroaktiv verkan (ex tunc) och innebär att den ogiltigförklarade rättsakten undanröjs **97/86**, **99/86**, **193/86** och **215/86** Asteris m.fl./kommissionen, **C-127/94** Ecrody. Ang. andra stycket, se **C-164/97**, **C-165/97** parlamentet/rådet och **C-414/04** parlamentet/rådet, **C-409/06** Winner Wetten. Motsvarande gäller för direktiv och beslut om ändring av direktiv **C-21/94** parlamentet/rådet, **C-14/06** och **C-295/06** parlamentet och Danmark/kommissionen. Ang. beslut, se **C-155/07** parlamentet/rådet.

Artikel 265 (f.d. artikel 232 EG)

Om Europaparlamentet, Europeiska rådet, rådet, kommissionen eller Europeiska centralbanken i strid med fördragen underlåter att vidta åtgärder, får medlemsstaterna och unionens övriga institutioner väcka talan vid Europeiska unionens domstol för att få överträdelsen fastslagen. Denna artikel ska på samma villkor tillämpas på de av unionens organ och byråer som underlåter att vidta åtgärder.

En sådan talan ska endast tas upp om den institution, det organ eller den byrå som berörs dessförinnan anmodats att vidta åtgärder. Om institutionen, organet eller byrån inom två månader efter denna anmodan inte tagit ställning får talan väckas inom en ytterligare frist av två månader.

Varje fysisk eller juridisk person får på de villkor som anges i föregående stycken föra talan vid domstolen om att någon av unionens institutioner eller byråer eller något av dess organ underlåtit att till personen i fråga rikta någon annan rättsakt än en rekommendation eller ett yttrande.

Syfte – Det ska vid rättsstridig passivitet vara möjligt att väcka talan för att få fastställt att underlåtenheten att agera strider mot fördraget **C-15/91** och **C-108/91** Buckl m.fl./kommissionen. *Verkan* – En sådan förklaring ska ha till verkan att den svarande institutionen vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att följa en dom, utan att detta påverkar sådana yrkanden om utomobligatoriskt skadestånd som kan följa av denna fastställelse **C-15/91** och **C-108/91** Buckl m.fl./kommissionen. Passivitet kan bestå i underlåtenhet att vidta åtgärder eller att ta ställning men inte antagandet av en annan rättsakt än den som berörda personer skulle ha funnit önskvärd eller nödvändig **8/71** Deutscher Komponistenverband/kommissionen, **166/86** och **220/86** Irish Cement/kommissionen.

Artikel 266 (f.d. artikel 233 EG)

Den institution, det organ eller den byrå vars rättsakt har förklarats ogiltig eller vars underlåtenhet att agera har förklarats strida mot fördragen ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa domen.

Denna skyldighet ska inte påverka någon förpliktelse som kan följa av tillämpningen av artikel 340 andra stycket.

Institutionerna är skyldiga att respektera såväl domslutet som de *domskäl* som föranlett domslutet **C-458/98** P Industrie des poudres sphériques/rådet. Det är endast den institution från vilken rättsakten härrör som är skyldigt att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa domen om ogiltigförklaring **C-310/97** P kommissionen/AssiDomän. Institutionerna är skyldiga att undanröja effekterna av de konstaterade rättsstridigheterna. Om en rättsakt redan har verkställts kan detta innebära att den situation som sökanden befann sig i innan rättsakten antogs ska återställas **92/78** Simmenthal/kommissionen, **21/86** Samara/kommissionen. Ang. skillnaden mellan dröjsmålsränta och kompensationsränta, se **C-301/19** P kommissionen/Printeos.

Artikel 267 (f.d. artikel 234 EG)

Europeiska unionens domstol ska vara behörig att meddela förhandsavgöranden angående

- tolkningen av fördragen,
- giltigheten och tolkningen av rättsakter som beslutas av unionens institutioner, organ eller byråer.

När en sådan fråga uppkommer vid en domstol i en medlemsstat får den domstolen, om den anser att ett beslut i frågan är nödvändigt för att döma i saken, begära att domstolen meddela ett förhandsavgörande.

När en sådan fråga uppkommer i ett ärende vid en domstol i en medlemsstat, mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning, ska den nationella domstolen föra frågan vidare till domstolen.

Om en sådan fråga uppkommer i ett ärende vid en domstol i en medlemsstat i fråga om en frihetsberövad person, ska domstolen meddela sitt avgörande så snart som möjligt.

Se **Lag (2006:502) med vissa bestämmelser om förhandsavgörande från Europeiska unionens domstol** inf. efter **RB**.

Syfte **C-221/88** Busseni (enhetlig tillämpning av unionsrätten, samarbete mellan EU-domstolen och nationella domstolar). *EU-domstolens behörighet* **6/64** Costa (prövar ej nationell rätt, sakomständigheter, skälen för och syftet med begäran om förhandsavgörande), **101/63** Wagner (omformulera och "urskilja" relevanta frågor), **21–24/72** International Fruit Company (internationella avtal), **C-308/06** Intertanko m.fl. (EU-direktivs giltighet i förhållande till internationella konventioner), **C-402/05** P och **C-415/05** P Kadi och Al Barakaat (al-Qaida och FN-åtgärder, rätten till domstolsprövning), **C-128/08** Dameseaux (dubbelbeskattningsavtal). Ang. domstolens möjlighet att tolka internationella avtal som ingåtts med delad behörighet, se **C-431/05** Merck Genéricos – Produtos Farmacêuticos, (TRIPS-avtalet). EU-domstolen är behörig att, såväl inom ramen för en talan om ogiltigförklaring som en begäran om förhandsavgörande, pröva huruvida ett internationellt avtal som ingåtts av unionen är förenligt med fördragen och med de regler i internationell rätt som i enlighet med dessa binder unionen **C-266/16** Western Sahara Campaign UK (Avtal om fiskepartnerskap mellan EG och Marocko). Ang. förhållande till art. 263 FEUF, se **C-188/92** TWID, **C-239/99** Nachi Europe, **C-441/05** Roquette Frères, **C-550/09** E och F, **C-343/09** Afton Chemical. Begreppet *en domstol i en medlemsstat* **C-54/96** Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft GmbH, **C-134/97** Victoria Film (inte Skatterättsnämnden), **C-407/98** Abrahamsson (Överklagande-nämnden för Högskolan), **C-274/14** Banco de Santander (kriteriet om oavhängighet), **C-658/18** Governo della Repubblica italiana (Italienska fredsdomares ställning) och **C-453/20** CityRail (fullgörande av dömande uppgifter eller förvaltningsuppgifter avseende regleringsorgan inom järnvägssektorn, jfr. **C-136/11** Westbahn Management. Skiljeförfaranden **102/81** Nordsee, **C-284/16** Achmea, **C-109/20** PL Holdings och **C-638/19** P kommissionen/European Food m.fl. (statsstöd och bilateralt investeringsavtal). – Advokatsamfundets disciplinnämnd **C-55/20** Minister Sprawiedliwości. Behov av förhandsavgörande **C-297/94** Bruyère. Utformning av frågan **C-322/90** Telemarsicabruzzo (klargöra den faktiska och rättsliga bakgrunden till begäran om förhandsavgörande). Ang. hypotetiska och konstruerade frågor, se **C-343/90** Lourenço Dias, **C-244/80** Foglia. Frågor som avser omständigheter utanför EU-rättens tillämpningsområde **C-28/95** Leur-Bloem, **C-448/98** Guimont, **C-310/10** Agaftei m.fl. *Företärd* **C-106/77** Simmenthal (ogiltighetsfrågor förbehållna vissa domstolar), **C-136/12** Consiglio nazionale dei geologi (nationella bestämmelser som undergräver behörighet). *Interimistiska åtgärder* **C-213/89** Factortame, (nationell åtgärd eventuellt stridande mot unionsrätten), **C-143/88** Zuckerfabrik Süderdithmarschen (nationellt beslut som antagits på grundval av en EU-rättsakt). *Överklagande* av beslut om begäran om förhandsavgörande **166/73** Rheinmühlen Düsseldorf, **C-173/09** Elchinov (högre domstols rättsliga bedömning inte bindande). Begreppet *Domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel* **6/64** Costa (sakens ringa värde), **C-99/00** Lyckeskog (prövningstillstånd). *Skyldighet* att begära förhandsavgörande **283/81** CILFIT och **C-495/03** Intermodal Transports BV (acte clair), **314/85** Foto-frost (giltighet av unionsrättsakt), **C-344/04** International Air Transport Association och **C-461/03** Gaston Schul Douane-expediteur BV (fråga om ogiltighet), **107/76** Hoffmann-La Roche (interimistiskt förfarande). Conseil d'États (Frankrikes Högsta Förvaltningsdomstol) överträdelse av skyldigheten att inhämta förhandsavgörande **C-416/17** kommissionen/Frank-

rike. **C-322/16** Global Starnet (skyldighet att begära förhandsavgörande när författningsdomstol redan prövat frågan). Undantag från skyldigheten att begära förhandsavgörande som åvilar domstolar som dömer i sista instans **C-561/19** Consorzio Italian Management e Catania Multiservizi (frågan saknar relevans, den ifrågasatt unionsbestämmelsen har redan tolkats av EU-domstolen eller den korrekta tolkningen av unionsrätten är så uppenbar att det inte finns utrymme för rimlig tvivel). Ang. högsta domstolsinstans bristande behörighet att förklara begäran om förhandsavgörande rättsstridig, se **C-564/19** IS; jfr **C-558/18** och **C-563/18** Miasto Łowicz. *Rättsverkningar* **66/80** International Chemical Corporation, **C-415/93** Bosman (begränsning av doms verkan i tiden), **C-161/06** Skoma-Lux (tolkning av ej översatt förordning), **C-224/01** Köbler (underlåtenhet att begära förhandsavgörande kan vara skadeståndsgrundande). En nationell domstol i sista instans ska i förekommande fall underlåta att tillämpa nationell rättspraxis som den anser vara oförenlig med unionsrätten **C-689/13** PFE – Nationella domstolar kan avvärja ogiltighetsgrunder avseende unionsrättsakter genom att förklara rättsakten fullt giltig **C-644/17** Eurobolt. Nationella bestämmelser av vilka det följer att de nationella domstolarna kan bli föremål för disciplinära förfaranden på grund av att de har hänskjutit en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen kan inte tillåtas **C-558/18** Miasto Łowicz. Unionsrätten kräver inte, för att en invändning om rättsstridighet mot en unionsrättsakt ska kunna tas upp till sakprövning vid en nationell domstol, att rättsakten direkt och personligen berör den enskilde som åberopar denna invändning **C-911/19**, Fédération bancaire française (FBF) mot Autorité de contrôle prudentiel et de résolution (ACPR). Utgör inte hinder för att en nationell brottmålsdomstol fastställer vissa faktiska omständigheter för att kunna framställa en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen som kan tas upp till prövning **C-269/22** IP e.a. Framställning av begäran om förhandsavgörande av ensamdomare se **C-100/21** Mercedes-Benz Group. **C-176/22** BK och Zp Begäran om förhandsavgörande utgör inte hinder mot att den hänskjutande domstolen delvis fortsätter handläggningen av det nationella målet.

Yrkande om inhämtande av förhandsavgörande avlogs **AD 1995:134** – Fråga, om förutsättningar att avgöra målet förelåg utan inhämtande av förhandsavgörande **AD 1997:69** – Ej skyldighet att inhämta förhandsavgörande i fråga om interimistiskt förbud enl. 37 a § varumärkeslagen **H 1995:635** – Fråga om HD varit skyldig att begära förhandsavgörande i mål innefattande konkurrensfrågor **H 2004:735** – Fråga om begäran om förhandsavgörande i mål om ogiltighet enligt 7 § konkurrenslagen **H 2004:804** – Ang. förhandsavgörande i frågor rörande giltighet av kollektivavtal samt stridsåtgärders tillåtlighet **AD 2012:10**.

Artikel 268 (f.d. artikel 235 EG)

Europeiska unionens domstol ska vara behörig att avgöra tvister om sådant skadestånd som avses i artikel 340 andra och tredje styckena.

Se anm. vid art. 340 FEUF.

Artikel 269

Domstolen är behörig att besluta om lagenligheten av en akt som antas av Europeiska rådet eller rådet i enlighet med artikel 7 i fördraget om Europeiska unionen endast på begäran av den medlemsstat som är föremål för ett fastställande av Europeiska rådet eller rådet och endast när det gäller iakttagandet av de regler som avser förfarandet i den artikeln.

Denna begäran ska inlämnas inom en månad från och med nämnda fastställande. Domstolen ska besluta inom en månad från begäran.

Ang. Europaparlamentets resolution om ett förslag med begäran till Europeiska unionens råd att fastställa huruvida det föreligger en klar risk för ett allvarligt åsidosättande av unionens värden, se **C-650/18** Ungern/Europaparlamentet.

Artikel 270 (f.d. artikel 236 EG)

Europeiska unionens domstol ska vara behörig att avgöra alla tvister mellan unionen och dess anställda inom de gränser och på de villkor som fastställts i tjänsteföreskrifterna för unionens tjänstemän och de anställningsvillkor som gäller för unionens övriga anställda.

Artikel 271 (f.d. artikel 237 EG)

Europeiska unionens domstol ska inom de gränser som anges nedan vara behörig att avgöra tvister om

a) fullgörandet av medlemsstaternas förpliktelser enligt Europeiska investeringsbankens stadga; bankens styrelse ska i detta avseende ha de befogenheter som tilldelats kommissionen i artikel 258,

b) beslut av Europeiska investeringsbankens råd; varje medlemsstat, kommissionen och bankens styrelse får väcka talan i dessa frågor på de villkor som anges i artikel 263,

c) beslut av Europeiska investeringsbankens styrelse; talan mot dessa beslut får endast föras av medlemsstaterna eller kommissionen på de villkor som anges i artikel 263 och endast på den grund att de formföreskrifter som avses i artikel 19.2, 19.5, 19.6 och 19.7 i bankens stadga har åsidosatts,

d) fullgörandet av de nationella centralbankernas förpliktelser enligt fördragen och stadgan för ECBS och ECB. Därvid ska Europeiska centralbankens råd gentemot de nationella centralbankerna ha samma befogenheter som enligt artikel 258 tillkommer kommissionen gentemot medlemsstaterna. Om domstolen finner att en nationell centralbank har underlåtit att fullgöra en förpliktelse enligt fördragen, ska banken vidta de åtgärder som behövs för att följa domstolens dom.

Artikel 272 (f.d. artikel 238 EG)

Europeiska unionens domstol ska vara behörig att träffa avgöranden med stöd av en skiljedomsklausul i ett offentligrättsligt eller privaträttsligt avtal, som ingåtts av unionen eller för dess räkning.

”Domstolen” inbegriper tribunalen **C-294/02** AMI (ej insolvens). Betr. tolkning och behörighet, se **C-114/94** IDE (återbetalning av förskott), **C-299/93** Bauer (uppgörelse i godo).

Artikel 273 (f.d. artikel 239 EG)

Domstolen ska vara behörig att avgöra varje tvist mellan medlemsstater som berör ämnesområden som regleras i fördragen, om tvisten hänskjuts till domstolen enligt ett särskilt avtal mellan parterna.

Artikel 274 (f.d. artikel 240 EG)

Utom i de fall där Europeiska unionens domstol är behörig enligt fördragen ska tvister i vilka unionen är part inte på denna grund vara undantagna från de nationella domstolarnas behörighet.

Artikel 275

Europeiska unionens domstol är inte behörig med avseende på bestämmelserna om den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken eller med avseende på akter som antas på grundval av dessa bestämmelser.

Domstolen är dock behörig att kontrollera att artikel 40 i fördraget om Europeiska unionen följs och att pröva talan, utformad enligt artikel 263 fjärde stycket i det här fördraget om kontroll av lagenligheten av beslut om sådana restriktiva åtgärder mot fysiska eller juridiska personer som rådet har antagit på grundval av avdelning V kapitel 2 i fördraget om Europeiska unionen.

Artikel 276

När Europeiska unionens domstol utövar sina befogenheter med avseende på bestämmelserna i tredje delen av delning V kapitlen 4 och 5 om ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, är den inte behörig att pröva giltigheten eller proportionaliteten av insatser som polis eller andra brottsbekämpande organ gör i en medlemsstat eller av medlemsstaternas utövning av sitt ansvar för att upprätthålla lag och ordning och skydda den inre säkerheten.

Artikel 277 (f.d. artikel 241 EG)

Även om den frist som anges i artikel 263 sjätte stycket har löpt ut, får parterna i en tvist om en akt med allmän giltighet som antagits av någon av unionens institutioner eller byråer eller något av dess organ, med stöd av artikel 263 andra stycket införa Europeiska unionens domstol göra gällande att akten inte ska tillämpas.

Ingen självständig rättsgrund **31/62** och **33/62** Wöhrmann, **33/80** Albini. Syfte **92/78** Simmenthal (möjlighet att bestrida tidigare rättsakter som utgör rättslig grund för ett ifrågasatt beslut). Ang. förhållande till art. 263 FEUF se **156/77** kommissionen/Belgien, **C-135/93** Spanien/kommissionen, **C-239/99** Nachi. Ang. förhållandet till art. 267 FEUF se **216/82** Universität Hamburg, **C-188/92** TWD och **C-441/05** Roquette Frères.

Artikel 278 (f.d. artikel 242 EG)

Talan som förs vid Europeiska unionens domstol ska inte hindra verkställighet. Domstolen får dock om den anser att omständigheterna så kräver förordna om uppskov med verkställigheten av den påtalade rättsakten.

Relation till huvudmålet **C-12/95P** Tramasa (får ej föregripa målets utgång), **C-521/04P(R)** Tillack (upptagning till sakprövning, möjliga åtgärder), **C-313/90R** CIRFS (får ej gå utanför ramen för huvudmålet), *Fumus bonis juris* **C-149/95P-R** Atlantic Container Line, **C-180/96R** Förenade kungariket/kommissionen (BSE), **C-280/93R** Tyskland/rådet (bananer), **42/82R** kommissionen/Frankrike (import av vin), **C-272/91R** kommissionen/Italien (lotto). *Skyndsamhet* (allvarlig och irreparabel skada) **C-445/00R** Österrike/rådet (giltighet av förordning), **C-195/90R** kommissionen/Tyskland (nationella vägavgifter), **C-356/90R** Belgien/kommissionen (stöd till varvsindustrin). *Enskildas situation* **160/84R II** Kavallas (bankgaranti), **62/86R** AKZO (konkurrensrätt), **C-51** och **C-59/90R** Comos-Tank BV (tull), **C-43/98P(R)** Camar (bananer – koncern), **C-364/99P(R)** DSR Senator Lines (sammanlagda resurser). *Intreseavvägning* **320/03R** kommissionen/Österrike (körförbud), **45/87R** kommissionen/Irland (vattenförsurning), **C-87/94R** kommissionen/Belgien (upphandling). Dumpning **C-6/94** Descom, **258/84R** Nippon. *Utrymme för skönsmässig bedömning* **C-110/97R** Nederländerna/kommissionen (associering). *Överklagande från tribunalen* **C-208/03R-P** Le Pen.

Artikel 279 (f.d. artikel 243 EG)

I ärenden som anhängiggjorts vid Europeiska unionens domstol får denna föreskriva nödvändiga interimistiska åtgärder.

Se anm. vid art. 278 FEUF.

Artikel 280 (f.d. artikel 244 EG)

Europeiska unionens domstols domar ska vara verkställbara enligt artikel 299.

Artikel 281 (f.d. artikel 245 EG)

(Ang. domstolens stadga.)

AVSNITT 6 – EUROPEISKA CENTRALBANKEN

Artikel 282

Artiklarna 283 och 284 (f.d. artiklarna 112 och 113 EG)

AVSNITT 7 – REVISIONSRÄTTEN

Artikel 285 (f.d. artikel 246 EG)

Revisionsrätten ska revidera unionens räkenskaper.

Den ska bestå av en medborgare från varje medlemsstat. Dess ledamöter ska i unionens allmänna intresse fullgöra sina skyldigheter under full oavhängighet.

Artiklarna 286 och 287 (f.d. artiklarna 247 och 248 EG)

(Avser revisionsrättens ledamöter och verksamhet.)

Kapitel 2. Unionens rättsakter, förfaranden för antagande och andra bestämmelser

AVSNITT 1 – UNIONENS RÄTTSAKTER

Artikel 288 (f.d. artikel 249 EG)

När institutionerna utövar unionens befogenheter ska de anta förordningar, direktiv, beslut, rekommendationer och yttranden.

En förordning ska ha allmän giltighet. Den ska till alla delar vara bindande och direkt tillämplig i varje medlemsstat.

Ett direktiv ska med avseende på det resultat som ska uppnås vara bindande för varje medlemsstat till vilken det är riktat, men ska överlåta åt de nationella myndigheterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet.

Ett beslut är till alla delar bindande. Om ett beslut anger till vem eller vilka det riktar sig, är det bindande endast för dessa.

Rekommendationer och yttranden ska inte vara bindande.

Ang. unionsrätten företräde, se **C-6/94** Costa, **C-573/17** Poplawski och **C-261/20** Thelen Technopark Berlin. Nationell domstol är skyldig att ex officio underlåta att tillämpa varje nationell lagstiftning eller praxis, även senare sådan, som strider mot en bestämmelse i unionsrätten som har direkt effekt, utan att vare sig begära eller avvakta ett föregående upphävande av denna lagstiftning eller praxis genom lagstiftning eller på annan konstitutionell väg **C-205/20** Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Direkt effekt). Vid tolkningen av en unionsbestämmelse ska inte bara lydelsen beaktas, utan också sammanhanget och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som bestämmelsen ingår i. Därutöver ska bland annat förarbetena till bestämmelserna beaktas **C-511/18**, **C-512/18** och **C-520/18** La Quadrature du Net m.fl. samt **C-140/20** G.D. mot Commissioner of An Garda Síochána. Ingressen till en unionsrättsakt kan precisera innehållet i bestämmelserna i denna rättsakt, **C-344/04** IATA och ELFAA, p 76); Även om skälen i en unionsrättsakt nämligen viktiga tolkningsdata, som kan belysa lagstiftarens avsikt, är ingressen till en unionsrättsakt däremot inte juridiskt bindande och kan inte åberopas för att göra avsteg från själva bestämmelserna i rättsakten eller för att tolka dessa bestämmelser på ett sätt som uppenbart strider mot deras lydelse **C-418/18 P** Puppincck m.fl./Kommissionen. *Förordningar* – Ang. direkt tillämplighet, se **43/71** Politi, **39/72** kommissionen/Italien, **34/73** Fratelli Variola, **50/76** Amsterdam Bulb. Ang. skillnaden mellan en förordning och ett beslut, se **242/81** Roquette Frères – Förbud mot nationella föreskrifter som kan ändra tillämpningen av en förordning **18/72** Granaria – Villkor för nationella tillämpningsföreskrifter **39/70** Norddeutsches Vieh- und Fleischkontor. Ang. bemyndigande att anta tillämpningsföreskrifter, se **230/78** Eridana – Kan erfordras att medlemsstaterna antar tillämpningsföreskrifter för att genomföra en förordning **C-403/98** Monte Arcosu – Villkor för analogisk tillämpning **165/84** Krohn. En förordning till alla delar bindande och direkt tillämplig i varje medlemsstat, vilket innebär att förordningens bestämmelser i princip inte kräver någon tillämpningsåtgärd från medlemsstaternas sida **C-645/19** Facebook Ireland m.fl. – Ang. nationella domstolars möjligheter att interimistiskt förordna om uppskov med verkställighet av en nationell åtgärd som grundar sig på en förordning, vars giltighet är ifrågasatt, se **C-143/88** och **C-92/89** Zuckerfabrik Süderdithmarschen; jfr **C-465/93** Atlanta Fruchthandelsgesellschaft. Ang. möjlighet att väcka en civilrättslig talan mot en konkurrerande näringsidkare på grundval av en bestämmelse i en förordning, se **C-353/00** Muños. *Direktiv* – Direkt effekt **41/74** Van Duyn – Förvaltningsmyndigheter, kommuner och domstolar är skyldiga att tillämpa bestämmelser i ett direktiv som har direkt effekt och ska avstå från att tillämpa därmed oförenliga bestämmelser i nationell rätt **103/88** Fratelli Costanzo – Domstolar skyldiga att utöva den befogenhet som följer av nationell rätt att meddela ett avgörande i vilket det fastställs att medlemsstaten ifråga inte har införlivat ett direktiv på ett korrekt sätt och att denna medlemsstat är skyldig att avhjälpa bristen **C-64/20** UH/An tAire Talmhaíochta Bia agus Mara, Éire agus An tArd-Aighne – Bestämmelser i ett direktiv som har direkt effekt kan åberopas mot enskilt organ som står under statens tillsyn eller som anförtröts myndighetsutövning **C-188/89** Foster – Kan inte ligga till grund för straffrättsligt ansvar **14/86** Pretore di Salò – Kan inte i sig ålägga enskilda några skyldigheter **80/86** Kolpinghuis Nijmegen och **C-321/05** Kofoed – Negativa återverkningar för tredje man utesluter inte att enskilda kan åberopa bestämmelser i ett direktiv gentemot en medlemsstat **C-201/02** Wells, **C-152/07C-154/07** Arcor m.fl. – Saknar horisontell direkt effekt **C-91/92** Faccini Dori – Medlemsstaternas utrymme att företa skönsmässiga bedömningar utesluter inte domstolskontroll **C-72/95** Kraaijeveld – Ang. rättsföljden av att anmälningsskyldigheten av tekniska föreskrifter åsidosatts, se **C-194/94** CIA Security International; jfr **C-443/98** Unilever Italia – *Direktivkonform tolkning* **C-106/89** Marleasing, **C-555/07** Küçükdeveci, **C-545/17** Pawlak (direkt effekt som åberopas av en myndighet som utgör en del av statsförvaltningen i en medlemsstat i ett mål mot en enskild) och **C-467/18** Brottmål mot EP. Ang. nationella domstolars skyldigheter enl. principen om direktivkonform tolkning, se **C-397/01–C-403/01** Pfeiffer och **C-321/05** Kofoed samt **C-205/21** V.S. Kravet på konform tolkning innefattar en skyldighet för de nationella domstolarna att, i förekommande fall, ändra fast rättspraxis om denna grundas på en tolkning av nationell rätt som är oförenlig med ett direktivs syfte **C-441/14** DI och **C-614/14** Ognyanov; Gäller även rambeslut **C-554/14** Ognyanov. Ingen skyldighet, i en tvist mellan enskilda, att med unionsrätten som enda stöd underlåta att tillämpa bestämmelser i nationell rätt som strider mot bestämmelserna i ett direktiv som har direkt effekt **C-122/17**

Smith; hindrar inte domstolar och förvaltningsmyndigheter att med stöd av nationell rätt lämna en bestämmelse i nationell rätt utan avseende, när den strider mot en bestämmelse i unionsrätten som saknar direkt effekt **C-261/20** Thelen Technopark Berlin. Ang. medlemsstaternas skyldigheter under införlivandefristen, se **C-157/02** Rieser Internationale Transporte eller under en övergångsperiod **C-316/04** Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie. Ang. påföljdssystem, se **C-40/04** Yonemoto. Vid införlivandet av ett direktiv är medlemsstaterna skyldiga att säkerställa direktivets fulla verkan, men de förfogar över ett betydande utrymme för skönsmässig bedömning avseende valet av tillvägagångssätt **C-216/05** kommissionen/Irland. *Beslut* – Bindande för medlemsstatens alla organ, inklusive dess domstolar **249/85** Albako – Direkt effekt **9/70** Grad – Villkor för direkt effekt **C-156/91** Hansa Fleisch – Saknar horisontell direkt effekt **C-80/06** Carp. *Rekommendationer och yttranden* – Saknar direkt effekt; nationella domstolar dock skyldiga att ta hänsyn till rekommendationer som tolkningsunderlag **C-322/88** Grimaldi – Rekommendation utgör inte hinder för att fastställa fördragsbrott **C-39/10** kommissionen/Estland.

Artikel 289

1. Det ordinarie lagstiftningsförfarandet består i att Europaparlamentet och rådet på förslag av kommissionen gemensamt antar en förordning, ett direktiv eller ett beslut. Detta förfarande definieras i artikel 294.

2. I de särskilda fall som anges i fördragen ska ett särskilt lagstiftningsförfarande bestå i att Europaparlamentet med medverkan av rådet, eller rådet med medverkan av Europaparlamentet, antar en förordning, ett direktiv eller ett beslut.

3. De rättsakter som antas i enlighet med ett lagstiftningsförfarande utgör lagstiftningsakter.

4. I de särskilda fall som anges i fördragen kan lagstiftningsakter antas på initiativ av en grupp medlemsstater eller Europaparlamentet, på rekommendation av Europeiska centralbanken eller på begäran av domstolen eller Europeiska investeringsbanken.

Artikel 290

1. Genom en lagstiftningsakt kan det till kommissionen delegeras befogenhet att anta akter med allmän räckvidd som inte är lagstiftningsakter och som kompletterar eller ändrar vissa icke väsentliga delar av lagstiftningsakten.

Mål, innehåll, omfattning och varaktighet för delegeringen av befogenhet ska uttryckligen avgränsas i lagstiftningsakterna. De väsentliga delarna av ett område ska förbehållas lagstiftningsakterna och får därför inte bli föremål för delegering av befogenhet.

2. Lagstiftningsakterna ska uttryckligen fastställa de villkor som ska gälla för delegeringen; dessa villkor kan vara följande:

a) Europaparlamentet eller rådet får besluta att återkalla delegeringen.

b) Den delegerade akten får träda i kraft endast om Europaparlamentet eller rådet inte har gjort några invändningar inom den tidsfrist som anges i lagstiftningsakten.

Vid tillämpning av leden a och b ska Europaparlamentet besluta med en majoritet av sina ledamöter och rådet besluta med kvalificerad majoritet.

3. Adjektivet "delegerad" ska införas i rubriken till delegerade akter.

Ang. begreppen "komplettera" och "ändra" och behovet att anta en separat normativ rättsakt, se **C-286/14** parlamentet/kommissionen.

Artikel 291

1. Medlemsstaterna ska vidta alla nationella lagstiftningsåtgärder som är nödvändiga för att genomföra unionens rättsligt bindande akter.

2. Om enhetliga villkor för genomförande av unionens rättsligt bindande akter krävs, ska kommissionen eller, i särskilda vederbörligen motiverade fall och i de fall som anges i artiklarna 24 och 26 i fördraget om Europeiska unionen, rådet tilldelas genomförandebefogenheter genom dessa akter.

3. Vid tillämpning av punkt 2 ska Europaparlamentet och rådet, genom förordningar i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet, i förväg fastställa allmänna regler och principer för medlemsstaternas kontroll av kommissionens utövande av sina genomförandebefogenheter.

4. Ordet "genomförande" ska införas i rubriken till genomförandeaakterna.

Ang. Europeiska unionens råds genomförandebefogenheter se **C-695/20** Fenix International.

Artikel 292

Rådet ska anta rekommendationer. Det ska besluta på förslag av kommissionen i samtliga fall där fördragen föreskriver att rådet ska anta akter på förslag av kommissionen. Rådet ska besluta med enhällighet på de områden där enhällighet krävs för antagandet av en unionsakt. Kommissionen ska anta rekommendationer, vilket även gäller Europeiska centralbanken i de särskilda fall som anges i fördragen.

AVSNITT 2 – FÖRFARANDE FÖR ANTAGANDE AV AKTER OCH ANDRA BESTÄMMELSER

Artiklarna 293, 294 (f.d. artiklarna 250 och 251 EG) och **295**

Artikel 296 (f.d. artikel 253 EG)

Om fördragen inte anger vilken typ av akt som ska antas, ska institutionerna välja typ av akt i varje enskilt fall, med beaktande av tillämpliga förfaranden och proportionalitetsprincipen.

Rättsakter ska motiveras och innehålla en hänvisning till de förslag, initiativ, rekommendationer, framställningar eller yttranden som föreskrivs i fördragen.

När ett utkast till lagstiftningsakt läggs fram för Europaparlamentet och rådet, ska dessa avstå från att anta akter som inte anges i det lagstiftningsförfarande som är tillämpligt på det berörda området.

Kravet på motivering är en *väsentlig formföreskrift*. Bristfällig motivering kan innebära att en rättsakt ogiltigförklaras **269/90** Technische Universität München, **C-370/07** kommissionen/rådet (angivelse av rättslig grund för rättsakt). EU-domstolarna kan pröva motiveringskyldigheten *ex officio* **18/57** Nold, **C-166/95 P** kommissionen/Daffix. Åsidosättande av den kontradiktoriska principen genom ogiltigförklaring med stöd av en grund som prövats *ex officio* avseende ett åsidosättande av artikel 296 utan att parterna dessförinnan beretts tillfälle att yttra sig över grunden **C-89/08 P** kommissionen/Irland m.fl. Av motiveringen ska klart och tydligt framgå hur den institution som har antagit rättsakten har resonerat, så att de som berörs därav kan få kännedom om skälen för den vidtagna åtgärden och så att domstolen ges möjlighet att utöva sin prövningsrätt **24/62** Tyskland/kommissionen, **C-269/90** Technische Universität München. Kravet på motivering ska bedömas mot bakgrund av omständigheterna i det enskilda fallet **C-121** och **122/91** CT Control, **C-367/95 P** kommissionen/Sytraval och Brink's France. Motiveringen ska vara anpassad till den aktuella rättsaktens beskaffenhet **C-27/00** och **C-122/00** Omega Air e.a. En kortfattad motivering är godtagbar under vissa omständigheter **350/88** Delacre, **C-244/95** Moskof. När det är fråga om en allmänt tillämplig rättsakt kan motiveringen begränsas **C-342/03** Spanien/rådet. En bristfällig motivering kan inte rättsas till genom att den berörde underrättas om skälen för beslutet under förfarandet vid domstolen **C-189/02 P** Dansk Røringindustri m.fl. Nationella myndigheter är skyldiga att motivera ett beslut som påverkar utövandet av en grundläggande rättighet som har tillförsäkrats enskilda genom EU-rätten **222/86** Heylens, **C-70/95** Sodemare. Om det väsentliga målet framgår av den omtvistade rättsakten, är det onödigt att kräva en särskild motivering för varje teknisk lösning som valts **C-380/03** Tyskland/parlamentet och rådet och **C-310/04** Spanien/rådet. Motiveringskyldigheten vid vägran att lämna ut känsliga handlingar, se **C-266/05 P** Sison/rådet. Motiveringskyldigheten vid bedömning av om en åtgärd utgör ett statligt stöd enl. art. 107 FEUF **C-88/03** Portugal/kommissionen (samhandelskriterium och konkurrenssnedvridning). Kommissionen kan i ett statsstödsärende inte åläggas att ange skälen till varför den gjort en annan bedömning i ett tidigare beslut **C-182/03** Belgien/kommissionen.

Artikel 297 (f.d. artikel 254 EG)

1. Lagstiftningsakter som antas i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ska undertecknas av Europaparlamentets ordförande och rådets ordförande.

Lagstiftningsakter som antas i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande ska undertecknas av ordföranden för den institution som har antagit dem.

Lagstiftningsakterna ska offentliggöras i *Europeiska unionens officiella tidning*. De ska träda i kraft den dag som anges i dem eller, om det inte anges någon dag, den tjugonde dagen efter offentliggörandet.

2. Icke-lagstiftningsakter som antas i form av förordningar, direktiv och sådana beslut som inte anger till vem eller vilka de riktar sig ska undertecknas av ordföranden för den institution som har antagit dem.

Förordningar och direktiv som riktar sig till samtliga medlemsstater samt sådana beslut som inte anger till vem eller vilka de riktar sig ska offentliggöras i *Europeiska unionens officiella tidning*. De ska träda i kraft den dag som anges i akterna eller, om det inte anges någon dag, den tjugonde dagen efter offentliggörandet.

Övriga direktiv samt sådana beslut som anger till vem eller vilka de riktar sig ska delges den eller dem som de riktar sig till och får verkan genom denna delgivning.

Ang. datum för publicering av EU-rättsakter och rättsverkningar därav, se **98/78** Racke, **99/78** Decker, **258/80** Rumi/kommissionen, **C-337/88** SAFA, **C-110/97** Nederländerna/rådet. Ang. verkan mot enskild av en förordning som ej publicerats i EUT **C-161/06** Skoma-Lux, bilaga som ej publicerats **C-345/06** Heinrich, fråga om ej offentliggjorda riktlinjer innehåller skyldigheter **C-410/09** Polska Telefonia Cyfrowa. Ang. möjlighet att göra gällande tekniska standarder som inte har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning gentemot enskild, se **C-160/20** Stichting Rookpreventie Jeugd m.fl.

Artikel 298

1. När unionens institutioner, organ och byråer fullgör sina uppgifter ska de stödja sig på en öppen, effektiv och oberoende europeisk administration.

2. Med beaktande av de tjänsteföreskrifter och anställningsvillkor som har antagits på grundval av artikel 336 ska Europaparlamentet och rådet genom förordningar i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet fastställa bestämmelser för detta ändamål.

Artikel 299 (f.d. artikel 256 EG)

Akter antagna av rådet, kommissionen eller Europeiska centralbanken som medför betalningsskyldighet för andra än stater ska vara verkställbara.

Verkställigheten ska följa de civilprocessrättsliga regler som gäller i den medlemsstat inom vars territorium den sker. Beslutet om att verkställighet ska ske ska bifogas avgörandet utan andra formaliteter än kontroll av av-

görandets äkthet genom den nationella myndighet som varje medlemsstats regering ska utse för detta ändamål samt meddela kommissionen och Europeiska unionens domstol.

När dessa formaliteter uppfyllts på begäran av den berörda parten, får denne fullfölja verkställigheten enligt den nationella lagstiftningen genom att hänskjuta ärendet direkt till den behöriga myndigheten.

Verkställigheten får skjutas upp endast genom beslut av domstolen. Domstolarna i de berörda staterna ska dock vara behöriga beträffande klagomål om att verkställigheten inte genomförs på regelrätt sätt.

Se **F 1995:105**, återgiven efter detta fördrag.

Talan som förs vid tribunalen hindrar inte verkställighet; tribunalen kan förordna om uppskov med verkställigheten av den kritiserade rättsakten, föreskriva nödvändiga interimistiska åtgärder och i förekommande fall skjuta upp verkställigheten **C-185/95 P** Baustahlgewebe.

Kapitel 3. Unionens rådgivande organ

Artiklarna 300–309

AVDELNING II

Finansiella bestämmelser

Artiklarna 310–325

Ang. art. 325: Hot som riktar sig mot unionens ekonomiska intressen **C-42/17** M.A.S. och M.B. (nationella bestämmelser som föreskriver preskriptionstider som kan medföra straffrihet för brott såsom grova mervärdesskattebrott). Straffrättsliga förfaranden som rör skattebrott avseende mervärdesskatt **C-310/16** Dzivev m.fl. (tillåtlighet av telefonavlyssning som meddelats av en obehörig domstol som bevismedel). *Ang. art 314:* Europaparlamentets utövande av budgetbefogenhet under ett extra plenarsammanträde i Bryssel (Belgien) se **C-73/17** Frankrike/parlamentet.

AVDELNING III

Fördjupade samarbeten

Artiklarna 326–334

SJUNDE DELEN. ALLMÄNNA BESTÄMMELSER OCH SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 335 (f.d. artikel 282 EG; innehåller best. om rättskapacitet)

Artikel 336 (f.d. artikel 283 EG)

(Avser tjänsteföreskrifter och anställningsvillkor.)

Artikel 337 (f.d. artikel 284 EG)

Kommissionen får inom de gränser och på de villkor som med enkel majoritet fastställts av rådet i enlighet med bestämmelserna i fördragen inhämta den information och företa de kontroller som behövs för att fullgöra de uppgifter som anförtrots kommissionen.

Kan utgöra en självständig rättslig grund för rådets rättsakter, trots att art. saknar omröstningsregel **C-426/93** Tyskland/kommissionen.

Artikel 338 (f.d. artikel 285 EG)

(Avser statistik för unionens verksamhet.)

Artikel 339 (f.d. artikel 287 EG)

Medlemmarna av unionens institutioner, medlemmarna av kommittéer samt tjänstemän och övriga anställda i unionen ska, även efter det att deras uppdrag upphört, vara förpliktade att inte lämna ut upplysningar som omfattas av tystnadsplikt, särskilt uppgifter om företag, deras affärsförbindelser eller deras kostnadsförhållanden.

Artikel 340 (f.d. artikel 288 EG)

Unionens avtalsrättsliga ansvar ska regleras av den lagstiftning som är tillämplig på avtalet i fråga.

Vad beträffar utomobligatoriskt ansvar ska unionen ersätta skada, som orsakats av dess institutioner eller av dess anställda under tjänsteutövning, i enlighet med de allmänna principer som är gemensamma för medlemsstaternas rättsordningar.

Med avvikelse från andra stycket ska Europeiska centralbanken ersätta skada som orsakats av banken själv eller av dess anställda under tjänsteutövning i enlighet med de allmänna principer som är gemensamma för medlemsstaternas rättsordningar.

De anställdas personliga ansvar gentemot unionen ska regleras av bestämmelserna i de tjänsteföreskrifter eller de anställningsvillkor som gäller för dem.

Villkor för utomobligatoriskt ansvar **C-352/98** Bergadern, **4/69** Lütticke. *Tillräckligt klar* överträdelse **C-472/00 P** Fresh Marine Company, **C-312/00** Camar samt **C-123/18 P** HTTS/rådet. *Rättsstridighet* **C-363** och **C-364/88** Finsider, **120/86** Mulder (mjölk), **238/78** Ireks-Arkady (likabehandling), **5/71** Zuckerfabrik Schöppenstedt. Ang. administrations omsorgsplikt, se **C-47/07 P** Masdar (UK). *Skada* **C-104/89** Mulder, **C-308/87** Grifoni. Ang. *orsakssamband* mellan institutionens agerande och den påstådda skadan **C-362/95** Blackspur samt bevisbördan för den påstådda skadans förekomst och omfattning **C-346/17 P** Klein/kommissionen. Ang. eventuellt ansvar till följd av att ett kommissionsbeslut om en företagskoncentration ogiltigförklaras, se **C-440/07 P** kommissionen/Schneider Electric. *Tillämpning* Oskäligt lång handläggningstid i ett mål vid Europeiska unionens tribunal **C-150/17 P** Europeiska unionen/Kendrion, **C-174/17 P** och **C-222/17 P**. Europeiska unionen/ASPLA och Armando Álvarez (kostnader för bankgaranti) och förenade målen **C-447/17 P** och **C-497/17 P** Europeiska unionen/Guardian Europe. Förhållande till *medlemsstaternas ansvar* **175/84** Krohn. *Preskription* **256/80** Birra Wührer. *Bevisbörda* **C-401/96 P** Somaco. Ang. förhållandet till art. 263 FEUF, se **59/65** Schreckenberg, **C-199** och **C-200/94** Pevasa. Betr. *medlemsstaternas ansvar för åsidosättande av EU-rätten*, se **C-6** och **C-9/90** Francovich (ej införlivat direktiv), **C-46** och **C-48/93** Brasserie du Pêcheur (art. 34 FEUF) och Factortame (art. 49 FEUF), **C-392/93** British Telecommunications (direktivtolkning), **C-5/94** Hedley Lomas (art. 35 FEUF/direktivtolkning), **C-178/94** Dillenkofer (ej införlivat direktiv), **C-319/96** Brinkmann (myndigheters tolkning av direktiv), **C-150/99** Lindöpark (felaktig införlivning av direktiv), **C-424/97** Haim (offentlighetsrättsligt organ – art. 49 FEUF), **C-224/01** Köbler, **C-173/03** Traghetli del Mediterraneo och **C-620/17** Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe (ansvar för nationella domstolar), **C-470/03** AGM-COS.MET (kritik som framförts offentligt av en statstjänsteman) och **C-287/20** kommissionen/Spanien (principerna om likvärdighet och effektivitet). Medlemsstats ansvar för skador som ska ha vållats en enskild genom försämring av luften **C-61/21** Ministre de la Transition écologique och Premier ministre. En nationell preskriptionstid för skadeståndsansvar avbryts inte när ett fördragsbrottsförfarande inletts **C-445/06** Danske Slagterier. Ang. domstolens behörighet att pröva en talan om utomobligatoriskt skadeståndsansvar, **C-377/09** Hanssens-Ensch. Direktiv 98/34 om anmälan av tekniska standarder och föreskrifter syftar inte till att ge enskilda rättigheter, varför en medlemsstats åsidosättande av detta inte ger enskilda rätt till ersättning för skada **C-98/14** Berlington Hundary m.fl. Eurogruppen är inte ett unionsorgan mot vilken talan om utomobligatoriskt ansvar kan väckas (Omstrukturerings av cyprisk skuld) rådet mot K. **C-597/18 P** Chrysostomides & Co. m.fl. Begreppet "institution" enl. art. 340 FEUF omfattar alla unionsorgan och unionsbyråer som inrättats genom eller med stöd av fördragen **C-597/18 P**, **C-598/18 P**, **C-603/18 P** och **C-604/18 P** rådet m.fl./K. Chrysostomides & Co. m.fl. och **C-59/18** Italien/rådet samt **C-743/19** parlamentet/rådet.

Artiklarna 341–344 (f.d. artiklarna 289–292 EG)

Artikel 345 (f.d. artikel 295 EG)

Fördragen ska inte i något hänseende ingripa i medlemsstaternas egendomsordning.

Medlemsstaternas behörighet att definiera rätten till egendom medför inte ett totalt förbud för åtgärder som påverkar utövandet av äganderätten **C-491/01** British American Tobacco – Undantar inte medlemsstaternas egendomsordningar från fördragets grundläggande bestämmelser **C-463/00** kommissionen/Spanien och **C-503/04** kommissionen/Tyskland – Nationella bestämmelser om förvärv av fast egendom ska stå i överensstämmelse med fördragets bestämmelser om fria kapitalrörelser **C-300/01** Salzmann – Art. 345 FEUF kan inte åberopas till stöd för inskränkningar i de friheter som stadgas i fördraget, när inskränkningarna är ett resultat av att medlemsstatens aktieinnehav i ett privat företag är förbundet med privilegier (s.k. Golden shares; **C-503/99** kommissionen/Belgien, **C-367/88** kommissionen/Portugal, **C-483/99** kommissionen/Frankrike) – En medlemsstat kan inte åberopa rättssäkerhetsprincipen, principen om skydd för berättigade förväntningar, principen *pacta sunt servanda* och rätten till skydd för egendom som grund för att inte följa en dom varigenom ett fördragsbrott enl. art. 258 FEUF fastställs och därigenom undgå sitt eget ansvar **C-503/04** kommissionen/Tyskland (uppsägning av kontrakt).

Artikel 346 (f.d. artikel 296 EG)

1. Bestämmelserna i fördragen ska inte hindra tillämpningen av följande regler:

a) Ingen medlemsstat ska vara förpliktad att lämna sådan information vars avslöjande den anser strida mot sina väsentliga säkerhetsintressen.

b) Varje medlemsstat får vidta åtgärder, som den anser nödvändiga för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen i fråga om tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel; sådana åtgärder får inte försämma konkurrensvillkoren på den inre marknaden vad gäller varor som inte är avsedda speciellt för militärändamål.

2. Rådet får på förslag från kommissionen genom enhälligt beslut ändra den lista som rådet den 15 april 1958 fastställde över varor på vilka bestämmelserna i punkt 1 b ska tillämpas.

Snäv tolkning **C-414/97** kommissionen/Spanien – Avser exceptionella och väl avgränsade fall **C-186/01** Dory. Ang. tullfri import av militär utrustning, se **C-294/05** kommissionen/Sverige.

Artikel 347 (f.d. artikel 297 EG)

Medlemsstaterna ska samråda med varandra för att genom gemensamma åtgärder hindra att den inre marknadens funktion påverkas av åtgärder som en medlemsstat kan se sig tvungen att vidta vid allvarliga interna störningar som påverkar upprätthållandet av lag och ordning, i händelse av krig eller vid en allvarlig internationell spänning som innebär krigsfara eller för att fullgöra de skyldigheter den har tagit på sig i syfte att bevara fred och internationell säkerhet.

Ang. administrativt tillstånd vid förvärv av fastighet som är belägen inom ett militärt intressant område av det nationella territoriet, se **C-423/98** Albore.

Artikel 348 (f.d. artikel 298 EG)**Artikel 349** (f.d. artikel 299.2 andra, tredje och fjärde styckena EG)

Rådet ska med beaktande av den strukturella, sociala och ekonomiska situationen i Guadeloupe, Franska Guyana, Martinique, Mayotte, Réunion och Saint-Martin, och på Azorerna, Madeira och Kanarieöarna, vilken förvärras av dessas avlägsna belägenhet, ökaraktär, ringa storlek, besvärliga terräng- och klimatförhållanden samt ekonomiska beroende av ett fåtal produkter, vilka faktorer på grund av sin bestående natur och sammanlagda verkan allvarligt hämmar områdenas utveckling, på förslag av kommissionen och efter att ha hört Europaparlamentet besluta om specifika åtgärder för att särskilt fastställa villkoren för hur fördragen ska tillämpas beträffande dessa områden, inklusive den gemensamma politiken. Om de specifika åtgärderna i fråga beslutas av rådet i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande, ska det också besluta på förslag av kommissionen och efter att ha hört Europaparlamentet.

De åtgärder som avses i första stycket gäller särskilt tull- och handelspolitik, skattepolitik, frizoner, jordbruks- och fiskepolitik, villkor för leverans av råvaror och viktiga konsumtionsvaror, statligt stöd samt villkor för tillgång till strukturfonder och övergripande unionsprogram.

Rådet ska besluta om de åtgärder som avses i första stycket med beaktande av de yttersta randområdenas särdrag och särskilda begränsningar, utan att undergräva integriteten och sammanhanget hos unionsrätten, inklusive den inre marknaden och den gemensamma politiken.

Artiklarna 350 och 351 (f.d. artiklarna 306 och 307 EG)

Medlemsstaterna har rätt att fullgöra de skyldigheter som följer av internationella konventioner som ingåtts med tredjeländer innan fördraget trädde i kraft; däremot är det inte tillåtet att göra gällande rättigheter som följer av sådana konventioner när det gäller gemenskapens inre förhållanden **C-147/03** kommissionen/Österrike (villkor för tillträde till universitetsutbildning).

Ang. lämpliga åtgärder för att undanröja oförenligheter i internationella avtal som ingåtts före en medlemsstats anslutning, se **C-249/06** kommissionen/Sverige.

Artikel 352 (f.d. artikel 308 EG)

1. Om en åtgärd från unionens sida skulle visa sig nödvändig för att, inom ramen för den politik som fastställs i fördragen, nå något av de mål som avses i fördragen, och dessa inte föreskriver de nödvändiga befogenheterna för detta, ska rådet med enhällighet, på förslag av kommissionen och efter Europaparlamentets godkännande, anta lämpliga bestämmelser. Om bestämmelserna i fråga antas av rådet i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande, ska det också besluta med enhällighet, på förslag av kommissionen och efter Europaparlamentets godkännande.

2. Kommissionen ska vid det förfarande för kontroll av subsidiaritetsprincipen som avses i artikel 5.3 i fördraget om Europeiska unionen uppmärksamma nationella parlament på de förslag som grundar sig på den här artikeln.

3. De åtgärder som grundar sig på denna artikel får inte omfatta någon harmonisering av medlemsstaternas lagar och andra författningar i de fall där fördragen utesluter en sådan harmonisering.

4. Denna artikel får inte ligga till grund för att uppnå mål som omfattas av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och varje akt som antas i enlighet med denna artikel ska respektera de begränsningar som fastställs i artikel 40 andra stycket i fördraget om Europeiska unionen.

Kan endast användas som rättslig grund för en rättsakt då det inte finns någon annan bestämmelse i fördragen som ger gemenskapens institutioner den behörighet som är nödvändig för att anta rättsakten **165/87** kommissionen/rådet – Extern kompetens **22/70** kommissionen/rådet – Ang. anslutning till Europakonventionen se Yttrande **2/94**.

Artikel 353 (Innehåller best. om begränsningar av tillämpningen av EU-fördraget art. 48.7)

Artikel 354 (f.d. artikel 309 EG; innehåller best.r om omröstning vid medlemsstats tillfälliga upphävande av vissa rättigheter som följer av medlemskap i unionen)

Artikel 355 (f.d. artikel 299.2 första stycket och 299.3–299.6 EG)

Utöver bestämmelserna i artikel 52 i fördraget om Europeiska unionen angående fördragens territoriella tillämpningsområde ska följande bestämmelser tillämpas:

1. Bestämmelserna i fördragen ska gälla för Guadeloupe, Franska Guyana, Martinique, Mayotte, Réunion, Saint-Martin, Azorerna, Madeira och Kanarieöarna i enlighet med artikel 349.

2. De utomeuropeiska länder och territorier som anges i bilaga II ska omfattas av den särskilda associeringsordning som fastställts i fjärde delen.

Fördragen ska inte tillämpas på de utomeuropeiska länder och territorier som har särskilda förbindelser med Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland och som inte har tagits med i den nämnda bilagan.

3. Bestämmelserna i fördragen ska tillämpas på de europeiska territorier vilkas utrikes angelägenheter omhändertas av en medlemsstat.

4. Bestämmelserna i fördragen ska omfatta Åland i enlighet med bestämmelserna i protokoll nr 2 i akten om villkoren för Republiken Österrikes, Republiken Finlands och Konungariket Sveriges anslutning.

5. Med avvikelse från artikel 52 i fördraget om Europeiska unionen och punkterna 1–4 i den här artikeln ska följande gälla:

a) Fördragen ska inte tillämpas beträffande Färöarna.

b) Fördragen ska inte tillämpas beträffande Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands suveräna basområden Akrotiri och Dhekelia i Cypern, utom i den mån det är nödvändigt för genomförandet av arrangemangen i det protokoll om Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands suveräna basområden i Cypern som bifogas akten om villkoren för Republiken Tjeckiens, Republiken Estlands, Republiken Cyperns, Republiken Lettlands, Republiken Litauens, Republiken Ungerns, Republiken Maltas, Republiken Polens, Republiken Sloveniens och Republiken Slovakiens anslutning till Europeiska unionen och i enlighet med bestämmelserna i det protokollet.

c) Fördragen ska tillämpas beträffande Kanalöarna och Isle of Man endast i den utsträckning det är nödvändigt för att säkerställa genomförandet av den ordning för dessa öar som anges i det fördrag om anslutning av nya medlemsstater till Europeiska ekonomiska gemenskapen och till Europeiska atomenergigemenskapen som undertecknats den 22 januari 1972.

6. Europeiska rådet får på initiativ av den berörda medlemsstaten anta ett beslut om ändring av ställningen i förhållande till unionen för ett danskt, franskt eller nederländskt land eller territorium som avses i punkterna 1 och 2. Europeiska rådet ska besluta med enhällighet efter att ha hört kommissionen.

Kontroller av kontanta medel inom det internationella transitområdet på en flygplats i en medlemsstat **C-17/16** – El Dakkak och Intercontinental. Tillämplighet i förhållande till Gibraltar **C-267/16** Buhagiar m.fl.

Artikel 356 (f.d. artikel 312 EG)

Detta fördrag har ingåtts på obegränsad tid.

Artikel 357 (f.d. artikel 313 EG)

Detta fördrag ska ratificeras av de höga fördragsslutande parterna i enlighet med deras konstitutionella bestämmelser. Ratifikationsinstrumenten ska deponeras hos Republiken Italiens regering.

Detta fördrag träder i kraft den första dagen i den månad som följer efter det att det sista ratifikationsinstrumentet har deponerats. Om emellertid detta har deponerats mindre än femton dagar före följande månads början, träder fördraget inte i kraft förrän den första dagen i den andra månaden efter det att det har deponerats.

Artikel 358

Bestämmelserna i artikel 55 i fördraget om Europeiska unionen ska tillämpas på det här fördraget.

F (1994:2035) om vissa skyldigheter för myndigheter vid ett medlemskap i Europeiska unionen.

Enl. **F 1995:105** är Domstolsverket behörig svensk myndighet för äkthetskontroll av domar och akter enligt artiklarna 280 och 299 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt samt artiklarna 18 tredje stycket, 159 och 164 i fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen.

Lag (1994:1693) om övergångsbestämmelser för en period efter vissa EFTA-staters anslutning till Europeiska unionen.

Regeringens tillkännagivande (1985:312) om avtal mellan Sverige och Danmark om handeln mellan Sverige och Grönland.

Författning om frihandel i varuutbytet mellan Sverige och andra länder: Grönland F 1985:315.

Regeringens tillkännagivande (1995:471) om EES-avtalets ikraftträdande med avseende på Furstendömet Liechtenstein.

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

Texten motsvarar den senaste konsoliderade versionen av stadgan.

Europaparlamentet, rådet och kommissionen proklamerar högtidligen följande text som Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

INGRESS

Europas folk har mellan sig skapat en allt fastare sammanslutning och har beslutat att dela en fredlig framtid på grundval av gemensamma värden.

I medvetande om sitt andliga och etiska arv bygger unionen på de odelbara och universella värdena människans värdighet, frihet, jämlikhet och solidaritet samt på den demokratiska principen och rättsstatsprincipen. Unionen sätter människan i centrum för sin verksamhet genom att inrätta ett unionsmedborgarskap och skapa ett område med frihet, säkerhet och rättvisa.

Unionen ska bidra till att bevara och utveckla dessa gemensamma värden med respekt för mångfalden i Europas folks kultur och traditioner samt för medlemsstaternas nationella identitet och organisering av sina offentliga myndigheter på nationell, regional och lokal nivå. Den ska söka främja en balanserad och hållbar utveckling och ska trygga fri rörlighet för personer, tjänster, varor och kapital, samt etableringsfrihet.

Det är därför nödvändigt att stärka skyddet av de grundläggande rättigheterna mot bakgrund av samhällsutvecklingen, de sociala framstegen och den vetenskapliga och tekniska utvecklingen, genom att göra dessa rättigheter mer synliga i en stadga.

Med beaktande av unionens behörighet och uppgifter samt subsidiaritetsprincipen bekräftas i denna stadga de rättigheter som har sin grund särskilt i medlemsstaternas gemensamma författningstraditioner och internationella förpliktelser, europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, unionens och Europarådets sociala stadgor samt rättspraxis vid Europeiska unionens domstol och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. I detta sammanhang kommer stadgan att tolkas av unionens och medlemsstaternas domstolar med vederbörlig hänsyn till de förklaringar vilka fastställdes under ledning av presidiet för det konvent som utarbetade stadgan och vilka uppdaterades av Europeiska konventets presidium.

Åtnjutandet av dessa rättigheter medför ansvar och skyldigheter mot andra människor, mot mänskligheten och mot kommande generationer.

Europeiska unionen erkänner därför de rättigheter, friheter och principer som anges nedan.

AVDELNING I

Värdighet

Artikel 1. Människans värdighet

Människans värdighet är oräkränbar. Den ska respekteras och skyddas.

Ang. Mänsklig värdighet och mottagningsvillkor för personer som söker internationellt skydd se **C-233/18** Haqbin.

Artikel 2. Rätt till liv

1. Var och en har rätt till liv.
2. Ingen får dömas till döden eller avrättas.

Artikel 3. Människans rätt till integritet

1. Var och en har rätt till fysisk och mental integritet.
2. Inom medicin och biologi ska i synnerhet följande respekteras:
  - a) Den berörda personens fria och informerade samtycke, på de villkor som föreskrivs i lag.
  - b) Förbud mot rashygieniska metoder, i synnerhet sådana som syftar till urval av människor.
  - c) Förbud mot att låta människokroppen och dess delar i sig utgöra en källa till ekonomisk vinning.
  - d) Förbud mot reproduktiv kloning av människor.

Artikel 4. Förbud mot tortyr och omänsklig eller förnedrande bestraffning och behandling

Ingen får utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande bestraffning och behandling.

Den rättighet som garanteras i art. 4 i stadgan är absolut; ang. förhållandena under frihetsberövanden i den utfärdande medlemsstaten av en europeisk arresteringsorder se **C-404/15** Aranyosi och **C-128/18** – Inom det gemensamma europeiska asylsystemet får asylsökande inte överföras till en annan EU-medlemsstat om systembrister i asylförfarandet innebär en verklig risk för omänsklig eller förnedrande behandling **C-411/10** och **C-493/10** N.S. och M.E.; **C-297/17**, **C-318/17**, **C-319/17** och **C-438/17** ang. systematiska brister i asylförfarandet i den andra medlemsstaten; överföring av en allvarligt sjuk asylsökande till den stat som är ansvarig för prövningen av ansökan **C-578/16** PPU C. K. m.fl. – Någon skyldighet föreligger inte att utfärda visering efter en ansökan om internationellt skydd vid beskickningar i tredjeland, även när det finns en påvisad risk för en överträdelse av artiklarna

4 och/eller 18 i stadgan **C-638/16 PPU**, X och X mot État belge – Risk för allvarlig skada avseende sökandens psykiska hälsa om vederbörande återförs till sitt ursprungsland (offer för tortyrhandling) **C-353/16 MP**. Den verkställande rättsliga myndigheten är under vissa villkor skyldig att avsluta överlämnandeförfarandet enligt rambeslut 2002/584 när ett sådant överlämnande riskerar att leda till att den eftersökta personen utsätts för en omänsklig eller förnedrande behandling i den mening som avses i artikel 4 i stadgan, se **C-12818**, Dorobantu; se även **C-404/15** och **C-659/15 PPU**, Aranyosi och Căldărăru; **C-216/18 PPU** Minister for Justice and Equality samt **C-220/18 PPU**, Generalstaatsanwaltschaft. Skäl för att vägra verkställighet grundat på sjukdom **C-699/21** E.D.L. Risken för en kränkning av de grundläggande rättigheter som anges i artiklarna 4 och 47 i stadgan ger den verkställande rättsliga myndigheten rätt att undantagsvis och efter en lämplig prövning avstå från att verkställa en europeisk arresteringsorder **C-158/21** Puig Gordi m.fl.

Artikel 5. Förbud mot slaveri och tvångsarbete

1. Ingen får hållas i slaveri eller trældom.
2. Ingen får tvingas att utföra tvångsarbete eller annat påtvingat arbete.
3. Människohandel ska vara förbjuden.

AVDELNING II

Friheter

Artikel 6. Rätt till frihet och säkerhet

Var och en har rätt till frihet och personlig säkerhet.

Ang. beslut om placering på slutan institution, se **C-92/12 PPU** C. Vid tolkningen av artikel 6 i stadgan ska hänsyn tas till artikel 5.1 i Europakonventionen såsom lägsta tillåtna skyddsnivå **C-492/18 PPU** TC ang. tolkning av den nationella lagstiftningen som går isär (krav på klarhet och förutsägbarhet). Begränsning till följd av utfärdande av europeisk arresteringsorder **C-489/19 PPU** NJ. Utgör inte hinder för att en person som är föremål för en europeisk arresteringsorder, och vars överlämnande till myndigheterna i den utfärdande medlemsstaten skjutits upp för lagföring av denna person i den verkställande medlemsstaten, hålls fortsatt frihetsberövad där **C-492/22 PPU**. Officialprövningskyldighet av skäl för förvar av tredjelandsmedborgare **C-704/20** Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid.

Artikel 7. Respekt för privatlivet och familjelivet

Var och en har rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv, sin bostad och sina kommunikationer.

Relativ rättighet som måste bedömas utifrån dess funktion i samhället **C-245/19** och **C-246/19** Staten Luxemburg, **C-311/18** Facebook Ireland och Schrems (överföring av personuppgifter till tredje land för kommersiella syften) samt **C-623/17** Privacy International som kan begränsas – på de villkor som anges i artikel 52.1 i stadgan **C-483/20** XXXX mot Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides. Ang. rätt till familjeärförening, se **C-578/08** Chakroun. Fråga om biologisk faders rätt till vårdnad **C-400/10 PPU** McB. Respekt för personnamn **C-208/09** Sayn-Wittgenstein, **C-391/09** Runevič-Vardyn. Rätten till respekt för privatliv och familjeliv i samband med utvisning **C-145/09** Tsakouridis – Uppehållstillstånd för tredjelandsmedborgare, förenade målen **C-356/11** och **C-357/11** O. och S.; se även **C-82/16** K.A. m.fl. samt **C-129/18** SM (institutet kafala i algerisk rätt) om barnets bästa. Ang. fråga om hur rätten till skydd för privatliv kan förenas med rätten till skydd för egendom och rätten till effektivt rättsmedel i mål om utlämning av IP-adresser och trafikuppgifter, se **C-275/06** Promusicae. Ogiltigförklaring av datalagringsdirektivet (2006/24/EG), se förenade målen **C-293/12** och **594/12** Digital Rights Ireland och Seitlinger m.fl. samt **C-129/18** SM. Ang. förlust av bostad som del i proportionalitetsbedömning, se **C-34/13** Kušionová. Ang. privata lokaler och konkurrensrättsliga inspektioner, se **C-583/13** Deutsche Bahn m.fl. Upprättandet och användningen av ett psykologiskt sakkunnigutlåtande vars syfte är att ge en bild av vilken sexuell läggning en sökande av internationellt skydd har utgör ett intrång i den berörda personens rätt till respekt för sitt privatliv **C-473/16** F. Ett homosexuellt pars relation kan omfattas av begreppen "privatliv" och "familjeliv" på samma sätt som relationen mellan två personer av motsatt kön som befinner sig i samma situation **C-673/16**. Ang. kakor (cookies), se **C-673/17** Planet 49. Ska läsas mot bakgrund av skyldigheten enligt artikel 24.2 och 24.3 i stadgan att beakta att barnets bästa ska komma i främsta rummet och hänsyn till behovet att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkta kontakter med båda föräldrarna, se **C-638/22 PPU** och **C-230/21**. Skyldighet att lämna in en ansökan om familjeärförening vid medlemsstatens behöriga diplomatiska beskickning **C-1/23 PPU** Afrin. Advokaters tystnadsplikt och skyldighet för förmedlande advokater att underrätta andra förmedlare som inte är deras klienter om deras rapporteringskyldighet **C-694/20** Orde van Vlaamse Balies m.fl. Rätten att behålla danskt medborgarskap beroende av att det finns en verklig anknytning till detta land **C-689/21** Udlændinge- og Integrationsministeriet.

Artikel 8. Skydd av personuppgifter

1. Var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne.

2. Dessa uppgifter ska behandlas lagenligt för bestämda ändamål och på grundval av den berörda personens samtycke eller någon annan legitim och lagenlig grund. Var och en har rätt att få tillgång till insamlade uppgifter som rör honom eller henne och att få rättelse av dem.

3. En oberoende myndighet ska kontrollera att dessa regler efterlevs.

Relativ rättighet som måste bedömas utifrån dess funktion i samhället **C-245/19** och **C-246/19** Staten Luxemburg – Lagring av trafikdata **C-511/18** La Quadrature du Net m.fl. samt **C-746/18** Prokuratuur – Ang. överföring av abonnenters personuppgifter till ett annat företag som avser att tillhandahålla nummerupplysningstjänster, se **C-543/09** Deutsche Telekom. Ang. lagstiftning som i brottsbekämpande syfte föreskriver en generell och odifferentierad lagring av samtliga trafikuppgifter och lokaliseringsuppgifter avseende elektroniska kommunikationsmedel **C-203/15** Tele2 Sverige; jfr **C-207/16** Ministerio Fiscal (tillgång till trafikuppgifter i utredningssyfte) **C-511/18**, **C-512/18** och **C-520/18** La Quadrature du Net m.fl., **C-746/18** Prokuratuur, samt **C-140/20** Commissioner of An Garda Síochána. Generell och odifferentierad lagring av samtliga trafik- och lokaliseringsuppgifter **C-793/19** SpaceNet. Avvägning mellan offentlighetsintresset och skyddet för den personliga integriteten vid publicering av namn m.m. på

mottagare av jordbruksstöd **C-92/09** och **C-93/09** Volker und Markus Schecke och Eifert, **C-468/10** ASNEF. Ang. biometriskt pass med fingeravtryck, se **C-291/12** Schwarz, **C-446/12** Willems. Ang. kontrollmyndighetens oberoende, **C-614/10** kommissionen/Österrike. Överföring av personuppgifter till tredje land och säkerställande av adekvat skydd genom skolden för skydd av privatlivet i Europeiska unionen-Förenata staterna **C-311/18** Facebook Ireland och Schrems tillsynsmyndighet i en annan medlemsstat i en liknande situation **C-210/16** Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein. Ang. sökmotorleverantörer och rätten att bli "bortglömd", se **C-131/12** Google Spain och Google, **C-507/17** Google (territoriell räckvidd för rätten till borttagande av länkar) samt **C-136/17** GC m.fl. (borttagande av länkar som innehåller känsliga uppgifter). Sökmotorleverantörens skyldigheter och ansvar vid handläggningen av en begäran om borttagande **C-460/20** Google. Ang. rätten för den som ansöker om uppehållstillstånd att få tillgång till personuppgifter, se **C-141/12** Y.S. Ang. abonnenters samtycke till tillhandahållande av personuppgifter för användning i abonnentförteckningar och nummerupplysningsjänster **C-543/09** Deutsche Telekom och **C-536/15** Tele2 (Netherlands) m.fl. Ang. passageraruppgiftssamlingar (PNR-uppgifter) och möjlighet att inkludera uppgifter om passagerare på flygningar inom EU, se **C-817/19** Ligue des droits humains. Sammanjämkning med de grundläggande rättigheterna avseende respekt för privatlivet och skydd för personuppgifter, se **C-439/19** Latvijas Republikas Saeima (rätt att ta del av allmänna handlingar om pricking vid överträdelse av trafikregler). Ang. lojalt och effektivt samarbete mellan tillsynsmyndigheterna och befogenhet att inleda eller delta i rättsliga förfaranden, se **C-645/19** Facebook Ireland m.fl. Nationell lagstiftning enligt vilken personuppgifter i intresseklarationer ska offentliggöras för förebyggande av intressekonflikter och korruption inom den offentliga sektorn **C-184/20** Vyriausioji tarnybinės etikos komisija. Allmänhetens tillgång till information om verkligt huvudmannaskap i bolag och andra juridiska enheter **C-37/20** Luxembourg Business Registers. Vid prövning av editionsyrkande ska skyddet för personuppgifter vägas mot rätten till ett effektivt domstolsskydd **C-268/21** Norra Stockholm Bygg.

Artikel 9. Rätt att ingå äktenskap och rätt att bilda familj

Rätten att ingå äktenskap och rätten att bilda familj ska garanteras enligt de nationella lagar som reglerar utövandet av dessa rättigheter.

Artikel 10. Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet

1. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller övertygelse och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller övertygelse genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.

2. Rätten till vapenvägran ska erkännas enligt de nationella lagar som reglerar utövandet av denna rättighet.

Religionsfrihet och förföljelse av flyktingar **C-71/11** och **C-99/11** Y och Z. Begreppet religion omfattar såväl *forum internum*, det vill säga att ha övertygelser, som *forum externum*, det vill säga att offentligt utöva sin religiösa tro **C-157/15** G4S Secure Solutions; se även **C-25/17** Jehovan todistajat (insamling av personuppgifter inom ramen för predikoarbete genom dörrknackning). Särskilda metoder för slakt av halalkött som påbjuds av religiösa riter omfattas av religionsfrihet **C-426/16** Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen m.fl. samt **C-336/19** Centraal Israëlitisch Consistorie van België m.fl. Intern regel inom ett privat företag enligt vilken det är förbjudet att ge uttryck för religiös, filosofisk eller politisk övertygelse på arbetsplatsen, se **C-344/20** SCRL (Användning av religiös klädedräkt).

Artikel 11. Yttrandefrihet och informationsfrihet

1. Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser.

2. Mediernas frihet och mångfald ska respekteras.

Yttrandefriheten utgör en väsentlig grund för ett demokratiskt och pluralistiskt samhälle som återspeglar de värden som unionen enligt artikel 2 FEU bygger på, och som sådan utgör en grundläggande rättighet **C-163/10** Patriciello och **C-507/18** Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI. Ang. föreläggande att lösenordsskydda ett lokalt trådlöst nätverk (WLAN) som drivs av en näringsidkare **C-484/14** Mc Fadden. Informationsfriheten och pressfriheten kan inte över de undantag som är föreskrivna i direktiv 2001/29, motivera ett undantag från de ensamrätter i fråga om mångfaldigande och överföring till allmänheten som upphovsmannen har **C-516/17** Spiegel online samt **C-469/17** Funke Medien NRW. Ang. interna regler i ett privat företag som förbjuder bärandet på arbetsplatsen av synliga politiska, filosofiska eller religiösa symboler eller bärandet av iögonfallande och stora politiska, filosofiska eller religiösa symboler se **C-804/18** WABE. Skyldigheter som åläggs onlineleverantörer av delningstjänster för innehåll vid automatiserad förhandskontroll (filtrering) av innehåll som laddas upp på internet av användare **C-401/19** Polen/parlamentet och rådet.

Artikel 12. Mötes- och föreningsfrihet

1. Var och en har rätt till frihet att delta i fredliga sammankomster samt till föreningsfrihet på alla nivåer, särskilt på det politiska, fackliga och medborgerliga området, vilket innebär rätten för var och en att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen.

2. De politiska partierna på unionsnivå ska bidra till att unionsmedborgarnas politiska vilja kommer till uttryck. Ang rätt till föreningsfrihet och nationell lagstiftning som föreskriver skyldigheter i fråga om registrering, anmälan och offentliggörande jämte sanktionsåtgärder för föreningar som erhåller ekonomiskt stöd från andra medlemsstater eller tredjeländer, se **C-78/18** kommissionen/Ungern.

Artikel 13. Frihet för konsten och vetenskapen

Konsten och den vetenskapliga forskningen ska vara fria. Den akademiska friheten ska respekteras.

Tekniken att sampla utgår att konstnärligt uttryck som omfattas av friheten för konsten **C-476/17** Polham. Ang. akademisk frihet och villkor för att tjänster i form av högre utbildning ska få tillhandahållas på dess territorium, se **C-66/18** kommissionen mot Ungern (Högre utbildning).

Artikel 14. Rätt till utbildning

1. Var och en har rätt till utbildning och till tillträde till yrkesutbildning och fortbildning.
2. Denna rätt innefattar möjligheten att kostnadsfritt följa den obligatoriska undervisningen.
3. Friheten att inrätta undervisningsanstalter med iakttagande av de demokratiska principerna och föräldrars rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa, filosofiska och pedagogiska övertygelse ska respekteras enligt de nationella lagar som reglerar utövan- det av dessa rättigheter.

Artikel 15. Fritt yrkesval och rätt att arbeta

1. Var och en har rätt att arbeta och utöva ett fritt valt eller accepterat yrke.
2. Varje unionsmedborgare har rätt att söka arbete, arbeta, etablera sig samt tillhandahålla tjänster i varje medlemsstat.
3. De tredjelandsmedborgare som har tillstånd att arbeta på medlemsstaternas territorium har rätt till samma arbetsvillkor som unionsmedborgarna.

Tolkningsbakgrund till förbudet mot åldersdiskriminering **C-159/10** och **C-160/10** Fuchs, **C-141/11** Hörnfeldt. Relation till art. 45 FEUF **C-233/12** Gardella, **C-284/15** ONEm och M. Förbudet mot diskriminering på grund av ålder ska nämligen tolkas mot bakgrund av den rätt att arbeta som erkänns i artikel 15.1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna **C-670/18** Comune di Gesturi.

Artikel 16. Näringsfrihet

Näringsfriheten ska erkännas i enlighet med unionsrätten samt nationell lagstiftning och praxis.

Relativ rättighet som ska bedömas utifrån sin funktion i samhället och som kan bli föremål för en mängd olika myndighetsin- grepp, som i det allmänna intresse begränsar hur näringar får bedrivas **C-124/20** Bank Melli Iran (EU:s blockerande stadga). Näringsfrihet i förhållande till hälsoskydd **C-544/10** Deutsches Weintor, **C-157/14** Neptune Distribution. Förfärvarens avtalsfrihet vid övergång av verksamhet **C-426/11** Alemo-Herron m.fl. Relation till art. 49 FEUF **C-367/12** Sokoll-Seebacher. Förvaltningsmyn- dighets befogenhet att förhindra kollektiva uppsägningar efter en bedömning av förhållandena på arbetsmarknaden, företagets situation och den nationella ekonomins intressen **C-201/15** AGET Iraklis. Avtalsfrihet utgör en del av näringsfriheten **T-169/08** RENV DEI/kommissionen.

Artikel 17. Rätt till egendom

1. Var och en har rätt att besitta lagligen förvärvad egendom, att nyttja den, att förfoga över den och att testa- mentera bort den. Ingen får berövas sin egendom utom då samhällsnyttan kräver det, i de fall och under de för- utsättningar som föreskrivs i lag och mot rättmätig ersättning för sin förlust i rätt tid. Nyttjandet av egendomen får regleras i lag om det är nödvändigt för allmänna samhällsintressen.
2. Immateriell egendom ska vara skyddad.

Rätten till egendom är inte är en absolut rättighet, **C-8/15 P-C-10/15 P** Ledra Advertising m.fl./kommissionen och ECB samt **C-686/18** Adusbef m.fl. (tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag). Ang. förbud mot att använda ordet Tocai för att beteckna och presentera vissa italienska kvalitetsviner, se **C-347/03** Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia och ERS. Fråga om hur rätten till skydd för privatliv kan förenas med rätten till skydd för egendom och rätten till effektivt rättsmedel i mål om utlämning av IP-adresser och trafikuppgifter **C-275/06** Promusicae, **C-461/10** Bonnier Audio m.fl. Avvägning av intressen mellan immateriella rättigheter, näringsfriheten och yttrandefriheten **C-70/10** Scarlet Extended, **C-360/10** SABAM, **C-283/11** Sky Öster- reich. Ang. registrörs nyttjanderätt till filmverk **C-277/10** Luksan. Utövande av äganderätten och miljöskyddskrav **C-416/10** Krizan m.fl. Föreläggande om skyldighet att lösenordskydda internetanslutningen för näringsidkare som kostnadsfritt tillhandahåller en trådlös internetanslutning till allmänheten **C-484/14** Mc Fadden. Svårigheter beträffande en medlemsstats betalningsbalans i en kontext av global finans- och ekonomisk kris **C-258/14** Florescu m.fl. Frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen **C-393/19** Okrazhna prokuratura – Haskovo och Apelativna prokuratura – Plovdiv (egendom som till- hör tredje man i god tro). Återkänning och resolution av kreditinstitut och värdepappersföretag **C-83/20** BPC Lux 2 m.fl. (skydd av aktieägare och borgenärer).

Artikel 18. Rätt till asyl

Rätten till asyl ska garanteras med iakttagande av reglerna i Genèvekonventionen av den 28 juli 1951 och pro- tokollet av den 31 januari 1967 om flyktingars rättsliga ställning och i enlighet med fördraget om Europeiska unionen och fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan kallade "fördragen").

Utfärdande av visering av humanitära skäl eller på grund av internationella förpliktelser **C-638/16** PPU, X och X/État belge. Även om unionen inte är fördragslutande part: Genèvekonventionen ålägger artikel 78.1 FEUF och artikel 18 i stadgan unionen att följa reglerna i Genèvekonventionen **C-391/16** M (återkallelse av flyktingstatus).

Artikel 19. Skydd vid avlägsnande, utvisning och utlämning

1. Kollektiva utvisningar ska vara förbjudna.
2. Ingen får avlägsnas, utvisas eller utlämnas till en stat där han eller hon löper en allvarlig risk att utsättas för dödsstraff, tortyr eller andra former av omänsklig eller förnedrande bestraffning eller behandling.

Beslut om återvändande utan att invänta resultatet av överklagandet av beslut om avslag på ansökan om internationellt skydd **C-181/16** Gnandi. Ang. utlämning av en isländsk medborgare till ett tredjeland, se **C-897/19** PPU Ruska Federacija. Inte möjligt att avlägsna tredjelandsmedborgare i behov av behandling med medicinsk cannabis till stat där sådan behandling är olaglig **C-69/21** Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Avlägsnande – Medicinsk cannabis).

AVDELNING III

Jämlikhet

Artikel 20. Likhhet inför lagen

Alla människor är lika inför lagen.

Likabehandling inom den gemensamma jordbrukspolitiken **C-21/10** Nagy, **C-101/12** Schaible. Likabehandlingsprincipen är en allmän unionsrättslig princip som innebär denna att lika situationer inte får behandlas olika och att olika situationer inte får behandlas lika, såvida det inte finns sakliga skäl för en sådan behandling **C-601/18 P** Prysmian och Prysmian Cavi e Sistemi/kommissionen.

Artikel 21. Icke-diskriminering

1. All diskriminering på grund av bland annat kön, ras, hudfärg, etniskt eller socialt ursprung, genetiska särdrag, språk, religion eller övertygelse, politisk eller annan åskådning, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning ska vara förbjuden.

2. Inom tillämpningsområdet för fördragen, och utan att det påverkar tillämpningen av någon särskild bestämmelse i dem, ska all diskriminering på grund av nationalitet vara förbjuden.

Se anm. vid **Diskrimineringslag (2008:567)**.

Ger enskilda rättigheter som kan åberopas i en tvist mellan enskilda **C-414/16** Egenberger – Privata arbetsgivares och nationella domstolars skyldighet att säkerställa likabehandling **C-193/17** Cresco Investigation (direkt diskriminering på grund av religion m.a.a. långfredag är ledig dag endast för vissa arbetstagare). Ang. åldersdiskriminering, se **C-555/07** Küçükdeveci. Åldersdiskriminering av piloter **C-447/09** Prigge, kollektivavtal om lön för kontraktsanställda **C-297/10** och **C-298/10** Hennigs. Skillnad i behandling pga. språk **C-566/10 P** Italien/kommissionen. Ang. funktionsnedsättning och lämplighet att framföra motordrivna fordon, se **C-356/12** Glatzel. Åldersgräns på 30 år för rekrytering av poliskommissarier se **C-304/21** Ministero dell'Interno. Ang. diskriminering på grund av sexuell läggning vid blodgivning, se **C-528/13** Léger – Indirekt diskriminering p.g.a. kön (ålderspen-sion), se **C-161/18** Villar Láz.

Artikel 22. Kulturell, religiös och språklig mångfald

Unionen ska respektera den kulturella, religiösa och språkliga mångfalden.

Ang. främjande av en medlemsstats officiella språk, se **C-202/11** Las. Ang. unionens språkliga mångfald, krav på språkkunskaper och diskriminering på grund av språk, se **C-377/16** Spanien/kommissionen samt **C-621/16 P** kommissionen/Italien.

Artikel 23. Jämställdhet mellan kvinnor och män

Jämställdhet mellan kvinnor och män ska säkerställas på alla områden, inbegripet i fråga om anställning, arbete och lön.

Principen om jämställdhet utgör inget hinder för att behålla eller besluta om åtgärder som innebär särskilda förmåner för det underrepresenterade könet.

Ang. kön som en försäkringsteknisk faktor och undantag från regeln om könsneutrala premier och ersättningar, se **C-236/09** Association Belge des Consommateurs Test-Achats.

Artikel 24. Barnets rättigheter

1. Barn har rätt till det skydd och den omvårdnad som behövs för deras välfärd. De ska fritt kunna uttrycka sina åsikter. Dessa åsikter ska beaktas i frågor som rör barnen i förhållande till deras ålder och mognad.

2. Vid alla åtgärder som rör barn, oavsett om de vidtas av offentliga myndigheter eller privata institutioner, ska barnets bästa komma i främsta rummet.

3. Varje barn har rätt att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkta kontakter med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.

Ang. barnets grundläggande rätt att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkta kontakter med båda föräldrarna, se **C-403/09** PPU Detiček. Hänsyn till barnets bästa och ensamkommande flyktingbarns rätt att få sin asylansökan prövad i den medlemsstat där barnet befinner sig **C-648/11** MA m.fl. Familjeåterförening och hänsyn till barnens bästa, förenade målen **C-356/11** och **C-357/11** O. och S. Beviljande av flyktingstatus till ett underårigt barn som härleds från föräldrarnas flyktingstatus se **C-91/20** (sammanhållande av familjer). Ang. barnets rätt att höras i mål om olovligt kvarhållande **C-491/10** PPU Aguirre Zarraga. Avvägning mellan skyddet för barn och fri rörlighet för varor **C-244/06** Dynamic Medien. Förhållande till artikel 7 **C-709/20** CG/The Department for Communities in Northern Ireland. Ang. ensamkommande barn som påstår sig ha en släkting som vistas lagligt i en annan medlemsstat **C-19/21** Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid.

Artikel 25. Äldres rättigheter

Unionen erkänner och respekterar rätten för äldre att leva ett värdigt och oberoende liv och att delta i det sociala och kulturella livet.

Artikel 26. Integrering av personer med funktionshinder

Unionen erkänner och respekterar rätten för personer med funktionshinder att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet.

Ger ej enskilda individuella rättigheter **C-356/12** Glatzel.

AVDELNING IV**Solidaritets****Artikel 27. Arbetstagares rätt till information och samråd inom företaget**

Arbetstagarna eller deras representanter ska på lämpliga nivåer garanteras rätt till information och samråd vid lämplig tidpunkt, i de fall och på de villkor som föreskrivs i unionsrätten samt i nationell lagstiftning och praxis.

Kan ej återopas i tvister mellan enskilda **C-176/12** Association de médiation sociale.

Artikel 28. Förhandlingsrätt och rätt till kollektiva åtgärder

Arbetstagare och arbetsgivare, eller deras respektive organisationer, har i enlighet med unionsrätten samt nationell lagstiftning och praxis rätt att förhandla och ingå kollektivavtal på lämpliga nivåer och att i händelse av intressekonflikter tillgripa kollektiva åtgärder för att försvara sina intressen, inbegripet strejk.

Rätten att vidta fackliga stridsåtgärder utgör en grundläggande rättighet – avvägning i förhållande till rätten till fri rörlighet för tjänster och etableringsfriheten **C-341/05** Laval un Partneri och **C-438/05** International Transport Workers' Federation och Finnish Seamen's Union. Förhållandet mellan rätten att förhandla kollektivt och unionsrätten **C-447/09** Prigge, **C-297/10** och **C-298/10** Hennigs. Ang. diskriminerande arbetsvillkor, se **C-172/11** Erny. Förhandlingsrätten ska utövas i överensstämmelse med unionsrätten på de områden där denna är tillämplig **C-312/17** Bedi. En strejk ska betraktas som en händelse som faller inom ramen för den berörda arbetsgivarens normala verksamhet **C-28/20** Airhelp. Kollektivavtal för bemanningsanställda som föreskriver en lön som är lägre än den som gäller för personal som anställts direkt av kundföretaget se **C-311/21** TimePartner Personalmanagement.

Artikel 29. Rätt till tillgång till arbetsförmedlingar

Var och en har rätt till tillgång till kostnadsfri arbetsförmedling.

Artikel 30. Skydd mot uppsägning utan saklig grund

Varje arbetstagare har rätt till skydd mot uppsägning utan saklig grund, i enlighet med unionsrätten samt nationell lagstiftning och praxis.

Artikel 31. Rättvisa arbetsförhållanden

1. Varje arbetstagare har rätt till hälsosamma, säkra och värdiga arbetsförhållanden.

2. Varje arbetstagare har rätt till en begränsning av den maximala arbetstiden samt till dygns- och veckovila och årlig betald semester.

Ang. rätten till dygns- och veckovila och årlig betald semester, se **C-214/10** KHS, **C-337/10** Neidel, **C-78/11** ANGED och **C-147/17** Sindicatul Familia Constanța m.fl (förtroendeuppdrag som familjehemsförälder) – Rätten till begränsning av arbetstiden och till dygns- och veckovila har samma rättsliga värde som fördragen **C-55/18** CCOO (skyldighet att registrera arbetstid). Likabehandling av arbetstagare inom den offentliga sektorn och arbetstagare inom den privata sektorn **C-262/20** Glavna direktia "Pozharna bezopasnost i zashitita na naselenieto". För att arbetstagare faktiskt ska kunna utnyttja rätten till dygnsvila måste denna rättighet beviljas oberoende av den veckovisa vilotid som föreskrivs i tillämplig nationell lagstiftning **C-477/21** MÁV-START.

Artikel 32. Förbud mot barnarbete och skydd av ungdomar i arbetslivet

Barnarbete är förbjudet. Minimialderna för att ta anställning får inte vara lägre än den ålder vid vilken skolplikten upphör, utan att det påverkar tillämpningen av sådana regler som kan vara mer fördelaktiga för ungdomar och med förbehåll för begränsade undantag.

De ungdomar som har anställning ska åtnjuta arbetsvillkor som är anpassade till deras ålder samt skyddas mot ekonomiskt utnyttjande och mot allt arbete som kan vara till skada för deras säkerhet, deras hälsa, deras fysiska, mentala, moraliska eller sociala utveckling eller äventyra deras utbildning.

Artikel 33. Familjeliv och yrkesliv

1. Skyddet av familjen på det rättsliga, ekonomiska och sociala planet ska säkerställas.

2. För att kunna förena familjeliv och yrkesliv har varje arbetstagare rätt till skydd mot uppsägning på varje grund som står i samband med moderskap samt rätt till betald mödraledighet och till föräldraledighet efter ett barns födelse eller adoption.

Artikel 34. Social trygghet och socialt stöd

1. Unionen erkänner och respekterar rätten till tillgång till social trygghet och sociala förmåner som garanterar skydd i sådana fall som moderskap, sjukdom, olyckor i arbetet, omsorgsbehov eller ålderdom samt vid arbetslöshet i enlighet med närmare bestämmelser i unionsrätten samt nationell lagstiftning och praxis.

2. Var och en som är bosatt och förflyttar sig lagligt inom unionen har rätt till social trygghet och sociala förmåner i enlighet med unionsrätten samt nationell lagstiftning och praxis.

3. I syfte att bekämpa social utestängning och fattigdom ska unionen erkänna och respektera rätten till socialt stöd och till stöd till boendet som, i enlighet med närmare bestämmelser i unionsrätten samt i nationell lagstiftning och praxis, är avsedda att trygga en värdig tillvaro för alla dem som saknar tillräckliga medel.

Fråga om bostadsstöd till varaktigt bosatta tredjelandsmedborgare **C-571/10** Kamberaj.

Artikel 35. Hälsoskydd

Var och en har rätt till tillgång till förebyggande hälsovård och till medicinsk vård på de villkor som fastställs i nationell lagstiftning och praxis. En hög nivå av skydd för människors hälsa ska säkerställas vid utformning och genomförande av all unionspolitik och alla unionsåtgärder.

Hänvisning i mål ang. urvalsförfarande för beviljande av tillstånd att öppna nya apotek **C-570/07** och **C-571/07** Pérez och Gómez.

Artikel 36. Tillgång till tjänster av allmänt ekonomiskt intresse

Unionen ska för att främja social och territoriell sammanhållning i unionen erkänna och respektera den tillgång till tjänster av allmänt ekonomiskt intresse som föreskrivs i nationell lagstiftning och praxis i enlighet med fördragen.

Artikel 37. Miljöskydd

En hög nivå i fråga om miljöskydd och förbättring av miljöns kvalitet ska integreras i unionens politik och tryggas i enlighet med principen om hållbar utveckling.

Artikel 38. Konsumentskydd

En hög nivå i fråga om konsumentskydd ska tryggas i unionens politik.

AVDELNING V

Medborgarnas rättigheter

Artikel 39. Rösträtt och valbarhet till Europaparlamentet

1. Varje unionsmedborgare ska ha rösträtt och vara valbar vid val till Europaparlamentet i den medlemsstat där han eller hon är bosatt, på samma villkor som medborgarna i den staten.

2. Ledamöterna i Europaparlamentet ska väljas genom allmänna, direkta, fria och hemliga val.

Ang. förlust av rösträtt till följd av brott, se **C-650/13** Delvigne. Val och valbarhet av Europaparlamentets ledamöter genom allmänna, direkta, fria och hemliga val, se **C-502/19** Junqueras Vies.

Artikel 40. Rösträtt och valbarhet i kommunala val

Varje unionsmedborgare ska ha rösträtt och vara valbar i kommunala val i den medlemsstat där han eller hon är bosatt, på samma villkor som medborgarna i den staten.

Artikel 41. Rätt till god förvaltning

1. Var och en har rätt att få sina angelägenheter behandlade opartiskt, rättvist och inom skälig tid av unionens institutioner, organ och byråer.

2. Denna rättighet innebär bl.a. att

a) var och en har rätt att bli hörd innan en enskild åtgärd som skulle beröra honom eller henne negativt vidtas mot honom eller henne,

b) var och en ska ha tillgång till de akter som berör honom eller henne, med förbehåll för berättigade intressen vad avser sekretess, tystnadsplikt och affärshemlighet,

c) förvaltningen är skyldig att motivera sina beslut.

3. Var och en har rätt att få ersättning av unionen för skador som har orsakats av dess institutioner eller dess tjänstemän under deras tjänsteutövning, enligt de allmänna gemensamma principerna i medlemsstaternas lagstiftning.

4. Var och en ska kunna vända sig till unionens institutioner på något av fördragets språk och ska få svar på samma språk.

Principen om god förvaltning kan åberopas av medlemsstaterna **C-521/15** Spanien/rådet. Rätten att bli hörd gäller inte vid antagandet av rättsakter med allmän giltighet **C-221/09** AJD Tuna. Artikelns riktning sig inte till medlemsstaterna utan endast till unionens institutioner och organ **C-482/10** Cicala. Ang. rätten att yttra sig över beslut om att inte meddela status som alternativt skyddsbehövande, se **C-277/11** M. Ang. kommissionens roll i konkurrensärenden, se **C-439/11 P** Ziegler/kommissionen. Åsidosättande omsorgsförpliktelsen kan vara skadeständsgrundande **C-47/07 P** Masdar (UK)/kommissionen, **C-337/15 P** Ombudsmannen/Staelen.

Artikel 42. Rätt till tillgång till handlingar

Varje unionsmedborgare och varje fysisk eller juridisk person som är bosatt eller har sitt säte i en medlemsstat har rätt till tillgång till unionens institutioners, organs och byråers handlingar, oberoende av medium.

Uttryck för offentlighetsprincip **C-57/16 P** ClientEarth.

Artikel 43. Europeiska ombudsmannen

Varje unionsmedborgare och varje fysisk eller juridisk person som är bosatt eller har sitt säte i en medlemsstat

har rätt att vända sig till Europeiska ombudsmannen vid missförhållanden i unionens institutioners, organs eller byråers verksamhet, med undantag för Europeiska unionens domstol då den utövar sina domstolsfunktioner.

Artikel 44. Rätt att göra framställningar

Varje unionsmedborgare och varje fysisk eller juridisk person som är bosatt eller har sitt säte i en medlemsstat har rätt att göra framställningar till Europaparlamentet.

Artikel 45. Rörelse- och uppehållsfrihet

1. Varje unionsmedborgare har rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.

2. Rörelse- och uppehållsfrihet kan i enlighet med fördragen medges tredjelandsmedborgare som är lagligen bosatta inom en medlemsstats territorium.

Artikel 46. Diplomatskt och konsulärt skydd

Varje unionsmedborgare har inom ett tredjelands territorium, där den medlemsstat i vilken han eller hon är medborgare inte är representerad, rätt till skydd av varje medlemsstats diplomatiska och konsulära myndigheter, på samma villkor som medborgarna i den staten.

AVDELNING VI

Rättskipning

Artikel 47. Rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol

Var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i denna artikel.

Var och en har rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag. Var och en ska ha möjlighet att erhålla rådgivning, låta sig försvaras och företrädas.

Rättshjälp ska ges till personer som inte har tillräckliga medel, om denna hjälp är nödvändig för att ge dem en effektiv möjlighet att få sin sak prövad inför domstol.

Inte tillämplig vid prövningen av huruvida en administrativ praxis är rättsenlig **C-512/21** Aquila Part Prod Com. Ger enskilda rättigheter som kan åberopas i en tvist mellan enskilda **C-414/16** Egenberger. Domares oavhängighet **C-64/16** Associação Sindical dos Juizes Portugueses samt **C-216/18** PPU LM, **C-619/18** kommissionen/Polen (Högsta domstolens beroende) och **C-748/19–C-754/19** Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim m.fl. samt **C-132/20** Getin Noble Bank. Miljöorganisationers partsställning och talerätt i ett administrativt förfarande och i domstolsprocesser **C-243/15** Lesoochranárske zoskupenie VLK och **C-873/19** Deutsche Umwelthilfe (inte möjligt utesluta talerätt för miljöorganisation för vissa kategorier av frågor). En sökandes tolkning av rätten till *effektivt rättskydd* har inte företräde framför de villkor som gäller för att en talan om o giltigförklaring ska kunna upptas till sakprövning **C-260/05** P Sniace, **C-583/11** P Inuit Tapiriit Kanatami m.fl. Ang. skyldighet för nationella domstol att förklara sig behörig att pröva en talan som en berörd person har väckt för att tillvarata sina rättigheter enligt unionsrätten, om en sådan talan inte föreskrivs i de nationella processuella reglerna i ett sådant fall, se **C-924/19** PPU, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság. Ang. rätten till en rättvis rättegång och verkställighet av tredskodom, se **C-619/10** Trade Agency. Villkor om att ett obligatoriskt förlikningsförsök ska ha ägt rum för att talan ska kunna väckas i domstol inte i strid med principen om ett effektivt domstolsskydd **C-317/08–C-320/08** Alassini. Ang. rätten till ett effektivt domstolsskydd och kollektiva uppsägningar, se **C-12/08** Mono Car Styling. Ang. möjligheten att väcka talan om obehörig vinst mot gemenskapen trots det att något rättsligt förfarande för en sådan typ av talan inte uttryckligen föreskrivs **C-47/07** P Masdar. Ang. påföljdssystem med vite, se **C-418/11** TEXDATA Software. Fråga om hur rätten till skydd för privatliv kan förenas med rätten till skydd för egendom och rätten till effektivt rättsmedel i mål om utlämning av IP-adresser och trafikuppgifter **C-275/06** Promusicae. Dispositivet och indispositivet i *konkurrensärenden* **C-122/16** P British Airways/kommissionen. Domstolsprövningen i kartellärenden **C-272/09** P KME Germany m.fl./kommissionen. Domstolsprövning av bötesbelopp i kartellärenden **C-386/10** P Chalkor/kommissionen. Kommissionens möjlighet att väcka talan om ersättning för skada som åsamkats unionen till följd av kartell **C-199/11** Otis m.fl. Ang. rättsmedel mot kommissionens beslut efter en inspektion att beslagta och kopiera uppgifter i kommunikations- och lagringsverktyg, se **C-682/20** P Les Mousquetaires, ITM Entreprises SAS/kommissionen. Åsidosättande av rätten till ett effektivt rättsmedel inför en domstol samt *rätten till försvar* i samband med restriktiva åtgärder mot personer och enheter som är associerade med Usama bin Ladin, al-Qaida och talibanerna **C-402/05** P och **C-415/05** P Kadi/rådet och kommissionen, **C-314/13** Pteftiv m.fl. (frysning av medel utgör hinder för betalning av arvoden för juridiska tjänster). Ang. beslut att neka en unionsmedborgare tillträde till en medlemsstat av hänsyn till allmän säkerhet och skyldigheten att underrätta den berörde medborgaren om skälen till detta beslut, se **C-300/11** ZZ. Skyldighet till kontradiktoriskt förfarande vid domstolsprövning ex officio **C-472/11** Banif Plus Bank, **C-169/14** Morcillo och García (principen om parternas likställighet i konsumenttvister). Ang. kontroll av bevismedel, se **C-437/13** Unitrading. Ang. rätten till en *rättvis rättegång* och advokaters skyldigheter att samarbeta med myndigheter som har ansvar för att bekämpa penningtvätt, se **C-305/05** Ordre des barreaux francophones et germanophones m.fl. Frågan huruvida den *tid* som förflutit innan dom meddelas är *rimlig* ska bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt ärende, såsom ärendets komplexitet och parternas uppträdande **C-385/07** P Der Grüne Punkt (handläggningstid på 5 år och 10 månader i mål om missbruk av dominerande ställning inte motiverad). Yrkande om ersättning för skada pga. tribunalens underlätlse att avgöra ett mål inom skälig tid ska framställas vid tribunalen **C-50/12** P Kendrion. Ang. nationella regler om rättshjälp, se **C-279/09** DEB. Ang. den *europiska arresteringsordern*, se **C-168/13** PPU F (möjlighet för överklagande med suspensiv verkan), **C-399/11** Melloni (utevarod och villkor om förnyad prövning), **C-396/11** Radu (åsidosättande av rätten till försvar som grund för att vägra verkställighet). Ang. rätten till information vid straffrättsliga förfaranden, se **C-105/21** Spetsializirana prokuratura och **C-649/19** Spetsializirana prokuratura – Principen om ett effektivt domstolsskydd innebär att undantaget från EU-domstolens behörighet på området för

den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken ska tolkas restriktivt **C-72/15** Rosneft. Att garantera ett verkligt och faktiskt mottagande av beslut, det vill säga att de delges den berörda personen, samt att det finns tillräckligt med tid för att överklaga besluten och att förbereda överklagandet utgör ett krav för att rätten till ett effektivt domstolskydd ska iaktas **C-671/18** Centraal Justitiele Incassobureau – Utgör ej hinder för att person som gör gällande att rätten till skydd för personuppgifter har kränkts, först måste uttömma tillgängliga administrativa rättsmedel innan han eller hon kan väcka talan vid domstol **C-73/16** Puškár. Skydd mot godtyckliga eller oproportionerliga ingripanden från det allmänna i en fysisk eller juridisk persons privata sfär utgör en allmän unionsrättslig princip **C-682/15** Berlioz Investment Fund. Överklagande av ett beslut om avslag på en viseringsansökan, se **C-403/16** El Hassani och **C-225/19** Minister van Buitenlandse Zaken. Prövning av behoven av internationellt skydd, se **C-585/16** Alheto (palestinsk flykting i UNRWA:s verksamhetsområde), **C-556/17** Torubarov (rätt till full omprövning) samt **C-752/18** Deutsche Umwelthilfe (regionala regeringens vägran att rätta sig efter ett domstolsföreläggande). Inom ramen för ett överklagande av ett beslut om överföring måste en asylsökande kunna åberopa omständigheter som hänför sig till tiden efter det att beslutet antogs **C-194/19** H. A./État Belge – Ang. innebörden av rätten att yttra sig, se **C-230/18** Pl. Ang. omfattningen av domstolskontroll i diskrimineringsmål, se **C-396/17** Leitner. Intagning för sluten psykiatrisk vård **C-467/18** EP Principen om parternas likställdhet: processen, se **C-189/18** Glencore Agriculture Hungary (skatteundandragande). Ang. advokaters oberoende ställning i förhållande till klaganden, se **C-515/17** P och **C-561/17** P Uniwersytet Wrocławski mot REA. Överklagbarhet av beslut om informationsutbyte **C-245/19** och **C-246/19** Staten Luxemburg (rättsmedel mot en begäran om information i ett skatteärende). Ang. nationella processrättsliga regler som hindrar den domstol som ska pröva talan från att pröva huruvida en påstådd diskriminering föreligger trots kärandens uttryckliga begäran **C-30/19** DO/Braathens Regional Aviation AB. Skyldighet för den verkställande rättsliga myndigheten att göra en konkret, precis prövning av om det finns grundad anledning att tro att den person som omfattas av en europeisk arresteringsorder, vid ett överlämnande, löper en verklig risk att få sin rätt till en rättvis rättegång införd en oavhängig och opartisk domstol som inrättats enligt lag kränkts, se **C-562/21** PPU och **C-563/21** PPU, X och Y. Avsaknad av tillgång till rättsmedel i den utfärdande medlemsstaten av europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området vid beslut om husransnask, beslag och vittnesförhör genom videokonferens **C-852/19** Gavanozov II. Ang. ensamkommande barns möjlighet att inför domstol i en medlemsstat på rättslig och saklig grund bestrida ett beslut av en myndighet i den medlemsstaten att avslå en framställan om övertagande se **C-19/21** Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid. Beslut om verkställighet som meddelats i en medlemsstat och delgivits i en annan medlemsstat på enbart den förstnämnda medlemsstatens språk, se **C-7/21** LKW WALTER. Aktinsyn **C-358/16** UBS Europe m.fl. och **C-564/21** Bundesrepublik Deutschland (Metadata och material i akten lämnas ut i form av individuella, ostrukturerade, elektroniska filer). Omöjligt att förhöra vittnen som åberopas emot den tilltalade **C-348/21** HYA m.fl. Skäl för att bevilja tillstånd till telefonavlyssning **C-349/21** HYA m.fl. Den tilltalades rätt att personligen närvara vid rättegång se **C-492/22** PPU jfr **C-420/20** HN. Ang. rätt att överklaga tilldelningsbeslut enligt direktivet om elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster, se **C-329/21** DIGI Communications. När medlemsstaterna definierar de processuella regler som ska gälla för de rättsmedel som syftar till att säkerställa skyddet av de rättigheter som följer av den allmänna dataskyddsförordningen måste de säkerställa att rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol iaktas **C-132/21** Nemzeti Adatvédelmi és Információs-zabadság Hatóság. Principen om parternas likställdhet i processen innebär i att varje part ska beredas tillfälle att i rimlig utsträckning lägga fram sin sak, begripet sin bevisning, under omständigheter som inte medför att denna part försätts i ett avsevärt sämre läge jämfört med motparten **C-175/21** Harman International Industries.

Artikel 48. Presumtion för oskuld och rätten till försvar

1. Var och en som har blivit anklagad för en lagöverträdelse ska betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen fastställts.

2. Var och en som har blivit anklagad för en lagöverträdelse ska garanteras respekt för rätten till försvar.

Syftar till att säkerställa vars och ens rätt att inte utpekas eller behandlas som skyldig till ett brott innan skuldfrågan har fastställts **C-412/21** Dual Prod. Ang. rätten till försvar och förvar av tredjelandsmedborgare, se **C-383/13** PPU G. och R. Ang. oskuldspresumtionen och ekonomiska enheters ansvar för konkurrensöverträdelser, se **C-501/11** P Schindler Holding m.fl./kommissionen, åsidosättande av oskuldspresumtionen i domskäl **C-220/13** Nikolaou. Ang. rätten att bli hörd och utbyte av upplysningar mellan medlemsstaterna i skatteförfaranden, se **C-276/12** Sabou. Rätten att bli informerad om anklagelse och ändring av rättsliga kvalificeringen av de omständigheter på vilka anklagelsen grundas, se **C-646/17** Moro. Ang. oskuldspresumtion och rätt att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden, se **C-688/18** Spetsializirana prokuratura (förhandling i den tilltalades utveuro). Ang. rätten att tåga och att inte vittna mot sig själv, se **C-481/19**, Consob och **C-660/21** K.B. och F.S. (skyldighet att informera samt rätt att ha en konkret och faktisk möjlighet att bistås av en advokat). Oskuldspresumtionen åsidosätts om ett domstolsavgörande avseende en tilltalad återspeglar känslan av att han eller hon är skyldig, trots att den tilltalades ansvar inte dessförinnan har fastställts i enlighet med lag **C-205/21** V.S. Oskuldspresumtionen och rätten till försvar hindrar bötesstraff som åläggs en juridisk person för underlåtenhet att betala skatteskulder **C-203/21** DELTA STROY 2003.

Artikel 49. Principerna om laglighet och proportionalitet i fråga om brott och straff

1. Ingen får fällas till ansvar för någon gärning eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks inte utgjorde en lagöverträdelse enligt nationell eller internationell rätt. Inte heller får ett strängare straff utmätas än som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks. Om efter lagöverträdelsens begående ny lag stiftas som föreskriver ett lindrigare straff ska detta tillämpas.

2. Denna artikel ska inte hindra lagföring och bestraffning av den som har gjort sig skyldig till en handling eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks var brottslig enligt de allmänna principer som erkänns av alla nationer.

3. Straffets stränghet bör inte vara oproportionerlig i förhållande till lagöverträdelsen.

Den omständigheten att kontrollen av om det föreligger dubbel straffbarhet slopas för vissa brott i samband med införfandet av den europeiska arresteringsordern innebär inte ett åsidosättande av den straffrättsliga legalitetsprincipen **C-303/05** Advocaten voor de Wereld. Straff och påföljder måste tydligt definieras i lag **C-405/10** Garenfeld. Den straffrättsliga legalitetsprincipen är tillämplig på kumulering av en slutgiltig administrativ påföljd av straffrättslig karaktär och av straffrättsliga förfaranden **C-570/20** BV. Den straffrättsliga legalitetsprincipen ska inte tolkas som ett förbud mot att bestämmelser om straffrättsligt ansvar gradvis klargörs genom domstolarnas tolkning från fall till fall **C-194/14** P AC-Treuhand/kommissionen. Ang. straffrättslig påföljd för age-

rande som strider mot unionsrätten **C-7/11** Caronna. Kraven på förutsebarhet, tydlighet och förbud mot retroaktiv tillämpning är en oskiljaktig del av principen om laglighet i fråga om brott och straff **C-42/17** M.A.S. och M.B. Ang. principen om straffets proportionalitet, se **C-168/21** Procureur général près la cour d'appel d'Angers (Europeisk arresteringsorder och kravet på dubbel straffbarhet). Ang. legalitetsprincipen, krav på att strafflagen ska vara förutsebar och tydlig samt principen om retroaktiv tillämpning av lindrigare strafflagstiftning (lex mitior), se **C-107/23** PPU C.I. m.fl.

Artikel 50. Rätt att inte bli dömd eller straffad två gånger för samma brott

Ingen får lagföras eller straffas på nytt för en lagöverträdelse för vilken han eller hon redan har blivit frikänd eller dömd i unionen genom en lagkraftvunnen brottmålsdom i enlighet med lagen.

Fråga om skattetillägg och åtal för underlåtenhet att uppfylla skyldighet att deklarerera mervärdesskatt **C-617/10** Åkerberg Fransson. Utgör inte hinder för att en påföljd av straffrättslig karaktär ådöms en juridisk person för brott mot lagstiftningen om punktskattepliktiga varor, när personen redan för samma gärning har ådömts en påföljd av straffrättslig karaktär genom ett beslut som vunnit laga kraft **C-412/21** Dual Prod. Ang. art. 50 och kravet i Schengenregelverket om att straffet verkställs, se **C-129/14** PPU Spasic. Ang. beslut om att åtal inte ska väckas, se **C-398/12** M. Tillämpningen av principen *ne bis in idem* förutsätter att det är en och samma person som är föremål för den berörda sanktionen eller det berörda åtalet **C-217/15** Orsi. Villkor för begränsningar av principen *ne bis in idem* **C-596/16** Di Puma (omfattar även situation där personen slutligt frikännts); se även **C-537/16** Garlsson Real Estate m.fl. (otillbörlig marknadspåverkan) samt **C-570/20** Direction départementale des finances publiques de la Haute-Savoie (krav på att föreskriva klara och precisa regler). Fråga om principen *ne bis in idem* utgör hinder mot utfärdandet av en europeisk arresteringsorder, se **C-203/20** AB m.fl. (Återkallande av en amnesti). Tillämpning på det konkurrensrättsliga området, se **C-117/20** Bpost och **C-151/20** Nordzucker m.fl. Ang. begränsningar av principen *ne bis in idem* och krav på att föreskriva klara och precisa regler, se **C-570/20** BV. **C-435/22** PPU Generalstaatsanwaltschaft München. Begränsning av principen förenlig när den endast består i att göra det möjligt att beivra och på nytt bestraffa samma gärningar för att uppnå ett annat mål **C-365/21** Generalstaatsanwaltschaft Bamberg.

Ang. dubbla sanktioner – skattetillägg och brottspåföljd – se **H 2013:502** anm. vid art. 4 i 7:e tilläggsprot. till Europakonventionen.

AVDELNING VII

– ALLMÄNNA BESTÄMMELSER OM TOLKNING OCH TILLÄMPNING AV STADGAN

Artikel 51. Tillämpningsområde

1. Bestämmelserna i denna stadga riktar sig, med beaktande av subsidiaritetsprincipen, till unionens institutioner, organ och byråer samt till medlemsstaterna endast när dessa tillämpar unionsrätten. Institutionerna, organen, byråerna och medlemsstaterna ska därför respektera rättigheterna, iakttta principerna och främja tillämpningen av dem i enlighet med sina respektive befogenheter och under iakttagande av gränserna för unionens befogenheter enligt fördragen.

2. Denna stadga innebär inte någon utvidgning av tillämpningsområdet för unionsrätten utanför unionens befogenheter, medför varken någon ny befogenhet eller någon ny uppgift för unionen och ändrar heller inte de befogenheter och uppgifter som fastställs i fördragen.

Avsaknad av anknytning till någon av de situationer som avses i unionsrätten **C-457/09** Chartry (beskattning), **C-339/10** Estov (förbud mot att överklaga planbeslut). De grundläggande rättigheter som garanteras i unionens rättsordning är tillämpliga i samtliga fall som regleras av unionsrätten, men inte i andra fall **C-617/10** Åkerberg Fransson. När unionsbestämmelserna ger medlemsstaterna möjlighet att välja mellan olika sätt att tillämpa unionsrätten är medlemsstaterna skyldiga att iakttä de allmänna principerna i unionsrätten, däribland principen om likabehandling **C-406/15** Milkova. Begreppet "tillämpning av unionsrätten" kräver att det finns en anknytning av en viss grad som är starkare än att de ämnesområden som avses bara ligger nära varandra eller att ett ämnesområde har en indirekt inverkan på ett annat **C-206/13** Siragusa. När unionsbestämmelserna inte reglerar en viss aspekt eller ålägger medlemsstaterna någon specifik skyldighet med avseende på en viss situation, kan den nationella lagstiftning som en medlemsstat inför vad gäller denna aspekt således inte anses omfattas av stadgans tillämpningsområde **C-609/17** och **C-610/17** TSN och AKT. Nationell lagstiftning som medför att vissa domare och åklagare behandlas förmånligare än andra domare och åklagare på samma tjänstenivå vilka utför samma typ av arbete **C-301/21** Curtea de Apel Alba Lulia m.fl.

Artikel 52. Rättigheternas och principernas räckvidd och tolkning

1. Varje begränsning i utövandet av de rättigheter och friheter som erkänns i denna stadga ska vara föreskriven i lag och förenlig med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter. Begränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter.

2. De rättigheter som erkänns i denna stadga för vilka bestämmelser återfinns i fördragen ska utövas på de villkor och inom de gränser som fastställs i dessa.

3. I den mån som denna stadga omfattar rättigheter som motsvarar sådana som garanteras av europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ska de ha samma innebörd och räckvidd som i konventionen. Denna bestämmelse hindrar inte unionsrätten från att tillförsäkra ett mer långtgående skydd.

4. I den mån som grundläggande rättigheter enligt medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner erkänns i denna stadga, ska rättigheterna tolkas i samstämmighet med dessa traditioner.

5. De bestämmelser i denna stadga som innehåller principer får genomföras genom lagstiftningsakter och verkställighetsakter som beslutas av unionens institutioner, organ och byråer och genom medlemsstaternas akter när de vid utövandet av sina respektive befogenheter genomför unionsrätten. De får prövas i domstol endast när det är fråga om tolkningen av sådana akter och prövningen av deras laglighet.

6. Nationell lagstiftning och praxis ska beaktas fullt ut i enlighet med vad som anges i denna stadga.

7. De förklaringar som utarbetats för att ge vägledning vid tolkningen av denna stadga ska vederbörligen beaktas av unionens och medlemsstaternas domstolar.

Ang. förklaringar avseende stadgan se EUT C 303, 14.12.2007, s. 17.

Ang. relationen mellan art. 52 och bestämmelserna i FEUF om fri rörlighet, se **C-390/12** Pflieger. Ang. förklaringarnas värde som tolkningsbidrag, se **C-129/14 PPU** Spasic. Ang. begreppet "föreskriven i lag" innebär det att den rättsliga grunden för en begränsning på ett klart och precist sätt ska definiera dess omfattning se **C-245/19** och **C-246/19** État luxembourgeois (Rätt att överklaga en begäran om upplysningar i skattefrågor). Systematisk insamling av misstänkt persons biometriska och genetiska uppgifter för polisregistrering strider mot skyddet av känsliga personuppgifter **C-205/21** Ministerstvo na vatreshnite raboti (Polisregistrering av biometriska och genetiska uppgifter).

Artikel 53. Skyddsnivå

Ingen bestämmelse i denna stadga får tolkas som att den inskränker eller inkräktar på de mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som inom respektive tillämpningsområde erkänns i unionsrätten, internationell rätt och de internationella konventioner i vilka unionen eller samtliga medlemsstater är parter, särskilt europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, samt i medlemsstaternas författningar.

Artikel 54. Förbud mot missbruk av rättigheter

Ingen bestämmelse i denna stadga får tolkas som att den medför rätt att bedriva verksamhet eller utföra handlingar som syftar till att sätta ur spel någon av de rättigheter och friheter som erkänns i stadgan eller att inskränka dem i större utsträckning än vad som medges i stadgan.

Anm.: Ovanstående text ersätter stadgan av den 7 december 2000 från och med dagen för Lissabonfördragets ikraftträdande.

Lag (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Prop. 1994/95:19, bet. 1994/95:KU17 och prop. 1994/95:36, bet. 1994/95:UU10.

Tillämpning

1 § I denna lag finns bestämmelser med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Införlivande av Europeiska unionens regler

2 § De fördrag och andra instrument som anges i 4 och 5 §§ samt de rättsakter, avtal och andra beslut som före Sveriges anslutning till Europeiska unionen har antagits av Europeiska gemenskaperna gäller här i landet med den verkan som följer av dessa fördrag och andra instrument. **Lag 2013:297**, med ikraftträdande 1 febr. 2015 enl. **F 2015:13**.

Principen, att lagstiftning som trätt i kraft efter det att kommunalt beslut har fattats inte påverkar laglighetsprövningen, har ansetts gälla även lagstiftning ang. EES-avtalet och Sveriges medlemskap i EU **R 1995:98** anm. även sist efter övergångsbest. till kommunallagen (2017:725).

Överlåtelse av beslutsbefogenheter

3 § Europeiska unionen eller Europeiska atomenergigemenskapen får fatta beslut som gäller här i landet i den omfattning och med den verkan som följer av de fördrag och andra instrument som anges i 4 och 5 §§.

De rättsakter, avtal och andra beslut som har antagits av Europeiska gemenskaperna efter Sveriges anslutning till Europeiska unionen ska fortsätta att gälla här i landet i den omfattning och med den verkan som följer av de fördrag och andra instrument som anges i 4 och 5 §§. **Lagar 2008:1095**, som träder i kraft den dag regeringen bestämmer [enl. **F 2009:1110** 1 dec. 2009], **2013:297** (se vid 2 §).

Fördragen m.m.

4 § De fördrag och andra instrument som avses i 2 och 3 §§ är:

1. fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen
2. fördraget den 25 mars 1957 om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen
3. konventionen den 13 november 1962 om ändring av fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen i syfte att göra den särskilda ordningen för associering av utomeuropeiska länder och territorier som behandlas i fjärde delen av detta fördrag tillämplig med avseende på Nederländska Antillerna
4. protokollet den 8 april 1965 om Europeiska gemenskapernas immunitet och privilegier
5. fördraget den 22 april 1970 om ändring av vissa budgetbestämmelser i fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och i fördraget om upprättandet av ett gemensamt råd och en gemensam kommission för Europeiska gemenskaperna
6. fördraget den 22 januari 1972 om Konungariket Danmarks, Irlands, Konungariket Norges och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands anslutning till Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen
7. fördraget den 10 juli 1975 om ändring av vissa bestämmelser i protokollet om Europeiska investeringsbankens stadga
8. fördraget den 22 juli 1975 om ändring av vissa finansiella bestämmelser i fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och i fördraget om upprättandet av ett gemensamt råd och en gemensam kommission för Europeiska gemenskaperna
9. akten den 20 september 1976 om allmänna direkta val av företrädare i församlingen (Europaparlamentet) samt beslutet av Europeiska unionens råd av den 25 juni och den 23 september 2002 om ändring av nämnda akt
10. fördraget den 28 maj 1979 om Hellenska republikens anslutning till Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen
11. fördraget den 13 mars 1984 om ändring av fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna i fråga om Grönland
12. fördraget den 12 juni 1985 om Konungariket Spaniens och Portugisiska republikens anslutning till Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska atomenergigemenskapen
13. europeiska enhetsakten den 17 och 28 februari 1986
14. fördraget den 7 februari 1992 om Europeiska unionen
15. fördraget den 24 juni 1994 om Konungariket Norges, Republiken Österrikes, Republiken Finlands och Konungariket Sveriges anslutning till Europeiska unionen
16. Amsterdampfördraget den 2 oktober 1997 om ändring av fördraget om Europeiska unionen, fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och vissa akter som hör samman med dem, med förklaring av Sverige enligt artikel K 7.2 och K 7.3 b i fördraget om Europeiska unionen i deras lydelse enligt Amsterdampfördraget
17. Nicefördraget den 26 februari 2001 om ändring av fördraget om Europeiska unionen, fördragen om upprättandet av Europeiska gemenskaperna och vissa akter som hör samman med dem
18. fördraget den 16 april 2003 om Republiken Tjeckiens, Republiken Estlands, Republiken Cyperns, Republiken Lettlands, Republiken Litauens, Republiken Ungerns, Republiken Maltas, Republiken Polens, Republiken Sloveniens och Republiken Slovakiens anslutning till Europeiska unionen
19. fördraget den 25 april 2005 om Republiken Bulgariens och Rumäniens anslutning till Europeiska unionen
20. Lissabonfördraget den 13 december 2007 om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen

21. protokollet den 23 juni 2010 om ändring av protokollet om övergångsbestämmelser som är fogat till fördraget om Europeiska unionen, fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen

22. Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt vad gäller en stabilitetsmekanism för de medlemsstater som har euron som valuta

23. fördraget den 9 december 2011 om Republiken Kroatians anslutning till Europeiska unionen

24. bilagor och protokoll som hör till de fördrag och andra instrument som anges i 1–23. **Lagar 2012:408**, som enl. **F 2013:206** trätt i kraft 1 maj 2013, **893**, som enl. **F 2013:534** trätt i kraft 1 juli 2013.

5 § De fördrag och andra instrument som avses i 2 och 3 §§ är även protokollet den 13 juni 2012 om det irländska folkets oro rörande Lissabonfördraget. (Införd g. **Lag 2013:297**; se vid 2 §.)

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer. [1 jan. 1995 enl. **F 1994:2063**.]

1. Vid ikraftträdandet skall lagen (1992:1317) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) och lagen (1972:762) om prisbestämmelser för järn- och stålmarknaden (CECA-lagen) upphöra att gälla.

2. Den upphävda lagen (1992:1317) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) skall dock fortsätta att tillämpas på förhållanden som hänför sig till den tid under vilken lagen varit i kraft med de undantag som följer av

a) fördraget den 24 juni 1994 om Konungariket Norges, Republiken Österrikes, Republiken Finlands och Konungariket Sveriges anslutning till Europeiska unionen,

b) lagen (1994:1693) om övergångsbestämmelser för en period efter vissa EFTA-staters anslutning till Europeiska unionen.

De fördrag och andra instrument som anges i 4 § skall kungöras i Svensk författningssamling (SFS).

Regeringens tillkännagivande (1994:1501) av fördrag och andra instrument med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Anm.: Av de i ovan angivna lag uppräknade fördragen har i det föregående återgivits ett urval av artiklar till Fördraget om Europeiska unionen samt väsentliga delar av Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, allt i den lydelse fördragen fått genom Amsterdamfördraget (se p. 16), Nicefördraget (se p. 17), Fördraget om Tjeckiens m.fl. staters anslutning till Europeiska unionen (se p. 18), Fördraget om Bulgariens och Rumäniens anslutning till Europeiska unionen (se p. 19), Lissabonfördraget (se p. 20) samt Fördraget om Kroatians anslutning (se p. 23). Amsterdamfördraget, som finns intaget i SÖ 1999:4, har trätt i kraft 1 maj 1999. Nicefördraget, som finns intaget i SÖ 2002:12, har trätt i kraft 1 feb. 2003. Fördraget om Tjeckiens m.fl. staters anslutning till Europeiska unionen, som finns intaget i SÖ 2006:29, se även prop. 2003/04:25, har trätt i kraft 1 maj 2004. Fördraget om Bulgariens och Rumäniens anslutning till Europeiska unionen, som finns intaget i SÖ 2006:30, har trätt i kraft 1 jan. 2007. Lissabonfördraget, som finns intaget i SÖ 2009:25, har trätt i kraft 1 dec. 2009. Fördraget om Kroatians anslutning till Europeiska unionen, som finns intaget i SÖ 2013:18, har trätt i kraft 1 juli 2013.